

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLARÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ PROGRAMI

MİHALOĞULLARINA DAİR BİR ESER:

MEHMED SAFİYÜDDİN BEY

**GÂZÎ MİHAL BEY VE EVLÂD VE AHFÂDININ DEVLET-İ
ALİYYE'YE HİDEMÂT-I MESBÛKALARI**

İNCELEME VE METİN

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Sonya DİŞÇİ

20096044

Danışman

Prof.Dr. Abdülkadir ÖZCAN

İSTANBUL 2011

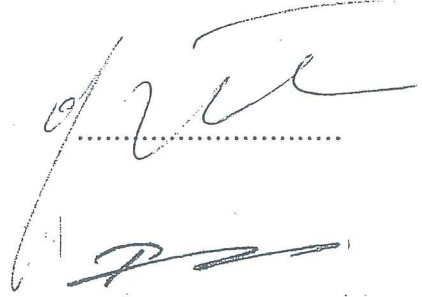
Sonya DIŐÇİ tarafından hazırlanan **Mihaloğullarına Dair Bir Eser : Mehmed Safiyüddin Bey Gazi Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hidemât-ı Mesbükaları İnceleme ve Metin** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle /~~Oyçokluğuyla~~ Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 21 / 06 / 2011

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

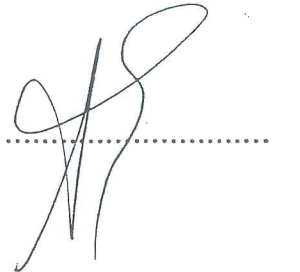
Jüri Üyesi : Prof.Dr.Abdülkadir ÖZCAN (Danışman)

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Fahamettin BAŞAR (İ.Ü.Öğr.Üy.)

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Ömer İŐBİLİR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no.
ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
1.GİRİŞ.....	VIII
1.1.Köse Mihal Bey ve Mihaloğulları.....	VIII
2.MEHMED SAFİYÜDDİN BEYİN HAYATI.....	XIV
3.GÂZÎ MİHAL BEY VE EVLÂD VE AHFÂDININ DEVLET-İ ALİYYE'YE HİDEMÂTI MESBÛKALARI.....	XVI
3.1.EserinNüshaları.....	XVI
3.2.Eserin İsmi Meselesi.....	XVII
3.3.Telif Sebebi.....	XVII
3.4.Telif Tarihi.....	XVIII
3.5.Eserin Muhtevası.....	XVIII
3.6.Eserin Kaynakları.....	XX
3.6.a.Kitabî Kaynaklar.....	XX
3.6.a.1.Fransız Müellif Jevan Davi.....	XX
3.6.a.2.Hoca Sadeddin Efendi.....	XXI
3.6.a.3.Hayrullah Efendi.....	XXII
3.6.a.4.Neşrî.....	XXIV
3.6.a.5.Gelibolulu Mustafa Âlî.....	XXV
3.6.a.6.Fevzi Mehmed Mazhar Efendi.....	XXVIII
3.6.a.7.Naîma Mustafa Efendi.....	XXIX
3.7.b.Şifahî Kaynaklar.....	XXX

3.7.Tesirleri.....	XXXIII
4.KAYNAK DEĞERİ VE SONUÇ.....	XXXIV
5.MEHMED SAFİYÜDDİN BEYİN ÜSLÛBU.....	XXXV
6.METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL.....	XXXV
METİN.....	1
EKLER: TIPKIBASIM.....	153
KAYNAKLAR.....	240
ÖZGEÇMİŞ.....	245

ÖNSÖZ

Zengin kütüphanelerimizde mevcut bulunan yazma eserin birçoğu araştırmacıların kullanımına sunulmamıştır. Osmanlı tarihini üzerinde çalışan gerek yerli gerekse yabancı araştırmacılar ana kaynaklara sık sık başvururlar ancak onların transkripsiyonunu yapmak farklı bir alandır. Bizim tezimizin metni de birçok makalede ve tezde kullanılmış fakat günümüzde herkesin rahatça kullanabileceği şekle getirilmemiştir. Biz de çalışmamızda eserin tahlilî neşrini yapıp araştırmacıların kullanımına açık hale getirmeyi amaçladık.

Mehmed Safiyüddin Bey, XIX. ve XX. yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti'ne hizmet etmiş bir devlet adamıdır. Köklü bir aileye mensup olan Safiyüddin Bey iyi eğitimi olup, çeşitli devlet kademelerinde görev almıştır. I.Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad, II.Abdülhamid, Sultan Reşad dönemlerinde yaşamış ıslahat girişimlerine tanık olmuştur.

Hayli eski bir akıncı ailesine mensup olan müellifin atalarının Osmanlı Devleti'ne yaptığı hizmetlerini konu edinen *Gāzî Mihal Bey ve Evlād ve Ahfādının Devlet-i Aliyye 'ye Hidemāt-ı Mesbūkaları* adlı eseri bizim çalışma metnimizdir. Eser, II.Abdülhamid'e sunmak için yazılmış, lâkin müellifin ifadesiyle bir köşede unutulup kalmış ve padişaha sunulamamıştır.

Müellif, eserinden birkaç nüsha daha yazdığını ve bunları bazı aile efradına verdiğini metninde belirtmektedir. Bu nüshalara ulaşmamış bulunuyoruz, bunun sebebi ise nüshaların özel ellerde buluyor olma ihtimalidir. Tezimizde

kullanmış olduğumuz nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde T.4610 numarada kayıtlıdır. Elimizdeki bu tek nüshayı basit bir transkripsiyon ile araştırmacıların kullanımına sunmayı hedefliyoruz.

Çalışmamızın önsöz ve özetten sonra giriş kısmında gazâ ve akıncılık hakkında bilgi verildikten sonra akıncılık sisteminin de kurucusu sayılan Köse Mihal'in Osman Gazi'nin yoldaşı olmasıyla Mihaloğulları'nın devlete hizmetleri aktarılmış ve elimizdeki sınırlı bilgilerle Mehmed Safiyüddin Bey'in hayatı incelenmiştir. Diğer bölümlerde ise eserin ismi meselesi, telif sebebi ve tarihi, muhtevası, kaynakları, tesirleri, kaynak değeri ve metin tesisinde takip edilen yollar açıklanmıştır. Orijinal metnimiz de çalışmamızın sonuna ilâve edilmiştir.

Tez çalışmamızda desteklerini esirgemeyip araştırmalarımda bana rehber olan saygıdeğer hocam ve danışmanım Prof.Dr. Abdülkadir ÖZCAN 'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamda manevî olarak bana destek olan arkadaşlarım ve aileme de minnettarım.

İSTANBUL 2011

Sonya DiŞCI

ÖZET

Osmanlı Devleti gazî devlet olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Devletin kuruluşundan itibaren gazâ hareketi Osmanlı'ya hakim olmuş ve son sultanlara kadar gazi unvanı hep kullanılmıştır. Yapılan gazâlarda, cihadlarda “yoldaş” ve “nökerler” önderlik etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Gazi'nin lider konumuna geçmesinden itibaren alpler, yoldaşlar onun hizmetine girmişlerdir. Yoldaşlar, gazâ liderine bağlıydılar bu bağlılık sonucu da gazi birliği meydana getirilmiş oluyordu. Osman Gazi'nin yanında toplanan bu yoldaşlardan biri de Bizans'a bağlı Harmankaya Tekfuru Mikhael Kosses yani Köse Mihal'dir. Osmanlı Devleti'nin hafif süvari birliklerinden olan akıncı teşkilatının da kurucusu kabul edilen Köse Mihal köklü ve kıdemli bir ailenin de kurucusudur.

Gazi olarak tanımlanan akıncı beyleri devlet tarafından tayin edilmekteydi. Ancak uzun süre akıncı kumandanlıkları Evrenosoğulları, Turhanoğulları, Malkoçoğulları ve Mihaloğulları elinde bulunmuştur. Bu akıncı ailelerinden Mihaloğulları'nın Osman Gazi'den XVII. yüzyıla kadar Osmanlı Devlet'ine yaptıkları hizmetler tezimizin metninin konusunu teşkil etmektedir. Yaptığımız çalışmanın amacı, Mihaloğulları ailesini anlatan XIX. yüzyılda yazılmış eseri günümüz harflerine çevirerek tahlilini yapmaktır.

Eserin müellifi bellidir, lâkin ismine metnin içinde hiçbir yerinde rastlanmamış ve bu durum da çalışmamızda irdelenmiştir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi nr. T4610'da *Gâzî Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hidemât-ı Mesbûkaları* ismi sonradan kaydedilmiştir. Metnin diğer nüshaların özel ellerde bulunma ihtimalinden dolayı ulaşılma imkanımız olmadığından çalışmamızı tek nüsha üzerinden meydana getirmek zorunda kaldık.

Anahtar Kelimeler: Gazâ, Köse Mihal, Mihaloğulları, Osman Gâzî, Osmanlı Devleti

SUMMURY

The Otoman Empire has appeared on the stage of history as a gazi state. The act of gazâ haz always been dominant on the Ottomans since the establishment of the Empire and the Sultans were renamed as “ gazi”. The gazas and the jihads were leaded by “yoldash”s or “nöker”s. When Osman Gazi became the leader of the Otoman Empire the alps and the yoldash’s went into his service. The yoldash’s were bound up with the gaza leader as a result of it the gaza troops were formed. One of these yoldashon behalf of Osman Gazi, was Köse Mihal, the tekfur of Harmankaya under the dominance of Byzantine Empire, Mikhael Kosses, who is one of the squadrons ofthe Otoman Empire was also the founder of an old an well-known family.

The Gazis, the leaders of the raiders (akıncı) were appointed by the state. But this position was held in hand by Evrenosoğulları, Turhanoğulları, Malkıoçoğulları, Mihaloğulları for a long time.The subject of our thesis consists of the service given by the Mihaloğulları family had participated and their services from Osman Gazi to XVII. century the period. Purpose of our studyis, translate the work of art written XIX. century, that explain Mihaloğulları family, to the todey’s letter and make analyse.

The author is known but name of the book was not found anywhere in the text and it was considered at length in our work. It is registered as *Gâzî Mihal Bey Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye’ye Hidemat-ı Mesbûkaları* at Library of İstanbul Universty number T4610. Due to probability of the other copies of the text being in private hands we couldn’t have the chance of reaching them, therefore we had to from our work from only one copy.

Key Words: Gazâ, Köse Mihal, Osman Gazi, Mihaloğulları, Otoman Empire

KISALTMALAR

- a.g.e.: adı geçen eser
a.g.k.: adı geçen kitap
a.g.md.: adı geçen madde
a.g.m.: adı geçen makale
Ansk.: Ansiklopedi
BAO: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.: Cilt
D.İ.A: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
ed.: editör
göst.yer: gösterilen yer
haz.: hazırlayan
h.:hicrî
İ.A.: İslam Ansiklopedisi
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
m.: miladî
nr.: numara
nşr.:neşreden
s.: sayfa
sy.:sayı
TOEM: Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası
T.T.K.: Türk Tarih Kurumu
Yay.: Yayını

1.GİRİŞ

1.1. Köse Mihal Bey ve Mihaloğulları:

Osmanlı Devleti'nin temel taşlarını oluşturan alimler ve hanedan sınıfının yanında gaziler de zikr edilebilir. Gazilerin, Osmanlı'nın beylikten devlete geçiş sürecine katkıları büyüktür. Beyliğin sınırlarının her an yeni gazâlara müsait halde olması gazâ ruhunun canlı tutulmasını sağlamaktaydı. Gaziler, sınır boylarında belli kurallara bağlı olarak akınlar yapmaktaydılar. Merkez olarak Rumeli serhadlerinde bulunan akıncılar Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim zamanlarında Anadolu'nun doğusundaki devletlere karşı da kullanılmış, böylelikle Anadolu kolu tesis edilmiş meydana getirilmiştir.¹

Osmanlı Devleti'nin malî kaynaklarından birisi akınlarla fethedilen bölgelerden elde edilen ganimetlerine dayanmaktaydı. Gaziler tarafından fethedilen bölgeler yerel kaynaklarla idare edilmek mecburiyetinde, olduğundan, imâr faaliyetlerine önem verilmiştir.² Sultanın emri ile fethedilen bölgelerde akıncılar bir süre sonra oranın idari sorumluları haline gelmekteydi.³ Toprakları fetheden akıncı kim olursa olsun, ancak görevde kaldığı sürece bölge timar olarak verilmekteydi. Ancak I.Murad zamanında alınan yerler malikane olarak akıncıların evladlarına intikal edebilmesi için temlikname adlıkları görülmektedir.⁴ Akıncı beyleri, yaşadıkları bölgelerde

¹ A.ÖZCAN, "Akıncı", D.İ.A, C.II, s.250

² H.Ç.ARSLAN, "Erken Osmanlı'nın Fetih ve Yerleşim Sisteminde Akıncı Beylerinin Stratejik Önemi", *Türkler Ansk.*, C.IX, s.116

³ _____, a.g.m., s.116,118

⁴ _____, a.g.m., s.118

gelir sahibi olduklarından, maddi imkanlarıyla çeşitli yapılar (cami, köprü..gibi) inşa ettirip şehrin imâr faaliyetlerine önemli katkıları da olmuştur.

XVI. yüzyıldan itibaren devletin siyasi otorite gücünün zayıflamasıyla beraber akınlar zayıflamış ve akıncı beyleri de hakim oldukları bölgelerde sosyal bakımdan gerileme yaşamışlardır. XVII. yüzyıldan itibaren de akıncıların sayılarının azaldığı ve geri hizmetlerde kullanılmaya başlandıkları, son olarak da XIX. yüzyılda da ortadan kalktığı görülmektedir.⁵

Devletin tayin etmiş olduğu akıncı beyliği uzun süre belli ailelerin tasarrufunda kalmış adeta hanedanlık şeklinde devam etmiştir. Bu akıncı ailelerinden bazıları Arnavutluk'ta Evrenosoğulları, Mora'da Turhanoğulları, Sofya'da Mihaloğulları, Silistre civarında ise Malkoçoğullarıdır.⁶ Tez çalışmamızda bu ailelerden XIV-XVI.yüzyıllarda Rumeli'nin fethinde önemli rol oynayan Mihaloğulları incelenmektedir. Mihaloğulları, Köse Mihaloğulları, Gazi Mihaloğulları, Mihalliler, Mihalli Akıncılar gibi çeşitli isimlerle de anılmaktadır.⁷

Köse Mihal, Osmanlı'nın önemli akıncı kumandanlarından Mihaloğulları sülâlesinin atasıdır.⁸ Bizans'a bağlı Harmankaya tekfurı olan Mihal'in Osman Bey ile ilk teması, Eskişehir beyi ile Osman Bey mücadelesi vesilesiyle başlamıştır.⁹ Eskişehir beyi ve adamları Osman Bey İnönü hakiminin evinde iken baskın düzenlemişler, bu mücadeleyi kazanan Osman

⁵ A.ÖZCAN, a.g.md., s.250

⁶ A.ÖZCAN, a.g.md., s.249

⁷ Fahamettin BAŞAR, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hizmeti Görülen Akıncı Aileleri I: Mihaloğulları" *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Mart 1992, sayı:63, s.22; M.R.Gazimihal, "Harmankaya Nerededir", *Uludağ Bursa Halkevi Dergisi*, sy.72-73, s.3

⁸ Tahsin YAPRAK, "Türk-İslâm Tarihinde KöseMihal Abdullah Mihalgazi", *Söğüt VII.Osmanlı Sempozyumu*, s.63

⁹ F.BAŞAR, a.g.m., göst.yer; Mehmet Nüzhet Paşa, *Ahval-i Mihal Gazi*, s.12-13

Bey Köse Mihal'i esir almıştır.¹⁰ Ancak Mihal'in cesaret ve bahadırılığından dolayı Osman Bey onu öldürmez ve serbest bırakır, bundan etkilenen Mihal de Osman Bey'in yoldaşları arasına katılır.¹¹ Bundan sonra çeşitli fetihlerde Osmanlılara kılavuzluk yapmıştır.¹²

Kılavuzluktan başka Rum tekfurları ile Osman Bey arasında aracılık yapmış, hatta Bilecik tekfurunun Osman Bey'e karşı kurduğu tuzağı Osmanlılara haber vermiştir.¹³ Kendisine kurulmuş tuzağı haber alan Osman Bey de Bilecik tekfuru ve mütteliklerine tuzak hazırlamış, bunun sonucunda da Bilecik, Yarhisar ve İnegöl'ü fethetmiştir.¹⁴

Köse Mihal Osman Bey'in dostuydu ancak hâlâ Hıristiyandı. Onun Müslümanlığı kabul etmesi hususunda çeşitli rivayetler vardır. Bunlardan kimisinde Osman Bey'in isteği üzerine Müslümanlığı kabul ettiği, kimisinde ise zaten rüyasında Hz.Peygamberi gördüğünü ve Osman Bey'in davetine gerek kalmadan Müslümanlığı kabul ettiği anlatılmaktadır.¹⁵ Müslümanlığı kabul tarihi XIV. yüzyılın başları olarak tahmin edilmekte ve Abdullah adını aldığı bilinmektedir.¹⁶ Orhan Bey zamanında da Bursa'nın fethinde ve Bizans tekfuru ile aralarındaki müzakereleri de yürüttüğü anlaşılmaktadır.¹⁷ Köse Mihal'in vefat yılı 1326 olarak tahmin edilmektedir.¹⁸ Kabri Harmanakaya Mihalgazi civarındadır ve mezarın yerini tesbit ettirmiş olan II.Abdülhamid

¹⁰ F.BAŞAR, a.g.m., göst.yer; Faruk SÜMER, "Osman Gazi'nin Silah Arkadaşlarından MİHAL GAZİ", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, sy.50, s.5

¹¹ F.BAŞAR;a.g.m., göst.yer; F.SÜMER, a.g.m.,göst.yer; İ.Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, C.I,s.570

¹² F.SÜMER, a.g.m.,s.3-8

¹³ F.BAŞAR, a.g.m., göst.yer; R.AYDOĞDU, "Osmanlı'nın Kuruluş Dönemine Yolculuk Köse Mihal ve Harmanakaya", *Uludağ Üniversitesi Halk Kültürü II.Bursa Halk Sempozyumu Bildiri Kitabı*, C.I, s.220

¹⁴ İ.H.UZUNÇARŞILI, "Köse Mihal", s.914

¹⁵ Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*,s.23-24; F.BAŞAR,a.g.m.,s.23; Kemalpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, I.Deftter, nşr.Ş.Turan, s.159-160; Neşri, *Cihannümâ*, s.56-57

¹⁶ Âşıkpaşazâde, a.g.e., s.23-24; F.BAŞAR, a.g.m., s.23; Mehmed Safiyüddin Bey, *Gâzî Mihal Bey ve Evlad ve Ahfadının Devlet-i Aliyye'ye Hidemât-ı Mesbûkaları*, s.27

¹⁷ Âşıkpaşazâde, a.g.e.,s.29-31; F.BAŞAR, "Mihaloğulları", *DİA*, C.XXX, s.24

¹⁸ T.YAPRAK, a.g.m, s.67

türbeyi yeniden yaptırmış ve Osman Bey ile olan beraberliklerine işaret eden bir kitabe koydurmuştur.¹⁹ Şöyle ki;

“*Bâdi-i Saltanat, sâhibü'l gazâ Osman Hân*
Yedi yüz yirmi altı dâhil-i Selam oldu.
Medfenden alup da Bursa'ya nakletti Orhan Hân
Medfeni, Mihâl Gazi için şân-ı makam oldu.”²⁰

Köse Mihâl'in torunu Vize kalesinin fethinde bulunmuş ve 1403 yılında vefat etmiş olan Aziz Paşa'nın oğlu Gazi Mihâl Bey, özellikle Bulgaristan'ın fethinde önemli hizmetleri bulunmuştur ki, bazen Köse Mihâl Bey ile karıştırıldığı olmuştur.²¹ Gazi Mihâl Bey'in Mehmed, Yahşi, Hızır, Aziz ve Yusuf isminde oğulları olduğu bilinmektedir.²² Rumeli'nin fethinde görev alan oğulları düşman ülkelere akınlar yapmışlar, bundan dolayı *Mihalli Akıncılar* olarak anılmaya başlamışlardır.²³ Mehmed Bey, Yıldırım Bayezid ve Musa Çelebi devrinde hizmetlerde bulunmuş, Musa Çelebi'nin öldürülmesinin ardından Tokat Kalesi'nde hapsedilmişse de sonra serbest bırakılmıştır.²⁴ II.Murad zamanında Düzmece Mustafa vak'asında Rumeli beylerini Murad'ın yanına çekmiştir.²⁵ İstanbul'a, oradan da İznik'e kaçan Mustafa'nın ardından İznik'e gitmiş şehri kuşatmış ancak Taceddinoğlu Mahmud Bey tarafından öldürülmüş ve naaşı Pilevne'ye getirilip defnedilmiştir.²⁶

¹⁹ _____, göst.yer; F.BAŞAR, a.g.md., göst.yer

²⁰ _____, a.g.md., göst.yer

²¹ Mehmet Zeki, “Kösemihal ve Mihalgazi Aynı Adam Mıdır?”, *TOEM*, no.11,s.427-445; Y.GÖKÇEK, *Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihaloğulları*, ek:şecere; O.SABEV, “The Legend of Köse Mihâl Additional Notes”, *Turcica*, C.XXXIV,s.244; Y. TRIFANOV, “Tarih ve Rivayetlerde Mihâl Bey Oğulları”, *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, no.95-96, s.397

²² F.BAŞAR, a.g.md.,göst.yer; F.BAŞAR, a.g.m., göst.yer; Hoca Sadeddin, *Tâcü't-Tevârih*, C.I,s.86

²³ M.T.GÖKBİLGİN, “Mihaloğulları” *İA*,C.VIII, s.285

²⁴ İ.H.UZUNÇARŞILI, “Mihaloğlu Mehmed Bey Neden Dolayı Çelebi Mehmed Tarafından Tokat Kalesine Hapsedilmiştir”, *Belleten*, C.XXI,sy.81-84, s.181-185

²⁵ F.BAŞAR, a.g.md.göst.yer; Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühnü'l-ahbar*, s.334

²⁶ _____, a.g.m.,s.25

Gazi Mihal Bey'in diğ er ođ lu Hızır Bey de Pilevne'de yaşamış, Şehzade Mustafa'nın isyanında ođ lu Gazi Firuz Bey ile beraber Silistre kalesini ve Eflak sınırını korumuştur.²⁷ Hızır Bey'in diğ er ođ ulları İskender, Bali ve Gazi Ali beylerdir.²⁸ Ancak ođ ullarında Gazi Ali Bey Pilevne kolunu oluşturmuş ve Mihaloğ ulları'nın önemli üyelerinden biri olmuştur. Fatih Sultan Mehmed devrinde Eflak Bey'i Kazıklı Voyvoda'ya karşı çıkılan sefere katılmıştır.²⁹ 1500 yılında Pilevne'de vefat eden Ali Bey yaptırdığı mescid yanındaki türbeye defnedilmiştir.³⁰ Ali Bey'in kardeşi İskender Bey de Fatih döneminde hizmette bulunmuştur.³¹ İskender Bey'in 1464 yılında İzvornik muhafızlığı, Akkoyunlu seferi sırasında da Kayseri sancakbeyliği yaptığı, Yahşi ve Mahmud adında ođ ullarının olduğu bilinmektedir.³²

İskender Bey hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Buna karşın Gazi Ali Bey'in ođ ullarının da akıncı olarak ün yapan Mihaloğ lu gazileri arasına girdikleri görölmektedir. Ođ ullarından Mehmed Bey, Çaldıran Savaşı'na öncü birlik kumandanı olarak katılmış ve bunun yanı sıra Hersek sancak beyi olmuştur.³³ Hızır Bey de Kanunî devri ümerâsından olmuş ve Köstendil, Segedin sancak beyliği yapmıştır.³⁴

²⁷ F.BAŞAR, a.g.md.,göst.yer; F.BAŞAR, a.g.m. göst.yer

²⁸ _____,a.g.m., göst.yer

²⁹ A.Sırrı LEVEND, *Gazavat-nâmeler ve Mihal-ođ lu Ali Bey'in Gazavat-nâmesi*, s.187-196; M.Ragıp Gazimihal, "İstanbul Muhasaralarında Mihaloğ ulları ve Fatih Devrine Ait Bir Vakıf Defterine Göre Harmanakaya Mâlikânesi", *Vakılar Dergisi*, sy.IV, s.126; F.BABİNGER, "Mikhal-oghlu", *Encyclopedia of Islam*, CVII,s.34

³⁰ Mehmed Nüzhet Paşa, *Ahvâl-i Mihâl Gâzî*, s.77; Y.GÖKÇEK, "Mihal-ođ ulları", *İA*, C.VIII, s.287

³¹ M.R.Gazimihal, a.g.m., s.125

³² Y.GÖKÇEK, a.g.md, s.288; T.GÖKBİLGİN, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s.431

³³ F.BAŞAR, a.g.md.,s.25

³⁴ Y.GÖKÇEK, a.g.md, s.289

1595 yılında Sadrazam Koca Sinan Paşa'nın Eflak seferi sırasındaki tedbir yanlışlığı yüzünden akıncılar ağır kayıplar vermiş, Mihaloğulları ailesi de dahil olmak üzere akıncı teşkilâtı önemini yitirmiştir.³⁵

Mihaloğulları ailesini Rumeli ve Anadolu olarak iki ana kola ayırmak mümkündür. Rumeli kolu da Pilevne, Tırnova ve İhtiman olarak üçe ayrılabilir. Pilevne kolu Mihaloğlu Mehmed Bey'e dayanmakta, ancak o ve ailesi hakkında pek fazla bilgi bulunmadığından Hızır Paşa ile anılmaktadır.³⁶ Tırnova kolu, Gazi Firuz Bey'e ve son olarak İhtiman kolu ise Mahmud Bey'e dayanmaktaydı.³⁷ XIX.yüzyıldan itibaren İhtiman koluna mensup olan aile üyelerinden bazıları da müellifimiz Mehmed Safiyüddin Bey, XX.yüzyılda Halid Şazi Bey, Nureddin Şazi Kösemihal, Mustafa Ragıp, Mahmud Ragıp Kösemihal ve Yaşar Gökçek'tir.³⁸ Anadolu kolu ise, Köse Mihal Bey'in oğlu Gazi Ali Bey'in soyundan gelenler olup Bursa ve Amasya'da yerleşmişlerdir.³⁹

³⁵ _____,göst.yer

³⁶ _____,a.g.md.,s.287

³⁷ _____,göst.yer; F.BAŞAR, a.g.m.,s.26

³⁸ _____, a.g.m.göst.yer

³⁹ _____,a.g.md.,s.25

2. MEHMED SAFİYÜDDİN BEY'İN HAYATI

XIX. ve XX. yüzyıllarda yaşamış olan müellifimiz Safiyüddin Bey hakkında geniş bilgiye sahip değiliz. Başlıca kaynaklarımız elde ettiğimiz birkaç arşiv belgesi, kendi eserinde verdiği bilgiler ve Yaşar GÖKÇEK'in eserindeki soy ağacı şemasıdır.

Mihaloğulları ailesinin İhtiman koluna mensup olan Mehmed Adil Bey'in Mahmud Nedim Paşa, Mehmed Şazi Bey, Mustafa Ragıp ve Mehmed Safiyüddin Bey adında dört oğlu vardır ki bunlardan Safiyüddin Bey eserimizin müellifi olmaktadır.⁴⁰ Safiyüddin Bey'in babası Mehmed Adil Bey, dedesi Abdulvehhab Bey ve büyük dedesi Numan Bey çeşitli seferlere katılmışlardır.⁴¹ Ancak müellif ve kardeşleri askeriye mensup değillerdir. Kardeşlerinden biri olan Şazi Bey iki sene maliye, on yedi sene Bâb-ı âlî mektubî kaleminde ve üç sene de Mabeyn-i hümayun-ı cenab-ı mülûkane kitabetinde çalışmıştır. Mustafa Ragıp Bey de yaşadıkları bölge olan İhtiman havalisinde lüzûm arz ettiği zamanlarda hizmet etmiştir.⁴²

1265h. (m.1848) senesinde Sofya'nın İhtiman kazasında doğmuş olan Mehmed Safiyüddin Bey iyi bir eğitim aldıktan sonra çeşitli medreselerde ve Divan-ı Hümayun'da çalışmıştır.⁴³ Ataları gibi askeriyeden değil ilmiye sınıfındandır. Üç oğlu vardır: Haydar Bey, Zeki Gazimihal ve İbrahim Bey.⁴⁴ Müellif çeşitli devlet görevlerinde de çalışmıştır. Şöyle ki;

⁴⁰ Yaşar GÖKÇEK, *Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihal Oğulları*, soyağacı şeması

⁴¹ Mehmed Safiyüddin Bey, a.g.e.,s.1467-148

⁴² M.Safiyüddin Bey, göst.yer

⁴³ BAO, *Sicilli Ahval Defteri*, nr. 0135

⁴⁴ Y.GÖKÇEK, göst.yer

1295 h.(m.1878) senesinde Konya dahilinde Seydişehir kazası kaymakamlığı ve 1298 h. (m.1880) senesinde Konya vilayeti hukuk ve ceza mahkemeleri baş kâtipliği görevlerini ifa etmiştir.⁴⁵1300h. senesi Muharreminin 18inde (m.29 Kasım 1882) Dersaadet'te bidayet mahkemesine ve 1303h. senesi rebiülahirinde (m. ocak/şubat1886) yine Dersaadet'te müdde-i umumi kalemine tayin edilmiştir.⁴⁶

1307 h. (m. 1889) senesinde ise Van vilayeti mektupçuluğunda olduğu sırada İran Devleti tarafından rütbe-i sâlise tevcih edilmiştir.⁴⁷ 1308 h. (m. 1890) senesinde yine Konya vilayeti mahkemesi baş kitabeti görevinde bulunmuştur.⁴⁸ 1311 h. (m. 1893) senesinde Van vilayeti mektupçuluğu yapmıştır.⁴⁹

Bu görevlerinden başka Kıbrıs ceziresi tahrirat müdürlüğünde iki buçuk sene görev almıştır.⁵⁰ Daha sonra Dahiliye mektupçuluğu ve muhasebe müdürlüğü görevlerini yapmıştır. Sadaret-i uzma mühimme ve Dahiliye Nezaret-i celilesi mektubi baş kalemi görevlerinde bulunmuştur.⁵¹ 1326 h. (m. 1908) senesinde de dördüncü rütbeden nişan verilmiştir. Otuz iki sene devlet görevlerinde bulunmuş olan Safiyüddin Bey hastalığından dolayı işinden azledilmiş ve kendisine mazulin maaşı da tahsis edilmiştir.⁵² Mehmed Safiyüddin Bey'in vefatı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır ancak XX. yüzyılın ilk yarısında vefat ettiği tahmin edilmektedir.

⁴⁵BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr.0135

⁴⁶BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr. 2003 ve nr. 379

⁴⁷BAO, Babıali Evrak Odası, nr. 856

⁴⁸BAO, Sicilli Ahval Defteri, nr. 0135

⁴⁹BAO, Sicilli Ahval Defteri, göst.yer

⁵⁰BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr.1943/1

⁵¹M.Safiyüddin Bey, göst.yer

⁵²BAO,Sicilli Ahval Defteri göst. yer; BAO, Şurayı Devlet Evrakı 11071; BAO, 1310 Sonrası İrade Tekaüd Sandığı, nr.7 ; BAO, Babıali Evrak Odası, nr.1073

3. GĀZĪ MĪHAL BEY VE EVLĀD VE AHFĀDININ DEVLET-İ ALĪYYE'YE HİDEMĀT-I MESBŪKALARI

3.1.Eserin Nüshaları:

Mehmed Safiyüddin Bey, yazdığı eserinin birkaç nüsha olarak temize çektiğini ve bazı aile üyelerine verdiğini dibâcede kaydetmiştir. Ancak bu nüshaların özel ellerde bulunma ihtimalinden dolayı bunları görme imkânımız olmamıştır.

3.2.Eserin İsmi Meselesi:

Müellif eserini kaleme aldığı anda ismini metnin hiç bir kısımda kaydetmemiştir. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütphanesi nr. T4610'da bulunan nüshanın en son sayfasında eserin ismi, *Gāîi Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hidemat-ı Mesbûkaları* olarak kaydedilmiştir. Biz de buna sadık kalarak bu ismi esas aldık. Lâkin Yaşar GÖKÇEK, *Türk imparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihal Oğulları* adlı çalışmasında metni kaynak olarak kullanmış ve ismini de *Gāzî Mihal Bey ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hizmet-i Mesbukeleri Hakkında Risale* olarak zikretmiştir. Bunlardan başka Semavi EYİCE'nin *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'na yazdığı "Sofya Yakınlarında İhtiman'da Gaazî Mihaloğlu Mahmud Bey İmâret-Câmii" adlı makalesinde eserin ismini kütüphanedeki kayıta yazılı olduğu şekliyle vermiştir. Esere bu isimlerin verilme sebebi de

Köse Mihal'in Osman Gazi'nin hizmetine girişinden itibaren torunlarının da Osmanlı Devleti'ne hizmetlerini anlatıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

3.3. Telif Sebebi:

Safiyüddin Bey, *Gāzî Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye'ye Hidemat-ı Mesbûkaları* adlı eserinin telif sebebini dibâce kısmında Allah'a hamdden, sonra ve s.167'de zikretmiştir. Osmanlı Devleti için gazalarda sadakatle ve cesurca ceng etmiş olan ailesinin güzel vasıflarının örnek teşkil etmek ve torunlarına da nakletmek amacını gütmüştür. Bu hizmetleri sonucu aldıkları mükafât ile aile efradının uzun seneler hayatlarını refah içinde devam ettirdiklerini ve padişahlara hayır duaları ettiklerini, kendisinin de ata ve ecdadı için böyle hayır dualar aldırarak istediğini belirtmiştir. Kendi zamanına kadar bu ailenin hizmetlerini topluca anlatan bir eserin olmaması da onu bu eseri yazmaya teşvik etmiştir. Osmanlı tarihinde cereyân eden bütün hadiseleri eserine kaydetmemiş, bunun nedenini de amacının tarih kitabı yazmak olmayıp sadece Mihaloğulları'nın hizmetlerini anlatmak düşüncesi olarak açıklanır.

3.4.Telif Tarihi:

Mehmed Safiyüddin Bey'in eserini II.Abdülhamid döneminde kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Hattâ padişaha bu eseri sunmak istediğini, ancak sekiz on sene köşede kalıp unutulduğunu ve sunamadığını belirtmiştir. Eserin sonunda bulunan 1315 h. (m 1897) yılının telifin bittiği tarih olarak kabul edilebileceği söylenebilir.

3.5.Muhtevası:

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan eser 168 sayfa, 225x180mm boyutunda olup Rika hattı ile yazılmıştır. Allah'a hamd ü sena ve Hazreti Peygamber'e salât ü selâm ile başlayan eserde Osman Gazi'den II. Osman'a kadar süren üç yüz otuz dört sene zarfında Osmanlı Devleti'ne hizmet eden gazilerin bazılarının isimleri zikretmiştir.

Osman Gazi ile Köse Mihal'in ilk karşılaşmaları, dostlukları, Müslüman oluşu ve hizmetleriyle başlayan eser her padişah dönemindeki Mihaloğulları'nın hizmetlerini, Osman Gazi'nin vasiyeti, Osmanlıların Rumeli'ye geçişi, Orhan Gazi'nin vasiyeti, Mihaloğulları'nın vatanı olan İhtiman'ın fethi ve temlik olarak aileye verilmesi, Kosova Savaşı, Timur Vakası'nın sebebi anlatılmıştır. Bunlardan başka Fetret Devri olaylarını, Düzme Mustafa Vakası'nı, Kazıklı Voyvoda Vakası'nı, Rusya'ya yapılan akınlarda Mihaloğulları'nın hizmetleri, Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail arasındaki mücadele kaydedilmiştir.

Fatih Sultan Mehmed devrine kadar olan aile üyelerinin katıldığı dönemlerin olayları uzun uzun anlatılmıştır. Bu devirden itibaren hadiseler daha kısa olarak ve müellifin faydalandığı kaynaklardan alıntılar yapılarak verilmiştir. Kanunî Sultan Süleyman'dan II.Osman'a kadar olan dönemde seksen bir sene Koca Hızır Paşa'nın sekiz padişaha yaptığı hizmetlerden kısaca bahsedilmiştir. Her padişah döneminin sonunda hükümdarların cülûs, vefat tarihleri ve ömür süreleri daha sonra da fizikî ve karakter özelliklerini de kaydedilmiştir. Müellif eserin sonuna bir fihrist ilâve etmiştir. Bu fihrist yirmi beş başlıktır. Ancak buradaki başlıklar metin içindeki başlıklarla uyuşmamakta, daha genel ve kısa olarak yer almaktadır.

3.6. Eserin Kaynakları:

3.6.a.Kitabî Kaynaklar:

Mehmed Safiyüddin Bey eserini oluştururken çeşitli yazılı ana kaynaklardan ve aileden gelen rivayetlerden faydalanmıştır. Yazılı kaynaklarda sadece yerli değil yabancı eserlere de başvurmuştur. Bunlardan özellikle Fransızca olanları kullanmıştır.

3.6.a.1. Fransız Müellif Jevan Davi:

Hakkında fazla bilgimiz olmadığı bu müellif ile ilgili sadece Osmanlı arşivinde iki adet belgeye tesadüf edilmektedir. Hariciye Nezareti Tercüme Odası tarafından yazılan belgelerde Dersaadet'te oturan Kont Jevan Davi adlı kişinin el yazısıyla Fransızca olarak Osmanlı Devleti Tarihi'ni yazdığı anlaşılmaktadır. Beyoğlu'ndaki matbaacı Moris tarafından müsveddelerinin düzeltilip Jevan Davi'ye gönderildiğinin zabıtlara geçtiği ve kitaptan bin nüsha sipariş verildiği bilgisi kaydedilmiştir.⁵³ Ancak bu siparişin yerine getirilip getirilmediği hakkında herhangi bir kayıt yoktur. 1890 yılında kaleme alınan bu esere araştırmalarımız sırasında rastlanamamıştır.

Safiyüddin Bey, Köse Mihal'in Osman Gazi'ye sadakatini gösteren pusu kurma olayını ve Timur Vakası'nı anlatırken Fransız müellifden faydalanmıştır.

---

⁵³ BAO, Hariciye Nezaerti Tercüme Odası, nr.83/103 ve 83/104

3.6.a.2. Hoca Sadeddin Efendi:

XVI. yüzyılda yaşamış olan ünlü Osmanlı şeyhülislam ve tarihçisidir. Şehzadelikleri zamanlarında III.Murad ve oğlu III.Mehmed'e hocalık yapan Sadeddin Efendi bu yüzden "Hoca" sıfatıyla anılmıştır. İlmî kudretinin yanı sıra şair ve edip de olan Hoca Sadeddin Efendi'nin en büyük eseri *Tâcü't-tevârih* adlı Osmanlı tarihidir. Daha çok *Hoca Tarihi* adıyla anılan eser Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Yavuz Sultan Selim devrine kadar gelmektedir. Yazılmış olan tarihleri eksik ve hatalı bulan müellif tenkit ettiği kaynakları da eserini meydana getirirken kullanmıştır. XVII. yüzyılda Hasanbeyzâde tarafından özetlenerek kullanılan *Tâcü't-tevârih* yine bu tarihçi tarafından zeyl edilmiştir. Bu eser birçok batı diline çevrilmiş 1279-1280 yıllarında iki cilt halinde İstanbul'da yayımlanmıştır. Sadeleştirilmiş şekli ise yeni harflerle Ankara'da yapılmıştır.

Müellifimiz Mehmed Safiyüddin Bey de bu değerli eserden ve bazı beyitlerden alıntılar yapmıştır. Bazı beyitleri kısaltmış, bazılarını ise aynen nakletmiştir. Eserde sayfa 35-36'da nakledilen manzum *Tâcü't-tevârih* C.I'de sayfa 29-30'da kaydedilmiştir. Buradaki beyitlerin ilk yedi ve on altıdan on dokuza kadar olan satırları esere alınmamıştır.

Safiyüddin Bey'in eserinde sayfa 48'de *Tâcü't-tevârih* sayfa 64-65'de yine beyitleri nakletmiş ancak bu sefer bunları olduğu gibi yazmış herhangi bir kısaltma yapmamıştır.

Metnimizde “Vesâyâ-yı Hudâvendigâr Gâzî bâ-Yıldırım Bâyezid Hân” başlığı altında nakledilen manzum sayfa 72-73’de *Tâcü’t-tevârih*’de ise sayfa 123-124’de kaydedilmiştir. Müellif bu beyitlerin birinci, üçüncü, yedinci, sekizinci ve on beşinci satırlarını eserine almamıştır.

3.6.a.3. Hayrullah Efendi:

XIX. yüzyılda yaşamış reîsületibbâ, eğitimci, devlet adamı, edip ve tarihçidir. Beşik ulemâlığı usulünden müderrislik pâyesini on bir yaşında almıştır. Hayrullah Efendi, memleketin genel kültür ihtiyaçlarına cevap vermek için çeşitli eserler meydana getirmiştir. Bu eserlerin içinde bizi en çok ilgilendireni *Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Târîhi* ki, *Hayrullah Efendi Târîhi* diye de anılmaktadır. Bu eserini yazmaya Encümen-i Dâniş üyeliği yıllarında başlamış ve vefatına kadar sürdürmüştür. Her padişah dönemini bir ciltte incelemiş, Avrupa’daki gelişmeleri de karşılaştırmalı olarak vermiştir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan I.Ahmed zamanına kadar gelen eser, Ali Şevki Efendi’nin zeyilleriyle beraber 1853-1875 yılları arasında on sekiz cüz halinde yayımlanmıştır.

Mehmed Safiyüddin Bey, eserinde Yıldırım Bayezid ve Timur mücadelesini anlattığı bölümde kaynak olarak Hayrullah Efendi’nin eserin de kullanılmış, ayrıca II.Bayezid’in Macaristan seferi ile ilgili bilgiler verirken yine bu eserden yararlanmıştır. II.Osman döneminde Koca Hızır Paşa’nın hizmeti ile ilgili bilgi verirken Hayrullah Efendi’den yaptığı nakil şöyledir:

Turla'yı geçmeğe meydan bırakmamış ve düşmana her sûretle za'f gelerek hayretde hattâ piyâdelerin kurban vermek süvârileri olsun suyu geçmek fikrine düşmüşler ise de piyâdeler bu hâlî anlamalarıyla birbirleriyle hayli ceng ü kıtâl etmekte iken serdâr ve leşker-i Tatar şu fırsatı fevt etmeyüp her taraftan üzerlerine hücum ederek ibtidâ muhârebeden ol güne gelinceye kadar mürûr eden otuz gün zarfında altmış binden mütecâviz ustadan ancak dört yüz kadarı sudan selâmet geçebilüp kusuru on bin guzât elinden tu'me-i şimşîr olarak (kem min fietin kalîletin) sırr-ı celîli dahi bunda zâhir oldu. Yüzden ziyâde Lehlü nâmdâr beylerden kimi katl ve kimi esîr edilüp baş serdâr (Zilkoski) dahi i'dâm ve ikinci serdâr (Konsivolki) der-zencîr ile rikâb-ı kamer-tâb-ı hümâyûna i'zâm kılındı. Bunun üzerine Boğdan mu'âhidleri Gaşper'i katl ve i'dâm edüp isyândan teriyeye müsâra'atle selâmeti buldu. Asker-i İslâm kelâm-ı muzafferiyat ve iğtinâm ile yerlü yerine avdet eyledi. (Hayrullah Efendi, C.III, 16.cüz, s.16-17)

...Bu muhârebede düşmana her sûretle za'f gelerek hayretde kalup, hattâ piyâdelerin kurbân verüp süvârileri olsun Turla suyunu geçmek fikrine düşmüşler ise de, piyâdeler bu hâlî anlamalarıyla birbirleriyle hayli ceng ü kıtâl etmekte iken asâkir-i Osmâniyye şu fırsatı fevt etmeyüp, her taraftan üzerlerine hücum ederek ibtidâ-yı muhârebeden ol güne gelinceye kadar mürûr eden otuz gün zarfında altmış binden mütecâviz ustadan ancak dört yüzü kadarı sudan selâmet geçebilüp kusuru on bin guzât elinde tu'me-i şim[ş]îr olarak kem min fietin kalîletin sırr-ı celîlini dahi bunlara zâhir oldu. Yüzden ziyâde Lehlü nâmdâr beylerden kimi katl ve kimi esîr edilüp baş serdârları i'dâm ve ikinci serdârları der-zencîr ile rikâb-ı kamer-tâb-ı hümâyûna i'zâm kılındı. Ve asâkir-i İslâm-ı kemâl-i muzafferiyet ve iğtinâm ile yerlü yerine avdet eyledi.

(Mehmed Safiyüddin Bey, s.137)

3.6.a.4. Neşrî Mehmed Efendi:

II. Murad, Fatih Sultan Mehmed ve II. Bayezid dönemlerinde yaşamıştır. Hayatı hakkında bilinenler sınırlıdır. Şiirlerinde Neşrî mahlasını kullandığı, ilmiyeye mensup olduğu, Bursa'da müderrislik yaptığı ve burada öldüğü bilinmektedir. Şuara tezkirelerinde sadece Neşrî diye geçen müellif kaynaklarda bazen Mevlânâ Neşrî ve XIX.yüzyıldan itibaren de Mehmêd Neşrî adıyla zikredilmiştir.

Neşrî'nin en önemli eseri *Kitâb-ı Cihânnümâ* adlı tarihidir. Eseri yaratılıştan başlayıp kendi dönemine kadar getirmiş, ilk beş bölümü II.Mehmed, Oğuz Han'dan başlayıp kendi zamanına kadar gelen Osmanlı Devleti tarihini ise II.Bayezid devrinde temize çekmiştir. Altı bölüm halinde bir dünya tarihi olarak yazdığı anlaşılan eserin günümüze kısaca Osmanlı öncesi Türk tarihiyle Osmanlı tarihine dair olan altıncı kısmı intikal etmiştir. Eser 1949 yılında Ankara'da eski ve yeni harflerle, 1951 ve 1953 yıllarında ise Leipzig'te yayımlanmıştır.

Safiyüddin Bey Düzme Mustafa ile ilgili malumat verirken Neşrî'yi kullanmıştır. Mihaloğlu Mehmed Bey'in Çamurlu Sahrâsı'nda Mustafa'yı tutup Sultan Murad'a teslim ettiği ve ona yazılan mektupların da Mehmed Bey tarafından yazıldığı bilgisi Gelibolulu Mustafa Âlî'nin eseri yanında kaynak olarak zikretmiştir.

3.6.a.5. Gelibolulu Mustafa Âlî:

XVI.yüzyılda yaşamış tarihçi, şair ve çok sayıda eser yazmış Osmanlı müellifidir. Edebi yönü ve özellikle tarihçiliği ile ün kazanmıştır. Asıl büyük eseri *Kühnü'l-ahbâr*'dır. Dört bölümden oluşan bu umumî tarihin ilk kısmında peygamberlerden, ikinci kısımda Hazret-i Peygamber ve sonrası İslâm tarihinden, üçüncü bölümde Türkler'in ve Tatarlar'ın İslâmiyete hizmetlerinden, sonuncu bölümdē ise 1596'ya kadar Osmanlı Devleti tarihinden söz edilmektedir. Osmanlı padişah ve idarecilerini de tenkit eden Mustafa Âlî Avrupa devletlerinden de söz eder. Son iki bölümü kendi yaşadığı dönemi ihtiva ettiğinden çok değerlidir.Erciyes Üniversitesi tarafından kısmı kısmen neşri 1997 yılında yapılmıştır.

Mehmed Safiyüddin Bey eserinde yine Düzme Mustafa'nın yakalanması ile ilgili rivayetleri anlatırken Gelibolulu Mustafa Âlî'den aynen nakil yapmıştır. Bunun dışında Tokat kalesinde hapsedilen Gazi Mehmed ve Yahşi Bey'in kısa hâl tercümelerini nakletmiştir.

Mihaloğlu Muhammed Paşa nehr kenarına vardı, Rûmili beğlerini ale'l-esâmi çağırı ve kendüsini bildirüb, Mustafa nesl-i Osmaniyan'dan değil idüğünü bildirdi. Fe-lâ-cerm, firib ü rivile bend olan cem'iyetleri çözüldü. Ümerâ ve zu'amâ, Sultân Murad Hân cânibine at yüzdürerek geçmeğe mukayyed oldı. Hattâ Evranos Beğ ve Turhan Beğ ve İremoğlu nâmındaki beğler ki, vâki'-i hâli tuydılar, cümleten Sultân Murad Hân'a mütâba'at kıldılar. Bu minvâl üzere ki, mâcerâ şüyû' buldı. Ca'li Mustafa'ya havf u haşyet galebe idüb, miyân-ı şebde bir mikdâr askerle gorîzân ve Gelibolu ma'berinden Rûmili'ne revân oldı.

(Gelibolulu Mustafa Âlî, I.cilt, I.kısım, s.334)

Mihaloğlu Mehemed Paşa hasmın askeri gâyetle ziyâde olduğundan, bir gece nehir kenârına varup Rumili beylerini ale'l-esâmî çağırdı ve kendüsünü ve Mustafa'nın nesl-i Osmânîden değil idüğümü bildirdi. Fe-lâ cerm firîb ü reyb ile bend olan cem'iyetleri çözüldü. Ümerâ ve zu'amâ Ulubad nehrinden at yüzdürerek Sultân Murad cânibine geçmeğe başladı. Ve hattâ Evrenosoğlu ve Turhân ve Gümlüoğlu nâmındaki beyler vâk'i hâli duydukları gibi Sultân Murad'a mütâ'abat kıldılar. Ve bu minvâl üzere mâcerâ-yı hâl şüyû' (133) buldukda Düzme Mustafa havf u haşyete düşerek bir mikdâr asker ile Gelibolu ma'berinden Rumili'ye kaçdı.

(Mehmed Safiyüddin Bey, s.112)

Muhammed bin Mihal: Osman Hân zamânından berü sadâkatle meşhûr-ı cihân olan dûdmân-ı s,âdet-nişândan olmağın Rûm-ili beğlerbeğliğine ve uûmen serhaddlerin leşkerine merci' u melâz olmağla devletini temhid makâmât-ı saltanatdan add itmişti. Sultân Mûsâ katlinden sonra mezbûr Tokat kal'asında habs olmuşdı. Sekiz yıl habs-i elim ve azâb-ı müstedim belâsından sonra Sultân Murad Hân bin Muhammed Hân asrında halâs olmuşıdi. Hattâ anın ıtlakiyle bir fitne-i uzmâ basılmış gitmişti.

Yahşi Beğ: Mezbûr Muhammed Paşa'nın karındaşı ya'ni evlâd-ı Mihal'in birisi dahi mir-i mezbûrdur. Ahd-i devlet-i Hân'da Rûm-ili serhaddlerinde emr-i kâm-rân idi. Haddi zâtında şecâ'at ve şehâmetle engüşt-nümâ-yın a'yân olup, kılıncdan kan tamardı. Bir dilir-i büzürg-vâr-ı devlet-nişân idi. (Gelibolulu Mustafa Âlî, I.cilt I.kısım, s.240)

Mehemmed bin Mihal: Osman Hân-ı Gâzî zamânından berü sadâkatle meşhûr-ı cihân olan dûdmân-ı sa'adet nişândan olmağın, Rumili beylerbeyliği verilmişıdi. Kemâl-i celâdet ü şehâmetle meşhûr oldukda umûmen ser-hadlerin leşkerine merci' ü melâz olmağla devleti temhîd-i mukaddemât-ı saltanatdan add etmişıdi. Sultân Musa katlinden sonra Tokat Kal'ası'nda habs olundu. Sekiz yıl azâb-ı elîm ve hasb-i müstedîm belâsından sonra **Sultân Murad bin Mehemed Hân** asrında halâs oldu. Hattâ anınıtlâkıyla bir fitne azîm basılmış oldu.

Yahşi Bey: Mezbûr Mehemed Paşa'nın karındaşıdır. Evlâd-ı Mihâl'in biri dahi mîr-i mezbûrdur. Devlet-i Musa Hân'dan Rumili serhadlerine emîr-i kârdân idi. Hadd-i zâtında şecâ'at ü şehâmetle engüşt-nümâ-yı a'yân olup, kılıncdan kan damlar ebr-i büzürg-guvâr-ı devlet-nişân idi. (Mehmed Safiyüddin Bey, s.81-82)

3.6.a.6. Fevzi Mehmed Mazhar Efendi:

Osmanlı maliye idaresinde ve Aydın Vilâyeti Defterdârlığında çalışmıştır. İzmir’de bu görevde çalışırken 1878 yılında hayatını kaybetmiştir. Mehmed Mazhar Efendi’nin 1872 yılında yazdığı beş bölümden oluşan tarihe dair eserinin adı *Haber-i Sahîh*’dir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan II.Selim devrine kadar gelmektedir. Eserdeki birçok belge ve hüccetler Feridun Bey’in eserinden alınmıştır. Kaynak değeri olarak orijinal bilgiler ihtiva etmemektedir.⁵⁴

Müellifimiz Safiyüddin Bey bu eserden Fatih Sultan Mehmed dönemi ile ilgili bilgi verirken kullanmıştır. Fatih’in Macar Seferi’nde Mihalzâde Gazi Ali Bey’in düşmanı perişan etmesini ve aldıkları ganimetleri bu eserden faydalanarak anlatmıştır.⁵⁵ II. Bayezid dönemini anlatırken de yine aynı müelliften yararlanmıştır. Aynı şekilde Zülkadir hükümdarı Alaüddevle’ye karşı çıkılan seferde Mihalzâde Gazi İskender Bey’in gösterdiği yaralıkları Mehmed Mazhar Efendi’nin eserini kaynak göstererek açıklamıştır.⁵⁶ Bu müellifin eserinden yararlanmalar nakil şeklinde olmayıp kaynaktaki bilgilerin özeti şeklindedir.

⁵⁴ Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, C.III, s.57

⁵⁵ Mehmed Mazhar Fevzi Efendi, **Haber-i Sahîh**, C.III, s.213-214; M.Safiyüddin Bey, a.g.e., s.143-144

⁵⁶ Fevzi M.Mazhar Efendi, a.g.e.,C.IV,s.50; M.Safiyüddin Bey, a.g.e., s.149

3.6.a.7.Naîma Mustafa Efendi:

XVII ve XVIII.yüzyıllarda yaşamış, genç yaşta saray baltacılarından olmuş, bu sırada çeşitli ilimlere, edebiyata ve özellikle de tarihe ilgi duymuştur. Tarihe meraklı bir vezir olan Amcazâde Hüseyin Paşa'ya intisap etmiş ve onu tarafından vekayinüvis tayin edilmiştir. Vezirin verdiği Şârihü'l-menzârzâde'nin tarih müsveddelerini esas alarak eserini kaleme almaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk vak'anüvisi olan Naima eserini XVIII.yüzyıla getirme emri almıştır. Fakat Edirne Vak'ası çıktıktan sonra hükümet değişince bu emri gerçekleştirememiştir. *Naima Tarihi* olarak bilinen eserinin asıl ismi *Ravzatü'l-Hüseyin fî Hulâsati Ahbâri'l-Hâfikayn*'dir. Eseri 1574-1670 yılları arasındaki olayları ihtiva eder. 1703 yılına kadar olayları getirmek istemiş fakat yazdığı müsveddeler muhtemelen kaybolmuştur. Sadece Edirne Vak'ası ile ilgili bölümleri günümüze ulaşmıştır. Birçok neşri bulunan eser yeni harflerle Mehmet İpşirli tarafından yayımlanmıştır.

Naîma Tarihi Safiyüddin Bey'in Mihaloğulları'ndan Koca Hızır Paşa'nın Osmanlı'ya hizmetini anlatırken kullandığı kaynaklardan biri olmuştur.⁵⁷

---

56 Naima, *Târih-i Naima*, haz:Mehmet İpşirli, C.II, s.453[178]

3.6.b.Şifahî Kaynak:

Müellif Safiyüddin Bey kaynak olarak kitabî kaynakların yanında ailesinden duyduğu rivayetleri de eserinde kullanmıştır. Rivayet nakilleri şöyledir:

“Âbâ vü ecdâd-ı âcizanemden batnen ba‘de batnın tevârüs eden rivâyât-i mevsûkaya göre **Gâzî Mihâl** Bey Rumili kıt‘asına ibtidâ **Hudâvendigâr Gâzî** hazretleriyle geçüşmüş müşârün-ileyhin **Sultân Osman** hazretlerine daha şehzâdelikleri hengâmında iktisâb-ı şeref intisâb-ı ubûdiyyet eylediği yukarılarda beyân olunmuşdu. O târiflerde yirmi beş yaşlarında olsa bu zamânlarda sinni yüzü tecâvüz edüp artık bi‘l-vücûh hizmetden kalmış olduğundan ba‘d-ezîn da‘vât-ı mefrûza-i Devlet-i Aliyye ile meşgûl olmak ve Rumili fütûhâtıyla tevaggul guzâtdan mahdûmları **Mahmud** ve **Mehemmed** ve **Yahşi** beylerin civârında bulunmak ârzûsuyla **Edirne**’de ikâmetine müsâ‘ade buyurulmasını **Hudâvendigâr** hazretlerinden niyâz etmesiyle mes’ûlü makbûl-i âlî olmuş ve âhir ömrüne kadar Edirne’de sâkin olarak orada terk-i hayât-i müste‘âr eylemiştir.”⁵⁸

“**Lala Şahin Paşa** dahi fezâ-yı fütûhâtda pervâze başlayup **Eski** ve **Yeni** zağraları ve **Filibe** şehr-i cesîmini feth eylediği esnâlarda ve sonraları dahi **Mihaloğulları**’nı yanından ayırmadığı kezâlik âbâ vü ecdâdımızdan mevrûs olan rivâyât-ı mevsûkaya vukû‘ât-ı âtiye teyâd ider. Şöyle ki;

Filibe hâkiminin Sırbistan’a azimetinde tek durmayup **Sırp** ve **Macar** ve **Bosna** ve **Boğdan** krallarıyla ittifâk ederek Osmanluları bi‘l-külliyeye Rumiliden sürüp çıkarmak kasd-ı hâinânesiyle ve pek küllî askerle **Edirne**’ye iki konaklık mesâfeye kadar fûrce-yâb-ı vusûl olduğu haberi geldi.

⁵⁸ M.Safiyüddin Bey, s.43

Lala Şahin bu haberi işittiği gibi ma'iyyetinde bulunan topu on bin kadar askerle on misli olan düşmana mukâvemetden ve **Sultân-ı zî-şân Biga** kal'asının fethiyle meşgûl oldukları cihetle imdâd vürûdundan bi'l-vücûh ümîdsizlik hâline geldi ise de i'tikâd-ı dînî gibi bir sermâye-i ma'nevîyesâhib olan sâdık müslimâna göre muhârebeden firara imkân olmadığından, bütün ümerâ vüaskeriyle bir dîl kalıncaya kadar ölüp dönmemeğe te'kîd-i ahd ü peyân eyledikten sonra düşmanın ahvâlini anlamak için ibtidâ mikdâr-ı kâfi askerle **Hacıil Bey**'i düşman üzerine gönderdi.⁵⁹

“Kezâlik âbâ vü ecdâd-ı âcizânemizden tevârüs edüp kemâl-i takdîs ile yâd olunan ve oralarca cümle indinde meşhûr ve mütevâtir olup, âsâr-ı kadîme-i mevcûde ile mevsûkiyyeti mü'eyyed bulunan rivâyete göre **Sultân Murad** hazretleri İmtihan'a terşriflerinde **Gâzî Mahmud Bey** bizzât huzûr-ı hümâyûnlarına celb ve kabûl ile

Nutk-ı âlî-i Sultânî

“Gâzî Mahmud feth ettiği yerleri bi'l-fi'l gördüm, âferîn. Bu seferki hidmetin her vakitki hidmetlerinden ziyâde mûcib-i mahzûziyyet-i şâhânem olmuşdur. Dile benden ne diler isen” hitâb-ı ma'âlî-alkâbıyla üç def'a fermân buyurdularında Gâzî-i müşârûn-ileyh yere kapanup, “şevketlü Pâdişâhim ömr ve iclâl-i şâhânelerinin tezâyüd ve tevâfürünü görmekten büyük emelim yokdur” diyerek her def'asında arz-ı i'tizâr eylemiş ise de, **Sultân-ı zî-şân** hazretleri fermân-ı hümâyûnlarını tekrâr ityân buyurmaları üzerine, artık i'tizâra çâre bulamadığından en nihâyet ber-vech-i zîr istid'â-yı lutf-ı âliye mecbûr ve mütecâsir olmuşdur.⁶⁰

“Âbâ vü ecdâdımızdan altı yüz seneden berü tevârüs eden vukû'âtın sûret-i cereyânıyla da müeyyed bulunan rivâyât-ı mevsûkaya göre gâzî-i müşârûn-ileyh be-tekrâr arz-ı hâle cür'etle;

⁵⁹ M.Safiyüddin Bey, s.47

⁶⁰ M.Safiyüddin Bey,s. 52

“Şevketü pâdişâhım bizceleyin abd-i a‘cezden ne olabilir? Ancak himmet ve ed‘iye-i hayriyyeniz üzerimizde dâim ve bendegânınız tarîk-i sebât ü fedâkârîde kâim oldukça hiç merak buyurmayınız. Cenâb-ı Hakk’ın nusreti bizimle berâberdir” diyerek ve ed‘iye-i mefrûzayı edâ ederek huzûr-ı hümayûndan çıkmış ve ümerâ-yı kiram ile mülâkât edüp vak‘anın bidâyet-i zuhûrundan tâ bu kadar cesâmet kesb edinceye kadar cereyân eden esbâb ü ahvâlini anladıktan sonra heman ordu-yı hümayûnun dahi her cihetini dolaşup kemiyyât ü keyfiyyâtını tedkîk eylemiştir. Ba‘dehü ordu-yı hasmı dahi tahkîk ederek, velhâsıl ahvâlin her cihetini öğrendikten sonra, “ey silâh arkadaşları meşhûdât ve tahkîkât-ı acizânem ve şimdiye kadar muhârebelerde arkadaşları meşhûdât-ı tahkîkât-ı âcizânem ve şimdiye kadar muharebelerde mesbûk tecârîb-i bî-adîdem îcâbınca kuvve-i mevcûdemizle Düzme Mustafa ordusuna galebe etmek vâkı‘â ihtimâl ve imkân dairesinde değildir. Binâen-aleyh mütâla‘ât-ı vâk‘anız gibi hasmın ordusu beliyeye-i tefrika düşürerek taklîline çâre bulamaz isek hâl gâyetle müşkil ve muhataralı olduğundan niyyet-i hâlisânem buna bu gece çâre aramaktır. Ancak pek tehlikeli bir hâlde bulunacağımdan cümlenizin du‘âsını niyâz ederim” demesiyle, cümle tarafından hulûs-ı kalb ile du‘â ve himmetler olundu.”⁶¹

⁶¹ M.Safiyüddin Bey, s.106-107

7. Tesirleri:

XIX.yüzyıl sonunda kaleme alınan eserin orijinal olmamasından dolayı kendinden sonraki tarihçiler üzerinde bir etkisi söz konusu olmamıştır. Ancak Mihaloğulları ile ilgili tez ve makalelerde kaynak olarak kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Semavi EYİCE'nin *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'na yazdığı "Sofya Yakınında İhtiman'da Gaazî Mihaloğlu Mahmud Bey İmâret-Câmii" adlı makalesinde Gazi Mahmud Bey'in İhtiman'ı fethi ve oranın kendisine temlik olarak verilmesi, imâr faaliyetleri hakkındaki bilgiler için Safiyüddin Bey'den faydalanmıştır.⁶²

Fahamettin BAŞAR, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*'nde yazdığı "Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hizmeti Görülen Akıncı Aileleri I: Mihaloğulları" adlı makalesinde Safiyüddin Bey'in eserinden Gazi Ali Bey'in vefatı ile ilgili bilgileri yazarken faydalanmıştır.⁶³ Yine aynı yazarın *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'ne yazdığı "Mihaloğulları" maddesinde eseri kaynak olarak kullandığı görülmektedir.

Tayyib GÖKBİLGİN, *İslam Ansiklopedisi*'ne yazdığı "Mihaloğulları" maddesinde Gazi Ali Bey ile ilgili bilgileri verirken eserimizi kaynak olarak kullandığı anlaşılmaktadır.⁶⁴

⁶⁰ S.EYİCE, a.g.m., s.61, M.Safiyüddin Bey, a.g.e., s.61-62, 164

⁶³ F.BAŞAR, a.g.m. s.25; M.Safiyüddin Bey, a.g.e., s.154

⁶⁴ T.GÖKBİLGİN, a.g.md., s.288; M.Safiyüddin Bey, a.g.e., s.154

Yaşar GÖKÇEK, *Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihal Oğulları* adlı çalışmasında Mihaloğulları bölümünde kaynak olarak faydalanmıştır.⁶⁵ “Yazı içerisinde bahsedilmeyen bibliyografya” kısmında “Gâzî Mihal Bey ve Ahfâdının Devlet-i Aliyye’ye Hizmet-i Mesbukeleri Hakkında Risale, Ün. Ktp. Yazma no.4610” şeklinde kaynakları arasında zikretmiştir.

KAYNAK DEĞERİ VE SONUÇ:

Gâzî Mihal Bey ve Evlâd ve Ahfâdının Devlet-i Aliye’ye Hidemât-ı Mesbûkaları adlı eser, Mihaloğulları’nın hizmetlerini anlatan çeşitli yazılı ve şifahî kaynaklar kullanılarak, yer yer de bunlardan nakiller yapılarak meydana getirilmiştir. Lâkin kullandığı kaynaklar arasında mukayese yapmak yerine gerekli gördüğü yerlere alıntılar yerleştirerek bilgilerini desteklemiştir. Tarih bilgilerimize yenilerini ekleyecek nitelikte ve bilime katkı sağlayabilecek nitelikte bir eser değildir. Fakat ailenin hangi fertlerinin hangi gazâlarda bulunduğu bu eserden ulaşılabılır olması araştırmacılara kolaylık sağlayabilir.

Sonuç olarak, her ne kadar orijinal bilgiler ihtiva etmese de Mihaloğulları üzerinde yapılacak incelemeler için önemli eserler arasında zikredilebilir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren faaliyet göstermiş değerli akıncı ailelerinin önde geleni ve akıncı teşkilatının kurucusu sayılan Köse Mihal’in soyundan gelen bir fert tarafından kaleme alınmış olduğundan eser değerli sayılabilir. Bu eserin tahlilini yapıp gün yüzüne çıkarmanın gelecek çalışmalara ışık tutması düşünülebilir.

⁶⁵ Y.GÖKÇEK, a.g.k., s.83

MEHMED SAFİYÜDDİN BEY'İN ÜSLÛBU:

Son dönemlere tesadüf eden eser sade, anlaşılabilir ve günümüz Türkçe'sine yakın bir dille kaleme alınmıştır. Eseri alıntı yaptığı beyitlerle desteklemiştir. Müellifin bazı yazım yanlışları vardır, bunların düzeltilmiş şekli metin içinde verilmiş ancak dipnotta kelime aynen gösterilmiştir. Ana kaynaklardan yaptığı derlemelerle eserini meydana getiren müellifin kendine has bir üslûbu mevcut değildir.

METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN YOL:

Metin tahlili yapılan eser tek ve müellif nüshasıdır. Tarafımızdan yer yer yapılan düzeltmeler [ ] içinde gösterilmiştir. Kullanılan âyetlerin Kur'an'daki yerleri ve mealleri dipnotlarda belirtilmiştir. Dualar italik olarak yazılmıştır. Müellif özel isimleri, tarihleri, yer isimleri, başlıkları, beyitleri, şiirleri ve kendince önemli gördüğü kelimeleri parantez içinde yazmış ve tarafımızdan bu parantezler kaldırılmakla beraber kalın olarak yazılmıştır. Metnin sonlarına doğru müellif parantez kullanımını bırakmış ancak yazı stili aynen devam ettiğinden onlar da kalın olarak yazılmış böylece metnin bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Sadece sayfa numaraları parantez içinde verilmiştir. Okunuşundan emin olunamayan kelimelerin de orijinali yazılmıştır. Metnin daha rahat anlaşılır ve açık olması için gerekli görülen yerlere virgül, nokta, ünlem, soru işareti ve tırnak gibi noktalama işaretleri ilâve edilmiştir. Müellifin padişahlar hakkında verdiği cülûs yılı, pâdişâhlık süreleri, vefat yılı gibi yan yana verdiği bilgiler tarafımızdan düzenlenip herhangi bir karışıklığa mahal vermemek için sırasıyla alt alta yazılmıştır. Mükerrer olarak yazılan

kelimeler yine metnin bütünlüğünü bozmaması açısından çıkarılmış ancak dipnotlarda belirtilmiştir.

XIX. yüzyılın sonunda kaleme alınmış olan eserin dil ve üslûp özelliklerine dokunulmayıp, bu hususiyet aynen muhafaza edilmeye çalışılmıştır. Metin devrindeki telâffuz şekliyle aksettirilmeye gayret gösterilmiştir. İmlâda mümkün mertebe metne sadık kalınmaya çalışılmış, ancak Türkçe kelimelerin sonundaki “b”ler “p”, “d”ler “t” bazı kelime başındaki bazı “i”ler “e” (gelüp, gidüp, etmeyerek vs.) olarak yazılmıştır.

Basit bir transkripsiyon uygulanan metinde aynlar (‘), hemzeler (’) ile ayrılmış, gayın ve kaf harflerinden sonraki uzun hecelerde “ā”, “ū”, “ī” son olarak ince harfler de “â”, “î”, “û” şeklinde yazılmıştır.

METİN

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd bî-hadd ve sipâs-ı lâ-yu'add bârgâh-ı cenâb-ı Hayrû'n-nâsrîne sezâvâr-ı arz u takdîmden sonra kudret-i kâmile ve nusret-i bâliga-i semedâniyyesiyle zümre-i nev'-i Benî Âdem'den Hazret-i Seyyidü'l-enâm enbiyâ-yı izâm ve ashâb-ı güzîn-i zevi'l-ihtirâmdan sonra Selâtin-i âl-i Osman *atî'ullahe ve atî'u'r-Resûle ve uli'l-emrînküm* nass-ı celîli muktezâ-yı alîesince herkese itâ'at ü inkıyâdları vâcib olan uli'l-emr cümle-i celîlesine idhâl ü kadr sâmilelerini *es-Sultân zillu'llah fi'l-âlem ye'vâ ileyh külli mazlûm* teşrifât-ı seniyyesiyle ibcâl birle mümtâz ü serfirâz-ı âlem kılup yüzlerinden hadd ü pâyeâna sığmaz fütûhâtın teysîr-i husûliyle nice nice bilâd ve ibâdın envâr-ı imâniyye ile tenvîrini ve umûm-ı millet-i mufakkarımızın bi'lhasa melce' ve penâhı olan Devlet-i mu'azzama-i İslâmiyye'nin te'sîs ve teşekkülünü nasîb u kemâl buyurdu.

Ve salavât-ı zâkiyât ve tahiyyât bi gâyat menba'-ı yenâbî-i Hudâ ve illet-i gâiye îcâd-ı her dü-serâ olan server-i kâinât efendimiz hazretleriyle âl ve ashâb-ı fihâmına lâıyk ve ahrârdır ki, kaffe-i evâmîr-i semedâniyyeyi ve ale'l-husûmu i'lâ-yı kelimet-ullah kasdıyla inde'l-iktizâ ihtiyâr olunacak muhârebâta *nasrun minellâh ve fethun karib ve beşsiri'l-mü'minin** nazm-ı kerîmi mantûk-ı münîfince mev'ûd ve mukarrer olan nusretün-ileyhe ve fezâ'il-i cihâdiyyeyi ümmet-i nâciyelerine teslîm ve tefhîm birle levâzım-i dîniyyeyi tetmîm buyurmuşlardır.

* Saff suresi: 61-Cüz:28, 13.ayet, Seveceğiniz başka bir kazanç daha var:Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele!

Ba'de-zâ arz-ı mâfi'l-zamîre ictisâr olunur ki, Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâmın bânî-i hakîkîsi olan (2) cennet-mekân **Gâzî Sultân Osman Hân** efendimiz hazretlerinin asr-ı hümayûnlarından ikinci **Sultân Osman Hân-ı Gâzî** efendimiz hazretlerinin asr-ı celîlelerine kadar erike-pîrâ-yı hilâfet-i kübrâ olan onaltı pâdişâh-ı cihân-penâhın üç yüz otuz dört sene müddet-i hizmet-i müstevcibü'l-mefharetlerinde bulunarak mahzâ ulüvv-i himmet ve sümüvv-i delâlet-i sâhibkırânîleri sâyesinde ibkâ-yı nîk-nâma dest-res olabilen cedd-i âcizî merhûm **Gâzî Mihal Bey** ve kütüb-i târîhiyyede Mihaloğulları nâmıyla yâd olunan ve evlâd ve müte'allikâtından **Gâzî Mehmed** ve **Gâzî Mahmud** ve **Gâzî Yahşi** ve **Gâzî Sinan** ve **Gâzî Ali** ve **Gâzî İskender** ve **Gâzî Bâli** ve **Gâzî Mehmed** ve **Gâzî Âli** ve **Gâzî İskender Bey**'in mahdûmu beyler ile **Koca Hızır Paşa** nevverallahü merâkidehüm nâm zâtların Devlet-i Aliyye ve millet-i mu'azzama-i İslâmiyye uğrunda ne dürlü hüsn-i hizmet ve ibrâz-ı âsâr-ı merdâneğî ve besâlet eyledikleri tevârih-i Türkiyyeden mâ'adâ tevârih-i ecnebiyyede dahi mufassal ve mezkûrdur.

Binâen-aleyh tevârih şinâs olan bi'l-cümle zevât-ı kirâm indlerinde bu bahsin tekrârdan istenâsı emr-i gayr-ı mestûr ise de, hidemât u gazavât-ı vâkı'anın ekseri ayru ayru târihlerde ve bir tâkımı dahi âbâ ve ecdâdımızdan tevârüs eden evrâk-ı perîşânî ve senedât-ı atıkada mastûr olmasıyla ziyâdece târih mütâla'asına rağbet etmeyenler ve husûsiyle evrâk-ı mezkûreyi görmeyenler için hepsine kesb-i vukûf etmek bayâğı umûr-ı müte'assire ve mechûleden olduğundan sülâle-i kem-terânemizin eskiliğini bilen ihvân-ı kirâm câniblerinden altı yüz seneye karîb müddetden berü münhasıran ve merhûm-ı müşârûn-ileyhimi hidemât-ı hasenelerine mutâfâten cenâb-ı saltanat-ı seniyyeden temlik u ihsân buyurulan nân ve ni'met-i uzmâ sâyesinde yaşamış olan müte'allikât-ı (3) âcizânemiz efrâdından şimdilere kadar hiç kimsenin hidemât-ı vâkı'aya topluca bir mahalle zabt u tezbîr etmemiş olması bayağı nazar-ı ta'yîb ile

bakılmakda ve bu yolda bir mecmû'anın tahrîri her bâr ihtâr kılınmakda idi.

Fenn-i târih gibi bir vâdî-i gāmızü'l-mu'âyenede irhâ-yı inân küftâra hâme-i lüknet-câmenin bi'l-vücûh adem-i liyâkati ve ihtimâli ki ba'zı taraftan bu abd-i aciz-i bî-mikdâr sitâyîş-i âbâ vü ecdâd ile mefharet-fürûşlûk dâ'iyesine sapmış gibi teşnî'ât-ı kavliyyeye uğramak ihtirâzının sadme-i hacer ü haylûleti de menviyât-ı nâçizânemin hayr-ârâ-yı bürûz olmasına mâni' olmuş idi ise de, çünkü bu yolda mecmû'a yazmak zaten hüner ve ma'ârifden ma'dûd ve kitâbete mevkûf olmayup yalnız târîhlerde mevcûd olan ve sıhhati tahkîk edilen vukû'âtı toplayup doğruca tebyîzden ibâret ve âbâ vü ecdâdın fazâil ü mehâsin-i zâtiyyelerinin tecemmülât-ı dünyeviyyeleri misillü evlâd ü ahfâda intikâl etmeyeceği ise rehîn-i rütbe-i bedâhetdir.

Binâen-aleyh bu misillü ihtirâzlara bir gûne mahal olmadığı dahi ehibbâ-yı mumâ-ileyhim câniblerine ma'rız teşvîk ve te'mînde ityân kılınmış olduğundan, işbu ihtârât u teşvîkât sâikasıyla ve mücerred Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm 622 seneden berü münhasırân ve müstakillen ni'am-ı celâlesıyla perverde olup iliğinde kemiğinde hakkı bulunan sülâle-i sâdikâmızın âdetâ farz-ı ayn mesâbesinde olan ed'îye-i hayriyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîye terdîfen selâtın-i izâm müşârün-ileyhim tayyeballâhü serâhum ce'ale'l-rennete mesvâh ve hüm ve binâ ve sâye-i celîlde guzât-ı müşârün-ileyhimin ed'îye-i hayriyyelerini mûcib tekrâr ve evlâd ü ahfâda bir yâdigâr olmak arzû-yı sahîhisiyle kırâ'at olunabilen tevârîh-i türkiyye ve ecnebiyyede ve evrâk-ı mezkûrede tesâdüf edilen hidemât-ı hasene ve gazavât-ı müstahseneleri ya'ni âftâb-ı cihân-tâb-ı Devlet-i Aliyye'nin çâraktâr-ı cihâna lem'â-fesân olmağa başladığı en tehlikelü zamanlarından bed ile tâ (4) 1029 senesine kadar târîhlerde esâmîsi münderic bulunan zevât-ı müşârün-ileyhimin ve anlardan sonra dahi yakın zamânlara

gelinceye kadar evlâd ü ahfâdının veliyy-i ni'metlerinin savânih ve ilhâmât ile memzûc olan emr ü fermân-ı kerâmet-beyân-ı cihân-bânîlerine ne derecelerde mutâvaat ve meydân-ı gazâ vü cihâdda ne sûretle fedâkârlık ve cân-sipârlıklara arz-ı seniyye-i mukâvemet eylediklerinin müfredâtı ve o mukâbelede selâtîn-i izâm-ı müşârün-ileyhim hazerâtı câniblerinden nâil oldukları envâ'-ı inâyet ve mükâfâtın derecât-ı âliyyâtiyle bu ni'metleri sû-i isti'mâl etmeyüp kâmilten vücûh-ı بره vakf ve hasr ederek ne sûretle idâre eylediklerinin tafsîlâtı sırasıyla anlaşılmaq ve çünkü bunların hepsi vâkı'ât-ı Devlet-i Aliyye meyânında vukû' bulmuş olmasıyla vâkı'ât-ı mezbûre dahi kârîn-i kirâma mûcib fûtûr olmaksızın bir gözden geçürülmüş olmak için gâyetle ihtisâr edilen vekâyi'-i saltanat-ı seniyye miyânında cem' ü telfîk ve bu mecmû'a-i nâçîz daha sekiz on sene evvel tahrîr ve tasdik olunmuş ise de aslâ mütâla'aya şâyân görülememesi sebebiyle şimdilere kadar hâl-i mestûrunda tutulmuş idi.

Veliyyü'n-ni'met-i bî-minnetimiz veliyy-i ni'met-i âlem halife-i mu'azzam serîr-ârâ-yı şevket ve adâlet-i bî-mudanî **Sultân Abdülhamid Hân-ı Sâni mâ-berihat devâmu saltanatehû lemmâ dâmeti's-semâ ve'l-ard bi-tevfîki's-Samedânî** efendimizin hazretlerinin geceyi gündüze katarak hemîşe himmet-i celîle ve niyyât-ı âdile-i mülûkâneleri devlet-i müebbede ve millet-i müeyyede-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinin şâh-râh-ı medeniyyet-i fâzılada hatve hatve kesb-i terakkî ile nâil-i sa'âdet-i dareyn olmaları cihâtına masrûf ve ma'tûf olduğunun nişâne-i alenîsi olmak üzere uğur-i din ü devletde îfâ-yı hüsn-i hidmet ve îbrâz-ı asâr-ı merdânegî ve şecâ'at eden vükelâ-yı fihâm ve guzât-ı kirâm-ı celâdet-ittisâmleri زید الله hazerâtı haklarında ân-be-ân mebzûl ve mütezâyid olan sunûf-ı ta'attufât ve mükâfât-ı (5) celîlelerinin derecât-ı âliyyâtı bu misillü zevât-ı kirâm ve hidemât-ı sıdk-intimânın kadr ü kıymetini her asırdan ziyâde âmmeye tattırmıştır.

İşbu sülûk ü sîret-i celîleleri bütün bendegân ve asdikâyı tarîk-ı selâmet refîk-ı istikâmet u fedâkârîme her zamândan ziyâde imâle edüp herkes dahi hidemât-ı hasene-i sâbika velâ hikâyı bir sûret-i mütemâyize fevkalâdede takdîr ve tevkîre başlamış olduğundan, mücerred târîh-i sa'âdet-şemâirih-i devlet ve millet olan asr-ı hümâyûnlarına ve memâlik-i mahrûsa-i şâhânelerinde âsâr-ı hayriyye çoğalmak için bu misillü eser-i hayr tertîbine çalışanların taksîrât ve kûsûratı hakkında her an müşâhede edilen afv u merhamet bî-adîl-i cenâb-ı mülûkânelerine istinâden ber-minvâl-i ma'rûz zâten tesvîd edilmiş. Ve mütâla'ât-ı mesdûdeden nâşî şimdilere kadar kûşe-i mestûriyyetinde birağılmış olan işbu eser-i nâcîzin her ne kadar her harfi hatâ-i tarafı ise de kârîin-i kirâm câniblerinden lütfen ve tenezzülen mütâla'asına ibzâl-i merhamet-i mevfûr ve ma'âyib ü hatâyâsı dâmen-i afv ü tashîh ile mestûr buyurulur. Ve kemâl-i sıdk u istikâmetle meydân-ı harb ü vegâda hakkıyla yararlık ve şecâ'atkârlık gösteren zevât-ı hamîyyet-simâta cenâb-ı saltanat-ı uzmâdan ihsân buyurulan mükâfâtın ne derecelerde âlî olduğu ve ne kadar hakkı ne kadar yüz seneler kemâl-i refâh ve servetle geçindirdiği görülüp hayr-hâhân ve âsdik'â-yı devlet ve millet-i mu'azzama için bu dahi bir hüsn-i misâl olur ümîd-i sâdikânesiyle yine enzâr-ı umûmiyye konulmayup yalnız birkaç nüshasının ba'zı ihvân-ı kirâma ve sülâle-i âcizânemiz efrâdına i'tâ ve ihdâ olmamak üzere tebyîzine cür'et olundu. *Ve bi'llâhi't-tevfik*

(6) Vâzı-ı Esâs-ı Saltanat-ı Seniyye Cennetmekân Sultân Osman Gâzî Hazretlerinin Atabe-i Hümayun-ı Kışver-güşâyîlerine Gâzî Köse Mihâl Bey'in Ne Sûretle Kesb-i Ubûdiyyet ve Ne Kadar Müddet Edâ-yı Himmet Eylediği Beyân Olunur

Devlet-i Abbasiyye ve Fatımiyye ve Emeviyye ve Cengiziyye ve Selçukiyye gibi düvel-i mu'azzama ve hükûmet-i sagîre-i İslamiyyede bir takım esbâb-ı mütenevvi'a haylûletiyile külliyyen mahv ü münkarız olup

ve bir takımı dahi za'f-ı küllî hâline gelerek velhâsıl rub'-ı meskûnda şa'sa'a-pâş-ı envâr-ı tevhîd olan millet-i beyzâ-yı İslâmiyye'nin ma'azallahü te'âlâ dünyada sığınacak bir melce' ve penâhı kalmamak peresesine varmış iken ber-muktezâ-yı hükm-i Rabbânî ufk-ı sa'âdet-i nutk-ı şarkdan arz-ı dîdâr eden hürşîd-i cihân-ârâ-yı cenâb-ı **Muhammedî** ile mücerred âlemleri tenvîr etmek ve o vakte kadar tarîk-ı peygüle-i küfr ü dalâl olan bir çok memâlik-i şarkıyye ve garbiyye ve ekâlîm-i cenûbiyye ve şimâliyyeyi azvâ'-i adl ü hakkâniyetle karîrü'l-ayn-ı firûz-mendî buyurmak irâde-i ezeliyye-i İlâhiyyesiyle hârikulâde bir sûret-i عقرباده teşekkül eden bu Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye'nin keyfiyet-i te'sîsi bahs-i nefsinedâir elsine-i muhtelifede kitâbhâne doluları tevârîh-i mufassala ve makbûle mevcûd olduğundan ve işbu mecmû'anın hacmi dahi tatvîlâta gayr-ı müsâ'id bulunduğundan bu bâbda tafsîlâten mükerrerden sarf-ı nazarla yalnız binâ-yı matlûbe esas olacak kadar ba'zı ma'âlûmat-ı târîhiyye i'tâsıyla iktifâ ve şürû'-ı maksûda ictirâ olundu. Şöyle ki;

Cennet-mekân müşârun-ileyh **Gâzî Sultân Osman** hazretleri peder-i cennet-makarları **Ertuğrul Hân-ı Gâzî** aleyhi-i rahmeti Rabbü'l-megâzî hazretlerinin sinn-i alileri doksanı mütecâviz bulunduğu hâlde irtihalleri **680** sene-i hicriyyesinde vukû' bulmuş olmak cihetiyle **Söğüd Kazâsı** havâlîsinde münhal olan (7) emâret-i celîleleri mesnedine ol esnada **Konya'da** hükümrân olan Selâtîn-i Selçûkiyye'den **Sultân Alaeddin** hazretlerinden gelen menşûr-ı âli mücebince **683** târîhinde sâhib-i müstakill olmuş idi ise de, çünkü merhûm-ı müşârun-ileyh hazretleri zâten Devlet-i Selçukiyye ümerâ-yı mümtazesinden olup evâhır-ı ömürlerine kadar muhârebâtdan aslâ hâlî kalmamış ve kebed-i pâre-i muhteremlerini dahi gazâ ve cihâda alırdırmak için ekseri muharebelerde yanından ayırmamış ve evâhır-ı hayâtlarında yedi sene kadar da müstakillen idâre-i umûr vekâletlerinde bulundurmuş olduklarından **Gâzî Osman** hazretleri şecâ'at-i fitriyyelerine munzam olan işbu tecrîbe-i müfide te'sirâtıyla daha hâl-i sabâvet ü şebâbetlerinde ya'nî peder-i âlîlerinin hayâtları esnâlarında

fünûn-ı harbiyye ve idâre-i umûr-ı mülkiyye ve siyâsiyyeyi tamamiyle öğrenüp pek ziyâde şân ve şöhet kazanmış. Hattâ bi'lfî□il gösterdiği hidemât-ı hasenesi mukâbilinde müşârûn-ileyh Sultân **Alaeddin** hazretlerinden o zamânlar hükmünce de büyük meziyeti hâiz olan mîrû'l-ümerâlık rütbesini dahi ihrâz ile meydân-ı kişver ve kal'a-küsâyîde rekz-i alem-i celâdet buyurmuşlar idi.

Sultân-ı müşârûn-ileyh hazretleri şecâ'at ve besâletde birincilik unvânına bi-hakkın mâ-sadak oldukları gibi kemâl-i diyânet ü dirâyet ve akıl ve fetânetde dahi nâdiretü'l-emsâl ve devlet müessisliğine lâzım olan sıfât-ı mâdiha ile bi't-temâm hem-hâl olduklarından makâm-ı aliyye-i emârete sâhib-i müstakil oldukdan sonra lüzûm görünen gazâ vü cihâd husûsunda tehâvüne her ne kadar revâ görmezler idi ise de, çünkü yeniden teşekkül etmiş bulunan emâretlerinin kuvve-i mevcûdesini derece-i kifâyede görmediklerinden mütebassırâne ihtiyâtkârâne hareketden dahi aslâ ayrılmayup sudûr-ı emârete yakın olan Rum tekfurlarından bir takımıyla muharebe edecek olsalar ihtiyâten ba'zılarıyla da (8) müdârâ yolu mu'âmelelerde bulunur. Ve onların ittifâk ve sadâkatlarından dahi başkaca istifâde buyururlar idi. İşte bu kabîlden olmak üzere ol esnâda emâret-i celîlelerine hem-hudûd bulunan **Harmankaya Tekfuru** olup **Köse Mihal** nâmıyla ve İslâm ile teşerrüfünü izhâr eyledikten sonraları **Gâzî Mihal** ismiyle kesb-i iştihâr etmiş olan cedd-i merhûmu dahi civâriyyet-i hükûmet münâsebetiyle daha bu zamânlarda muharebe yoldaşlıkları ve silâh arkadaşlıkları şeref-i alembahâsıyla taltîf buyurdıkları tevârîhin cümlesinde mübeyyen ve muhakkak olmasına nazaran gâzî-i müşârûn-ileyhin hânedân-ı celîlü'l-unvâna iktisâb-i şeref-i intisâb ve ubûdiyyetinin ibtidâ bu sebeblerle vukû' bulmuş olacağı ve intisâbı târîhinin daha bu zamânlardan hisâb ve i'tibâr olunması lâzım geleceği tafsîlât-ı âtiye ile sâbit olacaktır.

Sultân-ı müşârûn-ileyh hazretlerinin muttasıf oldukları salâbet-i dîniyye ve şecâ'at-ı fitriyyeleri îcâbınca bir eline seyf-i satveti dîger eline şimşîr-i cihângîr-i adâleti alarak üss-i esâs-ı Devlet-i Aliyyelerini tevsî' vü tahkîme başlamaları ve her nereye müteveccih olsalar kendülerine yâr u yâver olan kudret-i kâmile ve nusret-i bâliğa-i semedâniyye ile mansûr ve muzaffer olmaları ber-minvâl-i bâlâ emâret-i celîleleri civâr ve havâlîsinde bulunup o zamânlar hükümdârân-ı Rum nâmıyla yâd olunan Rum tekfurlarından yalnız **Harmankaya** tekfuru **Köse Mihâl** beyden mâ'adâsının fevka'l-gâye gayz-ı dînî ve hased-i dîrînelerini tahrîk edüp, çünkü giderek kendülerinin dahi pençe-i kahr u temdîr-i cenâb-ı Osmânî ile ezilüp mahv olacaklarında aslâ şübheleri kalmadığından, bunların hepsi Sultân-ı zî-şânın zevâl-i şevket ve miknetine bir çâre bulmak için çâr-çerşm ile fırsat gözetmekle başlamışlar idi.

(9) İstanbul'dan ibtidâ **İnegöl Tekfuru** müstakillen ve **Karacahisar** tekfuruyla müttefikân düşmanlığını meydâna koymasıyla **Osman Gâzî** hazretleri her ne kadar ma'iyetlerinde bulunan askerin mikdârı topu dört beş yüz atlıdan ibâret olmasıyla düşmânların kesret üzere bulunan kuvve-i umûmiyyelerine nisbeten ekall-i kalîl idi ise de, fî sebil-illah mücâhid ve gazâ vü cihâdın mesûbât-ı dünyeviyye ve uhreviyyesine an-samim-ı mu'tekid bulunan şeca'ât-ı İslamiyye'ye dünyâda hiç bir şey karşı gelemeyeceğinden heman mücerred i'lâ-i kelimetullah kasdıyla berk-i hâtif gibi üzerlerine hücûm ederek ibtidâ **Domaniç** sahrâsında tesâdüf ettiği düşmanlarını mütâ'âkıben dahi **İnegöl** havâlîsinde bulunan **Kulaca** nam kal'a sükkânını şiddetlü muhârebelerle fenâ halde kahr u temdîr ve gâzîleri envâ'-i ganâim ile sîr eyledikten sonra yine bu esnâda **Karacahisar** kal'a-i meşhûresini de âverde-i kabza-i teshîr eyledi.

İşbu Karacahisar feth-i azîmi üzerine **Sultân Alaeddin** hazretleri fevkalâde mahzûz olduklarının nişâne-i alenîsi olmak üzere te'kîd-i istiklâliyyetini ve envâ'-i tahsîn ve tevkîrlerle mükâfâten dahi **Eskişehir**'in nevâhîsiyle beraber temlîkini ve ak sancâk ve tablhâne ile bir takım âlât-ı harbiyye ve hedâyâ-yı nefisenin tesbîlini hâvi **688** târîhiyle müverrahsn bir menşûr-ı âlî göndermişlerdir ki, bidâyet-i te'sîs-i Devlet-i Aliyye'nin bu târîhinden i'tibâr olunmasının sebebi budur.

Sultân Osman Gâzî hazretleri bu sûretle **Eskişehir**'e dahi sâhib olup def'â-i sâniye olarak ihrâz-ı istiklâliyyet-i kâmile eyledikten sonra memlûk-i kadîmi **Mihal Bey**'i günden güne vâsıl-ı aksâ-yı derecât-ı ta'attufât eylemişlerdir. Şöyle ki; hudûd emâretlerine haylüce mesâfesi bulunan **Göynük** ve (10) **Taraklı Yenicesi** ve **Borlu** kal'alarının dahi fethini murâd etmeleriyle bu emr-i mühimmi lutfen ve tenezzülen anılla istişâre buyurmuşlar idi.

Mîr-i müşârün-ileyh **Sultân-ı zî-şân** hazretlerinin daha bu zamânlarda hakîkatde dostları ve cidden tâlib-i sa'âdetleri olduğundan bilâ-tereddüd arz-ı mütâla'a-i sâdıkâneye şitâb ile **Sarı Kaya**'dan **Beştaş**'a ve oradan dahi **Sorgun** üzerinden geçilerek ale'l-gafle **Göynük** üzerine hücum olunduğu sûretde kolaylıkla matluba vâsıl olunacağını ifâde ve tedâbîr-i sâireye dahi doğruca arz ve irâe eyledi.

Kurenâdan ba'zıları âhar dînde ve ahar memleket hükûmetinde bulunan bir zâta bu derecelerde emniyet aslâ câiz olunamayacağını ihtâr eylediler ise de, **Osman Gâzî** hazretleri mizânn-ı rüşd ve kiyâset-i vehbiyyesiyle ve nik ü bedi sencîde-i kefeteyn-i temyîz ve tedkîka muktedir bir pâdişâh-ı dakîka pervâze olduklarından “ ben bilürüm Mihal sâdiku'l-hâldir. Bir dîn kusûru var ise de Cenâb-ı vâhibü'l-âmâl karîben

anı dahi izâle eder” buyurarak ve doğrucası kerâmet-i bâhisleri eseri olarak mîr-i müşârün-ileyhin yakında şerâfet-i İslâmiyye ile teşerrûf edeceğini dahi haber vererek, olunan ihtârâtı reddetmiş ve heman ol sûretle hareketle bu üç kal‘a-i cesîmenin fethine ve hadd ü hisâba gelmez derecelerde emvâl-i ganâimin dahi iğtinâmına sâhib ve muvaffak olmuşlardır.

Bu tasmîmât-ı aliyelerini tamâmıyla vücûda getirüp mansûren Eskişehir’e avdet buyururlar iken, tedâbîr ve ihtârât vakı‘asının semerât-ı matlubesini her sûretle iktitâf eylemiş olmalarından dolayı (11) kemâl-i mahzûziyyetlerinden nâşî mahsûsan **Harmankaya** azîmetle lutfen ve tenazzülen bir gece **Gâzî Mihâl Bey’in** menzillerinde beytütet ile dünyâda hiç kimsenin mazhar olmadığı böyle bir taltîf-i mefharet elîf-i hümâyûnlarıyla da abd-ı sâdık-ı kadîmlerini dilşâd ve mesûrû’l-fuâd buyurmuşlardır.

Şu istişâre ve müsâferet keyfiyyât-i cesîmesi yukarıda zikr olunduğu gibi **Sultân Osman** hazretlerinin daha emâret-i celîleye dahi sâhib olmazdan evvelleri kendülerine irâe-i tarîk-ı savâb eden **Gâzî Mihâl Bey’e** ne derecelerde emniyyet ve i‘timâdı olduğunu ve anın dahi veliyy-i ni‘met tanıdığı efendisine ne rütbe şiddet-i ubûdiyyet ve sadâkati bulunduğunu bi’l-vücûh isbâta kâfi olabilür. Çünkü **Sultân-ı müşârün-ileyh** bu vakitlere kadar târîhlerin beyânı gibi **Mihâl Bey’i** defe‘ât ile muhârebe yoldaşlığı ederek her sûretle tecrîbe etmemiş ve kendüsünü her dürlü sır-dâş ve pâdaşlığa lâyıq olacak derecelerde ve ciddî ve samîmi sâdık bir bende bulamamış olsa idiler **Sultân Osman** gibi gâyetle ve mütebassır ve müteyakkız bir pâdişâhın mu‘azzamât-ı umûrdan ma‘dûd olan ya‘ni üç kazâ ve kal‘anın fethine mütedâir bulunan böyle bir emr-i mühimmi âhar bir mülkün tekfuruyla istişâre buyurmayacakları ale’l-husûs böyle en tehlikeli zamânlarda mîr-i müşârün-ileyhin merkez-i hükûmetindeki

hânesinde gece dahi müsâfir kalarak nefis-i nefis-i hümayûnlarını emniyyet etmeyecekleri ednâ mülâhaza ile zarürü't-tasdîkdir.

Kezalik **Gâzî Mihâl Bey**'in dahi müşârün-ileyh efendimiz hazretlerine ûbudiyyet ve müsâdefetleri kadîmi ve samîmi olmasa idi anın dahi arz-ı mütâla'a-i sâdika edemeyeceği ve belki o zamânlarda pek ziyâde te'sîri olan mübâyenet-i dîniyye sâikasıyla adem-i husûl-ı muvaffakiyyet yolunda bir takım ihtârât ve mu'âmelâtan kendini alamayacağı (12) umûr-ı tabî'iyeden idi. Hâlbuki ihtârât-ı vâkı'asının tamâmiyle sûret-i sâdika ve hayr-hâhîde olduğu hem kılâ'-ı merkûmenin ve hem de o kadar emvâl-i ganâimin ele geçmesiyle rehîn-i rütbe-i sübût olmuştur.

Sultân Osman hazretlerinin Gâzî Mihâl Bey'i ibtidâ bendeliklerine kabûl buyurmalarına yukarıda beyân olunduğu üzere Gâzi-i müşârün-ileyin hükûmet-i Osmaniyyeye civâr olan Rum tekfurlarından biri olması ve anınla ittifâk edilmesi münâsebeti sebep olabilür ise de, **Mihâl Bey**'in **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerine şu rütbe inkıyâd ü sadâkati nazar-ı istigrâb ile bakılacak ahvâlden olmağla, bunun sebebi hakkında rivâyet muhtelif olup Fransız târîhlerinde **Sultân Osman** hazretlerinin Rum tekfurlarından birinin kızına rabt-ı rişte-i ta'alluk eylemeleri üzerine muhârebe edecek oldukları esnâda **Gâzî Mihâl Bey**'in dahi birlikde bulunup böyle hevâ-i nefsânîden tevellüd eden bir bahâne-i vâhî ile irâka-i dimâ-i ibâdullahâ sebebiyet vermekden ise bilfiil tekfur ile müsâdeme olunmasının hayırlı olacağına dâir vukû' bulan ihtârını **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerinin kabul buyurmaları ve tekfur ile bizzat meydan-ı mübârezeye çıkararak medâne ve şîrâne hâlet ile tekfura galebe eylemeleri **Gâzî-i müşârün-ileyhin** fevka'l-gâye zevk ve şevkini tezyîd ederek ve böyle bir arslan pâdişâha kulluk etmek insanlığa lâıyk ve ahrâdir diyerek bu vak'a sebebiyle bundan sonra bütün bütün **Sultân Osman** hazretlerinin dâmen-i inâyetlerine sarılarak kemâl-i sıdk u sadâkatle

bendelikleri kisve-i fâhiresini ber-dûş eylediği beyân olunur ise de, mübâyet-i dîniyye ile beraber daha bu zamânlarda şu rütbe sadâkatın vücûdu tasavvur olamayacağına tevârîh-i Türkiyyede mezkûr ve nâsr beyninde dahi mütevâtir ve meşhûr olduğu üzere daha o zamanlarda **Gâzî Mihâl Bey'in** rüyâsında huzûr-ı hazret-i Seyyidü'l-mürselinde (13) şerâfet-i İslamiyye ile müşerref olduğu rivâyeti karâin-i hâliye ve nakliye ile daha kuvvetli görünür **Allah'ül-a'lem. Sultân-ı müşârün-ileyh leysemîn lüyüsi'llâh** unvânına şâyeste oldukları gibi dakâyık-ı siyâsiyât-ı umûra dahi tamâmıyla vakıf olduklarından hükümdâr meslek-i âlîsine lâyük olduğu vechile **âsâyîş-i de gîti in du harfest bâ-dûstân telattuf bâ-düşmenân müdârâ** beyit bî-gâyesinin mazmûn-ı hakîmânesiyle amel olup sâlifü'z-zikr Rum hükümdârıyla devâm-ı hüsn-i münâsebet ü muvâlatda aslâ noksân mu'âmeleye tecvîz etmeyerek cümlesiyle eyü geçinmek sadedinde bulunur ve hattâ **Bilecik** hâkimiyle sâirlerinden ziyâde ittifâk-ı zâhirîde bulduklarından yaz günleri yaylaka teşrîf buyuracak oldukları zamânlarda kıymetlü emvâl ü eşyâlarla sarây-ı hümâyûnlarına müte'âllık ihtiyâr hanımları bir takım hedâyâ-yı âliyye ile berâber hâkim-i mûmâ-ileyh nezdine gönderüp, hakkında bu derecelerde izhâr-ı hürmet ve emniyet buyururlardı. Lâkin **Hased-i kalb-i adu lutf ile olmaz zâil Sengde muzmerr olan âteşe âb etmez eser** mazmûn-ı hikmet-nümûnunca mübâyet-i dîniyye münâferet-i ebediyye olup hiçbir şeyle zâil olamayacağından zîrde beyân olunacak sû-ı kasda ibtidâ bu hâin ön ayak olmuştur. Şöyle ki;

689 senesinde Gâzî Mihâl Bey kerîmesinin izdivâcını tasmîm edüp tertîb eylediği velîme cem'iyetine ibtidâ-ı kalben ve cedden ubûdiyyet ve musâdakatlarıyla müftehir olduğu **Sultân Osman** hazretlerini ve sâniyen dahi bi'l-cümle hükümdârânı da'vet eylemesiyle mahal-i sûr hıncahınc dolmuş ve herkes teşrîf-i hümâyûnlarına muntazır bulunmuş iken **müşârün-ileyh hazretlerinin** hem Mihâl-i sâdıkü'l-hâlini taltîf itmek ve hem de orada bulunan rukabâ ve a'dâsını izhâr-ı satvet ve besâlet-i

İslamiyye ile taht-ı terhîb ve tahvîfe (14) idhâl eylemek maksad-ı hakîmânesiyle düğün mahalline bir sûret-i fevkalâdede azamet ve celâdet ile gidüp ve pek değerlü hediyeler götürüp taarîf olunmaz derecelerde gösterdikleri saltanat ve haşmet-i şahâneleri ve asâkir-i cihân-pesendânelerinin nümâyiş-i haybet ü şecâ'at-ı mutî'âneleri ile bütün muntazırîni mebhût ü hayrân gûnâgûn in'âm ü ihsânler ile bi'l-cümle fukarâ ve muhtâcîn-i ahâlîye-i mesrûr ve şâdân buyurmaları yalnız veliyy-i ni'metinden gördüğü lutf u inâyetin kadr ü şükrünü bilerek sadâkat-ı mücesseme ta'bîrine mâ-sadak olan müşârün-ileyh Gâzî Mihâl Bey'den gayri salifü'z-zikr hükümdârların artık sabr u tahammüle imkân bulunamayacak derecede gayz ve hased-i zâtîlerini tezyîd eyledi.

Sultân-ı müşârün-ileyh aleyküm bi'l-müdârâ eser-i şerîfinin mazmûn-ı münîfi vechile hareket edüp egerçi ol kadar halk içinde de zikrde olunan Bilecik tekfuruna âşinâlık ve ittihâd-ısâbık muktezâsınca bir çok iltifât ve ri'âyât icrâ buyurdular ise de, bu hâinin tıynet-i asliyyesinde mezkûr olan adâvet ve gayzın zerre kadar tahaffüfü şöyle dursun **itteki şerre men ahset-ileyh** mantûk-ı celîli üzere, lutuf gördükçe derecesi müstedd olup ve artık kendüsünü alamayup zihninde sakladığı hâinliğin icrâsına kaviyyen niyetlendi.

Lâkin avn ü savn-ı Samedâniyye'de bulunan **Sultân Osman** gibi bir **pâdişâh** celâlet-iktânâh değil yalnız kendüsünün rüfekâ ve hem-pâsının dahi kuvve-i mevcûdesi birleşse zâhire çıkmakla yine ellerinden bir şey gelmeyeceğini bu zamana kadar gördüğü emsâl-i adîdesi delâletiyile pek eyü bildiğinden, meydân muhârebesi açup da göz göre mahv olmakdan ise iblis-i lâ'înin dahi pesend edeceği bir şeytanetin (15) tertibiyle hîle ü desîse-kârlık yolunda icrâ-yı mâ-fi'z-zamîre kalkışdı.

Mücmelen beyânı şu vechiledir ki, mûmâ-ileyh Bilecik tekfurı zikr olunan düğünün hitâmını müte'âkib **Yarhisar** ve sâir civâr tekfurlarını ve zâhirde tervîc-i merâmlarına iştirâk sûreti gösterdiği için **Gâzî Mihâl Bey**'i mevki'-i münâsibe toplayup **Sultân Osman** hazretlerinin az vakit zarfında vâki' olan fütûhât ve muvaffakiyyetinden ve **Mihâl Bey**'in işbu düğününde görülen şevket ve kudretiyle beraber asâkir-i hümâyûnlarının fart-ı şecâ'at ü inkıyâdından ve hatve hatve daimâ tezyîd-i miknet ü şevket etmekde olmalarından bahisler açup kendülerinde şu rütbe besâlet ü satvet ve asâkir-i şâhânelerinde bu kadar inkıyâd ve savlet mevcûd ve mütezâyid oldukça, çok zamân geçmeksizin birer birer kendülerini dahi mahv u tedmîr ve kâffe-i vâriyyet ve memleketlerini zabt u teshîr edecekerinde aslâ şübheye mahal olmadığını beyân ve çünkü biraz müddet daha geçecek olur ise **Sultân Osman** bir kat daha teksîr-i kuvvet ve kudret edüp artık müdâfa'asına bütün bütün çâre ve imkân bulunamayacağından, bu bâbda tekâsül olunduğu sûretle bilâhıre pek çok ve fâidesiz nâdim u peşimân olunacağını ve binâen-aleyh **ilâc vâkı'a pîş ez-vukû' bâyed kerd** mısdâkınca hazar daha lâyıkiyla kökleşmemiş ve her tarafa dal budak salmamış iken buna dakîka fevt olunmaksızın şimdiye dek bir tedbîr-i müessir düşünölmek için cümlece ittifâk olunmasının âkdem-i levâzım-ı dîniyye ve a'zam-ı mesâil-i hamiyet-i milliyelerinden idüğünü dahi tafsîl ve der-miyân etdi ve **Mihâl Bey**'in düğününden ders almış olduğundan yine bununla bir düğün tertîbiyle icrâ-yı mâ-fi'z-zamîre yol (16) bulunabileceğini dahi ilâve güftâr eyledi.

Hâin-i merkûmun edile-i akliyye ve yakîniyye ile serd etdiği şu ifâdâtı hamden sümme hamdâ sonraları âsâr-ı adîdesiyle de sâbit ve mütehakkık olduğu üzere, vâkı'â kendülerince bi'l-vücûh mütâla'aya lâyük ve vâkı'â mütâbık şeyler olduğundan hükümdârân-ı mûmâ-ileyhin cümlesi bu bâbda mâlen ve bedenen lâzım gelen mesâ'inin temâmî-i sarfına arzu ve ez-dil ü cân ittifâka hâhiş göstermeleriyle beynlerinde ittifâkı bir eyüce te'sîs ü tahkim eyledikten sonra, bâlâda dahi beyân olunduğu üzere meydân

muhârebesi açmakla **Sultân Osman**'a galebenin imkânı olmadığını bildikleri için ihtârât-ı hâinâne dâiresinde hîle vü desîse ile **Sultân Osman**'ı ortalarına almak ve hemân ansızın üzerine hücum ile ma'âzallâhü te'âla i'dâm etmek ve çünkü **meseldir baş gidince pâydar olmaz ayak** neşidesince tevâbi' ve levâhıkını dahi böylelikle mahv u perişân edüp ve'l-hâsıl Türkleri bi'l-küllîye oralardan kaldırıp kovmak ve ahvâl-i hâliye ve âtiyelerini te'mîn etmek maksadıyla **Yarhisar** tekfurunun kızını hâin-i merkûm **Bilecik** tekfuruna tezvîc bahânesiyle bir düğün tertîbine ve **Gâzî Mihal Bey**'in **Sultân Osman** hazretleriyle mu'ârefesini bilürler idiyse de, çünkü ilerüde kendüsüne dahi dokunması tabî'î olan bir tehlike-i azîmeden halâs için be-her-hâl husûl-i merâma ziyâdesiyle gayret edeceğini şübhesiz gördüklerine ve sûret-i zâhirede gösterdiği salâbet-i dîniyyesine emin olduklarına ve kendüsü da'vetci olunca **Gâzî Osman** hazretlerinin bütün bütün emniyet üzere gelecekleri ümîdine binâen Gâzî-i müşârûn-ileyhi da'vet-i tesirine karâr verdiler.(17) **Gâzî Mihal Bey** ise hânedân-ı celîlü'l-unvânın hakîkatde sâdık bir bendesi ve tâlib-i sa'âdeti olduğundan, zâten bunların içinde ve mümâşât-kârâne mü'âmelelerde bulunmaktan maksadı fesâdın her cihetini anlamak ve heman veliyy-i ni'metine ma'lûmât ucurmak iken min-terafî allah da'vetcilik husûsunun dahi kendüsüne havâle edilmesinden fevka'l-gâye memnûn olup ve işbu sefâreti cânına minnet ve a'zam-ı ganâim-i sa'âdet bilüp, heman hareketle **Eskişehirde hâk-i pâ-yı hümâyûna** yüzler sürerek ol firka-i hâinenin da'vet vesîlesiyle müttefikân kurdukları dâm-ı mel'anet ve mekr ü mefsedetî olduğu gibice bir bir arz ve hikâye ve anlardan evvel davranılıp haklarından gelinmesi için hâtır-ı âcizânesine getürebildiği tedâbîri dahi ilâve eyledi.

Hükkâm-ı mûmâ-ileyh işbu sû-i kasd ve desîselerine mukâbil hud'a-i harbiyye-i şer'iyye tertîbi iktizâ etmekle **Sultân Osman** hazretleri Mihal Bey'i huzûr-ı hümâyûnlarına celb ile, "ihtâ[r] ve ihbârınızdan bilhassa memnûn oldum, ancak fevâidinin iktitâfı bundan sonra ittihâz

olunacak tedârük hüsn-i isti‘mâlile netîce-pezîr olacağından ba‘d-ez-in dahi tarîk-i sadâkat-kârîde devâm ile uhde-i reviyetinize tevdi‘ edeceğim evâmir ve ta‘lîmâtım vechile hareket ve itmâm-ı levâzım-ı dostî ve muhâdenet etmeniz hâlisâne matlûb ederim” mealinde ifâdât ile ber-vech-i âti hareket olunmasını tenbîh ve fermân buyurdular.

Ta‘lîmât-ı Sultanî

“Yaylaka azîmet mevsimi hulûl eylediğinden, zâten esbâb-ı rihlet müheyâyâ idi. Dostlarımızın da‘veti ni‘met’t-tesâdüf kabîlinden olmasıyla geçen seneler gibi kıymetlü eşyâ sanduklarıyla sarây-ı hümayûnumuzda (18) bulunan ihtiyâr hanımları ve ma‘lûmları olduğu üzere Germiyanlı Alişar Bey ile beynimizdehâsıl olan udvâna mebnî müddet-i gaybûbetim esnâsında hârem-i hümayûn halkını ve hazîne-i hümayûnumu yalnız bırakmak câiz olmayacağından, bu sene anları dahi Bilecik’e gönderüp düğünün hitâmından sonra heman oradan yaylaka çıkmak üzere olunan da‘vete icâbetle şerâit-i dostî ve muhâdenet ri‘âyet edeceğimizi ve fakat Bilecik kasabası düğün münâsebetiyle hâsıl olacak cemm-i gafîri isti‘âba kâfi olamayup zaten bu misillü büyük cem‘iyetlerin hâric-i şehrde icrâsı âdât-ı kâdîmeden olduğundan levâzım-ı sûrînin güzel bir sebze-zarda tertîbi ârzûsunda bulunduğu anlaşılmayacak bir sûret-i hakîmâne ile teblîğ etmelisiniz. İnşâ’allah-ı te‘âlâ bu ricâ bizce de karârlaşdırıldığı üzere tedâbîr-i lâzîmenin icrâsında kusûr olunamayacağına mebnî cânib-i Müntakım-ı hakîkî ol hâinlerin hakkında vukû‘a gelen sû-i kasdlarının elbette anlara mücâzatını ve bizlere mükâfatını halk ve ihsân edecektir” meâlinde kelîmât-ı hikmet-ayât ile Mihal Bey’i muazzen ve mutayyeben i‘âde ve refâkatıyla nişâne-i icâbet olmak üzere

müttefiklere sürü ile koyun ve kâğrı doluları un gibi hediyeler dahi gönderdi.

Gâzî Mihal Bey ber-minvâl-i bâlâ veliyy-i ni‘metinin muzafferiyâtını cân u dilden ârzû eylediğinden, heman Bilecik’e azîmetle hükkâm-ı mûmâ-ileyhim ile mülâkât ederek götürdüğü hedâyâyı öyle bir sûretle teslîm ve fermân buyurulan şeyleri ol kadar mâhirâne teblîğ ve tefhîm eyledi ki, gerek **Bilecik** hâkiminin ve gerek müttefiklerinin Sultân-ı zî-şânın geleceğinde zerrece şübheleri kalmadı.

Hattâ bu hâinler ma‘azallahü te‘âlâ **Sultân Osman** hazretlerinin i‘dâmıyla kâniler iken bu garazlarının (19) husûliyle berâber birçok da nısâ-i mislimîn ve envâ‘-ı beytü’l-mâl-i mûmîninin ellerine geçeceğini mübeşşir olan işbu haber icâbetden bi’l-vücûh memnûn olup **tertîblerini musîb mâ-sadak zan edüp eylerdi** medlûlünce artık kemâl-i sürûrlarından ne edeceklerini şaşırmış ve şâyed **Sultân Osman**’ı bir sûretle kuşkulanup da gelmemezlik etmesün için heman emirleri vechile sûr levazımını **Bilecik’den Çakır Pınarı** nâm câyırılığa nakl ederek dâmen der-miyân da‘vet-i levâzımını ihzâra ve teşrîf-i âliye intizâra hasr-ı enzâr eylemiş idiler.

Sultân Osman hazretleri dahi hud‘a-i harbiyye mukaddemâtını şu sûretle ihzâr ya‘ni **Mihal Bey**’i tafsilât-i meşrûha dâiresinde i‘âde vü tesyâr eyledikten sonra asâkir-i şecâ‘at-meâsirlerinin en güzîde ve bahadırlarından kırk nefer müsliman kahramânlarını ferâce ve yaşmaklı kâdın kıyafetine koyarak meydânda bıraktıklarını harem-i hümâyûnum ve eşyâ sandukları içine yerleşdirdiklerini dahi zî-kıymet eşyâ ile hazîne-i sa‘âdet-makrûnumdur diyerek kal‘anın münâsib bir mahallinde hıfz

olunmak bahânesiyle ve sinîn-isâbika misillü kurbân ile Bilecik'e gönderdi.

Kendüleri dahi müte'âkıben harb ü darbe yarar bir hayli süvâri dilâverleriyle mütevekkilen ale'lallah mecma-ı düşmenân olan düğün mahalline müteveccih oldular. **Zâhirede gerçe azm-i bezm etti. Bâtında amma azm-i rezm etti.** mısdâkına tamâmiyle mâ-sadak olan hareketle düğün mevki'ine yaklaştıklarında asıl fesâdın başı ve düğünün sahibi olan ma'hûd Bilecik hâkimi müttetikleri bulunan tekfurân ve bi'l-cümle ekâbir ve a'yan ile karşı çıkup **Sultân-ı zî-şân** (20) doğruca düğün mahalline tehyie eyledikleri mevki'-i mahsûslarına götürüp iğfâl kasdıyla dürlü dürlü icrâ-yı merâsim-i mihmândârîye başladılar.

Bilecik'e giden sâlifü'z-zikr kahramanlar ahşâmdan sonra oraya vâsıl olup gece yarısı olduğu gibi, çünkü **Bilecik** hâkiminin ve **Kal'ası** muhâfizlarının çoğu düğün mahallinde bulunmak ve en ziyâde teşrîf-i sultânîyi görmek için cem'iyet mahalline gitmiş ve kalanlar da neşe-i hâl ile mest lâ-yu'kâl oldukları hâlde hâb-ı gaflete dalmış olduklarından, aldıkları ta'limât-ı seniyye vechile ferâceleri sırtlarından ve kılıncılarını kınlarından sıyırup **Kal'ada** bulduklarını fi'lhâl i'dâm ve **Kal'ayı** hayta-i tasarrufa idhâl ile sabâh olmazdan evvel fetih müjdesini **hâk-i pâ-yı hümâyûna** îsâl eylediler.

Sultân Osman hazretleri düğün mahallinde gelen hic bir şeyden haberi yok gibi enva'ı hedâyâ ve esnâf-ı atâyâsını bezl ü ihsân ederek cümle ile ülfet etmekte ve müttetikler tarafından kendüleri zevk u şevk ile meşgûl kılınmakta ve her vechile gâfil olmak maksadıyla dürlü şenlik ve sâdmânlıklar gösterilür idiyse de zâten pek mutabassır ve müteyakkız bir **pâdişâh** olup ale'l-husûs tertîb-i mel'anet-i şecere dahi tamamıyla vâkıf

bulduklarından o misillü mu'âmelât-ı ebleh-firîbâneye aslâ kayılmayup ve istiflerini bozmayup sûret-i hakîmâne ile atlarını ve asâkirlerini yanlarından ayırmamakda idiler. Sabâh vakitleri müjdecî gelüp **Kal'anın** fethini sûret-i hafîyyede tebşîr etmesiyle **Sultân-ı** şecâ'at iktirân pek ziyâde mahzûz oldukları hâlde heman secdeye kapanup edâ-yı şükr-i Yezdân (21) eyledikten sonra çünkü dahâ ziyâde dursalar ihtimâl ki haber-i feth münteşir ve avdet husûsu müte'assir ve mütegaddir olacağından zâten tertîb buyurdıkları hud'a-i harbiye cümlesinden olmak üzere atına binüp sâhte kaçmak sûreti gösterdi. Ve fakat husamâyı iğfâl için asâkir-i **hümâyûnlarının** bir takımını perâkende sûretiyle gerüde bırakup kendüleri yanlarına aldıkları bir fırka asâkir-i şecî'alarıyla biraz müddet gitdikden sonra, intihâb eyledikleri münâsib bir noktada pûsu tuttu. Bir kat daha parlayup ve **sultânın** böyle bağteten hareketlerini alâmet-i havf ü inkisâr zann edüp hâzır ele girmiş düşmanı kaçırmamak ve istedikleri gibi icrâ-yı merâm ve ahz-ı intikâm etmek kasd-ı hâinânesi ve ihtiyâten hazırladıkları kuvve-i mecmû'a-i cesîmelerinin tekâmîli ile asâkir-i İslâmiyye'nin arkasına düşdüler. Fermân-ı **Sultânî** mücebince husamâya dâm-ı iğfâl olmak için müteferrik ve perâkende sûretiyle gerüde bırakılan asâkir-i şecî'a eğer ibtidâdan izhâr-ı firâr etdiler, lâkin husamâyı nokta-i müntehabeye getürdükleri gibi tebdîl-i firâr bi'l-karâr eylediler.

Mukâbele-i sufûf ve mukâra'a-i süyûf vukû' buldukda **Sultân Osman** dahi kuvve-i mevcûdesiyle berâber şîr-i gurrân-ı girân-ı gâye-i ihtilâsından sıçradığı gibi kemâl-i sür'at ve celâletle pusudan sûret fırlayup **el-harb-hud'atun** mîsdâk-ı celîline mâ-sadak olan hud'iyeye-i şer'iyeye böyle olur diyerek düşmenân üzerine öyle bir hücum gösterdi ve ol kadar muhârebe etdi ki **vela yahîku'l mekrü's-seyyii illâ bi-ehlihî** sırr-ı celîlini tamâmiyle izhâr ve hâinlerini (22) pek çoğunu kırup geçürüp ve bir takımını dahi esîr edüp el-minnetu'llah cem'iyet ve kavmiyyetlerini berbâd ve târ-u mâr eyledi.

Sultân Osman hazretleri düşmanlarının mezâkına lezzet-i sûru bu sûretle şûr eyledikten sonra gelinin memleketi olan **Yarhisar** kal'asına hücûm ile orasını dahi zabt u teshîr ve kal'ada bulunan emvâl ü ganâimin cümlesini guzât-ı müslimîne tevzî' ü ihsân iderek hepisini envâ'-ı ni'am ile sîr eyledikten mâ'adâ gelini ve bilesince bulunan duhterân-ı pür-nâmusu ile geline geleni dahi kâmilen ahz ü zabt etdikden sonra ber-minvâl-i bâlâ zâten elde edilen **Bilecik** kal'asını teşrîf ve oradan **Turgud Alp** kumandasıyla lüzûmu mikdâr asker göndererek bu sûretle **İnegöl** kal'asını dahi feth etdirüp memâlik-i mahrûsalarına terdîf buyurmuşlardır. Ve zâten **Lülüfer** nâmıyla mevsûmî olan müşârün-ileyhâ arûs-ı sadâkat-me'nûs şerâfet-i İslâmiyye ile teşrîf ve Nilüfer ismiyle tersîm ederek şehzâde-i alîleri **Orhan Hân-ı Gâzî** hazretlerine tezvîc etdirmeleriyle **Gâzî Süleyman Paşa** ve **Hudâvendigâr Gâzî** unvân-ı sâmîsiyle sonraları alemleri ditretmiş olan **Sultân Murad Hân-ı Evvel** hazerâtı ol affeden zînetsâz mihr-i şühûd olmuşlardır. **Müşârün-ileyha** hazretlerinin pek çok hayrât ve hasenât olup, hattâ **Bursa** ovasından akan nehr-i kebîr üzerine bir köprü dahi yaptırmış olmalarıyla mezkûr nehir halâ **Nilüfer** suyu nâmıyla yâd ve tezkâr olunmaktadır.

(23) **Gâzî Mihal Bey** sülâlesi arasında en âciz ve bî-mikdâr bir kul olduğum cihetle tafsîlât-ı sâbika ve âtiyenin ba'zı mu'terizîn taraflarından temeddüh ma'nâsına haml olunması melhûzise de, mukaddimedede dahi beyân olunduğu üzere pederin fezâil-i ahlâkiyyesi tecemmülât-ı zâhirîsi gibi aslâ ve kat'â evlâda da intikâl etmeyeceği cihetle dünyâda hiçbir evlâdın mehâsin-i pederle tefhîrine mahall olmadığı emr-i âşikâr olmağla hakku'l-insâf mütâla'a buyurulduğu sûretde tafsîlât-ı âtiyenin mahza hakîkat-i hâli beyândan ibâret idüğü zâhir olur.

Şöyle ki; gâzî-i müşârün-ileyhin bu hidmeti **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerinin hem öyle mükemmel sûretle tertîb olunan pek tehlikeli bir sû-

i kusurdan habîr olup halâs olmalarını ve hem de ol kadar düşmanlarından istedikleri gibi ahz-ı intikâm ve pek küllî emvâl ü ganâimi iğtinâm ile beraber zikr olunan üç kazâ ve kal'a-ı cesîmenin dahi ele girmesini mûcib ve hasbe'l-vakt bu muzafferiyet-i azîmeye pek büyük te'sîrât-ı hasene ile Devlet-i Aliyyeleri'nin bir kat daha tezâyüd-i şân ü şöhretini müstevcib olduğu munsıfâne düşünülürse pek büyük hidemât-ı haseneden ma'dûd idüğü teslîm olunur. Çünkü o zamânlar bidâyet-i teessüs-i devlet ve pek tehlikeli âvân-ı fetret olmak hasebiyle şu sû-i kasddan ma'azallahü te'âlâ **Sultân Osman** hazretlerine ve hattâ a'vân ve ensârına zerrece bir nakîsa terettüb etmesi lâzım gelse idi, pek büyük fenâlıklar zuhûr edebileceği ednâ mülâhaza ile ma'lûm olur. Hatta Fransız müverrihîn-i meşhûresinden Jevanın'ın ecnebî iken Fransızca tertîb etmiş olduğu Devlet-i Aliyye târihinde "bu vak'ada Mihâl Bey'in sadâkati olmayaydı Devlet-i Aliyye için pek büyük (24) tehlikeler zuhûra gelebilürdü" diyerek hidemât-ı mezbûreyi takdîr etmiş olması dahi te'yîd-i müdde'â edebilür.

Vâkı'â sair guzât-ı kirâmın dahi sonraları Devlet-i Aliyye'ye pek büyük hizmetleri vâki' ise de **Mihâl Bey**'in şu hizmet ü sadâkati pek eski zamânlarda vukû' bulmuş ve daha **Ertuğrul Gâzî** hazretlerinin zamân-ı hayâtlarında **Sultân Osman** hazretlerine intisâb-ı ubûdiyyet eylediği müsbet ve mütehakkık bulunmuş olması mülâsebeleriyle guzât-ı kirâmın en eskisi olduğu ve gerek bâlâda beyân olunan **Göynük** ve **Taraklı Yenicesi** ve **Borlu** kal'alarının fethi emrinde ve gerek bu muzafferiyâtın husûlü bâbında kemâl-i sıdk u hulûs ile **Devlet-i Aliyye**'nin esâsına hizmet eylediği anlaşılır. Ve müşârün-ileyhin daha şerâfet-i İslamiyye ile teşerrüfünü izhâr etmemiş iken **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerinin uğur-ı hümâyûnlarında bütün dostlarını ve dindâşlarını terk ve fedâ ederek ve o zamânlar hükmünce her dürlü tehlikeleri göze alarak tarîk-ı sadâkat ü istikâmetde şu rütbe sebât etmesi ve öyle bir pâdişâh-ı cihân-penâhın defe'at ile iltifât-ı şâhâne ve hedâya-yı fâhirelerini kazanması ahvâl-i garîbeden olmağla gâzî-i müşârün-ileyhin yukarıda dahi beyân olunduğu

üzere daha bu zamânlarda âlem-i ma'nâda huzûr-ı Hazret-i **Risâlet-penâhîde** şeref-i İslâm ile müşerref olup hasbe'l-vakt nefsini ve evlâd ü iyâlîni tehlikeye koymamak içün vakt-i fursata intizâren sûret-i zâhirede izhâr-ı İslâm etmediğine dâir olan rivâyetin sıhhatini dahi te'yîd edebilür.

Karacahisar fethinde nasb-ı kâdî ve hatîb ile **Osman Gâzî** nâmına hutbe okundu (25) ise de, **müşârûn-ileyh** hazretleri yine Devlet-i Selçukiyye tevâbi'inden ma'dûd bir **hükümdar** addolunurlardı. 689 senesinde kabâil-i Moğoldan leşker-i Gazan Konya'yı zabt ü istilâ ile **Sultân Alaeddin**'i mahbûs ve eyâlet-i Rum'dan bi'l-küllîye me'yûs etmiş ve sâlifü'z-zikr Fransızca târîhinin beyânına göre **Sultân-ı müşârûn-ileyh** Rum İmparatoru **Mişel Paleolog** nezdine ilticâ eylediği hâlde imparator cânibinden mu'âmele-i cemîle ibrâz olunacak yerde bilakis i'dâm edilmiş olduğundan Devlet-i Selçukiyye bi'l-küllîye mahv ü münkarız olmuş ve **Sultân Osman** hazretlerinin asâlet-i zâtiyyeleri ve ahlâk-ı hamîdelerinin hissîyâtı ve günden güne artan şân ü şöhret-i muzafferîyyâtı ve meşhûr rüyâ-yı sâdikaları gibi bir takım işârat-ı ma'neviyyenin dahi halk arasında hüsn-i te'sîrâtı herkesi kendülerine cezb ve celb etmiş olduğundan, Devlet-i Selçukiyye ümerâ ve a'yânının ekseri zıll-i zalîl-i hümâ adîl-i hümâyûnlarına dehâlet ü ilticâ etmeleriyle **Sultân Osman** hazretleri işte bu târîhden sonra bi'l-küllîye istiklâliyyet-i tâmmeye sâhib olup mutlâkü'l-inân bir **pâdişâh-ı cihân** olmuştur.

Müşârûn-ileyh efendimiz istiklâliyyet-i kâmileleri **Sultân Alaeddin**'den gelen verâset menşûru târîhi olmasına nazaran 683 ve Karacahisar fethi akîbinde gelen istiklâliyyet menşûru târîhine göre 688 ve ber-minvâl-i bâlâ Devlet-i Selçukiyye'nin külliyyen inkırâzına mebnî 699 senelerinden zabt ve i'tibâr olunmuş ise de, bu bâbda olan ihtilâfâtın te'lîfi için **Âl-i Osman** lafz-ı âlisinin hisâb-ı ebced üzere 693 adede bâliğ olması **hayru'l-umûr evsatuhâ** medlûl-i âlîsınca pek büyük hayrû'l-fâl ve

tesâdüfât-ı hasene ve müteyemmine fevkalâde kabîlinden bulunmasıyla **Devlet-i Aliyye** (26) idi. Ebediyyü'd-devâm için ilelebed unuulâmaz bundan a'lâ târîh olmaz.

Sultân Osman hazretleri ber-minvâl-i ma'rûz **Devlet-i Saltanat** unvân-ı celîline lâıyk bir hayât-ı cesîmeye mâlik oldukdan sonra **Köprühisarı'nı** feth edüp **İznik** ve **Bursa** kal'a-i metînelerini dahi taht-ı muhâsaraya aldıkdan sonra makarr-ı saltanat-ı seniyyeleri olan **Yenişehir'e** mu'âvedetle yeni feth olan yerlerin ahvâl-i idâresini tanzîm ve ıslâh etmek ve çünkü **Bizantin** devletinin dahi Frenklerin müdahâlâtıyla hâl fenâlaşup karîben mahv olacağı anlaşılmasıyla cihândârlık levâzımının ihzârına bir bir kat daha i'tinâ eylemek ve asâkir-i hümâyûnlarına da istirahat ettirmek için bir müddet muhârebe sizce neşr-i adâletle meşgûl oldular ise de, asâkir-i nusret-meâsirleri tevfik-i Rabbanî ile gazâ vü cihâda alışmış olduklarındanistirâhat-ı bedeniyye için böyle fırsatlı zamânların füevtini aslâ tecvîz etmeyüp kendü hâhişleriyle pâdişâhlarını yeni yeni fütûhât ârzûsuyla tarîk-ı feyz refik-ı cihâda teşvîk ve iğrâ'ya başladılar.

Sultân Osman asâkir-i şecâ'at-me'serlerinin böyle an-samîmi'l-fuâd tâlib u râğıb-ı cihâd olmalarından pek ziyâde mahzûz olup ve bu şecâ'at-âverlere kesret-i kıtâl ve vefret-i harbî ve cidâlin aslâ mûcib-i fütûr ü kelâl olamayacağını anlayup cümlesini hezâr tahsîn u âferînlerle taltîf buyurdıkları sırada fenn-i harbe kemâliyle vukûf u ma'lûmâtı cihetiyle bundan sonra vukû' bulacak muhârebelerde ilm-i harbe vâkıf ve sâdik bir rehberin şiddet-i lüzûmunu bildirdikleri için şu meâlde bir nutk-ı âlî dahi îrâd ve terdif buyurdular.

(27) Nutk-ı Hümâyûn

“Bu âna kadar feth ettiğimiz yerlerde vukû‘ bulan muvaffakiyyât ü muzafferiyâtımızın hepsi semere-i sa‘yimiz olmayup bilhâssa cenâb-ı Vâhibü’l-âmâlin inâyeti ve Hazreti Seyyidü’l-mürselîn’in himem-i mütevâliye-i rûhânileri semerât-ı cellesi olduğunda şübheye mahal yokdur. Mâdâm ki, niyyât ve âmâlimiz i‘lâ-yı kelimetullah ile ta‘mîm-i İslâmiyyet ve şer‘-i şerîfin akdem-i kavânininden olduğu cihetle neşr-i adalet cihâtına masrûfdur, bi-lutfillâhı te‘âlâ bundan böyle de mansûr ve muzaffer olacağımızda ümidimiz pek kavîdir. Ancak şimdiye kadar feth ettiğimiz memleketlerin çoğu zâten turuk ve enhâsını bildiğimiz mahaller olup bundan böyle gideceğimiz yerler ise turuk ve ma‘âbiri nâ-ma‘lûm cihetlere ve aslâ bilmediğimiz vilâyetlere tesâdüf edeceğine ve bu misillü umûr-ı mühimme ve hatîrenin temşiyeti husûsunda ise her vakit kuvvet-i bâzûya i‘timâd câiz olmayup emr-i muhârebede tedâbîr-i sâibe ve ma‘lûmât-ı mahalliye baz‘ı vaktlerde kılıcdan ziyâde müsmir ve müessir olacağına binâen şimdi bize oraların yollarını ve her halini bilür ve kavâ‘id-i harbiyyeden anlar sâhib-i vukûf ve mâ‘lûmât bir râhdân sadâkat iktidânın her şeyden ziyâde lüzûmu olacağından evvel emrde böyle bir zâtın tedârüküne bakmak ve andan sonra muhârebâta başlamak ehemm ve elzem ve her husûsumuza mukaddemdir” buyurmaları üzerine bütün ümerâ ve asâkir cânibinden mütâla‘a-i hümâyûnları tahsîn ve tasdîk ve böyle bir zâtın intihâbı husûsu dahi yine ârâ-yı sâibelerinden temennî edildi.

Sultân-ı zî-şân hazretleri tekrâr nutka agâz ile “Harmankaya Tekfuru Köse Mihal ma‘lûmunuz olduğu üzere müte‘addid kal‘alar fütûhâtı ve ma‘hûd düğün vesîlesiyle tertîb olunan (28) sû-i kusûrdan halâsımızla berâber devletimizin tezâyüd-i şân u şöretî uğurunda

hüsn-i hidmet ve sadâkati öteden berü mücerreb ve müsellemler olduğundan, anı da'vet ve şeref-i İslâm ile teşerrüfüne delâlet edelim. Ve anın tedbîri ile harekât-ı harbiyemizi terkîb eyleyelim. İnşâ'allahü te'âlâ tezâyüd-i muzafferiyâtımızı mûcib olur," meâlinde îrâd-ı cevâb buyurdularında bütün ümerâ ve asker Mihâl Bey'in hüsn-i hâline şehâdet ve işbu intihâb-ı sultâniyyenin dahi ayn-ı kerâmet olduğunu tasdîka müsâra'at gösterdiklerinden **Sultân Osman** hazretleri tasavvûr-ı vicdânîleri ve umûm ümerâ ve asâkirinin taleb-i derûnîleri üzerine mahsûsan **Nâme-i Hümâyûn** ile sefir göndererek abd-i kadîmleri celb ve da'vet buyurmuşlardır. Mîr-i müşârûn-ileyhin ber-minvâl-i bâlâ o zamânlarda **Harmankaya** da hâkim-i müstâkil iken sefir gidüp işbu da'vet ma'âlî-menkabetişâmil bulunan **Nâme-i Hümâyûn**'u kemâl-i ta'zîm ve ibcâl ile aldığı anda bir dak'ka bile durmayup hükûmet ve kâffe-i dâriyetini terk ve fedâ ile da'vet-i aliyyeye icâbet etmiş ve evlâd ve ıyâliyle berâber pek değerlü hediyelerle **Yenişehir**'e gelüp doğruca hâk-i pâ-yı **hümâyûn**'a yüzler sürerek "**Şevketlü Pâdişâhim kulunuz zâten efendimizin eski bende ve ihsân dîdesi idi ise de, bundan böyle bu âstân-ı celîlü'l-unvânın ilâ-âhırî'l-ömr azâd kabul etmez kulu ve kölesiyim**" meâlinde bir çok elfâz-ı mutâva'atkârâne ile te'yîd-i müdde'âyı sadâkat eylemiş. Ve ale'l-husûs aslâ ve kat'â tekâlîf ve ilhâh vukû' bulmaksızın kendü hâhiş ü ârzûsuyla recâ-yı teklî-i dîn-i mübîn ederek heman huzûr-ı pür-nûr-ı **hümâyûnlarında** kisve-i mübâreke-i şerâfet-i İslâmiyye ile sa'âdet-i dâreyini hâiz olması **Sultân-ı ma'âlî-şanın**ın pek ziyâde mûcib-i mahzûziyyet-i şâhâneleri olduğundan **Gâzî Mihâl Bey**'i hıl'ât-i (29) fâhire ve gûnâgûn ihsân-ı vâfireler ile taltîf buyurdudan sonra, yukarıda zikr olunan tasavvurât-ı aliyyeleri vechile hem umûr-ı hâriciyye ve hem de umûr-ı harbiyhelerine me'mûr buyurdular.

Gâzî Mihâl Bey vusûlları gününden i'tibâren tafsîlât-ı meşrûha dâiresinde nâil-i in'âm ü ihsân-ı şâh-bende-nevâz ve mezîdü'l-iltifât ü ihtirâm ile beyne'l-ümerâ mümtâz ve ser-firâz olduğu hâlde ber-mûceb-i

emr-i âlî hâricle yeni açılacak muhârebâtın ve feth olunacak kılâ' ve bikârın planlarını tarh ve tertîbe başlayup, âhır ömrüne kadar Devlet-i Aliyye-i ebed-müddete hidemât-ı sâdika ibrâz ile iştihâr eylemiştir.

Gâzî-i müşârün-ileyh izhâr-ı şeref İslâm eyledikten sonra **Abdullah** ismiyle mevsûm olmuş ise de, **Gâzî Evranos Bey** nâm-ı atıkıyla yâd olduğu gibi müşârün-ileyh dahi nâm-ı atıkıyla yâd olunmuştur. Ve şeref-i İslâm ile teşerrüfü târîhi olan 710 senesinden sonra kendisinin ve **Mihaloğulları** nâmıyla târîhlerde esâmisi mezkûr olan sâlifü'z-zikr evlâd u müte'allikâtının hidemât-ı haseneleri dahi ber-vech-i âti sırasıyla beyân olunacaktır.

Tafsilât-ı sâbıkadan **Gâzî Ertuğrul** hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarından berü **Sultân Osman** hazretlerinin pek eski bendesi olduğu anlaşılacağı gibi, işbu ahvâl-i meşrûhadan da zâten âhâd-ı nâsdan olmayup idâre-i dâhiliyyelerinde müstakil bulunan sâir tekfurular misillü vatanında hâkim-i müstakil iken bir gûne cebr ü ilhâh sûretinde olmayup mücerred **Sultân Osman** hazretlerinin sûret-i dostî ve muhâdenetde vâki' olan taleb ve da'vet-i aliyyeleri üzerine uğur-ı hümâyûnlarında tekmi'l mâlikini terk u fedâ (30) eylediği ve bi'l-fi'il huzûr-ı pür-nûr-ı hümâyûnlarında ızhâr-ı şerâfet-i İslâmiyye ile mümtâz-ı emsâl olduğu ma'lûm ve müsbet olur.

Beşeriyet âleminde bulunan bi'l-cümle ebnâ-yı cinsimizin tasdik ve teslîm-kerdesi olacağı üzere safvet-i riyâset ve kendü memleketinde istiklâliyyet sûretiyle mesned-i hâkimiyeti kendüsü terk ve fedâ edüp de her ne denlü eltâf ü iltifât mukâbilinde olur ise olsun yine mahkûmiyyet ma'nâsını mutazammın olan taht-ı tâbi'iyete gidivermek her yigidin kârı olamayacağından **Gâzî Mihâl Bey**'in şu fedâkârlığı veliyy-i ni'met bî-

minnete ne derecelerde mahabbet ve kemâl-i sadâkati olduğunu bi'l-vücûh isbât edebilür.

Ale'l-husûs tebdîl-i din ve ayîn mes'elesi en mühim mes'eleden olup o zamânlar ise ta'assub-ı dîninde en şiddetli âvânı olmak mülâbesesiyle âhâd-ı nâsdan bile bir İsevînin irâdetiyle şöyle dursun ömrünü fedâ edüd de yine tebdîl-i dîn husûsuna râzı olmadığı ve hattâ tebdîl-i dîn meselesinden tahaddüs eden nice nice muhârebâtın dahi bî-fâide kaldığı ahvâl-i müselleme iken, ol zat-ı sa'âdat-ı gâyatın aslâ cebr ü ilhâh ve teklîf dahi vukû' bulmaksızın tebdîl-i dîn etmiş ve sonraları dahi mine'l-kadîm müslimân olanlardan ziyâde devlet ve milletine sadâkat eylemiş ya heman eser-i kerâmet-i cenâb-ı **Osmanî** kendüsine tesîr etdi, veyâhûd yukarılarda dahi beyân olunduğu üzere âlem-i ma'nâda huzûr-ı Hazreti **Risâlet-penâhî**'de şeref-i İslâm ile müşerref olup kavm ve kabîlesi arasında izhâr-ı İslâm etse haseb'ül-vakt hayâtını tehlikeye koymuş olacağı mülâbesesiyle hufyeten icrâ-yı dîn-i mübîn ederek zâten nûr-i îmânın fuâd-ı safâ i'tiyâdında tulû' etmiş zümre-i nâciyeden (31) idüğüne dâir olan rivâyât-ı sahîh idi ki, heman eser-i şerîfini ızhâr ediverdi. Zîrâ tebdil-i dîn husûsu bu iki cihetden başka sûretle tasavvur olunamaz.

Sultân Osman hazretleri **Gâzî** Mihal Bey'i teasîlât-ı meşrûha dâiresinde celb ile kendülerine sâdık u müstakîm bir ehl-i vukûf reh-nümâ kazandıklarına ziyâdesiyle memnûn olduklarından heman bizzât muhârebeye kıyâm ile ma'iyetlerine aldıkları Gâzî-i müşârün-ileyhin tedâbîri ve **Saltuk Alp** ve **Samsa Çavuş** ve **Akca Koca** ve **Konur Alp** ve **Gâzî Abdürrahman** gibi guzât-ı kirâmın mu'âvenet ü gayretleri ile **Leblebici Hisarı** ve **Lefke** ve **Çadırlu** ve **Çavuş Hisarı** ve **Yenice Hisarı** ve **Ak Hisar** ve **Geyve** ve **Kuru Dere** ve **Tekfur Pınarı** ve **Yalakabad** ve **Ermeye** ve **Onbaşı Hisarı** nâm kazâ ve kal'aların kimisini şiddetli muhârebelerle ve kimisini amân sûretiyle memâlik-i mahrûsa-i

şâhânelerine rabt u ilhâkına ve hadd ü pâyânı yok emvâl-i ganâyimin iğtinâmına muvaffak olmuşlardır.

Sultân Osman Gâzî hazretlerinin bu esnâlarda sinni yetmiş yetmiş ve dizlerindeki nikris illeti dahi kendülerini râhatsız etmiş olduğundan mücerred sağlıklarında veliahdlerini gazâ* vü cihâda alışdırmak maksad-ı hakîmânesiyle şahzâdeleri **Orhan Gâzî** hazretleri ma'iyetlerine Gâzî Mihâl Bey ile guzât-ı müşârûn-ileyhimden ba'zılarını terfîk ederek **Sakarya Suyu** boyunda kâin **Karaceş** Kal'ası'nın fethine me'mûr buyurmaları üzerine Şehzâde-i müşârûn-ileyh hazretleri heman hareketle **Karaceş** yaklaştıklarında askerini üç firkaya taksîm ile (32) kumândalarını guzât-ı müşârûn-ileyhe tevdî' eyledi. Bunlardan Gâzî Mihâl Bey fırkası kal'aya yürümüş olmasıyla düşman en ziyâde bu firkaya hücum gösterdi ise de, üç günden mütevâliyen şiddetlü muhârebelerle muhâfizlarının çoğunu tu'me-i şimşîr ve en nihâyet hâkimini dahi esîr ve bu kal'ayı feth etdikden sonra **Alp Suyu** ve **Kara Nekin** kal'alarını dahî zabt ve tenhîr ederek birçok emvâl-i ganâimle âminen ve sâlimen dolanup **Yenişehir'de** peder-i sâmîlerinin hâk-i pâ-yi hümâyûnlarına yüz sürmüş ve gerek kendüleri ve gerek ümerâ ve asker-i gûnâgûn aferîn u tahsînlerle nâil-i mükâfât-ı âliyât olmuşlardır.

Bundan sonra **Uzuncabel** ve **Tuzpazarı** feth olunup **Kocaeli** sancağının ekser-i cihetleri dahi **Akça Koca** ma'rifetiyle zabt edilmiş ve **İstanbul** imparatorunun **Yalakabad'a** çıkardığı kuvve-i külliyesinin çoğu **Gâzî Abdürrahim** ma'rifetiyle kırılıp denize dökülmüştür.

Sultân Osman Gâzî hazretleri Bursa'nın bizzât fethine niyetlendiler ise de, ber-minvâl-i bâlâ zaten pek ihtiyâr olup illet-i kadîmelerinin iştîdâdî

* Nûshada "guzât" şeklinde yazılmıştır.

sebebiyle de gereği gibi keyifsizlenmiş idiler. Böyle bir hâlette hiçbir pederin evlâdını yanından ayırmak istemeyeceği der-kâr iken, “şu Devlet-i Aliyye-i ebediyyü’ d-devâm tessüsü ve tevessü’ü uğurunda ne derecelerde fedâkârlıklar ve gayretkârlıklar eyledikleri işte bununla bi’l-vücûh anlaşılır ki, tek devletim kuvvet bulsun velî’ahdim fütûhâta aluşsun ve nâm u şân kazansun” diyerek filze-i ekbâdı olan evlâdının âteş-i tahassüre katlanmış ba’zı şehzâdeleri müşârûn-ileyh hazretlerini bu hâlefe ma’iyyetlerine yine Gâzî Mihâl Bey ve Turgud Alp (33) ve Şeyh Mahmud nâm zatları kâtarak **mütevekkilen alellah** lüzûmu mikdâr askerle **Bursa’nın** fethine me’mûr ve i’zâm buyurmuşlardır.

Gâzî Orhan hazretleri dahi peder-i âlîleri gibi himmet u şecâ’at-i mücesseme ta’bîrine mâ-sadak bir zât-ı sâmi olduklarından, anlar dahi mücerred peder-i sâmîlerinin emrini yerine getürmek ve i’lâ-yı kelimetullah ile devlet ve millete hizmetler ederek gazâ şerefinden müstefid olmak niyyet-i hâlisânesiyle o hâlde bulunan peder-i âlîlerinin katlanup müsta’înen bi’illâhî te’ala **Yenişehir**’den hareketle esnâ-yı râhda bulunan **Evrenos**’u vehle-i ûlâda feth etdi. Ve kabûl-i cizye eden ahâlîsini yerlerinde ibkâ eyledi ise de, tekfûr yüksek bir dağa kaçmış olduğundan havâss-ı guzâtıyla bizzât bu dağın tepesine kadar yürüyerek çıkup tekfuru yüksek bir taşdan aşağı düşürmesiyle hurd ü hâs eyledi. Sâir erbâb-ı firar bu hâli görünce nâ-çâr yapusu şehriyâr ve dâire-i itâ’atde karâr etdiler.

Orhan Gâzî hazretleri bundan sonra kemâl-i celâdet ve sür’atle **Bursa** üzerine yürüyüp **Pınarbaşı** nâm mahalde ordusunu kurdu. Ve muktezâ-yı merhamet-i mevrûsaları üzere böyle bir belde-i cesîmenin ahâlîsini kırıp geçürmekden ve ebniye ve âsâr-ı kadîmesini harab u yebâb etmekden ise, kan dökülmeksizin fethini her hâlde münâsib görmüş olduğundan ve **Gâzî Mihâl Bey**’in oralarca şöhreti ve **Bursa** tekfuruyla mu’ârefe-i kadîmesi bulunduğundan **O1 server-ı kişver-ma’âlî**

Gönderdi risâlete Mihâlî beytiyle *Hoca Târîhi'nde* beyân olunduğu üzere bu (34) husûsun sefâretine müşârûn-ileyhi ta'yîn ve i'zâm buyurdular.

Yukarıda beyân olunduğu üzere müddet-i medîdeden berü muhâsaradan usanmış olan **Bursa** tekfurı **Gâzî Mihâl**'i hilâfdan halî bildiğinden terğîb ve terhîb yolunda îrâd eylediği mukaddemât-ı pend-engîz ve makâlât-ı nasîhat-âmîzini sem'-i kabul ile dinleyüp evlâd ü iyâliyle çıkup gitmek üzere Gâzî-i müşârûn-ileyhin teklîfi vechile **Bursa** kal'asının teslîmini ve bundan mâ'adâ otuz bin altun bedel-i emân dahi i'tâsını müte'ahhid olduğunu **Mihal Bey** hâk-i pâ-yi âliye yüz sürüp arz eyledikde, şerâit-i mukarrere-i teslîmiyye hasbebü'l-vakt şâyân-ı kabûl görünmüş ve mezkûr tekfur dahi derhâl meblâğ-ı mezbuû ile birçok hedâyâ-yı nefise göndererek arz-ı teslîmiyyetde bulunmuş olduğundan, şerâit-i mün'akide-i ahdiyye mücebince tekfur sâlimen Gemlik iskelesine indirilerek letâfet u cesâmet ve'lhâsıl her cihetce dünyâda misli nâdir bulunan **Bursa** şehr-i azîmi dahi nüfûsca aslâ kan dökülmeksizin ve memlekete kat'â harabiyet u hasârât tertîb etmeksizin **Gâzî Mihâl Bey**'in delâlet ve sefâretiyle zamîme-i memâlik-i İslâmiyye olmuş ve **Orhan Gâzî** hazretleri şu muvaffakîyetinden ziyâdesiyle mahzûz olduklarından **Gâzî-i müşârûn-ileyh**'i bu def'a dahi dürlü iltifât-ı vâfire ve hâlet-i fâhirelerle taltîf buyurmuşlardır.

Şehzâde-i zî-şân hazretleri **Bursa** gibi bir şehr-i azîmin dahi böyle kolaylıkla fethinden pek ziyâde mahzûz olmuş ve Devlet-i Aliyye'nin birbirini vely eden muzafferiyâtından umûm heyet ve millet dahi gâyetle inşirâh hâlinde bulunmuş ise de, "**Dünya dürüst gitmez**" misâl-i meşhûrunca peder-i âlîlerinin (35) rahatsızlıklarının ağırlaştığı haberi gelmesiyle heman **Bursa**'nın muhâfazasını ikmâl ile avdeti isti'câl eylediler ve **Yenişehir**'e vusûllarında dîdâr-ı ferhunde-i velîd-i kâm-kâr ile

behre dâr oldular ise de, za'f-ı mizâcın kabl-i devâ olmadığı anlaşılınca tarafeynden nigâh-ı hasret âh u firkat olunduğu esnâda koca **Gâzî Osman** hazretlerinin hâl-i ihtizârda kendini toplayup velîahdine ve belki bütün ahlâf-ı kirâmına üssü'l-harekât olmak üzere, vâki' olan vasiyyetleri el-hak ibret alınacak ta'lîmât u mezâyayı şâmil olmağla *Tâcü't-tevârih*'de tesâdüf edilen nüsha-i manzumesinin ba'z-ı ebyâtı teberrüken bu mahalle derc edildi.

Dilerim ey sâhib-i ikbâl u câh	Etmeyesin cânib-i zulme nigâh
Adl ile bu âlemi âbâd kıl	Resm-i cihâd ile beni şâd kıl
Râh-ı cihâd icre edüp ictihâd	Memleket-i Rum'da kilsen adl ü dâd
Eyle ri'âyet ulemâyâ tamâm	Tâ kim bula o şeri'ât nizâm
Her nerede işidesin ehl-i ilm	Göster ana rağbet ve ikbâl hilm
Asker ve mâl ile gurûr eyleme	Şer'-i şerîf ehlini dûr eyleme
Şer'dir mâye-i şahî bes	Şer'e muhâlif ise etme heves
Matlubumuz dîn-i Hudâ'dır bizim	Mesleğimiz râh-ı Hudâ'dır bizim
Hıfz-ı re'âyâya çalış rûz u şeb	Tâ ki karîn ola sana lutf-ı Rabb
(36)Böyle vasiyyet edüp ol dîn-penâh	Etdi bekâ kişverine azm-i râh
Hak anı rıdvâna karîn eyleye	Anda dahi taht-nişîn eyleye

Müşârün-ileyh efendimizin uluvv-i himmetleri temelini vaz' ettikleri Devlet-i Aliyyeleri'nin hamden sümme hamdâ **altıyüz sene bu kadardır** kemâl-ı şân ü şerefle istikrârından ve kemâl-i adl ü şefkatleri feth ettiği yerlerde bulunan her dürlü milletlerin emniyet ve istirâhat-ı kâmile ile yaşamasından ve ulûm ve ma'ârif ve hayât ü müberrâta meyl ü rağbetleri dahî zemân-ı hümâyûnları ulemâsıyla te'sîsât-ı hayriyyelerinin kesretinden ve sehâ-i tab'ları ve ümerâ vü askerine olan tevcîhât-ı celîleleri de tekmîl variiyetlerini muhârebât ile umûmun hüsn-i teveccühünü ve hayır du'âlarını kazanmak için ümera ve askerine ve fukarâ vü zu'âfanın infâkına bezl ve ihsân edüp hîn-i irtihâllerinde sâlifü'z-zikr Fransız târihinde bile kemâl-i takdîr ile tezkîr olunduğu üzere yalnız üç sürü

koyunla tîz-refîâr atları ve bir sâdece şimşîri ile bir cevher-i bî-nazîri zuhûr edüp hazîne-i hümâyûnlarında nakid olarak bir akçe çıkamamasından bi'l-vücûh ma'lûm olacağından, tafsilât-ı zâideden ihtirâz olundu. Na'ş-ı mağrifet-nakışları **Bursa**'ya nakl olunarak kal'a derûnunda **Manastur** nâm mahalde kâin türbe-i münîfelerinde defîn-i hâk-i itr-nâkdır.

Cennet-mekân Müşârün-ileyh Hazretlerinin Târîh-i Velâdetleri, Sene 656

İstiklâliyyet-i Kâmile ile Cülûs-ı Hümayûnları, Sene 699

Müddet-i Saltanatları, Sene 27

Târîh-i İrtihalleri, Sene 726

Müddet-i Ömürleri, Sene 70

Temme

(37) **Gâzî Mihâl Bey**'in işte böyle bir pâdişâh-ı cihân-penâhın kullukları şeref âlem-bahâsına nâil olup daha **Ertuğrul Hân-ı Gâzî** hazretlerinin hayâtda buldukları zamânlardan berü ya'ni 30 seneden ziyâde müddet zarfında ne dürlü fedâkârlık ve sadâkatkârlıklar ve yararlıklarda bulunduğu ale'l-husûs ızhâr-ı şerâfet-i İslamiyye ile teşerrüfü târîhi olan 710 senesinden bu vakitlere kadar güzerân eden on yedi sene müddet zarfında **Sultân Osman** hazretlerinin münhasıran hizmet-i cihân-kıymetlerinden bir dakîka ayrılmayarak veliyy-i ni'met-i bî-minneti hakkında ve şimdiki Hudâvendigâr velâyet-i celîlesinin kısm-ı azmîni teşkîl eden ve yukarudan beru esâmîsi ta'dâd ve beyân olunan kılâ' vü kasabâtın fütûhâtı emrinde gerek bizzât ve gerek bâlâda beyân olduğu üzere hâk-i pâ-yi hümâyûna yüz sürdüğü günden berü umûr-ı harbiyye ve hariciyyeye me'mûriyyeti cihetiyle bulunamadığı muhârebe işlerinde de tedbiren ve kavlen ne derecelerde sadâkat ve hüsn-i hizmetlerle îfâ-yı

nîgîne muvaffak olduğu bi'l-cümle târîhlerde mevcûd ve münderic olan ve buraya kadar alâ-vech'l-icmâl beyân olunan vukû'at ile istidlâl olunabilir.

Sultân Orhan Hazretlerinin Ahd-ı Hümâyûnlarında Yine Gâzî Mihal ile Mahdûmu Gâzî Mehmed ve Mahmud ve Hafîdi Yahşi Beylerin Vukû' Bulan Hidemâtı Sırasıyla Beyân Olunur

(38) **Sultân Orhan** hazretleri zikr olunan 726 târîhinde taht-ı âlî-baht-ı hümâyûna cülûs buyurdıklarını müte'âkib cennet-mekân Sultân Osman Hazretlerinden kendülerine tevârûs eden müşârün-ileyhim **Gâzî Mihal** ve **Korkud Alp** ve **Akça Koca** ve **Kara Mürsel** ve **Gâzî Abdürrahman** nâm zâtlar-ı huzûr-ı hümâyûnlarına celb edüp, cümlesini âdilâne hareketle birer cihetin fethine me'mûr buyurduktan sonra kendüleri iki sene kadar muhârebeye gitmeyüp serdârlarına i'âne etmek ve tebea-i şâhâne ve memâlik-i mahrûsalarını âdalet ve ma'mûriyyeti kâmileye sâhib eylemek ve mesâilinin istikmâliyle iştigâl buyurdular.

Ve işte bu esnâda gazavât-ı müşârün-ileyhimin himmet ve gayretleriyle **Borlu** ve **Mudurnu** ve **Konurapa** ve **Akyazulu** ve **Kandıri** ve **Ermenipazarı** ve **Ayan Gölü** ve **Semendri** ve **Aydos** ve **İzmit** ve **Hereke** kazâ ve kal'alarının kimisi defa'-i sâniye olarak ve kimisi müceddeden feth olunup **Gâzî Akça Koca**'nın Üsküdar'a yakın yerlere kadar akın edüp **İstanbul** imparatorunu bîzâr etmeğe başladığı ahbâr-ı meserret-âsârını aldılar.

Sultân Orhan hazretlerinin **Bursa** şehrini taht-gâh ittihâz ederek aradan icrâ-yı adâlete başladığı sırada ol vakte kadar kûşe-nişîn-i inzivâ olan ve mahza tebrîk-i hümâyûnları için gelen birâder-i dirâyet meâsirleri

Alaeddin Paşa hazretlerini bu zamânda te'sîs olunan **sadâret** menses-i celîline ik'âd edüp, çünkü paşa-yı müşârün-ileyh akl ü fatânetde ve teşkîl-i idâre-i usûl ve fûrû'-ı devlet husûslarında nâdirü'l-emsâl bir zât-ı sâmi olduklarından (39) anların ihtâr ve tasvîbiyle **729** senesinde nâm-ı hümâyûnlarıyla mu'anven sikke kesdirmiş ve ba'dehû umûm ümerâsıyla asâkirinin giyecekleri elbisenin şekl ve resimlerini tertîb edüp bunu müte'âkib Devlet-i Aliyyeleri'nin şer'-i şerîfe tevfikân idaresi için bir takım kavânîn-i hasene te'sîsine muvaffak olmuş ve andan sonra da **Yaya** ve **Yeniçeri** ve **Müsellem** nâmlarıyla üç dürlü asker teşkîl eylemişlerdir ki, bunların bir takımına vakt-i hazar bir şey verilmeyüp yalnız vakt-i seferde vazîfe-i mu'ayyeneleri verülürdü.

731 senesinde de **Gemlik** ve **Uluabad** ve **Mihaliç** ve **Karesi** sancağı dahilinde kâin **Aydıncık** ve **Minas** ve **Balikesri** ve **Edremid** ve **Pınarhisarı** ve **Kazlıca** ve **Tuzla** ve **Ayazmend** ve **Anahor** ve **Emradili** kazâları bi-inâyetillah penç-i sa'yleriyle zabt olunup, bu esnâda bir takım fenâlıklara cür'et eden Bâbîlerin dahi cezâ-yı sezâları icrâ buyurulmuşdur.

Ma'mûre-i âlem ve mesken-i benî Âdem olan ekâlîm-i seb'adan Rumili kıt'a-i cesîmesinde kâin **İstanbul** şehrinin ve sâir bilâdın letâfet-i âb u havâsı ve arâzîsinin kuvve-i inbâtiyyesi ve ahâlîsinin her sûretle terakkiyâta kâbiliyeti mesmû'-ı hümâyûnları olduğundan, her ne kadar Anadolu fethiyle meşgûl idiyseler de, birinci emelleri Rumili'nin fethi cihetine ma'tûf idi. Lâkin Rumili'nin her ciheti tavâif-i mülûk şeklinde teşekkül eden kuvvetlü Hıristiyan tekfurlarının ne bir zabtında ve gâyetle müstahkem bir hâlde olduğuna bu ârzûlarını hiç kimseye (40) ifşâ etmeyüp yalnız husûlünü cenâb-ı nâsır-ı hakîkîden gece ve gündüz istidâ' ile iktifâ' eylerler idi. Karesi Vilâyeti valiliğinde bulunan velî-ahdleri **Süleyman Paşa** hazretlerini getürdüp dâire-i mahremiyetle idâre-i efkâr-ı ahvâl-i mesâlik ve levâzım-ı teshîr-i memâlik eyledikleri sırada bu ârzû-yı

samimilerini dahi kat'î olmayup yalnız istifsâr-ı mütâla'a tarîkıyla inbâ' ve çünkü bu emel-i müte'assirü'l-husûlü pek ziyâde mehâlik ve mahzûrâtı melhûz olduğundan öyle kuvvetli ikdâma merhamet ve şefekat-i pederâneleri kâil olmamağla, bu kadarla iktifâ buyurdular ise de, **izâ erâdallahu şey'en heyyi'en esbâbükü** mazmûn-ı celilince **Şehzâde** sözü kesmeyüp "**Cenâb-ı nâsır-ı mutlakın nusreti ve Hazret-i Risâlet-penâhînin ruhânî şefâ'at ve himmeti ve peder-i âlî-kadrimin tevccühâtı yâr ve refîk olur ise bu âlem-i imkânda olmaz olmaz, biz teşebbüs edelim muvaffak edici cenâb-ı Mevlâdır**" diyerek ve **Sultân-ı zî-şânın** ellerini öpüp hayır du'âlarını alarak makarr-ı hükûmeti olan **Karesi'ye** avdetle levâzım-ı seferiyyeyi ikmâl eyledikten sonra müceddeden o kıt'a-i cesîmeye zalâm-ı küfr ü dalâlden kurtarmak ya'ni i'lâ-yı kelimetullah ederek oralarını dahi nûr-ı îmân ile tenvîr eylemek niyyât-ı hayriyyesiyle hareketle **Gâzî Mihâl Bey**'in ta'yîn eylediği noktadan Rumili'ne geçmek üzere meşhûr Cimni Kal'ası'nın hizâsına muvâsalat buyurdular.

Mihâl Bey bu zamânlarda ihtiyâr ve rükûb u nüzûle adîmü'-iktidâr olup, bu sebeble bi'l-fi'il muhârebelerde bulunmamış ise de, me'mûriyyet-i kadîmesi hasebiyle yine irâe-i tedâbîr-i sâibe ve ma'lûmât-ı mahallyeden hâlî kalmadığı Rumili kıt'asına da ibtidâ anın irâe etdiği noktadan geçilmesiyle ve ma'amâfîh bu zamânlar muhârebâtında da sâye-i saltanat-ı uzmâdan yetiştirdiği evlâd ü ahfâdından **Gâzî Mehemed** ve **Mahmud** (41) ve **Yahşi** beyleri bulundurduğu dahi tafsîlât-ı âtiye ile sâbit olur.

Şehzâde-i müşârün-ileyh hazretleri oralarda gemi değil bir sandal bile bulunamadığından kimse tarafından görülüp işidilmesün için geceleyin ormanlardan kesdirdiği ağaçlar ve öküz derilerinden yaptırdığı ipler ve tulumlar ile iki sal tertîb ettürüp ve hânedân-ı Osmânî

emekdârlarından **Hacı İl*** ve **Gâzî Fazıl** ve **Evrenos** ve **Gâzî Ece** beyler ve bunlar gibi en güzîde ve şeci gazilerden seksen dilâver ile mütevekkilen aleallah-ı esnâ-yı leyde bi'l-besmele binüp ve salları sürsal edüp Cenâb-ı Hakk'ın lutfiyle **758** târîhinde Rumili'ne geçdiler. Ve bağlar arasında gezen Rumlar'dan birini der-hâl ele geçirdiler.

Mihal Beyzâde Gâzî Mehemed ve **Mahmud** ve **Yahşi** beylerin bu seksen dilâver miyânında bulunup ibtida Rumili'ye geçen gâzîlerden idiği ve fakat daha bu zamânlarda isimleri mezkûr olan guzât-ı kirâm kadar kesb-i temeyyüz edememiş oldukları sebebiyle târîhlerde isimlerinin zikr olunmadığı mine'l-kadîm âbâ vü ecdâd-ı âcizânemizden tevârüs eden rivâyât cümlesinden olup bu rivâyetin sıhhatini bundan sonra zikr olunacak vukû'ât te'yîd eylediğinden dercine cür'et kılındı.

Şehzâde-i zi-şân hazretleri tutulan esîri dürlü va'd ü ihsânlarla bir eyüce kendülerine celb edüp ısındırdıktan sonra anın delâleti ve yalnız bu seksen gâzînin himmeti ile ibtidâ **Cimni** kal'asını feth etmişdir. Lâkin ahâlîsi haklarında aslâ mu'âmele-i bâride göstermeyüp bi'l-'akis çoğunu ve husûsiyle gemici tâifesini küllî ihsânlar vererek taltîf ve temîn edüp işte bunların gemileriyle (42) üç gecede üç bin askeri Anadolu kıt'asından Rumili cihetine geçürmüş ve heman oraya karîb olan **Ayaslonya** kal'asını dahi ikinci fetih olmak üzere kabza-i teshîre geçürmüştür.

Gelibolu Tekfuru Şehzâde hazretleri Rumili'ye geçtiğini ve iki kal'asını zapt ettiğini işittiği gibi küllî kuvvetle üzerlerine yürüdü ise de fi-sebîlillâh mücâhid uhayâtdan ziyâde şehâdete mütemennî olan İslâm yiğitlerine tenbelliğe alışan Rum palikaryaları mı galebe edebilür? Olunan

---

* Hacı İlbey kastedilmektedir.

muhârebede fenâ hâlde mağlûb ve perîşân olduklarından Gelibolu dahi **Eçe ve Gâzî Fâzıl** beyler ma'rifetiyle taht-ı muhâsaraya alındı.

Şehzâde hazretleri o civârda bulunan **Konurhisarı** hâkimini mahâretli bir gece bâskını ile tutup bu **hisarı** dahi feth eylediği esnâda, ele geçen pek külliye-tlü emvâl-i ganâimi bir zât-ı şerîfin kendülerine du'â vü himmet eylediği esnâda emvâl-i ganaim taksîmi için vermiş olduğu külâh ile asâkirine tevzî' etmiş. Ve zât-ı müşârün-ileyhin kerâmetini takdîsen bu külâhı başlarına giymiş olduklarından ümerâsı dahi bu şekilde müzeyyen külâhlar yapıdırup başlarına giymesiyle **üsküf** denilen külâhın bunlardan kaldığı târîhlerde mezkûrdur.

Müşârün-ileyh hazretleri bundan sonra **Gelibolu** ve hıttası Dilkeş kazâsı hûb şehri u şâhidi şifâ'-yı kulûb beytiyle târîhlerde memdûh olan **Malkara ve İpsala** kal'alarını dahi feth ve teshîr eylemişlerdir.

Bu esnâda **Edirne ve Macaristan ve Sırp ve Bulgaristan ve Eflak** tekfurları (43) ittifâk edüp asâkir-i İslâmiyye'yi kuvve-i külliyye ile basdılar ise de beş yüz telef ve iki yüz esîr virerek güç hâl ile kaçıp kurtulabildiler. Lâkin zikr olunan müttetikler beyân olunan mağlûbiyet üzerine âtîsini mülâhaza ile o sırada akdem-i mülûk-ı Nasârâ sayılan **İstanbul** tekfurunu dahi ittifâklarına alarak ve var kuvveti bâzûya vererek Türkleri **Avrupa** kıt'asından sürüp çıkarmak için küllî tedarükâta başladılar.

Şehzâde Süleyman Paşa hazretleri şübhesiz ehl-i yakîn idiler ki, irtihâl-i dâr-ı bekâ edeceklerini rü'yâda görmüş ve bu ittifâk-ı ûmûmî haberini işidince topu iki üç bin neferden ibâret olan ümerâ ve asâkir-i

şecî'alarını toplayup âtîde beyân olunan vesâyâ-yı hakîmâne ve ta'limât-ı müessireyi îrâd buyurmuşlardır.

Şehzâde Gâzî Süleyman Paşa Hazretlerinin Asâkir-i Şecâ'at-Meâsirlerine Vâki' Olan Vasiyetlerinin Hulâsası

Şimdiye kadar vukû'a gelen muzafferiyâtımızın cümlesi mahza eser-i tevfişkât Cenâb-ı Bârî ve mu'cize-i Hazret-i Peygamberidir. Zirâ bu kadar az kuvvetle ve az zamânda bu rütbe fütûhâtın kuvveden fi'ile gelmeyeceği ednâ mülâhaza ile ma'lûm olur. Egerçe bir çok Hıristiyân tekfurlarının üzerimize hücûma ittifâkları ma'lûm ise de nice fi'e-i kalîlenin fi'e-i kesfresi galebesi âyât-ı kerîme ile ve işte cenâb-ı nâsır-ı hakîkînin bize ihsan buyurduğu muzafferiyât-ı mütevâliye delâletiyle müsbet ve müdelleldir. (44) Ma'lûmunuzdur ki dünyâda hıl'at-i hayât bir libâs-ı müste'âdır, şâyed ecelimiz malûl edecek olur ise, olmaya ki düşmandan yüz çeviresiz. Firâr ani'l-kebârr-i zünûbendir. Hamd olsun olunan sa'yler ile bu kadar memleketler ele geçmiş ve tamâm fütûhata alışmış iken avn-i İlâhîden me'yûs olmak îtikâdsızlıktır. Mâdâm ki murâdımız i'lâ-i kelimetullahdır, mu'înimiz Hazret-i Allah'dır. Fıkdân-i serdâr mûcib-i inkisâr olamaz. Hakîkatde Serdâr **Hazret-i Seyyidü'l-Ebrâr'dır** meâlinde vesâyâ-yı hakîmâneleriyle askerini muhârebeye teşvîk ve tahrîs buyurdular.

Zâten şecâ'at ve hamiyet-i mücesseme ta'bîrine mâ-sadak olan ümerâ ve asâkir zikr olunan vesâyâ-yı müessireden bir kat daha cesârete gelmiş iseler de, irtihâl sözünden tahayyürde kalmışlar idi, **şehzâdeden** işte bu esnâda ya'ni **761** senesinde sâlifü'z-zikr düşmanların ittifâk-ı ûmûmîleri haberinden hâsıl olan hücûm ve gumûmunu def' için bir gün

atına binüp av arkasında koşar iken atının ayağı bir deliğe tesâdüf etmesiyle kazâen atdan düşüb âzim-dâr-ı cennât oldular.

Asâkir-i İslâmiyye bu haber-i melâlet-eseri işitdikleri gibi bunca senelerden berü envâ'-ı lutf-ı nevâziş ecnebî memâlikini kendülerine mesken ve tedâbîr-i acîbe ve صائيسى kılıcdan ziyâde kahr-ı düşman eden baba gibi sevdikleri serdâr-ı şecâ'at âsârlarından öyle en tehlikeli ve nâzik bir zamânda ayrıldıkları için fevka'l-gâye müteessir olup dürlü âh u figânlar etdiler. Ve ne yapacaklarını şaşırıldılar ise de, kazâyâ rızâdan başka çâre olmadığından merhûm-ı müşârün-ileyhin na'ş-ı mağrifet nakşlarını ta'zîmât-ı lâyika ve hürmet fâika ile Bolayır'da yaptırdıkları mescid-i şerîfe muttasıl bulunan türbe-i (45) münîfelerine götürüp defn eylediler.

Rahmet-ullâh-ı aleyh rehmeten kâmileten.

İşte bu esnâda vukû'a gelen muhârebe-i azîme Rumili kıt'a-i cesîmesinin fethine bâ'is olan muhârebâtın birincisi dense sezâ olmağla bu bahs-i nefisin birazcık beyânı miyânında bütün bütün keff-i inâyet-i güftâra imkân bulunamadı. Şöyle ki;

Vak'a-i müteellime-i mebhûsun-anhâdan bir kat daha cesaret almış olan sâlifü'z-zikr düşman hey'et-i müttefikasının altmış kıt'a sefâin ile gönderdikleri askerlerinin on beş bini **Tuzla** ve on beş bini dahi **Gelibolu** sevâhiline çıkardıkları haberi geldi.

Topu iki üç bin kişiden ibâret olan asâkir-i İslâmiyye kendülerinin on misli olan ve ahz-ı intikâma diş bileyerek kemâl-i gâyz sûretiyle gelen düşman kulunun ellerinden kurtulmaları aklen değil hayâlen dahi mutasavver değil idi ise de, ya gazâ veya şehâdet diyerek meydân-ı

celâdete atılan ve indlerinde hayât ve memât müsâvî ve belki şehâdet ârzûsu âlî olan mücâhid fi-sebîlillâh ya'ni sağlam müslimân için muhârebeden firar olmakdan güç ve pek büyük mûcib-i âr olduğundan veliyy-i ni'metleri olan **merhûm Süleyman Paşa** hazretlerini vasiyetleri mûcibince hareket itmek ya'ni uğûr-ı dîn ü devletde bir dil kalıncaya kadar sebât ile olup rû-nümâmın için beyenlerinde yeniden tekîd-i ahd ü mîsâk etdikden ve **merhûm-ı müşârün-ileyhin** türbelerine giderek rûhâniyyât-ı aliyyelerinden istimdâd eyledikden sonra durmayup mütevekkilen alellah **Tuzla** sevâhiline çıkan mezkûr on beş bin düşman üzerine yürüdüler.

(46) Ve artık başka yolda muhârebeye imkân ve zamân olmadığından, heman dalkılınc olarak düşman ordusuna daldılar. Ve dünyada göstermedikleri şecâ'atkârlıkları bırakmadılar ise de, ber-minvâl-i bâlâ topu iki üç bin kişiden ibâret olan bir kuvvetle on beş bin düşmana galebe itmek bi'l-vücûh imkânsız bulunmasıyla asâkir-i İslâmiyye'de gereği gibi inhizâm emâreleri belürmeğe başlamış idi. İşte bu esnâda dahi Cenâb-ı Vâhibü'l-âmâlin bu Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâmın te'sîsi ve istimrârı emrinde mütevâlîü'z-zuhûr olan tevfikât-ı ilâhiyyesi cümlesinden olmak üzere bir inâyet-i hârikü'l-âdesi zuhûra gelmiştir. Şöyle ki;

Düşman askeri dahi ta'kîb edecek yerde bil-'akis firâra başladılar. İslâm dilâverleri bu hâli gördükleri gibi yeniden gayrete gelüp ve deniz kenârına kadar ta'kip edüp düşmanı ol kadar kırdılar, ve ol rütbe telef eylediler ki, ele geçen bir mikdâr üzerâdan ve gemileri çinde kalanlardan mâ'adâ bir dil kurtulmadı. *El-Minnetü lillâh*

Bu vak'ada tutulan esîrlerden gâlib gelmişler iken firârlarının sebebi soruldukda, asâkir-i İslâmiyyenin hadd ü kıyâsdan ziyâde olduklarını ve onları **بہ** beyâz at üzerinde bir cüvânın âteşler saçarak üzerlerine

hücûmunu gördüklerinden, kaçmağa mecbûr olduklarını söylemişlerdir. Cüvân-ı lâhûtî mekânda saydıkları şekl ü şemâil tamâmiyle **Şehzâde-i müşârün-ileyh** hazretlerinde mevcûd olmasıyla asâkir-i İslâmiyye'nin cümlesi bu muzaferiyyetin mahzâ imdâd-ı cünûd-ı gaybiyye ile müyesser olduğunu düşmanlarının tasdîkleriyle de anlayup Cenâb-ı Nâsır-ı hakîkiye yana yana şükürler eylediler.(47) Ve Gelibolu'ya çıkan diger on beş bin düşmanın dahi emsâllerinin uğradıkları ahvâl-i neket-istimâle işitdikleri gibi anların yıkılıp geldikleri yerlere kaçdıkları târîhlerde pek mufassal sûretle mübeyyendir.

Sultân Orhan Gâzî hazretleri asâkir-i hümâyûnları tarafından mahsûs müjdecilerle tebşîr olunan işbu muzaferriyât-ı cesîmeden ziyâde mahzûz oldular ise de, **Süleyman Paşa** gibi dünyâda misli nâdir bulunan öyle şecî' ve gayûr velî'ahdlerinin irtihâllerinden fevka'l-gâye mükerrer olup, **mevtü'l-emvât hırkatü'l-elbâd** mazmûnunu yâd ile kubbe-i gerdûnu pür ah ü feryâd eyledi.

Zâten sinn-i âlileri dahi sekseni tecâvüz etmesiyle pek ihtiyâr olduklarından **Süleyman Paşa'nın** irtihâlleri sebebiyle velî'ahdlikleri makâm-ı âlîsine geçen ve Bursa'da bulunan şehzâdeleri **Sultân Murad** hazretleri heman Rûmili'ye göndermek için celb buyurdular ise de, rahatsızlıkları gitdikce müştedd olup gereği gibi ümitsizlik hâline geldikleri hengâmda peder-i âlîlerinde kendülerine vukû' bulduğu gibi koca **Gâzî Orhan**'ın dahi bu zamânda kendülerini toplayarak velî'ahdlerine vâki' olan vasiyyet ve nasîhatleri hakîkaten ders alınacak mezâyâ ve ta'lîmât-ı sa'âdet-âyâta şâmil olmağa **Hoca Târîhi**'nde olan manzûm nüshîsinin ba'zı ebyâtı teberrüken ve teyemmünen bu mahalle derc olundu.

hücûmunu gördüklerinden, kaçmağa mecbûr olduklarını söylemişlerdir. Cüvân-ı lâhûtî mekânda saydıkları şekl ü şemâil tamâmiyle **Şehzâde-i müşârün-ileyh** hazretlerinde mevcûd olmasıyla asâkir-i İslâmiyyenin cümlesi bu muzaferiyyetin mahzâ imdâd-ı cünûd-ı gaybiyye ile müyesser olduğunu düşmanlarının tasdîkleriyle de anlayup Cenâb-ı Nâsır-ı hakîkiye yana yana şükürler eylediler.(47) Ve Gelibolu'ya çıkan diger on beş bin düşmanın dahi emsâllerinin uğradıkları ahvâl-i nekbet-istimâle işitdikleri gibi anların yıkılıp geldikleri yerlere kaçdıkları târîhlerde pek mufassal sûretle mübeyyendir.

Sultân Orhan Gâzî hazretleri asâkir-i hümâyûnları tarafından mahsûs müjdecilerle tebşîr olunan işbu muzaferriyât-ı cesîmeden ziyâde mahzûz oldular ise de, **Süleyman Paşa** gibi dünyâda misli nâdir bulunan öyle şecî' ve gayûr velî'ahdlerinin irtihâllerinden fevka'l-gâye mükerrer olup, **mevtü'l-emvât hırkatü'l-elbâd** mazmûnunu yâd ile kubbe-i gerdûnu pür ah ü feryâd eyledi.

Zâten sinn-i âlileri dahi sekseni tecâvüz etmesiyle pek ihtiyâr olduklarından **Süleyman Paşa'nın** irtihâlleri sebebiyle velî'ahdlikleri makâm-ı âlîsine geçen ve Bursa'da bulunan şehzâdeleri **Sultân Murad** hazretleri heman Rûmili'ye göndermek için celb buyurdular ise de, rahatsızlıkları gitdikce müştedd olup gereği gibi ümitsizlik hâline geldikleri hengâmda peder-i âlîlerinde kendülerine vukû' bulduğu gibi koca **Gâzî Orhan**'ın dahi bu zamânda kendülerini toplayarak velî'ahdlerine vâki' olan vasiyyet ve nasîhatleri hakîkaten ders alınacak mezâyâ ve ta'lîmât-ı sa'âdet-âyâta şâmil olmağla **Hoca Târîhi**'nde olan manzûm nüshîsinin ba'zı ebyâtı teberrûken ve teyemmünen bu mahalle derc olundu.

Sultan Orhan hazretlerinin veliahdleri Sultan Murad Hân-ı Evvel hazretlerine vukû' bulan vesâyâsı:

(48) Elâ ey meyve-i bâğ-ı Muradım	Şeh-i alî-nesb Sultan Murad'ım
Vasiyyet eylerim gûş eyle anı	Benmçün eyleme âh u figânı
Zuhûrî dîne dâim nasb-ı ayn et	Vücûdun hıl'at-i cûd ile zeyn et
Re'âya hıfzına sa'y eyle hemişe	Şerî'at-ı etbâ'ın eyle pîşe
Resûlullah şer'in pişvâ kıl	Mu'în-i dîn olup nasb-ı livâ kıl
Çu istiklâl yoldan saltanata	Adalet eyle dâim memleketde
Gusn nâm-ı nigûdur ana çalış	Kimse etmesün cevrinle nâliš
Kabarsın arsa-i dîn içre gûyi	Bulur sinn-i bî gümân nâm-ı nigûyi
Cihâd emre sarf-ı ictihâd et	Cihânda nâmını Gâzî Murad et
Bu fânî mülke mağrûr olma zinhâr	Tarîk-i şer'den dûr olma zinhâr
Fenâdır âkıbet-i dünyanın emri	Ölür herkesi ne denlü olsa ömrü
Bî-hamdillah ki sinîn-i câ-nişînim	Hudâ verdi sana taht u nîk-nîm
Kerem eyle bana celb-i du'â kıl	Muradım budur ey قرند âkıl
Erişdi çün bana emr-i ilâhî	Sen ol mesned-nişîn-i taht-ı şâhî
Nizâm-ı âleme daim müdâm ol	Serîr-i saltanatda pâyidar ol

Cennet-mekân müşârün-ileyh hazretleri uzun boylu beyâz ve barlak yüzlü elâ gözlü çatık kaşlı açık alınlu koç burunlu mu'tedilü'l-lihye ve geniş göğüslü tatlı sözlü nûrâniyü'ş-şekl (49) kutlu ve gayûr ve cesûr bir pâdişâh-ı cihân-penâh idiler. Sikke-i şerife-i hazret-i **Mevlânâ**'ya der-kâr olan mahabbet ve ûlemâya ri'ayetlerinden nâşî başlarında güzel bir şey bulundurmak maksad-ı hâlisasıyla başlarına Altunlu Üsküf giyerler ve üzerlerine beyâz dülbend sararlar idi.

Müşârün-ileyh hazretlerinin kemâl-i adâlet ve fûnûn-ı harbiyye ve irâde-i umûr-ı siyâsiyyede vüfûr-ı meleke ve mahâretleri feth eyledikleri pek çok yerlerin az vakit zarfında ma'mûr u âbâdân ve ahâlî ve berâyânın her ne milletden olur ise olsun nâil oldukları adâlet-i mütesâvî sayesinde

kemâl-i refâh ü emniyyet ile yaşayup mesrûr ve şâdân olmalarından ve hayrât u hasenâta olan meyl ü rağbetleri dahi te'sîsât-ı hayriyyelerinin vefretinden ve ulemâyaya olan fevkâ'l-ade hürmet ve ri'ayyetleri asr-ı hümayûnları ulemâsının kesretinden ma'lûm olup ma'mâfih bu bahisler tevârih-i mevcûdenin cümlesinde bi'l-etrâf mufassal olmağla tafsîlât-ı mükerrereden sarf-ı nazar olundu.

Cennet-mekân müşârün-ileyh efendimiz hazretlerinin zikr olunan vasiyetlerini icrâ ve itmâm eyledikten sonra ya'ni 761 senesinde rûh-ı mukaddesleri "irci'î" emr-i celîlini mütelakkî ve şu tengnâ-yı hâkdan fezâ-yı pâka müterakkî olmuşdur. **Bursa**'da kâin türbe-i münîfelerinde defn-ı hâk-i itr-nâkdır.

Revehaku ve zâde fî a'le'l-cinân fütûhikî

Sultân Orhan Hazretlerinin Târîh-i Velâdetleri, Sene 680

Târîh İrtihalleri, Sene 761

Müddet-i Saltanatları, Sene 35

Müddet-i Hayâtları, Sene 81

(50)**Gâzî Mihâl Bey**'in Bursa'nın fethi gününe kadar cereyân eden muhârebâtın çoğunda ya'ni daha şehzâdelikleri zamânlarında **Sultân Orhan** hazretlerinin hizmet ve ma'iyet-i celîleleri şerefiyle müşerref olduğu yukarularda beyân edilmişidi. Kendüsü bu zamânlarda pek ziyâde ihtiyâr olup rûkûb ve nüzûle adem-i iktidârı cihetiyle bi'l-fi'il muhârebelerde bulunamamış ise de, **Sultân Osman** hazretlerinin hâk-i pâ-yı hümayûnlarına bütün bütün dehâlet eylediği günden i'tibâren devletin umûr-ı harbiyye ve hâriciyyesine me'mûriyyeti hasebiyle bu esnâlarda dahi seyirci gibi durup karşudan bakmadığı ya'ni bi'l-fi'il bulunmamış ise bile tedbîren ve kavlen yine edâ-yı hizmetden hâlî

kalmadığı ber-minvâl-i ma'rûz Rumili'ye ibtidâ anın gösterdiği noktadan geçilmesiyle ve ma'mâfih bu zamânlar muhârebâtında mahdûmları **Gâzî Mehmed** ve **Gâzî Mahmud** ve **Gâzî Yahşi** beyleri sâye-i saltanat-ı uzmâda yetiştirüp bulundurduğu dahi bundan böyle zikr olunacak tafsîlât ile ma'lûm olur.

**Hudavendigâr Gâzî Sultân Murad Hân-ı Evvel Efendimiz
Hazretlerinin Asr-ı Hümâyûnlarında Gâz Mihâl Bey'in Evlâd ü
Ahfâdından Gâzî Mehmed ve Mahmud ve Yahşi Beylerin Vâkî'
Olan Hidemât-ı Haseneleri Ber-vech-i Zîr-i Tevcîh ve Beyân Olunur**

Sultân Murad Hân-ı Evvel ki, Hudâvendigâr unvân-ı sâmiysiyle cihânı titretmişlerdir. 761 senesinde otuş beş yaşlarında iken verâseten ve istihkâken taht-ı âliye cülûs ile tanzîm-i umûr-ı ibâd ve feth-i husûn ü bilâda bi'l-besmele şürû' ve mübâşeret buyurdular.

(51) **Süleyman Paşa** hazretlerinin irtihâllerinden berü Rumili'nde serdârsızlıktan ıztırabda kalan asâkir-i hümâyûnlarına imdâd etmek için heman Rumili'ye geçmeğe niyyetlendiler ve hattâ Gelibolu'ya dahi geçdiler ise de, **Konya** ve **Ankara**'da hükûmet eden mah'ûd **Karamanoğulları** ile **Ahîler**'in isyâna cür'etleri haberi geldiğinde *Takdîmü'l-ehem ale'l-mühim* kâide-i şer'iyyesine binâen verilen fetvâ-yı şerîf hükm-i âlîsi mücebince Anadolu'ya dönmüş ve **Kal'a-i Selasil** nâmıyla meşhûr olan **Ankara** kal'a-i metînesini memâlik-i mahrûsaları idâdına ve **Karamanoğulları** ve **Ahîler** gibi âsîleri dâire-i itâ'ate ve Anadoluca lâzım gelen sâir ıslâhâtı dahi ikmâl buyurmuşlardır. **Sultan-ı müşârün-ileyh** efendimiz işbu Anadolu seferinden döndükleri gibi bir gün bile durmayup müsta'inen billâhi te'âlâ def'a-i sâniye olarak külliyetlü ordu-yı hümâyûnlar ile Gelibolu'ya geçüp evvelâ yollarda birâder-i

cennet-makarları **Gâzî Süleyman Paşa** hazretlerinin türbe-i münîfelerini ziyâret ve rûhâniyyet-i aliyyelerinden istimdâd ederek orada bulunan fukarâ ve zu'afâyı bir çok ihsânlar ile dilşâd ve sâniyen dahi bu vakitlere kadar Rumili fütûhâtında envâ'-ı hizmet ü şecâ'atleri meşhûr olan ümerâ ve asâkir-i şâhânelerini envâ'-ı taltîfât ü inâyât ile mesrûrül-fuâd eyleyerek velhâsıl ammenin hayr du'â ve hüsn-i teveccühlerini kazandıktan sonra bi'l-besmele Rumili fütûhâtına şürû' ve mübâşeretle **Çorlu** ve **Burgos** kal'alarını bizzat ve **Dimetoka** ve **Hacıil Beyi Boğazı** ve **Keşan** kal'alarını **Hacıil** ve **Gâzî Evrenos** beyler ma'rifetiyle fethe muvaffak olmuşlardır.

Hudâvendigâr Gâzî hazretleri dâire-i fütûhâtını tevsî' ederek bayağı **Edirne Vilâyeti'nin** (52) nısfını kabza-i teshirine geçürmüş olduklarından daha o zamânlar hükmünce mevâki'-i mühimmeden olup 'Rumlar ile Bulgarlar beyninde devam eden zıddiyyet cihetiyle elde edilmesi elzem görünen **Edirne** şehrinin dahi fethine niyetlenüp ümerâ-yı kirâmile esbâb-ı fethin her cihetini müzâkere eyledikten sonra ordu-yı hümâyûnlarının bir kısmıyla bizzat **Babaeski** üzerine yürüyüp kısm-ı azîmiyle de **Lala Şahin Paşa**'yı Edirne üzerine gönderdiler.

Edirne tekfuru paşa-yı müşârün-ileyhin hareketini işitdiği gibi pek küllî kuvvetle mukâbeleye koşmuş ise de, **Sazlıdere** nâm mahalde vukû' bulan şiddetlü muhârebede fenâ hâlde mağlûp ve perişân olup güç hâl ile **Edirne** 'ye kaçabildi.

Sultân-ı zî-şân bu kanlu muzafferiyet müjdesini aldığı gibi **Babaeski** taraflarında eğlenmeyüp heman **Edirne** üzerine yürüdüler. Ordu-yı hümâyûn ile **Lala Şahin** ordusu birleşüp **Edirne**'nin etrâfını küşadınca tekfuru artık bu kuvve-i müessireyi hiçbir vechile mukâvemet mümkün olamayacağını anlamasıyla, bir gece sallara binüp **Aynaroz'a**

kaçmış ve lehü'l-hamd dünyâda misli ender olan **Edirne** şehri-i azîminin dahi bu sûretle 762 târîhinde zamîme-i memâlik-i İslâmiyye olması müyesser olmuştur.

Âbâ vü ecdâd-ı âcizanemden batnen ba'de batnın tevârüs eden rivâyât-i mevsûkaya göre **Gâzî Mihâl** Bey Rumili kıt'asına ibtidâ **Hudâvendigâr Gâzî** hazretleriyle geçüşmüş müşârün-ileyhin **Sultân Osman** hazretlerine daha şehzâdelikleri hengâmında iktisâb-ı şeref intisâb-ı ubûdiyyet (53) eylediği yukarılarda beyân olunmuşdu. O târîhlerde yirmi beş yaşlarında olsa bu zamânlarda sinni yüzü tecâvüz edüp artık bi'l-vücûh hizmetden kalmış olduğundan ba'd-ezîn da'vât-ı mefrûza-i Devlet-i Aliyye ile meşgûl olmak ve Rumili fütûhâtıyla tevaggul guzâtdan mahdûmları **Mahmud** ve **Mehammed** ve **Yahşi** beylerin civârında bulunmak ârzûsuyla **Edirne**'de ikâmetine müsâ'ade buyurulmasını **Hudâvendigâr** hazretlerinden niyâz etmesiyle mes'ûlü makbûl-i âlî olmuş ve âhir ömrüne kadar **Edirne**'de sâkin olarak orada terk-i hayât-ı müste'âr eylemiştir.

Gâzî-i müşârün-ileyhin hânedân-ı celîlü'l-unvâna ibtidâ-yı intisâbından i'tibâr olunduğu sûretde bu târîhlere kadar güzerân eden hizmeti müddeti 80 seneye bâliğ olup, bu müddet-i medîdenin 43 senesi cennet-mekân **Sultân Osman Hân** ve 35 senesi **Sultân Orhan** ve iki senesi dahi **Hudâvendigâr Gâzî Sultân Murad Hân-ı Evvel** gibi üç pâdişâh-ı âlem-penâhın hizmet-i cihân-kıymetlerinde geçürüp gûne gûn taltîfât ü inâyâtâ nâil olduğu şübheden berî görünür; gerçe **Gâzî Evrenos** Bey gibi guzât-ı meşhûre-i kirâm hazerâtının dahi sonraları pek çok hizmetleri vukû' bulmuş ise de hakku'l-insâf mütâla'a olduğunda **Gâzî Mihâl** Bey hidemâtı Devlet-i Aliyye'nin esâsına vukû' bulmuş ve en tehlikeli zamânlarına tesâdüf eylemiş olması ve pek çok müddet devâm eylemiş mülâbeseleriyle bendegân-ı saltanat-ı uzmânın en eskisi ve guzât-ı kirâmın en kıdemlisi addolunmak lâzım geleceği müselle mü's-sübûttur.

Sonraları vukū‘ bulan muhârebâtta ihtiyârlığı cihetle bi’l-fi’il bulunamamış ise de, muhârebât husûsuna hizmet yalnız kılıncıyla (54) olmayup, şimdiki zamânlarda pek çok emsâli görüldüğü gibi ve **Gâzî Sultân Osman** hazretlerinin daha o vakitlerde vukū‘ bulan sâlifü’l-beyân nutk-ı hümâyûnlarında dahi tasdik ve îrâd buyurulduğu üzere muhârebelerde ma’lûmât-ı mahalliye ve tedâbîr-i sâibe ba’zı sırada kılıncıdan ziyâde müsmir ve müessir olacağı insâfâne mülâhaza olununca **Gâzî Mihâl Bey**’in müddet-i hizmeti olan mezkûr 80 sene zarfında vukū‘ bulan muhârebatın çoğunda fi’ilen, ve bizzât bulunamadığı muhârebelerde dahi esâsen devletin umûr-ı hâriciyyesine me’mûriyyeti hasebiyle politika cihetlerinde ve feth edilen yerlerin turuk ve ma’âbirini ta’rîf ve irâe ile râhdânlık hususlarından tedbîren ve kavlen ya’ni devletimizin hem umûr-ı harbiyye ve hem de umûr-ı hâriciyyesinde hidemât-ı hasene îfâsından hâlî kalmadığı ve bu zamânlar muhârebâtında da sâye-i uzmâdan muharrerü’l-esâmî evlâd ü ahfâdını yetiştirüp anları bulundurmuş olduğu tafsîlât-ı sâbika ve atiyeden ma’lûm olur.

Merhûm-ı müşârün-ileyh pek ziyâde hayrât ü hasenâta meyyâl olduğundan sâye-i saltanat-ı seniyyede kazandığı emvâl-i ganâimle Edirne’de **Tunca** nehrinin **Arda** nehr-i cesîmine mansûb olduğu mahalline cesîm bir köprü yaptırmışdır ki, görenlerin ma’lûmu olduğu üzere bu köprünün tûlü **Galata** köprüsünün nısfından ve irtifâ’ı dahi ândan çok ziyadedir. Som kâr-gîr olarak ol kadar metîn ve müstahken yapılmışdır ki aradan beşyüz kırk bu kadar yıl zaman mürûr eylemiş iken, el’ân bir taş bile düşmeyüp olduğu gibice durmakda ve fi zemâninâ böyle bir köprü yapılacak olsa milyonlarla akçe ile vücûda gelemeyeceği görenler tarafından tahmîn kılınup ve her an ve zamân mârrîn u âbirîne (55) teshîlât-bahş olup da’vat-ı Hayriyye-i Devlet-i Aliyye’nin tekrârını mûcib olmaktadır.

Selâtin-i izâm-ı müşârün-ileyhim hazerâtı saltânat-ı seniyyeleri uğurunda devâm eden hidemât-ı sâdikâne ve fedâkârânesi pek muhterem tanıdıklarının nişâne-i alenîsi olmak üzere **Gâzî Mihâl Bey**'e Anadolu ve Rumili kıt'alarında pek kıymetlü ve külliyyetlü kurâ ve arâzî temlik ve ihsân buyurmuş olduklarından, Gâzî-i müşârün-ileyh zikr olunan köprünün ortasında ada şeklinde bulunan mahallinde ve kezâlik som kâr-gîr olarak bir de âlî **Câmî**'-i **Şerîf** ve etrâfında et'ime ve nân-ı azîz tabhına mahsûsu müte'addid imâret ve **Hânkâhlar** yapıdırup arazî ve kurâ-i mevküfeyi evkâf-ı şerîfesine ve hâsılâtının mikdâr-ı mu'ayyenini hayrât-ı mezkûrenin i'marıyla fukarâ u zu'afânın infâk ve fazlasını dahi daha o zamânlarda düşünüp kayırdığı evlâd ü ahfâdını sâye-i saltanat-ı uzmâda kimseye muhtâc olmaksızın refâh-ı hâl ile yaşatmak maksadıyla anların emr-i idâresine şart ve tashîh eylemiştir.

Merhûm-ı müşârün-ileyh ânîfü'l-beyân **Câmî**'-i **Şerîf**'i ittisâlinde kâin türbe-i mahsûsalarında defn-i hâk-i ıtr-nâk olduğundan vatan-ı kadîm-i âcîzî bulunan **İhtiman**'a gidüp gelürken mücerred hâk-i pâklerine yüz sürmek için mahsûsan birkaç günler Edirne'de ikâmetle ziyâret olunurdu. Bu münâsebetle **Câmî**'-i **Şerîfler**'i ve imâret ve müberrât-ı sâire-i münîfeleri hademe ve ehl-i mürtezikasıyla mülâkât olunup her biri birer درکو kerâmâtını hikâye ederlerdi. Ez-ân cümle cesed-i mezkûrun itmâmına muvaffak oldukları esnâda kendülerine bir nev-i gurûriyyet gelüp bir gün köprünün yanında Tunca Nehri kenarında oturmakta iken suya batmak halinde gördüğü bir ufak sineği bir çöp vasıtasıyla (56) gark u telefden kurtardığını müte'âkib kendülerini gaflet basup uyumalarıyla âlem-i menâmda, **Senin yapırdığın köprü bu sineği telefden halâs etmeliğin sebebiyle ind-allah makbûl oldu** meâlinde, ya'nî vesîle-i kabûl ufak bir şeye binâ edilerek irşâd yolunda işbu eser-i hayrının hüsn-i kabûle mübeşşir olduğunu ve'l-haletü hazîhi dâimâ açıkda yanan türbe-i şerîfesi kandillerinin kerâmet-i bâhireleri eseri olarak yağmurlu ve rüzgârlı

havâlarda dahi sönmediğini ve türbeye getirülen hastegânın bi-izn-i Huda şîfâ-yâb olduğunu sûret-i mevsûkada ifâde eylemişlerdir.

Devlet-i Aliyye-i edediyü'd-devâmın asıl müessis ve müeyyidi olan ve bütün dünyânın melce' ve penâhı bulunan bu üç **Pâdişâh-ı celîlü'l-unvâna** o kadar müddet hidemât-ı hasene îfâsıyla ibkâ-yı nîk-nâma muvaffak olmak Cenâb-ı Hakk'ın pek az kuluna ihsân buyurduğu ni'am-ı uzmâsıdır. Ale'l-husûs **Gâzî Mihâl Bey**'in işbu ni'am-ı celîleye nâiliyyetiyle berâber ber-minvâl-i ma'rûz te'sîs ve ihyâsına mazhar olduğu hayrât ve müberrâtında beş yüz bu kadar seneden berü saltanat-ı uzmâ sâyesinde bıraktığı evkâf-ı şerîfesi hâsılâtıyla hem milyonlarla fukarâ ve zu'afânın sebeblenüp ve hem de şu yakın vakitlere kadar evlâd vü ahfâdının aslâ kimseye muhtâc olmaksızın kemâl-i refâh ve servetle geçinüp da'vat-ı ma'rûza-i Devlet-i Aliyye ile iştigal üzere bulunmalarına sebep-i zâhirî olmaları el-hak pek büyük muvaffakiyyetden ma'dûd olmağla, böyle bir peder-i hayrrehberi her ne kadar senâ ile terzebân olsak çok görülmeyüp, erbâb-ı insâf nazarında beyân-ı hakîkât-ı hâl ile tâhdîs-i ni'met etmiş, addolunmaklığımızı ümîd ve recâ ederiz.

Rahmetullahi aleyh Rahmeten vâsi'aten

(57) **Sultân Murad Hân** hazretleri **Edirne** ve **Dimetoka** gibi Rumili'nin en cesîm ve güzîde memleketlerini ele geçürdükden sonra bu vaktlere kadar Rumili fütûhâtında bulunan askerini evlâd ü ıyâline kavuşturmak ve yeniden asker yediştirmek üzere kemâl-i yümn ü iclâl ile **Bursa'ya** mu'âvedet ve bütün hükümdârâna ilân-ı fütûhât buyurdular.

Guzât-ı kirâmdan **Gâzî Evrenos Bey**'in ve **Gümülcine** ve **Vardar Yenicesi** taraflarını feth ile pek büyük hizmetlere muvaffak olması nezd-i sultânîde mûcib-i mahzûziyyet-i vefire olmuş ve mükâfât-ı hidemât-ı haseneye şâyân olacak sûretde kendüsüne cesîm-i mahaller temlîk ve ihsân

buyurulmuş olduğundan, bu zât-ı alî-kadrin dahi sâye-i saltanat-ı seniyyede oralarda ihyâsına muvaffak olduğu imâret ve hânkâhlarında evkâf-ı şerîfesine tashîh etirdiği mahâll-i merkûme hasılâtıyla ilâ-yevminâ hâzâlâ-yuadd ü lâ-yuhsâ fukara vü zu'afânın geçinüp ve evlâd ü ahfâdının dahi kimseye muhtâc olmayup da'vât-ı hayriyye-yi Devlet-i Aliyye ile iştigâl üzere buldukları meşhûr ve müte'ârifdir.

Lala Şahin Paşa dahi fezâ-yı fütûhâtta pervâze başlayup **Eski** ve **Yeni** zağraları ve **Filibe** şehr-i cesîmini feth eylediği esnâlarda ve sonraları dahi **Mihaloğulları'nı** yanından ayırmadığı kezâlik âbâ vü ecdâdımızdan mevrûs olan rivâyât-ı mevsûkaya vukû'ât-ı âtiye teyâd ider. Şöyle ki;

Filibe hâkiminin Sırbistan'a azimetinde tek durmayup **Sırp** ve **Macar** ve **Bosna** ve **Boğdan** krallarıyla ittifâk ederek Osmanlıları bi'l-küllüyye Rumiliden sürüp çıkarmak (58) kasd-ı hâinânesiyle ve pek küllî askerle **Edirne**'ye iki konaklık mesâfeye kadar fûrce-yâb-ı vusûl olduğu haberi geldi.

Lala Şahin bu haberi işitdiği gibi ma'iyetinde bulunan topu on bin kadar askerle on misli olan düşmana mukâvemetden ve **Sultân-ı zî-şân Biga** kal'asının fethiyle meşgûl oldukları cihetle imdâd vürûdünden bi'l-vücûh ümîdsizlik hâline geldi ise de i'tikâd-ı dînî gibi bir sermâye-i ma'nevîye sâhib olan sâdik müslimâna göre muhârebeden firara imkân olmadığından, bütün ümerâ vüaskeriyle bir dîl kalıncaya kadar ölüp dönmemeğe te'kîd-i ahd ü peyân eyledikten sonra düşmanın ahvâlini anlamak için ibtidâ mikdâr-ı kâfi askerle Hacıil Bey'i düşman üzerine gönderdi.

Bu misillü vâkı'âtın tafsîlâtına mecmû'amızın hacmi müsâ'id değilse de, muhârebe-i azîme dahi Rumili kıt'asının fethine bâ'is olan muhârebât-ı cesîmenin birincilerinden ve hakikaten ibret alınacak ahvâlden olduğundan, bunun dahi bir mikdâr beyânından gerü durulamadı. Şöyle ki;

Lala Şahin Paşa düşman kuvvetini asâkir-i İslâmiyye'nin on mislinden ziyâde olduğunu görünce çâresiz hud'a-i şer'iyeye yolunda harbe karar verüp, düşmanın her ahvâlini teftîş ü tefahhusa başladığı sırada asâkir-i a'dâ kuvve-i İslamiyye'nin azlığını muhakkak ve kendülerini gâlib-i mutlak bilüp pek çoğunun mest-i lâyu'kal hâba bir takımının dahi şarâb ve kebâba daldıkları en karanlık bir gecede umûmasâkir-i şecî'asıyla bağteten üzerlerine hücum ile bir taraftan sadâ-yı tehlîşü tekbîr ve bir cihetden âvâze-i tabl ü nefir ile bir gulgule-i azîm peyda etti ki kulûb-ı a'da'ya vahşet-i azîme (59) ilkâsıyla mütehayyir ve serâsime eyledi. Düşman askeri gece vakti neye uğradıklarını bilemeyüp düşman zannıyla birbirlerini kırmağa başladıkları esnâda kemâl-i sür'at ü celâdetle her taraftan üzerlerine kılınç üşürüp, ol kadar düşman kırdılar ki kılınclarından seyl gibi kanlar akdı.

Ve'l-hâsıl düşmanın çoğu telef edilüp ve bir takımı sersemlikle Meriç Nehri'ne dökülüp boğulmuş olduğundan, sandık eşyâyı yutduğu gibi burası da Sırları yutmuş olması sebebiyle, Meric'in bu mahalli el'ân **Sırb Sındığı** nâmıyla yâd olunur.

Bu muhârebede elli bin düşmanın itlâf ve pek küllî emvâl-i ganâimin iğtinâm olunduğu târîhlerde mezkûr olup el-minnetü lillâhi te'âlâ i'tikâd-ı dînî yardımını olan on bin müslimân dilâveriyle altmış bin ve alâ-rivâyetin yüz bin düşmanı mahv u perişân etmek mümkün idüğüne işte bu vak'a-i azîme dahi pek büyük bir misâldir. Şu kadar ki, **Lala Şahin Paşa**

muzafferiyet-i cesîme bilhassa **Hacil Beyi**'nin semere-i hüsn-i tedbîr ü himmeti olup şân u şerefînin dahi âna âid olacağını çekemediğinden **Hacil Bey** gibi sâdık ve şecî' bir bahadır, tesmîm eylediği dahi tevârîhinde mastûrdur. Fesbubhanallah ahlâk-ı zemîmenin en birincilerinden olan hased ve çekememezlik sebebiyle daha o zamânlarda ne büyük fenâlıklar oluyormuş.

Pâdişâh-ı şecâ'at-iktinâh Biga kal'asını feth ettiği sırada, zikr olunan muzafferiyât-ı azîme müjdecileri ve emvâl-i ganâim hedâyâsı gelüp her cihetle de mahzûziyyet-i kâmileye sâhip olduktan ve muhârebede dahi ibrâz-ı şecâ'at ü fedâkârî eden Rumili gâzîlerine (60) enva'ı tahsîn ü efrânîleri şâmil fermân-ı âlîleri ile ba'zı arâzinin temlîkini hâvî mülknâmeler gönderdiğinden sonra artık Rumili'ye geçmeğe lüzûm kalmadığından kemâl-i inşirâh ile Bursa'ya dönüp 767 târîhinde **İstanbul** tekfûrunun **Yalakabad** cihetinde perîşân edilen askeri üserâsı miyânında bulunan bir mi'mâr-ı mâhir ma'rifetiyle Bursa'da el'ân **Muradiye** nâmıyla yâd olunan **câmi'-i şerîfi** ve bir **imâret** ve **sibyân mektebi** ve **müsâfirhâne** ve **medrese** gibi bir çok ebniye-i âliye-i hayriyyenin inşâ'atını başlatmış ve Şehzâde **Yıldırım Bâyezid Hân** ve **Yakub Hân** ve **Savcı Hân** hazerâtının emr-i hitânları sûrunu pek tantanalı bir sûrette icrâ etdirmişlerdir.

Sultân Murad hazretleri 771 senesinde Mihalbeyzâde **Gâzî Mehmed Bey**'i lüzûmu mikdâr asâkir-i zafer-meâsirlerine serdâr ta'yîn ederek **İstanbul'a** iki günlük mesâfesi olan ve âb u havâsının letâfeti cihetle **İstanbul** tekfurunun pek ziyâde sevdiği ve muhâfazasına i'tinâ ettiği teferrüc-gâhı bulunan **Vize** kal'asının fethine me'mûr ve i'zâm buyurdular.

Ber-minvâl-i ma'rûz tekfurun teferrüc-gâhı ve nasb-ı aynı olması cihetiyle kal'ası gâyet tahkîm edilmiş ve derûnunda küllî muhâfızdahi

bulundurulmuş olduğundan gâzî-i müşârûn-ileyh bir ay mütemâdiyen muhârebe ile iştigâl ve muhâfızlarını za'f-ı küllîye hem-hâl ederek fethine muvaffak olabildiği cihetle **Sultân-ı zî-şân** bizzât Vize'yi teşrîf ve müşârûn-ileyhi taltîf etdikden ve ehemmiyyet-i mevk'îyyesi cihetiyle şâyed tekfur cânibinden bi't-tekrar istirdâdına fürce-yâb olunmamak için kal'a muhâfazasına en şecî' gâzilerden **Şîrmerd** nâmında bir dilâveri ta'yîn eyledikden sonra bi'd-devlet (61) ve'l-iclâl **Edirne'ye** azîmet ve zîrde muharrerü'l-esâmî guzât-ı kirâmını birer cihetin fethine me'mûr edüp 772 târîhinde yine **Bursa'ya** mu'avedet buyurmuşlardır.

Gâzî Mehmed Bey'in yukarularda beyân olunduğu üzere bu vakte kadar vukû' bulan muhârebelerin çoğunda bulunup hidemât-ı hasene îbrâzına muvaffak olduğu tevârîhin cümlesinde musarrah olan bu me'mûriyetiyle sâbit olabilir. Çünkü eğer bulunmamış meydân-ı harb u vegâda serdarlığa lâyük olacak derecelerde isbât-ı ehliyyet ve liyâkat etmiş olsa idi, **Hudâvendigâr Gâzî** gibi bir pâdişâh pür-intibâhın ma'îyyetine asker inanup da o zamânlar hükmünce nezâketi müsellemler olan **Vize** kal'ası gibi bir mevki'-i mühimmin fethine me'mûr buyurmayacakları ednâ mülâhaza ile mâ'lûm olur.

Zîrâ o zamânlarda asker kumandanlığı pek çok seneler hizmet-i askeriyyede bulunup da pek çok muhârebelerde şecâ'at ve istikâmet-i mücerrebesiyle her sûretle isbât-ı ehliyyet ü liyâkat etmedikçe ve ale'l-husûs asker beyninde hüsn-i sît ü şöhret kazanmadıkça hiç kimseye tevcîh olunmak ihtimâl ve imkânı olmadığı, bu zamanlar fütûhâtının hadd ü pâyânı yoğ iken târîhlerde yalnız beş on guzât-ı kirâmın esâmîsi mevcûd olmasıyla bedîhiyyü's-sübûttur.

Bâlâda beyân olunduğu üzere fütûhâta me'mûr buyurulan gâzilerde **Lala Şahin Paşa** 772 senesinde **Filibe**'den geçerek **İhtiman** üzerine

yürümek istedi ise de, el-hâletü hâzihî ismi müsemâmına mutâbık olarak **Kapucuk** nâmıyla yâd olunan ve hakîkaten oraların kapusu mesâbesinde bulunan **Derbend** menâ'at-ı mevki'yye-i tabî'yyesinden başka **İhtiman** ve **Samakov** (62) hâkimleri tarafından pek ziyâde tahkîm olunarak,âdetâ sedd ü bend edilmiş ve el'ân âsârı görüldüğü üzere İhtiman Ovası'ndan geçen **Kozlu Dere**'nin cesîm dağlar arasında bulunan dar mevki'ilerine kireç ve horasan ile pek külfetlü bendler yapılarak İhtiman Ovası deniz gibi su içinde biragılmış ve görenlerin ma'lûmu olduğu üzere eflâke ser çekmiş olan cesîm dağların zirvelerindeki geçid mahallerine müte'addid kal'alar dahi yapılmış olduğundan, buradan kuş uçmak ihtimâli olmamasıyla **Sulu Derbend** tarîkîyle dört sâ'at mesâfede bulunan ve ittisâlinde kapluca bulunması sebebiyle **Banakaridos** nâmıyla yâd olunan köyün sahrâsına kadar gidebildiler.

İşte bu esnâda ümerâsından bulunan Mihaloğlu **Gâzî Mahmud** Bey bu emr-i hatîri der-uhde edüp ve ma'iyetine aldığı bir fırka-i müfreze asâkir-i şecî'anın önüne düşüp bi-inâyetillahi te'âlâ menî' ve müstahkem derbendi nice nice sa'y ü gayretlerle söküp el-hâletü hâzihî ismine mensûb olarak **Mahmud Yaylası** nâmıyla yâd olunan ve İhtiman Ovası'na nezâret-i kâmilesi bulunan gâyet yüksek dağın tepesinde kâin kal'ayı a'dâdan ve îcâbı kadar asker irsâliyle mezkûr bendleri yıkdırarak ovayı sudan kurtardıktan sonra, ovada pek şiddetlü muhârebe ederek **İhtiman**'ı feth ü teshîr ve ahâlîsini kabül-ı cizye eylediklerinden, yerlerinde ibkâ ve takrîr eylediği ora ahâlîsi indinde el'ân mütevâtir ü meşhûr ve fakat asıl ordu ve kumandanı **Lala Şahin Paşa** olduğundan bu muhârebede dahi târîhlerde anın nâmına mensûb olarak mezkûrdur.

Lala Şahin Paşa bu sûretle **İhtiman**'ın fethine muvaffak olduktan sonra kuvve-i mevcûdesiyle (63) İhtiman'a üç sâ'at mesâfede vâki **Çamurlu** sahrâsında külliyyetlü Lâs askerini perîşân ederek **Samakov**'u ve

altı sâ'at ilerüsünde **Sarıyarı** ve havâlisini dahi kabza-i teshîre geçürmüştür. **İşbu İhtiman** ve Samakov'un kuvve-i inbâtiyye ve letâfet-i âb u havâsi ve Temür ve sâ'ir ma'deniyyât-ı mütenevvi'a ile her sûretle istifâdeye kâbiliyeti görenlerin ma'lûmûdur.

Sultân Murad hazretleri Lala Şahin Paşa'nın birbirini müte'akıb takdîm eylediği fütûhât müjdeleri üzerine 773 senesinde tekrâr Rumili'ye geçüp lalalarının feth eylediği yerleri bizzât görmek için İhtiman'a ve oradan dahi Samakov'u teşrîf buyurdular.

Kezâlik âbâ vü ecdâd-ı âcizânemizden tevârüs edüp kemâl-i takdîs ile yâd olunan ve oralarca cümle indinde meşhûr ve mütevâtir olup, âsâr-ı kadîme-i mevcûde ile mevsûkıyyeti mü'eyyed bulunan rivâyete göre **Sultân Murad** hazretleri İmtihan'a teşrîflerinde **Gâzî Mahmud Bey** bizzât huzûr-ı hümayûnlarına celb ve kabûl ile

Nutk-ı âlf-i Sultanî

“Gâzî Mahmud feth etdiğin yerleri bi'l-fi'il gördüm, âferîn. Bu seferki hidmetin her vakitki hidmetlerinden ziyâde mûcib-i mahzûziyyet-i şâhânem olmuştur. Dile benden ne diler isen” hitâb-ı ma'âlf-elkâbıyla üç def'a fermân buyurdularında Gâzî-i müşârün-ileyh yere kapanup, “şevketlü Pâdişâhım ömr ve iclâl-i şâhânelerinin tezâyüd ve tevâfürünü görmekten büyük emelim yokdur” diyerek her def'asında arz-ı i'tizâr eylemiş ise de, **Sultân-ı zî-şân** hazretleri fermân-ı hümayûnlarını tekrâr ityân buyurmaları üzerine, artık i'tizâra çâre (64) bulamadığından en nihâyet ber-vech-i zîr istid'â-yı lutf-ı âliye mecbûr ve mütecâsir olmuştur.

Gâzî Mahmud Bey'in İstid'â'sı

“Şevketlü veliyy-i ni‘metim bizcileyin aceze-i ibâddan ne hâsıl olabilür? Muzafferiyât u muvaffakiyyâtın kâffesi mahza cenâb-ı nâsır-ı hakıkîyetin nusretive pâdişâhımızın te’sîr-i nüfuz u himmeti semerâtıdır. Ancak kemâl-i rahm ü şefkat-i celîleniz mâdemki bu abd-iacez ve asdakanızı şu hitâb-ı âlî-nisâba nâil etdi. Pederim Mihâl Bey kulunuzun sâye-i şâhânenizde ârzû eylediği te’sîsât-ı hayriyyeye nâiliyyetle ibkâ-yı nîknâma muvaffak olduğu gibi kulunuzda sâye-i hümâyûnunuzda emel edindiğim hayrât ümüberraâta muvaffakiyyetle hem evlâd ü ahfâdımı kayd-ı ihtiyâcdan kurtarmak ve hem de anlarla berâber fukarâ vü zu‘afâdan dahi ilâ-yevmi’l-kıyam ibkâm Devlet-i Aliyye’nize hayr du‘âlar aldirmek için işbu İhtiman mevki’i ihsân buyurulur ise ihyâ buyurulmuş olurum” meâlinde kelimât-ı sıdk-âyât ile isti‘âfa cür’et eyledikte Rabbimiz te‘âlâ ve tekaddes hazretleri ceyb-i a‘zamı hürmetine makâmlarını a‘lâ-yı iliyîn buyursun, âmîn sümme ve âmîn.

“Altı yüz seneden berü yâdgârları olan hânedân-ı kemterânemizin ikinci mecîsi ve asıl veliyy-i ni‘met-i bî-minneti olan koca **Hudâvendigâr Gâzî hazretleri** İhtiman kazâsını üç günde dolaşabileceğin ârâzî ve havâlsiyile berâber sana ve evlâd ü ahfâdına temlîk ve ihsân eyledim. Vâr emelini hâsıl edegör.”

Hitâb-ı sahâvet-unvânını îrâd buyurmalarıyla **Gâzî Mahmud Bey'in** yer öperek vefret-i (65) sürûr ile dürlü du‘a ve senâlar eyleyerek huzûr-ı hümâyûndan çıkup kazâen mezbûrun sâhib ve mâlik-i meşrû‘u olduktan sonra, ne sûretle te’sîsât-ı hayriyyeye muvaffak olduğu ve işbu ni‘met-i celîleye ne dürlü hüsn-i isti‘mâl eylediği dahi hâtîme-i mecmû‘ada bertafsîl der-miyân ve ityân olunacaktır.

Mihaloğulları'ndan Gâzî-i müşârûn-ileyh Devlet-i Aliyye'ye öteden berü pek büyük hidemât-ı haseneye muvaffak olduğunu isbâ[t] **Hudâvendigâr** hazretlerinin işbu mükâfât-ı celilelerinden büyük sened olamaz. Zîrâ **Sultân Murad** gibi bir pâdişâhın âdî bir adama değersiz bir hizmet için bir kazâyı temlîk buyurmaları tasavvur olunamaz.

Sultân-ı şecâ'at iktirân bundan sonra **Köstendil** ve İstanbul'a civâr olan **İnceğiz** ve **Ferecik*** ve Çatalca kazâ ve kal'alarını teslîmen ve harben alup **Bolonya** kal'asını dahi kerâmet-i bâhireleriyle fethi muvaffak olmuşlardır. Şöyle ki;

On beş gün muhâsara ve muhârebe ile fethi mümkün olamadığına cânları sıkılıp bu râddede vakit geçürmek fethi elzem olan memleketlerin te'hîr-i zabtını mûcib oluyor. "Bunu Tanrı yıka" buyurarak deniz sevâhiline tevcîhle bir kavak ağacı altında istirâhat buyurdıkları esnâda min-tarafillah durup dururken mezkûr kal'a duvarının yıkıldığı ve oradan girilüp kalanın fethi olduğu müjdesi gelmiş ve bu hâl dahi Cenâb-ı Hakk'ın bir inâyet-i hâreke hâriku'l-âdesi bulunmuş olduğundan bu kal'a el'ân **Tanrı yıkdığı** ve mezkûr ağaç dahi **Devletlü Kavağı** nâmıyla yâd olunurlar.

Bundan sonra **İskete** ve **Marolya** ve **Borlu** ve **Drama** ve **Zihne** ve **Siroz** (66) ve **Karaferye** ve **Niş** ve **Silistre** ve **Niğbolu** kazâ ve kal'alarını dahi **Lala Şahin Paşa** ve Gâzî Evrenos Bey gibi guzât-ı kirâmın ma'rifetleriyle fethi etdirerek memâlik-i mahrûsalarına ilhâk buyurmuşlardır.

* Orijinal metinde "Karacık" şeklinde yazılmıştır.

Bu muhârebâtın çoğunda Mihaloğlu **Gâzî Mahmud Bey**'in dahi bulunduğu âtâde beyân olunacağı üzere umûm Rumili vüzerâ ve küberâsının **Sultân Murad Hân-ı Sâni** hazretlerinin huzûr-ı hümâyûnlarında vukû'u zikr ü tafsîl olunacak şehâdet ve tasdîkleriyle rehîn-i merkez sübût olacaktır. **Hudâvendigâr Gâzî** hazretlerinin 784 senesine kadar **Edirne** ve **Bursa**'da tensîkât-ı âhvâl-ı saltanat ve ta'mîm-i levâzım-ı medeniyet ü ma'mûriyyet buyurduktan sonra bizzât ve guzât-ı kirâmı ma'rifetleriyle **Kütahya** ve **Simav** ve **Eğriboz** ve **Tavşanlı** ve **Isparta** ve **Karaağaç** ve **Yalvaç** ve **Yenişehir** ve **Seydişehir** ve **Pirlepe** ve **Manastır** ve **Karlılı** ve **İştib** kazâ ve kal'alarını dahi merbûtât u müteferri'âtıyla berâber memâlik-i mahrûsa-i şâhânelerine ilhâk buyurdular.

Ve bu hengâmda Bursa muhâfazasında bulunan şehzâdeleri **Savcı Hân**'ın acemilik seyyiesi olarak da'va-yı saltanata kalkıştığından tutdurup peder-i âlîsinin i'dâmını kasta ve itâle-i lisâna dahi cür'et eyledikten nâşi çeşm-i cihân-bînlerine mil çekdirdiler.

Sultân-ı zî-şân 787 târîhinde kerîme-i muhtemleri **Nefise Sultân** hazretleri Karamanoğlu Ali Bey'e tezvîce müsâ'ade buyurdular ise de, mûmâ-ileyhin ta'yînâtında merkûzolan hased (67) ü adâvetden ferâgat etmeyüp yine isyân eylediği haberi geldiğinden **788** senesinden **Sofya** şehrini dahi memâlik-i mahrûsalarına ilhâk eyledikten sonra **Konya** üzerine yürüdü ve Ali Bey'i her sûretle mağlûb eyledi ise de mûmâ-ileyh **Sultân-ı** müşârûn-ileyhânın ve ulemâ ve meşâyihinin recâları ile mazhar-ı afv-ı âlî oldu.

Yine bu târîhlerde **İstanbul** imparatoru pâdişâha münâsebet kazanmak, bu sâyede hükûmetini te'mîn etmek için üç nefer kızının birini zât-ı şâhânenin ve ikisini şehzâde **Yıldırım Bâyezid Hân** ve **Yakub Hân**

hazretlerinin zevceliğine arz etmesiyle azîm düğün edilüp bu düğünde **Bâyezid Hân'ın** Ertuğrul ve **Emîr Süleyman** ve **Mustafa Çelebi** nâmındaki şehzâdelerinin emr-i hitânları dahi icrâ olundu.

Sultân Murad-ı salâbet-i nihâd hazretleri Lala Şahin Paşa'nın gâfilâne hareketinden nâşî Bosna taraflarında asâkir-i Osmâniyye'nin birinci def'a olarak on beş bin nefer zâyî'ât verdiği haber-i küdüretini aldığı gibi, ateşler saçarak Rumili'ye geçmiş ve müsta'înen billâhi te'âlâ. **Pirevadi** ve **Tırnovi** ve **Şumnu** ve **Birice** ve **Hezargrad** ve **Hırvatya** ve **Niğbolu** kal'alarını, velhâsıl bu sefer Tuna boyunu tamâmîyle memâlik-i şâhânelerine rabt u ilhâk eylemişlerdir.

Gazâ-yı Ekber-i Kosova

Hudâvendigâr Gâzî o kadar fütûhât-ı azîmeye muvaffkıyyeti dahi kâni' olmayup Lala Şahin Paşa'nın ber-minvâl-i bâlâ beş bin asker zâyî'ât vermesine sebep-i müstakill olan (68) Sırp hâkiminden ahz-ı intikâm etmek için **791** senesinde **Filibe'ye** geçtiğini ve evvel bahar hulûlünde Sırp üzerine yürüyeceklerini mezkûr hâkim işitdiği gibi **Macaristan** ve **Lehistan** ve **Çehistan** ve **Hırvatistan** ve **Bosna** ve **Arnavutluk** hâkimleriyle ve sâir hristiyan beyleriyle akd-i ittifâk-ı umûmi edüp iki yüz binden mütecâviz ordu ile mukâbeleye hâzırlanıldığını **Filibe'ye** elçi göndererek şiddetlü lisân ile bildirdi.

Sultân-ı zî-şân fenâ hâlde gazaba gelerek heman **Filibe'**den hareketle Kosova ovasında ordu-yı hümâyûnlarını kurdular ise de, düşman kuvvetini bir yüksek tepeden bakup ziyâde idüğünü görünce, beşte bir nisbetinde olan kuvve-i mecmû'alarıyla emr-i mukâbelede bi'l-vücûh mütehayyir

kaldıklarından bir meclis-i umûmî akd ile umûm ümerâ u küberâsının efkâr ve mütâla‘asına mürâca‘at buyurdular.

Huzzârın ba‘zısı, “düşmanın atları develerden korkar kaçar diyerek develeri ordunun ilerüsünde yürütmek gibi desîse-kârlık” yolunda muhârebe edilmesi reyinde bulundular ise de, şehzâdeleri **Yıldırım Bâyezid Hân**, “bu hânedan-ı celîlî nice nice kazâyâ ve belâyâdan ancak avn ü savn-ı Samedânî hıfz ü hıyânet etmiştir. Böyle bir takım İslâmiyet’e yakışmaz ve i‘tikâdsızlığa delâlet edecek tedbîrlere teşebbüs etmekden ise, imdâd-ı cenâb-ı nâsır-ı mutlaka tevekkül ve Fahr-ı rüsül-i zî-şânın mu‘âvenet-i rûhâniyyelerine tevessülünden büyük bizim için hâmî olamaz” diyerek mutlâkâ karşı karşı muhârebe edilmesini ısrâr ve **Kelâm-ı Kadîm’den** tefe‘ül ile merdâne muhârebede emâret-i muzafferiyete nâil olan Ali ve Timurtaş paşalar dahi bu yolda arz ve idare-i efkâr eylediklerinden (69) **Hudâvendigâr Gâzî** hazretleri de yüz yüze muhârebeyi isteyerek ümerâ-yı kiramına o yolda icrâsını emr ü fermân buyurdular ise, de kuvve-i mevcûdeleri düşmana nisbetle ekall-i kalîl olduğundan muhârebe gicesi secde-i Rahmân’a yüzler sürerek ve Cenâb-ı kâdî’l-hâcâta niyâz ellerini açarak:

İlâhî sen ol pâdişâhsın âlemlere ümîdgâhsın

Ab-ı rû-yı ceyb-i ekrem için	Kerbelâda revân olan dem içüne
Eyle yap lutfunu hem-râh	Hıfzını eyle bize püşt ü penâh
Ehl-i İslâma ol mu‘în u zahîr	Dest-i a‘dâyı bizden eyle kasîr

meâlinde niyâzlar ile sabâha kadar Cenâb-ı Nâsır-ı Hakikiden münâcât ve istid‘â’-yı muzafferiyetle me’lûf oldular. Düşman rüesâsı asâkir-i İslâmiyye’yi nibetsizsûretde az gördükleri için bir kat daha cesârete gelerek, daha akşamdan ordu-yı hümâyûnu basmağa niyetlendi iseler de,

içlerinden **yüreği** kemâl-i kibr ü gururundan nâşî âdem kuvve-i külliyyemizden Türkler bir hamlede kaçır gece vakti kaçan düşmanı kim bulur kim arar? Sabâh olmalı ki hâzır ele girmiş düşmanı ortamıza alup, iştiğimiz gibi ahz-ı gümân edelim, diyerek ve ba'zıları dahi her kim pâdişâhı tutarsa, şu kadar akçe ve bu mikdâr kal'a ve arâzî veririm gibi va'adler ile vakit geçürerek ve'l-hâsıl Cenâb-ı Mevlâ'nın lutfûyla muhârebeyi gündüze ta'lîk eylediler.

891 senesi Şa'bân-ı Şerîfinin on beşinci günü ale's-sabâh tarafeyn orduları saff-ı harb üzere tertîb olunupasâkir-i nusret meâsir-i İslâmiye ve *men nasru illâ min indillah** (70) âyet-i celîlesini okuyarak ve dürlü tekbîr ütehlîl sadâlarını ayyûka çıkararak el-hak melhame-i kübrâ ta'bîrine mâ-sadak gazâ-yı ekbere girdiler.

Cenâb-ı Nâsır-ı hakikinin mahza inâyeti ve hazret-i Resûl-i zîşânın şübhesiz şefâ'atleri ve Hudâvendigâr Gâzî'nin mukaddes ve müessir-i himmeti ve gâzîlerin emsâli görülmemiş derecelerde nice nice sebât ü gayretleriyle düşmanın bu kadar kuvve-i cesîmesi fenâ hâlde berbâd u perîşân olup, mağlûbiyyetini aslâ hâtıra dahi getürmeyen o koca ordu-yı müttefikîn Osmanlu atlarını ayakları altında ezildi. Ve asıl bu ittifâk-ı umûmiyyeye sebep olan Sırp kralı **Lazarı** ve Avrupa prenslerinden ba'zıları dahi telef edilip bakıyye-i süyûfun pek çoğu dahi müslimanları bağlamak için getürdükleri ip ve zencirler ile esîr ve dest-gîr edilmiş ve hadd ü hisâba gelmez derecelerde emvâl-i ganâim İslâm eline geçüp gâzîlerin her biri küllî servet ü sâ mân sâhibi olmuşdur. Ve işte bu vâkı'a-ı azîme dahi i'tikâd ve ittihâd-ı dîniyyeyi hakkıyla sâhib olan pek az müslimânın pek çok düşmana galebe edebileceğine pek büyük bir emsâl olduğundan dahâ ziyâde ihtisâra imkân bulunamamıştır.

* Enfâl Sûresi: 10.ayet; ... Yoksa yardım ancak Allah katındadır.

Düşman ordusunun asâkir-i İslâmiyye'den beş kat ziyâde ve daha muntazam iken, bu sûretle mağlûbiyyetine târîhlerde dürlü vechler verilmiş ise de, esbâb-ı zâhirenin en kuvvetlülere pâdişâhdan düşmen neferine kadar âsker-i nusret-meâsirin kemâl-i i'tikâd-ı dînî ile müttehidü'l-kulûb ve ümerâ u zâbitânın dahi hiç birisi ehliyetsiz âdemler olmayup kâffesinin erbâb-ı gazâ vü hurûb olmaları maddeleri idüğü abd-ı âcizce şübheden vâreste görünür. (71) **Sultân Bâhir-e'l-tevfik** hazretleri mâhzâinâyet-i Bârî olan şu muzafferiyet-i azîmeden fevka'l-âde memnûn olarak ve heman secde-i Rahmân'a kapanarak arz-ı şükr-i Yezdân eyledikten ve meydân-ı harbi bizzât keşf ü mu'âyene buyurduktan sonra otağ-ı hümâyûnları teşrîf buyurmuşlar idi. Düşman leşleri arasında yaralı şeklinde Miloş isminde bir kâfir, "pâdişâha arz edecek sözüm var" diyerek otağ-ı hümâyûna girmek istedi. Ma'iyet çavuşları her ne kadar mânî kaydında bulundular iseler de, Sultân-ı zî-şân, "sözü ne ise mânî' olmayın gelsün söylesün" buyurdular.

Görün ol şâhın adl ü dâdın Adûya der ki,arz etsün murâdın

Bu emr üzerine çâresiz men' olunamayup merkûm doğru huzûr-ı hümâyûna girüp ayak öpmek bahânesiyle hâk-i pâ-yiâlîye yaklaştığı gibi esvâbının altında sakladığı hançeri nâb-ı sâf-ı şâh-ı nîk-evsafa öyle bir sûretle havâle etdi ki ol **Pâdişâh-ı** âlf-câhı fenâ hâlde mecrûh eyledi. Gerçi hâin gaddâr tutularak pâre pâre edildiyse de, ne fâide ki bu vak'a-i cân-sûz âlemin ciğerlerini dâğ-dâr etdi.

Lâkin **Sultân-ı mücâhid** kemâl-i i'tikâd-ı dînîlerinden nâşî bundan aslâ müteessif olmayup, meğer muhârebe gecesî münâcâtı esnâsında rütbe-i celîle-i şehâdete dahi zâten niyâz eylemiş olduklarından, bu emellerinin dahi nezd-i Rabbânîde kabûlüyle hem gâzîlik ve hem de şehîdlik şeref-i bî-intihâsını câmi' ve ilâ yevmi'l-kıyâm ibkâ-yı nâm ile mazhar-ı envâ'-ı

medâyih-ı mecâlis ü mecâmi' olduğu için (72) teşekkürler ederek temşiyet-i umûr-ı müslimîn için velî'ahdleri **Yıldırım Bâyezid Hân Hazretleri'nin** heman celbini fermân buyurdular.

Şehzâde-i zî-şân düşmanı ta'kîb eder iken bu haber-i gerdûn-eseri aldığı gibi, kemâl-i isti'câl ile gelüp ol **Pâdişâh-ı Cihân-penâhı** hâl-i ihtizâr veal kanlar içinde görünce nâle vü feryâdı göklere çıkardığı sırada koca **Hudâvendigâr** bu hâlinde dekendülerini toplayupher harfî envâ'ı hükm ve ta'lîmâtı şâmil bulunan ve *Hoca Târîhi*'nde görülen manzûm nüshasından ba'zı ebyâtının teberrüken ve teyemmünen dercine ibtidâr kılındı.

Ve sâyâ-yı Hudâvendigâr-ı Gâzî bâ-Yıldırım Bâyezîd Hân

Şâh Bülend-ahter-i Nilüfer-nihâd	Serr-i cem-mertebe Sultan Murad
Acdı gözün gördü çün şehzâdeyi	Servden bâlâ ol ser-âzâdeyi
Dedi benüm çün ne idersin firâk	Kime olur bura nezdîk-i irak
Kimdir o kim bu meyinüş etmedi	Sâkî-i dehr anı ferâmüş etmedi
Hançer-i kini kime urmadı çarh	Kangı şâhı nahvet etdirmedi çarh
Ağlar isen ağla Müslimânları	Zulm ile ahvâli perîşânları
Ey sebeb-i nüzhet-i kalb-i hazîn	Çün seni Hak bana etdi câ-nişîn
Hayr du'âlar bana tahsîl kıl	Adl ü sehâ resmini tekmîl kıl
Adl ki sermâye-i şâhîdir	Mevhibe-i fazl-ı İlâhî dürür
(73)Sa'y kıl ol mevhibeye eresin	Saltanatın dârını tâ veresin
Saltanatı sanma kim rahat dürür	Belki hakikatde cerâhat dürür
Çünkü cihân kimseye bâkî değil	Nâm-ı nîgûya çalış ey cân u dil
Gümreh eder zulmet-i zulm âdemi	Şeh ki zulm ede yıkan âlemi

Şeh ki mihmân-sâz-ı halâyık değil	Zıll-ı İlâh olmağa lââyık değil
Celb-i du'â edegör ecdâdına	Et ana kim lââyık ola adına
Böyle deyüp eyledi azm-i rahîl	Ekremehuallahü bi-fazlı cezîl

Cennet-mekân müşârün-ileyh efendimiz hazretleri orta boylu, müdevver çehreli, sakallı, şâhîn bakışlu, koç burunlu, bülend gerdanlû enlü parmaklu ahlâkı hüsn-i etvârı müstahsen, dîndâr ve mahâret ü ma'lûmâtı kemâlde gayûr ve şecî' cemâli sûret-i celâlde bir pâdişâh-ı cihân-penâh idiler.

Birâder-i cennet-makarları Süleyman Paşa gibi, mübârek başlarına zerîn üsküf giyüp üzerine kere ber-kere letâfetle nümûdâr olan imâmeyi sararlar ve külâh-ı Mevlevî gibi üsküfün kenâr-ı zerînini açık bıragurlar ve ekser beyâz renkde kumâşdan müzeyyen libâslar telebbüs buyururlardı. **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerinin kemâl-i fetânet ve funûn-ı harbiyye ve idâre-i umûr-ı siyâsiyyede vüfûr-ı mûmâreset ve ma'lûmâtlarına Rumili kıt'asının kısm-ı küllîsini feth etmeleri ve her nev'i tebe'a-i şâhânelerinin sâye-i hümâyûnlarında pek ziyâde refâh ü âsâyişle yaşamaları delil-i kâfi olup, mehâsin-i âsârları ve semere-i celîleleri ol kadar çokdur ki, ta'rîf ü beyâna sığmaz ve kerâmât-ı hâriku'l-âdeleri (74) cümlesinden olmak üzere Bursa'da kâin Kaplıca Câmi'-i şerîflerinin hitâmı esnâsında bir gün dest-i âlîlerinde bulunan doğanın uçup kubbesine konması ve her çend çağırılmışlar ise de gelmemesi üzerine hiddetlenüp "kuruya kal" diyerek inkisâr etmeleriyle min-tarafillâh işbu kuşun taş olup mezkûr kubbe üzerinde el'ân müşâhede olunduğu ve bunun emrine imtisâl etmeyenler için bir nişâne-i ibret idüğü ve hâk-i pâklerinin devâ-yı emrâz olduğu târîhlerde mezkûr ve mündericidir.

Cennet-mekân müşârün-ileyh efendimiz ber-minvâl-i meşrûh vesâyâlarını itmâmdan sonra meydân-ı cihâdda irtihâl-i dâr-ı cinân buyurdıklarını müte‘âkib na‘ş-ı âlîleri Bursa’da kâin türbe-i münîflerine nakl ile defn edilmiş ve şehîd oldukları mahalde ya‘ni **Kosova** sahrâsının em‘âları defnedilen noktasında dahi âlî bir türbe-i mübârekeleri mevcûd bulunmuştur.

Rahmetullahi Te‘âlâ بجوحة cinânihi

Hüdâvendigâr Sultan Murad Hân-ı Evvel Hazretlerinin Târîh-i Velâdetleri, Sene 726

Müddet-i Hayâtları, Sene 65

Müddet-i Saltanatları, Sene 31

Târîh-i Vefâtları Olduğu, Sene 791

Temme

(75) Mihaloğulları’ndan sâlifü’z-zikr **Gâzî Mehmed** ve **Gâzî Mahmud** ve **Gâzî Yahşi** beylerin ibtidâ Rumili’ye geçen gâzîlerden idüğü ve cenne-tmekân **Gâzî Sultân Murad Hân** efendimiz hazretlerinin bidâyet-i cülûs-ı hümâyûnlarından tâ irtihâllerine kadar hidmet-i cihân-kıymetlerinden aslâ ayrılmadıkları ve müşârün-ileyhimden **Gâzî Mehmed Bey**’in Vize Kal‘ası fethine me’mûriyyeti târîhi olan 771 senesinden bu târîhe kadar güzerân eden 20 ve işte bu zamânlar muhârebâtında zümre-i nâciye-i şühedâyâ iltihâken nâ-bedîd olduğu rivâyet olunan **Gâzî Mahmud Bey**’in dahi İhtiman’ı feth ettiği 772 târîhinden bu vakitlere kadar mürûr eyleyen 19 senelerden berü ümerâlık silk-i cemîlinde olarak hidmet-i celîlede buldukları buraya kadar olan tafsîlâtdan ma‘lûm olacağı gibi, bundan sonra zikr olunacak vekâyi‘ ile de rehîn-i merkez-i sübût olacaktır.

Yıldırım Sultân Bâyezid Hân-ı Gâzî Hazretlerinin Asr-ı Hümâyûnlarından Mihaloğulları Müşârün-ileyhim Gâzî Mehemed ve Gâzî Yahşi Beylerin Hidemât-ı Vâkı'aları

Yıldırım Sultân Bâyezid hazretleri 791 senesinde kırk üç yaşında iken Kosova Sahrası'nda ve **Sultân Alaeddin** hazretlerinden **Sultân Osman Gâzî** hazretlerine gönderilüpteyemmünen muhârebelerde bulundurulan ve **Sancâk-ı Osmânî** add olunan ma'hûd **Ak Sancak** altında taht-ı hümâyûna cülûs buyurup âdet-i kadîme üzere umûm vüzerâ ve küberâ-yı devlet (76) taraflarından el öperek icrâ-yı resm-i tehniyet ü bey'at olunmuşdur.

Sultân-ı müşârün-ileyh cülûs-ı hümâyûnlarını müte'âkib bâlâda beyân olunduğu üzere birader-i âlîleri **Savcı Hân**'dan sudûr iden ahvâl-i isyâniyye delâletile saltanat-ı vârislerinin ta'addüdünden o zamânlar hükmünce pek büyük fenâlıklar tevellüd eyleyeceği anlaşıldığından *el-fitnetü eşeddü mine'l-katl* mefhûm-ı âlîsini mülâhaza ile mücerred devâm-ı intizâm* nizâm-ı mülk ü ümem maksuduyla Kosova muhârebesinde bulunup asker ve sâireyi kendisine celb etmek sevdâsında bulunduğu tahkîk kılınan diğêr birâder-i âlîleri **Yakup Hân**'ı i'dâm ve na's-ı âlîlerini Bursa'ya i'zâm etdirmiş ve kendüleri **Edirne**'ye avdet buyurmuşlardır.

Yıldırım Hân hazretlerinin karındâşları hakkında vukû' bulan bu mu'âmeleleri vehleten merhametsizlik görünür ise de, o vakitlerde icâbınca ilerüde dökülecek dimâ'-ı müslimîni ve umûmun âsâyîşini karındâşının fedâsıyla muhâfaza etdiği için ma'zûr tutulur. Çünkü peder-i sâmîleri zamânında **Karesi** Sancağı hükûmetinde bulunmuş ve lezzet hükûmeti almış ve birkaç muhârebede bulunarak iktidârını dahi sînâmış

* Nûshada انتقام şeklinde yazılmıştır.

olan **Yakub Hân** hazretlerinin birâder-i âlîlerine mutfî' vü münkâd kalmayacağı ve bu sebeble bir çok kanlar döküleceği der-kâr idi.

Sultân Bâyezid Hân hazretlerinin birinci derecede mütehayyiz vüzerâ ve ümerâsının **Ali** ve **Timurtaş** ve **Süleyman** paşalar ile **Gâzî Mehmed Bey** idüğü târîhlerde beyân ve her birinin terceme-i tafsîl ve der-miyân olduğu sırada müşârün-ileyh cedd-i merhûmun dahi (77) tercüme-i hâlî mezkûr olmağla bu mahale nakl olundu.

Terceme-i Hâl

Mihaloğlu **Mehmed Bey Osman Hân'a** hizmet edüp şeref-i İslâm ile müşerref olan emekdâr sâbık ve havâdâr-ı muvâfik **Köse Mihal** oğludur. Ol dâimîni devlet-nişânı ma'mûr u âbâdân edüp dâimiyyü'l-evkât pişvâ-yı zümre-i guzât olurdu. Serhadlerde vâki' sancaklardan ayrılmayup kaptanı mükemmel âdemleri müsellahe mübeccel bir yarar bey idi. Celâdet ve ulüvv-i himmetle ve sehâ vü keremleası ümerâsından bey idi.

Rahmetullah ve eskenehû fi grufi'l-a'lâ.

İşbu terceme-i hâllerinde beyân olduğu üzere Gâzî-i müşârün-ileyhin dâimiyyü'l-evkât pişvâ-yı zümre-i guzât olması ve serhadlerden ayrılmaması **Hudâvendigâr-ı Gâzî** hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarında ne dürlü haysiyetli ümerâdan idüğünü ve yukarılarda tafsîl olduğu üzere daha o zamânlar muhârebâtının çoğunda bulunduğunu isbât eder. Zîrâ bulunmamış ve her sûretle isbât liyâkat etmemiş olsa idi o zamânlar hükmüncebu sît ü şöhreti kazanması ihtimâl ve imkânda olamazdı.

Salifü'l-beyân Karamanoğlu **Ali Bey**'in yine isyân ve **Aydın** ve **Menteşe** ve **Saruhan** beyleriyle ittifâk eylediği haberi geldiğinden **Sultân Bâyezid Bursa**'ya teşrîf ile bir taraftan asker cem'ine ve diğer cânibden nâm-1 hümâyûnlarına mensûb Câmî'-i Kebîr ile hayrât-1 sâiresinin inşâsıyla **Akçağlayan** nâm mâ-i lezîzin Bursa şehrine icrâsına emr verdikten sonra guzât-1 kirâmdan **Timurtaş Paşa** ve **Gâzî Mehmed Bey** kumandanlarıyla **Kıratov** ma'denlerini ve etrâf ü enhâsını ve **Paşa Yiğit** vâsıtasıyla **Bosna Vilâyeti'nin** bir takım yerlerini ve (78) **Firûz Bey** ma'rifetiyle de **Vidin** ve **Eflâk** taraflarını feth ettirerek ele geçen pek küllî emvâl-1 ganâimi tesîsât-1 mezkûreye sarf buyurmuşlardır.

Bundan sonra Karamanoğlu'nun cezâ-yı sezâsını vermek için Anadolu'ya yürüyüp **Alaşehir** ve **Aydın** ve **Saruhan** ve Germiyanoglu **Yakub Bey** memâlikinden **Teke** ve Karamanoğlu'ndan **Konya** ve Akşehir sancaklarını aldıktan sonra Eflâk hâkiminin isyânı haberinin vürûduna mebni yıldırım gibi Eflâk yakasına geçüp bir hamlede **Bükreş** şehir-i cesîmini zabt ve **Sırp** Hâkimini şerâ'it-i mutâbık dâiresinde mu'âhedeye rabt eylediler.

Karamanoğlu'nun be-tekrâr ızhâr-1 isyân ile **Timurtaş Paşa'yı** tutup habse ilkâ ve yanında bulunanları katle ictirâ' eylediği haberi geldiğinden **Yıldırım Hân** kırk binlik ordu ile berk-i hâtıf gibi Rumili'nden Anadolu'ya yetişüp **Akçayır**'da Ali Bey'i der-dest ettirerek hasmı **Timurtaş Paşa**'ya teslim ettirdiler. Paşa gördüğü hakâret mukâbilinde bilâ-istizân kısâsen i'dâm eylediğini isbât ile mazhar-1 avf-1 âlf olmuş olduğundan, bu muhârebeye de **Larende** ve **İçil** ve **Ereğli** ve **Aksaray** ve **Develü** gibi Karaman memâlikinin bakıyyesini dahi zabt eylediler. Bundan sonra Sivas cihetlerinde otuz bin atlı ile saltanat da'vâsına kalkışan Kadı **Burhaneddin** üzerine hücum ederek **Kayseriyye** ve **Sivas** ve **Tokat** ve tevâbi'i ve 759 senesinde de **Kötürüm Bâyezid'e** sefer açarak **Osmancık**

ve **Canik** ve **Samsun** kal'alarını dahi memâlik-i mahrûsalarına ilhâk buyurmuşlardır.

(79) Timur Vak'a-i Dil-hırâşının Asıl Sebepleri

797 senesinde Sırp Kralı **Vılıkoğlu** zâhirde mûcib-i intişâbı olmak hakikatde icrâ-yı merâmına âlet-i ittihâz eylemek için hüsn ü endâmde adîmü'l-misâl hemşiresini **Harem-serây-ı** Hümâyûna kabûlünü niyâz etmek üzere **Edirne**'ye elçi gönderüp niyâz eyledi. Ve mes'ûlu makbûl-ı alî olduğundan mûmâ-ileyhi Bursa'ya göndereceği zamân **pâdişâhı** dâimâ zevk u sefâya alışdırmasını ve bu esnâda kendüsü için **Güğercinlik** kal'asını kurtarmasını dahi bir eyüce öğretti.

Şehriyâr-ı şecâ'at-şi'âr vech-i vecîh-i şer'î üzere mûmâ-ileyhâya Harem-i Hümâyûnlar silkine ilhâk eylediği anda ol arûs-ı kahr-ı bî-girin nigâh u zülfü kemendine bir sûretle bend oldu ki, kendüleri dâimâ nâhî-i menâhî iken mûmâ-ileyhânın izlâlıyla bi'l-külliyeye zevk u sefâya daldı. Vezir-i â'zâm **Ali Paşa** yâdigârı dahi“pâdişâhım pâdişâhlığa lâyük olan adâletdir, bu oldu mu ne yaparlar ise yapsunlar âb-ı tevbe her günâhı yıkar” diyerek ve'l-hâsıl bir taraftan Vılıkoğlu hemşiresi diğer cânibden **Ali Paşa** öyle muttakî ve cesûr ve gayûr ve çabuk olan bir **Pâdişâh**'ı pâdişâhlığa lâyük olan hâllerden mehcûr eylediler ki, ekser müverrihînin iddi'âsı gibi Timurlenk vak'a-i müteellimesinin zuhûruna asıl sebep bunlar olmuştur.

Vezîrî ki zîr-i bâr u zâr ola

Âkıbet ol devletin ahvâli nâ-hem-vâr ola

(80)Ali Paşa'nın bu mu'âmelelerden maksadı zimâm-ı hükûmeti ele alup istediğini yapmak idi. Böylelikle murâdına nâil olup **pâdişâh** zevk u sefâda ve kendüsü ahâlî ve berâyâyâ istediği zulmü icrâ etmekte idi.

“Balık baştan kokar” fehvâsınca bu hâller sâir vükelâ ve küberâyâ dahi sirâyetle me'mûrîn dahi ayş u işretten baş kaldıramaz oldu. Ve asdikâ-yı devlet dahi kemâl-i me'yûsiyyetlerinden nâşi hizmetlerinden hevesi kesildi ve rüşvet kapuları açıldı. Ve'l-hâsıl ta'ammüm-i ümmü'l-habâis envâ' fenalıklara bâ'is oldu.

Bu esnâda **pâdişâh** hazretleri ahvâl-i hâzırîya kesb-i vukûf etdiği anda ecdâd-ı izâmlarından mevrûs olan adâlet mesleğine sülûk ile ihânetleri sâbit olan seksen nefer kadıyı yakacak oldular ve sonradan afv ile cünha ve cinâyetleri kadar te'dîbler ile intifâ ve me'mûrînin ıslâhını Ali Paşa'ya havâle ile hükkâmın tanzîfine müsâ'de i'tâ buyurdıkları târîhlerde mufassal sûretle derc ve beyân edilmiştir.

Bu ahvâl arasında **Venedik** ve **Ceneviz** ve **Bulya** ve **İspanya** hükümdârlarının müttefikan Selânik taraflarına küllî asker çıkardıkları dahi başkaca mûcib-i tenebbüh olduğundan, Yıldırım Hân-ı Gâzî hazretleri her şeyden tâ'ib ü müstagfir olduğu hâlde 799 târîhinde külliyyetlü ordu ile Rumili'ye geçerek o kadar düşman kuvvetini fenâ hâlde mağlûb eyledikten sonra, **Selanik** ve **Yenişehir** kal'alarını merbûtâtıyla beraber ve fırka fırka (81) gönderdiği guzât-ı kirâmı ma'rifetleriyle **Livadya** ve **Atina** şehirlerini ve **Mitroviça** kal'asını ve ba'zı İslav memâlikini zabt ettikten mâ'adâ **İstanbul**'u dahi muhâsara eylemiş ise de, **Macar** kralının

yüz binden mütecâviz ordu ile **Tuna** taraflarını tahrîb eylediği haberi gelmesi üzerine muhâsarayı bıragup **Sofya** taraflarına yürüdü.

Sultân-ı zî-şân hazretlerinin bu esnâlarda dil almak için gönderdiği askerden birkaç günler haber alamamasına canları sıkılıp, bir karanlık gecede yalnız başlarına **Niğbolu** Kal'ası'nın tâ dîvârına kadar giderek muhâfızı bulunan Turhan Bey'i "**Bre Turhan**" diyerek çağırarak ve kal'anın ahvâlini bir bir anladıkları ve ertesi günâle's-seher düşman üzerine savlet-i şedîdâne ile hücum eyledikleri esnâda fedâkâr bir düşmanın ordu-yı hümâyûna kadar sokulup mübârek re'is-i âlilerine havâle eylediği şimşîrden cism-i hümâyûnları âzürde olup atından yere düşmüş iken yine aslâ fütûr getürmeyüp ve heman atına binüp düşman ordusunu berbâd ve perîşân ve pek çoğunu Tuna'ya döküp iğrâk ve bî nişân eyledikleri muhakkaktır.

İstanbul'un fethi hakkında olan teşebbüsleri ânîfü'l-beyân Macar muhârebesinin zuhûru sebebiyle teahhur eyledi ise de, bu sırada Şile Kal'ası'nın fethi dahi bu ârzü-yı hümâyûnlarını tezyîd eylediğinden, mütevekkilen ale'llah hareketle ol vakit **İskender Boğazı** ve el'ân **Boğaziçi** denilen **Göksu** çayırılığında ordularını kurup **Karadeniz'e** (82) gidüp gelen gemilerin yolunu kesmek için **Güzelce Hisarı** ya'ni **Anadolu Hisarı'nı** yaptırdıktan sonra **İstanbul imparatoruna** "İstanbul'u teslîm eder ise dilediği mahalle gitsün ve illâ kendüsünü yok bilsün" meâlinde gâyet tehditlü teklifâta başladı.

İmparator fenâ hâlde korkup derhâl arz-ı itâ'at ve kabûl-ı cizye ile on bin filori takdîmine müsâra'at ve vüzerâ ve ümerâyâ dahi âlî hediyeler göndererek şefâ'atlerini recâyâ mübâşeret eyledi. Ali Paşa'ya hedâyâ-yı zâhireden başka içleri altun ve gümüş dolu ta'âm vesilesiyle on aded balık dahi gönderdiği menkûdür.

Sultân Bâyezid hazretleri **İstanbul**'un fethine dair olan **Hadîs-i Şerîf-i meşhûre** mâ-sadak olmak için bu bâbda recâ ve tavassutlara iltifât etmemek istemiş ise de, imparatorun en ziyâde mahbûbu olan Ali Paşa desîse-i musanna'a ile pâdişâhı irzâ eyledi. Şöyle ki; **İstanbul**'da ihtiyâr olunacak mahalde bir İslâm mahallesi ve mesâcid ve ma'âbed teşkîl ve inşasıyla hutbe ve sikke nâm-ı hümâyûna mensûb olup fakat hükûmet-i örfiyyesi taraf-ı mülûkânedan imparatora tefvîz kılınmak sûretlerine karâr verilerek, zikr olunan mahalleye **Tarakçı** ve **Göynük** kasabalarından ahâlî götürülerek iskân edilmiş ve kadı ve hatîb dahi ta'yîn olunmuş ise de, **Timurlenk** vak'asından sonra imparator İslâmın kimisini katl ve kimisini dürlü dürlü ezâlarla tard ve **Câmi'** ve hâneleri kâmilen hedm etdirmiş ve tard olunan İslâmlar **İstanbul**'a civâr bulunan **Kınıklı**'da tevattun eylemiştir.

(83) **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretleri bundan sonra Rumili'ye geçüp **Kara Ferye**'yi ve o civârda bir çok yerleri feth etdikden sonra Edirne'de âlî **Câmi'** ve imâret ve sâir hayırlı işler yaptırmış ve ba'dehû guzât-ı kirâmı ma'rifetleriyle **Tırhala** Kal'ası'nı **Engürüs** taraflarında bir takım memleketleri ve Anadolu'da **Kengırı** taraflarını ve **Türkman** memâlikinden **Behisni** ve **Selâtiyye** ve Kürdistân'da **Divriği** ve **Darende** ve **Kemâh** kal'aları gibi bir çok mahalleri memâlik-i mahrûsalarına ilhâk buyurdular.

803 târîhinde **Timurlenk**'in Sivas havâlisiini yakup yıkmağa başlaması üzerine Bağdad Hâkimi **Sultân Ahmed Celâyirî** ve **Karakoyunlu Aşireti Reisi Kara Yusuf** hâk-i pâ-yı hümâyuna gelüp dehâlet etdiler.

Erzincan Hâkimi Taharten Timur'a pâdişâh'dan şikâyet etmesiyle **Timur Sultân Bâyezid**'e gâyet mut'azzimâne yazdığı mektubda,

kendüsünü senâ' ve **sultana** kadh isnâdına ictirâdan mâ'adâ **Ahmed Celâyirî** ve **Kara Yusuf**'u Kemah Kal'ası'nı talebde ısrâra başladı. Bundan başka **Sivas**'ı istilâ eder iken başlarında **Kur'ân-ı Kerim** ve ellerinde toprak olduğu hâlde merhamet istid'â'sıyla istikbâline giden altı bin adamı içlerine bulunan çocuk ve kadınları dahi istisnâ etmeyerek atların ayakları altında ve kuyular içinde diri diri öldürüp **Sivas** ve **Hama** ve **Humus** ve **Ba'lebek** havâlsini kâmilen yağmâ vü gâret etdirdiği ve **Mısır Sultanı Berkuk**'u mağlûb eyledikten sonra bir kat daha cesâret alarak (84) **Şam-ı şerifin** fakat **Câmi'-i Emeviye** minâresinden başka yanmamış bir yeri bırakmadığı ve hattâ **Yezid tâifesini** bu câmi'-i şerif içine doldurup diri diri yakdığı ve **Kürdistan** ve **Ermenistan** cihetlerini kâmilen tahrîb eyledikten ve **Bağdad**'a teveccühle orasını dahi yakup yıkdıktan sonra ahâlisini katl-ı âmm edüp dimâ'-ı müslimîn ile **Dicle** nehrinden su yerine kanlar akıttığı ve Fransız târihlerinin beyânına göre en nihâyet Şehzâde Ertuğrul Hân'ı dahi tutup öldürdüğü ahbâr-ı melâlet-nisârı birbirini müte'âkib vâsıl-ı sem'-i âlî oldu.

Cenâb-ı mâlikü'l-mülk zü'l-celâlin sıfât-ı kudsîyye-i cemâliyye ve celâliyyesi îcâbınca tanzîm mecârî-i umûr-ı âlemde her neyi murâd eder ise anın adem-i vukû'una hiçbir mâni'in perde-keş-i haylûlet olamayacağına işte bu Timur vak'a-ı dil-hırâşî dahi pek büyük sened olabilir.

Çünkü **Yıldırım Bâyezid Hân** gibi fatîn ve zeki ve tecribelü bir **pâdişâhın** mazhar-ı sıfat-ı celâl-i Rabbâni olan Timur-ı makhûra o sırada yapılacak şey muktezâ-yı vakt ü hâle göre hareket ya'ni iltizâm-ı müdârâ ile kâ'ide-i hazmü ihtiyâta ri'âyet idüğünü bilmezler mi idi diyebilirüz. Elbette cümleden ziyâde bilürlerdi. Lâkin murâdullah bu idi ki, kemâl-i adl ü şevket ve mezîd-i kuvvet ü kudret ile cihânı ditretmiş olan hasîb ü nesîb bir pâdişâh, haseb u nesebi meçhûl ve bu rütbe zulm ü gadr ile

meşhûr olan Timurlenk gibi bir adama vâkı'â dünyâda her şeyden ziyâde nefse ağır gelecek tarîk-ı mudârâyâ gidemediğinden mücerred-ı muhâfaza-i şân-ı devlet ve sıyânet-i tebe'a vü ra'iyet uğurunda muhârebeyi göze alup, sekiz yüz bin kişiyi (85) hâvi olan Timur ordusuna üç yüz bin neferden ibâret olan ordu-yı hümâyûnlarıyla **Ankara** civârında kâin **Çubukabad** sahrasında hücûm eyledi.

Ordu-yı hümâyûnun mikdârı bu rütbe az olmakla berâber çünkü Sadrîa'zam Ali Paşa yukarıdan berü tafsîl olduğu üzere ikbâl harîsi bir zât olmasıyla asdikâ vü emekdârân-ı devleti pek ziyâde dinler imiş. Veliyy-i ni'metine inkisâr aldırılmış olduğundan guzât-ı kirâm bu muhârebeyi zâten me'yûsiyye-i kâmile ile müteşebbis olmuşlar idi.

Hâl böyle iken, 804 senesi zilhiccesinin on dokuzuncu cuma günü başlanılıp sâ'at altıdan akşama kadar devam eden fevkâ'l-âde şedîd müsâdemede Timur'un o rütbe kuvve-i cesîmesine **Yıldırım Hân-ı Gâzî'nin** hârikü'l-âde olarak gösterdikleri celâdet ü gayretleri ve Osmanlı dilâverlerinin şecâ'at ü sebâtları tekâbül etdi ise de ne çâre ki bir takım veliyy-i ni'met hâinleri ya'ni Germiyan, Aydın, Menteşe, Saruhan asâkiri mukaddemce Timur'un yanına kaçmış olan beylerini ve elli kadar Tatar haşerâtı dahi ibtidâ vaka'nın zuhûruna bâ'is olan re'isleri Taharten'i Timur'un ordusunda görüp küfrân-ı ni'metlik gibi bir alçaklığı kabul edüp Timur'a tâbi' oluverdiler.

Vüzerâ ve guzât-ı kirâm ordu-yı hümâyûnda inhizâm emâreleri zuhûr ettiğini görünce şehzâdegânı tahlîs kaydına düşüp Ali ve Murad paşalarla **İnebey Subaşı** ve Yeniçeri Ağası **Hasan Ağa Emîr Süleyman Hân'ı** ve Bursa'da bulunan hazîne-i hümâyûnu alup **Kasım Çelebi'yi** (86) İstanbul imparatoru nezdinde rehin bırakarak **Edirne'ye** ve **Timurtaş** ve **Süleyman** paşalarla **İshak** ve Mihaloğlu **Gâzî Mehmed** Beyler dahi

Çelebi Sultân Mehemed Hân hazretlerini kapdıkları gibi **Tokat** taraflarına aşurmuşlardır. İşte bu esnâda **İsa Hân** dahi Bursa taraflarına savuşup **Mustafa Hân** külliye gâib ü nâ-bedîd olmuştur.

Pâdişâh kûh temkîn ordunun bozulduğuna dahi kat'â bakmayup yanında kalan topu on bin yeniçeri ve Sırp asâkiriyle bir tepenin başında cebel-i râsih gibi düşmana göğüs gerüp üzerine gelen düşmanları ahşâmdan sonralara kadaṛ şimşîr-i celâdetiyle doğramış ve dünyâda göstermediği besâletkârlıklar bırakmamış ise de asâkirimiz buranın dahi pek çoğu şehîd ve nâ-bedîd olunca çaresiz ric'ate mecbûr oldular.

Bu esnâda havâss-ı hidemâtdan bir sâdık bendesi, “pâdişâhım gördünüz mü ser-hoş vezîrinizin sû-i tedbîr mu'âmelâtı başınıza neler getürdü nâmus-ı saltanatınızı muhâfaza kaydında bulunan asdikâ'-yı bendegân ve emekdârınızı ve asâkir-i şâhânenizi bu derece kırdı ve vazifelerini olmayacak yerlere sarf etdirdi. Bu yüzden hem hazîne-i hümayûnları perîşân ve hem de ahâlîyi efendimizden rû-gerdân eyledide bu tehlikelere ilkâ'ya sebep oldu” dediği *Hayrullah Efendi Târîhi*'nde mastûr ve mezkûrdur.

Ve'l-hâsıl sultân-ı zî-şân düşmanlarını yarup yıkup bayâğı semt-i selamete dahi çıkdı ise de, zulmet-i leylde giderken ez-kazâ atı yuvarlanmasıyla Timur'un askeri zenbûr-ı belâ gibi etrafını kuşadup (87) re'isleri bulunan Muhammed Mîrzâ ma'rifetiyle ve kemâl-i hürmet ve ta'zîm ile Timur'un huzûruna îsâl olundu.

Timurlenk **Sultân-ı zî-şânı** tâcdârînin dışarusundan istikbâl ederek tevkîrât ve ikrâmat-ı lâyika ile kabûl eylediği ve zât-ı hümayûnlarıyla yanlarında kalan şehzâdeleri **Musa Hân** hazretlerine ayru ayru müzeyyen

çadırlar kurdurarak ve ma'iyyetlerine ümerâsından nâm-dâr zâtlar ta'yîn ederek her dürlü îfâ-yı levâzım-ı mihmân-nevâzîde bulunduğu ve hatta **Sultân** hazretlerine yine makarr-ı saltanat-ı uzmâya i'âdeyi dahi va'd eyledi. Ve benât-ı muhaddere-i hazret-i **Pâdişâhî**'den birini **Mirzâ Ebubekir**'e nâmzed ederek karâbet-i sıhriyyeti dahi rağbet gösterdiği ve Timur'un kafesinde habs etdirmesi vakı'a mutâbık olmayup **Sultân** hazretlerinin kemâl-i nâmûsu ve hamiyet-i aliyyeleri îcâbınca bir mahalle gidilmek lâzım geldikde ata binup taht-ı nevân ile azîmet buyurduklarından bu taht-ı revana kafes ma'nâsı verildiği târîhlerde mezkûrdur.

Müverrihin sûfiyyeden ba'zıları mesned-i saltanat makâm-ı celîl-i hilâfetdir. O makâm-ı mukaddesinde bulunan **selâtin-i izâm** hazerâtının herkesden ziyâdenevâhî ve ma'âsîden ittikâ eylemeleri lâzım gelürken **Sultan Bâyezid** hazretlerinin her ne kadar sonraları bi'l-küllüye tâib ve müstagfir olmuşlar ise de bir aralık Vılıkoğlu hemşiresiyle Vezîr Ali Paşa'nın iğfâlâtına kapılarak hilâf-i şer'î şerîf hâllerde buldukları için min-tarafillah bu felâket-i uzmânın vukû'a geldiğini iddi'â ederler.

Timur-ı makhûr bu sûretle murâdına nâil olduktan sonra gözünü memâlik-i mahrûsaya dönüp (88) **Sultân Bâyezid** gibi müdebbir pâdişâhın sâye-i adâletlerinde ma'mûriyyet tezyînâtıyla gelin gibi ziyetlenmiş olan o güzel memleketlerin ekser cihâtını çâr-gâh-ı mubâh gibi fırka fırka taslît eylediği asâkir-i cerrârı vâsıtasıyla tahrîbe başlayup ahâlî ve berâyâ haklarında etmediği mezalim ve göstermediği hakâret ü hasârât bırakmamışdır.

Ez-ân-ı cümle **Aydın** ve **Menteşe** ve **Tire** ve **Mağnisa** ve **Karesi** cihetlerini kâmilen yağma vü târâc ve müttehayizan ve a'yânını habishanelere atarak fûls-i ahmere muhtâc etdikden mâ'adâ **Emîr-i Şehir**

ve **Molla Fenârî** ve **Şeyh Mahmud** gibi guzât-ı kirâm hazerâtını zencire urmak ve medreseleri ve **câmi'-i şerîfleri** atlarına âhur yapmak gibi memâlik-i mahrûsa ve millet-i beyzâ'-yı İslâmiyye haklarında hâtır ve hayâle gelmeyecek hasârât ve hakâreti icrâ eylemiştir. Yalnız Bursa'dan o zamânların hesabınca 140 bin kiselik nukûd ve emvâli gasb ve dört yüz bin kiselik emvâl ü eşyâyı dahi ateşde yakdığı tevârihde musarrahdır.

Bundan mâ'adâ mücerred Devlet-i Aliyye'yi min-ba'd cem' olamayacak derecelerde parçalamak için **Karaman** ve **Aydın** ve **Menteşe** ve **İsfendiyâr** familyaları bakıyyesinden yanına kaçmış olan bir takım derbederlere babalarının hükûmetlerini i'âde etmesiyle Anadolu kıt'asında defa-i sâniye olarak tavâif-i mülûk teşekkülüne sebep olmuştur.
La'netullahi aleyh

Çelebi Sultân Mehemed Hân Hazretleri Şehzâdelikleri Zamânında Peder-i Sâmilerinin İrtihâllerine Kadar Güzerân Eden Müddet-i Zarfında Mihaloğulları'ndan Gâzî Mehemed Bey'in Hidemâtı

(89)Yukarıda beyân olunduğu üzere sonraları bânî-i sâni-i Devlet-i Aliyye unvân-ı sâmi'sini ihrâz eden **Çelebi Sultân Mehemed** hazretleri muhârebeden çekildiği esnâlarda on dört yaşlarında idiyseler de, "akıl yaşda değil başdadır" meselince bu rütbe-i nev-cüvânlığıyla berâber gâyet zeki ve şeci' ve gayûr ve ümerâ-yı sâdıkasının ârâ-yı sâibesinden aslâ ayrılmaz bi **pâdişâh-ı nâdirü'l-emsâl** olduklarından, hânedan-ı ebed-peymâ-yı cenâb-ı Osmanî'nin muhâfazasına ve esas-ı Devlet-i Aliyye'yi yeni başdan tanzîm ü tahkîme başlayup, şu karışıklık zamânında yanından ayrılmamış olan **Timurtaş** ve **Süleyman** paşalarla **Gâzî İshak** ve Mihaloğlu **Gâzî Mehemed** beyler gibi ümerâ-yı sâdıkası ve

toplayabildiği bir mikdâr cüz'î asâkir-i şeci'ası önüne düşüp ibtidâ-yı vak'adan istifâde ile bir takye kapmak hulyâsına kalkışan ma'hûd **İsfendiyâr** Bey'in bin kadar haşerâtı hâvî olan kuvvetini şiddetlü muhârebe ile berbâd ü perîşân ve ekserini tu'me-i şîmşîr-i ateş-feşân eyledi.

Sultân-ı müşârün-ileyh hazretleri işbu birinci muzafferiyetini ni'me'l-fâl addiyle daha bu zamânlarda Bursa üzerine yürümek azminde bulundular ise de, ümerâ-yı umûrdîdesinin böyle pek az ve yorgun askerle Timur asâkir-i zâlimesinin ortasına düşülmesi tehlikelü olacağına dâir vaki' olan ihtârlarını kabûl ile **Amasya** taraflarına çekilüp bir müddet orada netîce-i hâle muntazır oldular. Ve Amasya'dan icrâ-yı adâlete başladıkları esnâda büyük birâder-i âlîleri **Emir Süleyman** hazretlerine mahsûs elçi gönderüp **Edirne** tahtgâhına cülûs-ı hümâyûnlarını tebrîk eylediler. Ve işte bu hengâmda Timur tarafından taslît olunan **Kara Devlet Şâh** üzerine bi'l-hücûm merkûmu i'dâm ve ordusunu fenâ hâlde dû-çâr-ı inhizâm eyledikten mâ'adâ, kalan (90) askerini çoğunu dahi ordu-yı hümâyûnlarına ilhâk buyurdular.

Bundan sonra kezâlik Timur'un Niksâr Kal'ası'nı zabt etmek için tahrîk eylediği **Kubadoğlu** askerini perîşân ve bu zamâna kadar fethi müyesser olmayan **Felnik** Kal'ası'nı dahi feth ile tezyîd-i şân eyledi.

Sultân Mehmed hazretleri bundan sonra İnâloğlu'nun yirmi bin kişilik **Türkmen** ordusunu dahi berbâd ve perîşân eyledi. Bu muhârebede ol mikdâr düşman katl olunmuşdur ki leşlerden tepeler peydâ olmuş iken, min-tarafillah asâkir-i nusret-me'âsirden bir neferin burnu bile kanamadığı târîhlerde garâibden olarak mezkûrdur. Ve müte'âkıben **Gözleroğlu** kuvvetinin gözlerine cihânı teng ü târ edüp kâffe-i emvâl ü eşyâsını iğtinâm eylediler. Bundan sonra Timurlenk tahrîkâtıyla icrâ-yı mezâlim

eden Köpekoğlu'nu bir seher vakti uykuda iken basup cem'iyet ve kavmiyyetini berbâd ve târ u mâr ve müte'âkıben **Mezîd** nâm şakîyi ele geçürmüş ise de, ziyâde şecî' ve yakışıklı bir zât olduğundan afv buyurdular. Bu zâtın sonraları **Mezîd Bey** nâmıyla şöhet bulup Sivas'ın i'mârı gibi şeylerde Devlet-i Aliyye'ye hüsn-i hidmeti görülmüşdür.

Sultân-ı nev-cüvânın bu kadar az kuvvetle müddet-i kalîle zarfında vâki' olan fütûhât ve muzafferiyâtı fevkalade bir hâl olup, şân ve şöhet her tarafda söylenmeğe başladığından ve Timurlenk mülâhaza-i avâkıb ile âdetâ havf u endişeye düşüp **sultânı** ele geçürmeğe çok çabalamış ve hattâ kızını tezvîc ve her emelini tervîc ârzûsunda bulunduğundan bahisle pek çok mevâ'idî hâvî (91) da'vetnâme ve **Sultân Bâyezid** hazretlerinden dahi emirnâme göndermiş ise de, cenâb-ı Hakk'ın bu zamânda dahi hıfz-ı ilâhisi yetişmiştir. Şöyle ki;

Sultân Mehemed "Timur için bir hatve bile atmam, fakat peder-i müşfikimin emirlerine icâbetsizlik edemem" diyerek gidecek oldu. Ve hattâ ümerâsının men'lerini dinlemeyüp yola dahi çıkdı ise de, esnâ-yı râhda Tatar haşerâtının mükerreren üzerine hücumlarından bahisle nâmelere cevabnâmeler yazup makarr-ı hükûmetlerine avdet ve bu bâbda dahi pek isâbet buyurmuşlardır.

Sultân Bâyezid hazretleri Timurlenk gibi bir gaddâra me'sûr ve serîr-i saltanatından ve evlâd ü ahfâdından dûr olmakdan ve en ziyâde de memâlik-i mahrûsa ve teba'-i sâdıkalrı hakkında dâimiü'l-vukû' olan mezâlim ü te'adiyâtı işitmekden pek ziyâde mükeder olup, eğerçi Timur-ı makhûr def-i gumûm ve hücum için müşârûn-ileyh hazretlerini ziyâfetlere ve safâlı cihetlere da'vetle ri'âbetlerde bulunmuş ise de, bu misillü endişe vü kederin def'i mi mümkün olabilir? **Sultân-ı** müşârûn-ileyh hazretleri mücerred elem ü kederden nâşî mübtelâ oldukları illet-i sadriyye-i

hafakāniyeden ifâkat bulamayup 805 senesinde Akşehir'de âzim dâr-ı cinân olmuştur.

Rahmetullah-ı aleyh rahmeten kâmileten

Sultân-ı müşârün-ileyh efendimiz kırmızıya mâil berrâk ve beyâz ve müdevver çehrelü, kumral kaşlu büyücek burunlu kumral sık sakallu, yakışıklı ve gâyet güzel şekilde cesûr ve çabuk ve bî-pervâ bir pâdişâh-ı zî-şân idiler. Re's-i âlîlerine vaz'-ı kadîm üzere külâh-ı zer-kârî giyüp üzerlerine ekseri Bursa'da yapılan ağır çatma ve katîfe kumaşdan ma'mûl bol ve gösterişli (92) elbise telebbüs buyurdıkları, ve hil'at ihsânı usûlünün anların ahd-i hümâyûnlarından kaldığı târîhlerde zikr ü beyân olunmuştur.

Müşârün-ileyh efendimizin hayrât u hasenâta meyl ve rağbetleri yukarılarda ve tevârîh-i mufassalada tavzîh olunan me'âsir-i celîlelerinin ulviyyetiyle meşâyih ve ulemâya meyl ü rağbetleri zamânlarında bunların kesretiyle ma'lûm olur. Söz söylemekte ra'd güftâr ve meselâ Asya kıt'asında en ziyâde meşgûl zann olundukları zamânlarda berk-i hâtif gibi Avrupa kıt'asında görünüp kat'ı mesâfede yıldırım-reftâr olunduklarından **Yıldırım** unvân-ı âlîyyesiyle on dört sene müddet bu iki kıt'a-i cesîmeye nefes aldirmayarak hüsn-i idâreye muvaffak olmuşlardır.

Ve'l-hâsıl kâffe-i mehâsini câmi' bir pâdişâh adîmü'l-misâl olduklarından Fransız müverrihlerinden Mösyö Jevan'ın beyânı gibi Timurlenk vak'ası feleğin nâdiren bir zâtı ulviyyetın tâ nihâyet derecesine çıkardığı ve düşürdüğü zamân âlemlere ziyâde velvele ve hayret vermek için tâ o dereceden düşürdüğü meseline tamâmıyla misâl olur.

Yıldırım Gâzî Sultân Bâyezid Hân-ı Evvel Hazretlerinin Târîh-i Velâdetleri, Sene 748

Müddet-i Saltanatları, Sene 14

Târîh-i İrtihâlleri, Sene 805

Müddet-i Hayâtları, Sene 63

Temme

(93)Cedd-i merhûm Gâzî Mehemmed Bey'in Hudâvendigâr Gâzî Sultân Murad Hân hazretlerinin ümerâlıkları silkinde 20 sene hidmet eylediği yukarıda zikr olunmuşdu. **Sultân Bâyezid** hazretlerinin birinci derecede bulunan ümerâsından ma'dûdiyyeti dahi bâlâda beyân olunan terceme-i hâliyle müsbet bulunup binâen-aleyh **Sultân-ı** müşârün-ileyh asr-ı celîlleri müddeti olan 14 sene, ki cem'aen 34 sene müddet bu iki **pâdişâh-ı** cihân-penâha hidmet eylediği inde'l-hisâb zâhirdir.

Timurlenk **Akşehir'e** azîmetini **sultân**'ın husûl-ı sıhhatine hidmet maksadına binâ etmiş ise de, sahîh olmayup asıl ârzûsu o civârda olup derûnunda bir çok ahâlîmalı bulunan **Eğirdir** Kal'ası'nı yağma etmek idi. Böylelikle bu emeline dahi muvaffak olduğu sırada **Sultân Bâyezid**'in irtihâlleri haberini aldı. Bütün ahâlî ve berayâ ana ve babaları vefât etmiş gibi **pâdişâhları** için ah u feryâda başladığını görünce gûyâ etdiğine nâdim olup, vah eyvâh şer'-i şerîf ahkâmın tamâmıyla icrâ eden ve dürlü adâletlerle bu kadar halkı kendüsüne bu rütbe ısındıran bir **pâdişâh**'ın i'ânelerinde bulunmadım da ilâ-yevmi'l-kıyâm bed-nâm oldum, gibi bir takım sözlerde ve gösterişlerde bulunduğu târîhlerde mezkûr ise de, yapacağını yaptıktan sonra söylenen sözün sıhhatine mi inanılır.

Timur bu haber üzerine icâleten **Akşehir'e** gelüp kalbi mahzûn olan **Musa Hân** hazretlerine musanna kılıç ve müzeyyen hıl'atlar ve atlar

vererek ve **Bursa** hükûmetini kendülerine tevfiz eyleyerek icrâ-yı tesliyet eyledikten sonra cennet-mekânın cesed-i şerîflerini vasiyyetleri üzere Bursa'ya götürmelerini (94) tavsiye eyledikten sonra **Sultân Mehmed** ve **Emîr Süleyman** hazerâtına dahi alî hediyeler ve ta'ziyet-nâmeler göndererek şenâyi'-i ahvâlini örtmeğe çalıştı ise de, bu kabilmidir. Lâkin canâb-ı Kahr-ı izüntikâmın daha bu zamânlarda kahr-ı celâlisi erişüp merkûmun beli bükülmeğe başladı. Şöyle ki;

Ahfâdından Mirzâ Mahmud'un vefâtı haberini alup ve sâir husûslarda dahi alâim-i idbârını anlayup **Musa Çelebi**'yi Germiyan hâkimi nezdine bırakarak **Akşehir**'den hareketle Erzurum'dan Gürcistan'dan geçerek Semerkand taraflarına yıkılıp gitdi.

Lâ'netullahi aleyh lâ'neten vâsi'aten

Timurlenk vak'ası bütün târîhlerde mufassal olduğundan tekrârdan bi'l-vücûh müstağni idiyse de, Cenâb-ı Hakk'a nihâyetsiz şükürler olsun Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâmın müeyyed min indillah bulunduğu ve kâsd edenlerin az gün içinde Kahhar-ı zü'l-celâlin intikâmına uğrayup bi'l-küllîye mahv u perîşân olduğuna, işte hâl bu raddeye gelmiş iken bayağı cihângirlik unvânını kazanan bir devletin az zamân içinde külliye mahv ve münkarız olması Devlet-i Aliyye'nin ise hamden sümme hamdâ ilâ-yevmi'l-kıyâm bâkî ve müterakkî bulunması pek büyük bir delîl olduğundan bu bâbda da bütün bütün ihtiyâr-ı sükût olunamamıştır.

İhtilâfât-ı Şehzâdegân Esnâsında Mihâloğulları'ndan Gâzî Mehmed ve Yahşi Beylerin Hidemât-ı Vâkı'ası

Sultân Bâyezid hazretlerinin irtihâllerinden sonra hükûmet-i Osmaniye üç hükûmet-i müstakilleye münkasım olmuştur. Şöyle ki; **Emîr Süleyman Hân Edirne**'de, **Sultân Mehmed Amasya**'da ve **İsa Hân (95) Bursa**'da câlis-i evreng-i saltanat olarak her biri müstakillen hükûmet ve saltanat sürmüşlerdir.

Emîr Süleyman İsa Hân'ı izâle ile Bursa'ya dahi sahip olmak için tekâmîl Rumili kuvvetiyle Anadolu'ya geçmiş ve Ankara'ya kadar ilerülemiş ise de, gittiği yerlerde zevk u sefâya dalup hükümdârlık vezâyifini tamâmiyle icrâetmediğinden ve askeri dahi ahâlîyi yağmâ-gîrlikle bîzâr etdiğinden nâşî, zuhûr eden fitne vü ihtilâlât netîcesinde bahtiyâr olamamışlardır.

İşte bu esnâda **Sultân Mehmed** hazretleri birâder-i âlîleri müşârûn-ileyhin hatt-ı ric'atini tehdîd yolunda gâyet mâhirane bir mânevra icrâ buyurmuşlardır. Şöyle ki;

Yanlarında bulunan küçük birâderleri **Musa Hân** hazretlerini ma'iyetine Mihaloğlu **Gâzî Mehmed Bey**'i ve lüzûmu mikdâr asker katarak Sinop'da[n] **Eflak** yakasına geçürdü. Eflâk hakimi **Emîr Süleyman** askerinden zaten pek ziyâde iz'âc gördüğü cihetle **Musa Hân**'ın vürûdlarını câna minnet bilmiş olduğundan, yanlarına heman lüzûmu mikdâr Eflak askeri katarak müşârûn-ileyhi Edirne üzerine yürüdü. Bu esnâda Rumili ümerâsından ba'zı zatlar dahi gelüp **Musa Çelebi**'ye tâbi' oldu.

Süleyman Hân hazretleri bu haberi işitdiği gibi Anadolu'dan heman Rumili'ye geçti ve **Musa Hân**'a galebe eyledi ise de, böyle rakîb-i kavisi karşusunda iken aslâ ihtiyâta ri'âyet etmeyüp yine zevk u sefâya daldı.

Rütbe-i celîl **saltanat** makâm-ı âlî-i **hilâfet** olmağla, öyle mest ü medhûş olanların bu (96) makâm-ı âlîde pâyidâr olamayacağına işte müşârûn-ileyh hazretlerinin dahi âkıbet-i devlet ü şevketinin pâyidâr olamaması pek büyük misâldir.

Emîr-i müşârûn-ileyh hazretleri bir gün hamâmda nüdemâsıyla bî-kaydâne eğlenmekte olduğunu **Musa Hân** hazretleri haber alup **Edirne**'yi kuşatıverdi. Cedd-i merhûm **Gâzî Mehemed Bey**'i ve **Koyun Musası**'nı Musa Çelebi'nin askeri önünde görüp haber getürenleri **Emîr-i müşârûn-ileyhin** taltîf edeceği yerde bi'l-akis tevbih ve ta'zîb eylemesi üzerine Koca **Gâzî Evrenos Bey** hamâma kadar gidüp bari cânını kurtarmasını ihtâr eylemiş ise de "Be hey Lala! Musa kimdir ki bana karşı gele? Var işine git zevkimi bozma" diyerek ve Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'nın sakalını bir dellâke tıraş etdirerek ikisini dahi huzûrundan def' ü tard eyledi. Hasan Ağa bu mu'âmeleden pek ziyâde müte'essir olduğundan hamâmdan çıktığı gibi umûm ümerâ ve asâkire hitâben, " ey arkadaşlar, bu derecelerde nefsi emmâresine tâbi' olan zâtdan pâdişâhlık ümîdi tutmak âdetâ akılsızlıktır. Ben gidiyorum, siz de başınızın çaresine bakınız" diyerek Musa Hân tarafına yürüdüğü gibi tekmi'l ümerâ ve asâkîr dahi ana teba'yyetle **Musa Hân** hazretlerini alup **Edirne**'ye götürdüler.

İş bu dereceye geldikten sonra **Emîr Süleyman Hân** hazretleri hâb-ı gafletden uyanup İstanbul'a kaçma'a çalıştıysa da, **Düğüncü Köyü** nâm mahalde tutulup **814** târîhinde köylüler tarafından şehîd edilmiştir.

Rahmetullahı aleyh.

Müşârûn-ileyh hazretleri cesûr ve sahî ve yakışıklı ve erbâb-ı ilm ü hünere ri'âyeti ziyâde bir cevân (97) iken, ihtimâl ki yine yanında bulunan ma'hûd **Ali Paşa**'nın iğfâlâtı teisîrâtıyla mübtelâ oldukları âvârelikten geçemeyüp muhâfaza-i hukûk-ı saltanata i'tinâ' etmediği için bu hâllere giriftâr olmuşlardır.

Şehzâde Süleyman Hazretleri'nin Müddet-i Saltanatları

Mâh: 2   Sene: 8

Timur vak'asından sonra **Sultân Mehmed Hân** hazretlerinin ma'iyetlerinden ayrılmamış olan cedd-i merhûm **Gâzî Mehmed Bey**'i Musa Hân'a terfikan Rumili'ye göndermiş olduklarına dâir bulunan rivâyetin sıhhatini **Edirne**'ye gidilirken Musa Hân asâkirinin önünde ibtidâ Gâzi-i müşârûn-ileyhin görülmüş ve ale'l-husûs âtîde beyân olunacak me'mûriyeti te'yîd edebilür. Çünkü **Musa Hân** gibi hadîdü'l-mizâc bir pâdişâhın gâzî-i müşârûn-ileyhe eskiden berü emniyeti olmuş idi, kendüsünü en mühim me'mûriyetlerine ta'yîn buyurmayacakları ednâ mülâhaza ile ma'lûm olur.

Sultân Musa Hazretleri'nin Müddet-i Saltanatlarında Mihaloğulları'ndan Gâzî Mehmed ve Gâzî Yahşi Beylerin Hidemât-ı Vâkı'aları

Musa Hân hazretleri 823 senesinde **Edirne** tahtgâhına cülûs buyurmuşlardır. **Emîr Süleyman** hazretlerine gâlib gelürse Rumili kıt'asını yine kendülerine terk edeceklerini birâder-i âlîleri **Sultân Mehmed** hazretlerine va'ad eylemiş ise de, lezzet-i istiklâliyyeti tatdıkları gibi, o misillü va'adlerden nükûl ile Mihaloğlu Gâzî **Mehmed Bey**'i Rumili beylerbeylikleri ve **Şeyh Bedreddin**'i dahi kadı'askerlikleri

mesnedlerine ve sâir ümerâ-yı kadîmesini dahi münâsib me'mûriyyetlere (98) ta'yin ederek müstakillen saltanat sürmeğe başladılar.

Musa Hân hazretlerinin ümerâ-yı mümtâzesinin terceme-i hâlleri *Âli Târîhi*'nde mezkûr olmağla, bunlardan Gâzî Mehemmed ve Gâzî Yahşi Beyler'in terceme-i hâlleri bu mahalle nakl olundu.

Âli Târîhi'nin Aynen İbâresidir

Mehemmed bin Mihal: Osman Hân-ı Gâzî zamânından berü sadâkatle meşhûr-ı cihân olan dûdmân-ı sa'adet nişândan olmağın, Rumili beylerbeyliği verilmişidi. Kemâl-i celâdet ü şehâmetle meşhûr oldukda umûmen ser-hadlerin leşkerine merci' ü melâz olmağla devleti temhîd-i mukaddemât-ı saltanattan add etmişidi. Sultân Musa katlinden sonra Tokat Kal'ası'nda habs olundu. Sekiz yıl azâb-ı elîm ve habs-i müstedîm belâsından sonra **Sultân Murad bin Mehemmed Hân** asrında halâs oldu. Hattâ anın ıtlâkıyla bir fitne-i azîm basılmış oldu.

Yahşi Bey: Mezbûr Mehemmed Paşa'nın karındaşıdır. Evlâd-ı Mihal'in biri dahi mîr-i mezbûrdur. Devlet-i Musa Hân'da Rumili serhadlerinde emîr-i kârdân idi. Hadd-i zâtında şecâ'at ü şehâmetle engüş-nümâ-yı a'yân olup, kılıcından kan damlar ebr-i büzûr-guvâr-ı devlet nişân idi.

Gâzî Yahşi Bey'in dahi bu zamânlara kadar cereyân eden muhârebâtın çoğunda bulunduğu ve Devlet-i Aliyye'yi ne dürlü hizmet-i hasenesi sebk eylediği bu beyândan istidlâl olunabilür. Zîrâ o vakitler hükmünce

târîhlerin bu rütbe senâlarına istihkâk hâsıl etmek ve kesb-i iştihâr etmek yıllarca ömür tüketmekle ve meydân-ı siyâsetde liyâkat göstermeğe ve pek çok müddet muhârebelerde bulunup beyne'l-guzât (99) isbât-ı âsâr-ı merdâneği ve şecâ'ate mütevakıf idüğü ve bu vakitlerde vukû' bulan muhârebât ve fütûhâtın hadd ü pâyânı yoğiken târîhlerde esâmisi zikr olunan guzât-ı kirâmın adedi ancak ona baliğ olmamasıyla emr-i âşikârdır.

Musa Hân hazretleri Rumili kıt'asına bu sûretle sâhib-i müstâkıl olup, ekser târîhlerin beyânı gibi Sultân Musa unvân-ı âlîsiyle yâd olunmuş iseler de, gâyetle hadîdü'l-mizâc olmaları âkıbetü'l-emr mesned-i celîl-i saltanatda pâydâr olmamasını intâc eylemiştir. Şöyle ki;

Cülûs etdikleri anda birâder-i âlîleri **Sultân Süleyman** hazretlerinden kalan kudemâ'-yı ümerâ vü erkânı birâderime ihânet ettiğiniz gibi bana da edersiniz diyerek mansıplarından çıkarup ikisini öldürmüş ve kimisini dürlü ta'zîb ve tevbîhlerle bîzâr eylemiş olduğundan, az vakit zarfında umûm ümerâ kendülerine yüz çevirmişdir.

Hattâ **Gâzî Evrenos Bey** kendüsünü dahi i'dâm etmeğe niyetlendiğini anlamasıyla körlüğe urup ve körlüğünün sıhhat ve adem-i sıhhatini anlamak için Sultân Musa hazretlerinin esnâ-yı ta'âmında önüne koydurduğu kurbağa kebâbını körler gibi aslâ tebdîl-i şekl ü hey'et etmeksizin yiyüp bu sûretle ihtiyâtlı tedâbîr ile hayâtını muhâfaza edebildiği târîhlerde mezkûrdur.

Sultân-ı müşârün-ileyh hazretleri hiddet ve şiddetler ile ümerâsını tenfîr eylediği gibi, hükkâm ve etrâfı dahi ziyâde bâc ve harâc talebiyle tazyîka başladı. Hattâ **İstanbul imparatorundan** küllî vergü tahsîli için İbrahim Paşa'yı İstanbul'a gönderdi. Paşa-yı müşârün-ileyh ise Musa

Hân'dan zâten ziyâdesiyle (100) ürkmüş olduğundan bu hizmeti yakasını kurtarmak için vesîle add ile İstanbul'a gitdiği gibi imparatoru **Sultân Mehemed** hazretlerine imâle etdi. Ve hemân Bursa'ya geçüp **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerine dehâlet ve ilticâ eyledi. **Sultân Mehemed** kendüsü sadria'zamlık mesned-i celîline ta'yîn buyurduklarından hasbe'l-me'mûriyye Rumili fütûhâtı esbâbını ikmâl eyledikten sonra imparatorun mu'âvenetiyle **Sultân-ı müşârün-ileyhi** on beş binlik bir ordu ile birinci def'a olmak üzere Rumili kıt'asına geçürdü.

Sultân Musa işbu azîmet-i aliyyeyi işitdiği gibi, kuvve-i külliyye ile mukâbeleye koşmuş ve İstanbul'a yakın olan **İncügez** nâm mahalde muhârebeye tutuşmuş ise de, ber-minvâl-i bâlâ Rumili beylerbeylikleri mansıbını hâiz olan Mihaloğlu **Mehemed Paşa** yukarudan berü beyân olunduğu üzere Sultân Mehemed hazretlerinin kadîmî bende ve ihsân dîdesi olduğundan, muhârebenin en ziyâde şiddetlendiği bir zamânda evvelden berü söyleşmiş ve Sultân cânibine imâle eylemiş olduğu sâir ba'zı ümerâyı dahi kuvve-i mevcûde-i askeriyyeleri ile berâber aldığı gibi, ordu-yı hümâyûna gelüp hâk-i pâ-yı Sultânîye dehâlet etmesiyle ordu-yı hümâyûn süvârîlerine kuvvet ve öte tarafa bi't-tâb za'f u killet geldiğinden Sultân Musa'nın ordusu fenâ hâlde perîşân oldu.

Hattâ **Sultân Musa** dahi firâr yolunu tuttu ise de, yanında kalan yedi bin nefer piyâde yeniçeri takımı kaçsalar bütün bütün mahv olacaklarını anladıklarından Musa Hân'ın atının dizginine sarılıp, "nereye kaçuyorsun sizin yüzünüzden bu hâle geldik kaçupda (101) bizi ayaklar altında mı çiğnedeceksin?" diyerek mâni' olduklarından, **Musa Hân** ber-hâl-i ye's ü nevmîd ile ortalarında kalmışidi. İşte bu esnâda **Sultân Mehemed** hazretlerinin gösterdikleri şecâ'atkârlık ve fedâkârlıklar târîhlerde ol sûretle mübâlağalı beyân olunuyor ki, akıllarda hayret verir. Lâkin **Musa Hân** takımı Sultan'ın tekmîl askerinin muhârebeye koyulduğunu ve

kendülerinin yanında kalan topu iki yüz kadar atlu ile bu rütbe muhârebeye tehâlükünü görünce **Sultân Mehemed** takımının üzerine ok yağdırmağa başladıkları hengâmda, Sultân **Mehemed** hazretlerinin hem kendüsü ve hem de bindiği atları yaralandı **Sultân-ı müşârün-ileyh** gerçi bu hâlde de bir müddet sebât eylediyse de, gâlibiyet zâyi'ât-ı külliyye ile vücûda gelecek olur ise bu sefer Rumili'de kalınmayup avdet olunmasını zaten tasmîm eylemiş olduklarından, yine İstanbul ma'berinden Bursa'ya ri'cat ve muvâsalat buyurdular.

İşbu muhârebe-i şedîdede husamâyı ta'kîbe giden müşârün-ileyh **Mehemed Paşa** gibi ümerâ-yı sâdika sultânın Bursa'ya avdetlerini işitdiklerinden, ta'kîbden mansûren ve mesrûren dutup **Musa Hân**'ın galebeliğini ordu-yı hümâyun zannıyla heman o tarafa teveccüh eylediler ise de, hakikat-i hâli anladıkları gibi, çünkü hasbe'l-vakt denizi geçüp **Sultân**'a karışmak ihtimâl ve imkânı olmadığından fevka'l-gâye mahzûn olup ne edeceklerini şaşırıldılar. Ve işte bu esnâda **Sultân Musa** askerinin kendülerinden mücânebet ve **Sultân Mehemed**'e mûmâyelet göstermelerini kendülerinin hiddet ve şiddetinden ve **Sultân-ı müşârün-ileyhin** ise bil'akis askerini hoş tutup mülâyemetinden neş'et eylediğini (102) bu sefer fi'liyyâtile anlayup mücerred tâli' yardımıyla düşüş nev'inden olarak nâil olduğu şu muzaferiyyât üzerine yine şiddet gösterecek olur ise bütün bütün yalnız kalacağını tecrübe etmiş olduğu cihetle, ümerâ-yı müşârün-ileyhimi pek ziyâde taltîfe müsâra'at göstermeleriyle, müşârün-ileyhim bu def'a da bi'z-zarûre ve aslâ erz etmeksizin yanında kalmağa mecbûr oldular.

Sultân Mehemed hazretlerinin Bursa'ya avdetlerini mağlubiyete ve hastalıklarını ma'lûliyyete haml eden **Cüneyd Bey**'in **Ankara** hakimi **Yakup Bey**'i dahi ittifâka alarak **Ayasluğ Kal'ası**'nı muhasaraya cür'et eylediği haberi geldiğinden, bânî-i sâni-i devlet nâmını hâiz olan **Sultân**

Mehammed hazretleri hastalıklarına dahi bakmayup heman **İzmir** ve **Ankara** cihetlerince lâzım gelen icrâatı ikmâl eyledikten sonra **Bursa'ya** dönüp tedârük ve ihzâr etdirdikleri ordu-yı hümâyûnlarıyla ikinci def'a olarak Rumili kıta'sına geçmişlerdir.

Sultân Mehmed hazretleri yukarıda tafsîl olunduğu üzere zâten Mihaloğulları'ndan müşârün-ileyh **Gâzî Mehmed Paşa** ma'rifetiyle feth edilmiş olan **Vize Kal'ası**'na yaklaştıkları esnâda, paşa-yı müşârün-ileyh ibtidâ birâderi **Gâzî Yahşi Bey**'i yedine bir kıt'a ubûdiyyet arzuhâli vererek **Sultân**'ın istikbâline gönderüp Devlet-i Aliyyeleri'nin kadîmî ve samîmî bendesi olduğundan her ne kadar şimdi **Sultân Musa**'nın elinden kurtulup gelmek mümkün olamamış ise de, fırsat bulunduğu anda yine evvelki gibi tevâb'î ve sâir sözü bir eden ümerâ arkadaşları ile beraber gelüp hâk-i pâ-yı hümâyûna dehâlet ve her sûretle edâ-yı hizmet edeceğini arz etdirdi.

(103) Müte'âkıben **Gâzî Evrenos Bey** mahdûmu **Ali Bey** ma'rifetiyle hâk-i pâ-yı hümâyûna bir arıza bi't-takdîm bunda **Sırbıyye** hudûdunda bulunan **Burak Bey** ve **Paşa Yiğit** ve Tırhala'da bulunan **Gâzî Sinan Bey** kendülerinin serîr-i saltanata iclâsı husûsunda müttefik iselerde, **Musa Hân**'ın askeri arada hâil olduğundan **Musa Hân** ile* muhârebenin mümkün mertebe te'hîriyle şimdilik hudûd-ı mezkûra doğru azîmet olunması lâzım geleceğini bildirdi.

Sultân Mehmed hazretleri bu iki nâmdâr gâzînin şu sûretle ibrâz-ı sadakate müsâra'at göstermelerinden ziyâdesiyle mahzûz olmuş ve **Gâzî Yahşi Bey**'in vürûdundan bir derece daha kuvvet almış olduklarından, heman gâzî-i müşârün-ileyhiasâkir-i Nusret-me'âsirlerinin talîa kısmına serdâr ta'yîn ederek ordu-yı hümâyûnları o tarafa yürütdüler.

---

* "ile" mükerrer

Şu beyân ile **Gâzî Yahşi Bey**'in bu vakte kadar vukû' u tafsîl olunan muhârebâtın çoğunda bulunarak **Sultân Mehemed** hazretlerine hizmeti sebk eylediği sâbit olur. Çünkü bulunmamış ve birâderi **Gâzî Mehemed Paşa** gibi hüsn-i nazar ve emniyyetlerini kazanmamış olsaydı **Sultân Mehemed** gibi bir pâdişâh-ı dakâyık iktinâhın **Musa Hân** misillü bir rakîb-i kavîsi karşusunda ya'ni en tehlikelü zamânında emniyet edüp de asâkir-i hümâyûnlarının talî'a fırkası serdârlığına kendüsünü me'mûr buyurmayacakları o zamânın ahvâl-i târihiyyesine vukûfu olan zevât indinde emr-i âşikâr görünüyor. **Gâzî Yahşi Bey** biraz gidildikten sonra karşusuna çıkan askerinin **Sultân Musa'nın Kara Halil** nâm serdâr kumandasına tevdi' ettiği talî'a askeri idüğünü anlamasıyla (104) heman üzerlerine hücum ile muhârebeye girişmiştir. Devâm eden muhârebe-i şedîdede tarafeynden bir hayli telefât vukû' bulduysa da, gösterdiği ikdâm ü sebât tesîrâtıyla hasım tarafı fenâ halde mağlûp ve perişân olmuş ve Kara Halil bakıyye-i asker ile güç hâl ile Musa Hân cem'iyetgâhına cân atabilmiştir.

Sultân Musa bu bozgunluğu dikkatsizliğe haml ile ümerâ ve askerine söylenmedik söz bırakmamış ve heman **Edirne** civârında muhârebeye niyetlenmiş iken inhizâm-ı vâki'i hileye haml ile ordusunu dîger cihete çevirüp bu mu'âmeleleriyle de askerinin nazarından düşmüştür.

Sultân Mehemed hazretleri hasmının şu mağlubiyet ve mübâ'adetinden bi'l-istifâde âminen ve müsterîhen **Filibe**'ye muvâsalat ve oradan dahi Balkan cihetine tevcîh-i vech-i azîmet buyurmuşlardır.

Sultân Musa yukarıda menâ't-ı mevki'iyesi tafsîl olunan ma'hûd **Kapucak** derbendi gidilecek yolların en sarp mahalli olmak cihetiyle bu

yolu tutmak ve ordu-yı hümâyunu geçürtmek için İzmiroğlu Hamza* Bey'i lüzûmu mikdâr süvâri ile me'mûren i'zâm eyledi.

İşte bu fırka yolu kesmiş ise de, Mihaloğlu **Gâzî Yahşi Bey** bunun üzerine dahi hücum ile icrâ eylediği muhârebe-i şeddîdede pek çoğunu tu'me-i şimşîr ve bir takımını dahi esîr ederek **Sultân Musa**'nın bu kuvvetini dahi târ u mâr etmiş olduğu esîrler ile hâk-i pâ-yı hümâyûna yüz sürmüşdür. İşbu Kapucak derbend-i menî'si yukarılarda tafsîl olunduğu üzere zâten birâder-i âlîleri **Gâzî Mahmûd Bey** ma'arifetiyle açılmış ve kendüsünün şimdiki hizmeti dahi burada vukû' bulmuş olduğundan, **Sultân Mehmed Hân** hazretleri gâzî-i müşârün-ileyhi envâ'-ı tahsîn ve âferînler ile (105) taltîf eyledikten sonra şu muzafferiyet-i celîle te'sîrât-ı hasenesiyle ordu-yı hümâyûnlarının ilerüsünü **Bâyezid Paşa** ve arkasın müşârün-ileyh **Yahşi Bey** muhâfaza ederek bu tarîk-i hatar-nâki dahi âminen ve müsterîhen geçüp **İhtiman** kasabasına ve oradan dahi **Sofya** sahrâsına vâsıl olmuşlardır.

Sultân Musa böyle en tehlikelü mahalden dahi **Sultân Mehmed**'in men'i mürûrlarına kâdir olamadıkları için pek ziyâde sıkılıp salifü'z-zikr Hamza Bey'i fenâ hâlde tekdîr ve bu def'a da ümerâ ve askerlerini kendülerinden tenfir eylemişlerdir.

Sultân Mehmed hazretleri biraz müddet Sofya sahrâsında askerini râhatlandırdıktan sonra bir gece ale'l-gafle **Şarköyü** derbend-i cesîmini dahi geçiverdiler ve işte bu esnâda dahi **Gâzî Evrenos Bey**'in iş'ârı gibi Tırhala Bey'i **Sinan Bey**'den ve sâir ümerâ-yı hudûddan teşriflerine muntazır bulduklarına dâir gelen ubudiyetnâmelerinden dahi münşerih olduğu hâlde Niş'e azîmet ve **Morava** nehri kenârında ordusunu kurup bast-ı besât-ı azîmet buyurdular.

* "İzmiroğlu Cüneyd" olmalı.

Sultân Musa Niş derbendinde dahi Sultân'ın men'-i azîmetlerine muktedir olamaması üzerine, her zamândan ziyâde hiddetlenüp ve kıyâfetini tebdîl edüp ordu-yı hümâyûnu bizzât gezmiş ve mukâvemet mümkün olamayacağını re'yü'l-ayn dahi müşâhede eylemiş olduğundan, artık bi'l-külliyeye ümîdsizlik hâliyle **Sırp** tarafına geçmiştir.

Bu esnâda **Sırp** kralı ve **Gâzî Evrenos Bey** ile Mihaloğulları'ndan **Gâzî Yahşi Bey'e** (106) mağlup olan salifü'z-zikr **Hamza Bey** ve sair ümerâ-yı hudûdiyye takım takım gelüp hâk-i pâ-yı hümâyûnlarına dehâlet eylediklerinden **Sultân Mehmed** hazretleri hâsıl eyledikleri haşmet-i tâm ve kuvvet-i kâmile ile artık bu gâileye bir netîce-i kat'iyeye vermek azm kat'isiyle **Sultân Musa** üzerine yürümeğe başladılar.

Sultân Musa'nın yanlarında yalnız beylerbeyisi olup gözünün karşusundan ayırmamış olduğu cihetle bir dürlü zamân bulup hâk-i pâ-yı hümâyûna dehâlet edememiş olan Mihaloğlu **müşârün-ileyh Gâzî Mehmed** ve **Timurtaş** paşalar ile **Gâzî Umur Bey**'den başka nâmdar ümerâdan ve yedi bin kapukulundan başka kimse kalmamış idi.

Sultân Mehmed hazretleri Musa Hân'ı ta'kîben **Kosova** yolundan **Aladdin Ovası'na** ve oradan dahi sâlifü'z-zikr **İhtiman'a** üç sâ'at mesâfede kâin **Çamurlu** sahrasına gelüp ordu-yı hümâyûnlarını kurdular.

Musa Hân dahi mezkûr **İhtiman** kasabasına gelüp artık zevâl-i devletini cezm ve sû-i mu'âmelâtı sebebiyle dil-gîr eylediği etrâfının mu'âvenetinden dahi me'yûs kalmış ise de vakt-i zarûret çu nümâned gürîz dest-i bî-gerd ser-şemşir-i tîn mısdâkınca son def'a olarak bir kere daha hücûma karar verdiler ise de, bu esnâda dahi "sultâna tab'i olursanız" diyerek ümerâsından **Nemacioğlu** gibi zâtları tutdurup bağlatmış

olduğundan, artık **Gâzî Mehemed Paşa** ve sâir ümerâsı dahi kâmilen **Sultân Mehemed** hazretlerine gidüp arz-ı dehâlet etmeleriyle, yalnız bir çok v'ad (107) ü va'îd ile kandırıldığı sâlifü'z-zikr yedi bin kapukulu askeriyle mezkûr **Çamurlu** sahrâsında mütehaşşid bulunan ordu-yı hümâyûna savlet-i me'yûs-âne ile hücûm eyledi.

Vukû' bulan şiddetlü muhârebede **Musa Hân** hazretleri hânedân-ı celîfü'l-unvân-ı Osmânînin min-tarafillah hasâyisi ber-güzîde-i dâimesi olan dilîrî ve celâdet muktezâsını meydâna getirüp Rüstemâne hücûmât ve şîrânehamelât ile bi'l-vücûh isbât-ı âsâr-ı merdânegî ve şecâ'at eylediyse de, atı bir çamurlu mahalle saplanmasıyla tutulup hıfzı nizâm-ı âlem için zırh kemânı ile nişîmen-i zindegânîden âzim-i dâr-ı fenâ olundu.

Rahmetullahi aleyh rahmeten münciyeten

Sultân Mehemed hazretleri birâder-i âlîleri müşârün-ileyh hazretlerinin şebâbet sâikasıyla bu netîce-i elîmeyi da'vet eylediğine ziyâde müteessi ve müte'essif oldukları hâlde mağfîret na'ş-ı mağfîret-nakşlarını kemâl-ı ihtirâm ile Bursa'ya gönderüp cedd-i büzürg-vârları **Sultân Hudâvendigâr Gâzî** hazretlerinin türbe-i münîfelerine defn etdirmişlerdir.

Sultân Musa Hazretlerinin Müddet-i Saltanatları

Rahmetullahi aleyh rahmeten münciyeten

Sene: 3

Cedd-i merhûm **Gâzî Mehmed Paşa** yukarularda ta'fsîl olunduğu üzere **Sultân Mehmed Hân** hazretlerinin pek kadîm bendelerinden olup, birinci def'a Rumili'ye geçdiklerinde bir çok ümerâ arkadaşlarıyla berâber hâk-i pâ-yı hümâyûna dehâlet ederek isbât-ı sadâkat etmiş ve ikinci mürûrlarında dahi birâderi **Yahşi Bey**'le mahsûsen arıza takdîm ederek fırsat bulduğu anda yine dehâlet edeceğini bildirmiş ve Çamurlu sahrâsında hâk-i pâ-yı hümâyûna yüzler sürerek dehâlet dahi eylemiş iken, **Musa Hân**'ın kendüsünü (108) gözünün karşusundan ayırmadığı cihetle hayâtını muhâfazaten bir müddet yanından ayırmadığını ve beylerbeyleri mansıbında bulunduğunu ser-rişte ittihâz ederek bir takım husamâ ve hussâdınilkââtına mebnî bîçâre **Tokat** mahbesine gönderilerek tâ **Sultân Murad-ı Sâni** hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarına kadar sekiz sene müddet azâb-ı habs-i elîme giriftâr olmuş iken, âtîde beyân olunacak **Düzme Mustafa** vak'a-i azîmesinde Devlet-i Aliyye'yi yine pek büyük tehlikeden halâsa muvaffak olmuşdur.

Çelebi Sultân Mehmed Hân Hazretlerinin İstiklâliyyet-i Kâmile ile Taht-ı Hümâyûn Sâhip Olduklarından Sonra Asr-ı Hümâyûnları Vâkı'âtı ve Mihaloğlu Yahşi Bey'in Hidemât-ı Vâkı'âsı

Çelebi Sultân Mehmed unvân-ı sâmiyle şöhret-gîr-i cihân olan **Birinci Sultân Mehmed** hazretleri ber-minvâl-i meşrûh birâder-i âlîleri **Musa Hân** âilesini ber-taraf eylediklerini müte'âkib **818** târîhinde beşinci pâdişâh-ı cihân olup **Çamurlu** sahrâsında bulunan ordu-yı hümâyûnlarının levâzım-ı nizâm u intizâmını ikmâl ve **Sultân Musa**'yı **Tokat**'da kâin Bedevî Çârdâğı mahbesine irsâl eyledikten sonra kemâl-i azimet ve iclâl ile **Edirne** taht-gâh-ı hümâyûnlarını teşrîf buyurmuşlardır. Ve zâten âmmenin hüsn-i nazar ve teveccühüne mazhar bir pâdişâh-ı celîlü's-şân olduklarından bütün ahâlî ve askerinin kemâl-i memnûniyyetle ibtidâ

Amasya'da ve ba'dehû Bursa'da ve bu def'ada Edirne'de sâhib-i taht olmalarıyla üç mevki'de üç def'a cülûs ni'metiyle mütena'im olmuşlardır.

(109) **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretleri bu esnâda zuhûra gelen **Kasım Çelebi** vak'asını ber- taraf etdikden sonra **Karamanoğlu'nun** isyânına mebnî **Konya** üzerine yürüyüp **Yenişehir'i** ve **Seydişehir'i** ve **Otlukhisârı** ve **Sa'ideli** kazâ ve kal'alarını zabt ve Karamanoğlu'nu dâire-i itâ'atlarına rabt eyledi.

Sultân-ı zî-şân hazretleri Konya'dan henüz Canik cihetlerine teveccüh buyurdıkları hengâmda **Karamanoğlu'nun** yine isyân eylediği haberi geldi ve heman dönüp mûmâ-ileyhi yine döndürdü bu def'a da afv buyurdu ise de işbu isyân-ı ahîri üzerine her zamândan ziyâde te'sîr-i derûn ile “ **cezâsını Cenâb-ı Mümtakim-i Hakikîye** havâle ederim” diyerek inkisâr eylemiş olduklarından, az zamân sonra Karamanoğlu'nun Antalya hisârından bir top güllesi ile öldürülmüş ve hükûmetinin külliyyen mahv ve münkarız olmuş olması veliyy-i ni'metine küfrân-ı ni'metlikde bulunupda ma'azallahü te'âlâ inkisâr alanların pek az gün içinde cezâ-yı sezâlarını görüp mahv u perişân olduğuna bu dahi büyük bir misâldir.

Karamanoğlu'nun başı kal'a kapusu üzerinde asılıp ve top dahi kal'ada mevcûd olduğundan, el'ân tarafdârlarından **Antalya'dan** geçdikce bî-huzûr oldukları târîhlerde mezkûrdur.

Sultân Mehemed hazretleri **819** târîhlerinde **Edirne'den** hareketle **Tuna** 'dangeçerek **Yergöğü** Kal'asını müceddeden inşâ ve **İsacive** **Yenisale** kal'alarını ta'mîr ettirdikden sonra **Macaristan'a** yürüyüp **Severin** kal'asını feth ve **Sırp** hâkimi ve **Macar** kralını sûret-i matlûbede mu'âhedeye rabt eylediler ise de, kal'anın fethi esnâsında atdan düşerek

vücûd-ı hümayûnları (110) ziyâdece yaralanmış olduğundan taht-ı revân ile **Edirne**'ye mu'âvedet ve az gün içinde i'âde-i âfiyet buyurdular.

822 târîhinde muktezâ-yı ahlâk-ı haseneleri üzere Timur zamânında harâb olan hayrât u müberrâtı i'mâr ve **Bursa**'da gâyet güzel bir **Câmi'-i Şerîf** ile ittisâlinde âlî **İmâret** ve bir güzel **medrese** ve zât-ı hümayûnları için **nefis türbeinşâ** ettirerek **Hereke** ve **Gegbüze** ve **Darıça** ve **Kartal** ve **Pendik** kazâlarını def'a-i sâniye olarak ve müceddeden feth edüp, zikr olunan hayrât-ı şerîfeleri evkâfına tahsîs ile de ibkâ-yı nâm buyurdular. Yukarıda beyân olunduğu üzere cedd-i merhûm Mehemmed Paşa bu esnâlarda Tokat'da mahbûs bulunduğu cihetle, bu vakitler muhârebâtında bulunamamış ise de, birâderi **Yahşi Bey**'in ve bundan sonra esâmîsi zikr ü ta'dâd olunacak Mihaloğulları'nın bulunmuş olacakları tafsîlât-ı âtiye delâletiyle şüpheden vâreste görünüyor.

Velf'ahd-i saltanatları **Sultân Murâd-ı Sâni** hazretlerinin **Amasya**'dan vusûllerine kadar hasbe'l-vakt bir gûne fitne vü fesâd çıkmamak için **Sultân Mehemmed** hazretlerinin keyfiyyet-i irtihâlleri temâm kırk sekiz gün müddet mektûm tutmuştur. Sipâhi ve yeniçeri asâkiri pâdişâhın vefâtından şüphelenerek, "pâdişâhımızı elbette görmek isteriz" diyerek dâire-i edebinhâricinde sızlanmağa başladılar. Bütün ümerâ ve küberâ, "cânım pâdişâhımız hamd olsun sıhattedir, lâkin râhatsızlıkları ziyâdece olduğundan hekimlerin tedâbîri üzerine çıkmıyorlar" meâlinde söylenmedik söz bırakmadılar ise de, en nihâyet "biz bilürüz şevketlü pâdişâhımız vefât etdi, fakat İstanbul imparatorunun (111) yanında bulunan Mustafa'dan kor[k]duğunuz için ketm-i hakikat ediyorsunuz" gibi musır ve pek müessir sözlere başladıklarından, vükelâyı devlet toplanup bundan büyük bir gâile çıkacağını anladıklarından yirmi sekiz günden berü tedhîn olunan cesed-i şerîfi heman mahfaza-i mahsûsasından çıkarup elbise-i mu'tâdeleriyle boş bir odada taht-ı

hümâyûn üzere oturdular ve arkasında bulundurulan zât cesed-i şerîfin gâh ellerini ve gâh heyetini tahrîk etmesiyle heybet-i sultânî ve odanın loşluğu mâni'-i im'ân-ı nazar olmasıyla umûm asâkir bu hareketi hareket-i sahîha i'tikâd ile dağıldığından bu gâilenin dahi hudûsuna şu sûret-i hakîmâne ile meydân ve zamân vermediler.

Bu misillü tafsîlata risâlenin hacmi müsâ'id değilse de o zamânlar vükelâ ve küberâsı beyninde ne derecelerde ittifâk olduğuna ve ketm-i esrâra ne gâyetde i'tinâ olunduğuna temâm kırk sekiz gün müddet cennet-mekân müşârün-ileyh hazretlerinin irtihâllerini küberâdan başka bir kimsenin işidememesi ve hattâ bir evfak-ı sûrişe dahi ele alınamaması büyük bir misâl olduğundan bu bahs-i nefsin bu kadarca olsun zikrinden gerü durulamadı. Müddet-i mezkûre zarfında **Sultân Murad** hazretleri **Amasya**'dan gelüp **Bursa**'da taht-ı âlilerine cülûs buyurmuş ve cedd-i âlîyi **Bursa**'ya getürdüp **Yeşil İmâret** ittisâlinde kâin türbe-i münîfelerine defn etdirmişlerdir.

Tâbe serâh ilâ-yevmi'l-kıyâm

Cennet-mekân **müşârün-ileyh** hazretleri beyâz yüzlü, kara gözlü, kara çatık kaşlı, çok ve sık sakallı, muntazam bıyıklı, açık alınlı, geniş göğüslü, uzun kollu, orta boylu gâyet yakışıklı (112) bir **pâdişâh**-ı cihân-penâh ve şecâ'at-iktinâh idiler. Başlarına zerîn külâh giyüp, üzerine uçları altunlu beyâz dülbend sararlardı. Tabî'at-ı hümâyûnları dahi pek şâhâne olduğundan halka ve asâkire gâyetle nâzikâne mu'âmelelerde bulunurlar ve a'dâsını i'mâl-i letâifü'l-hiyel ile tatyîb ve iğfâl ederlerdi.

Hayrât u hasenâta raġbetleri âsâr-1 hasenesinin kesretinden ve ibtidâ asr-1 hümâyûnlarında **823** senesinden sonra Haremeyn-i Şerîfeyn ahâlî-i muhteremesine surre-i hümâyûna irsâli âdet-i mukaddesinin vaz'ına muvaffakiyetdn ve ulûm u fûnûna teveccüh ve raġbet dahi zamânı ulemâ ve meşâyihının vefretinden anlaşılır.

Hattâ şi'r ve inşâ fennine âşinâlıkları cihetiyle ekseriyâ müşâ'are ile eğlendiklerinden ulûm-1 âliye ve edebiyenin kadr u kıymeti her vakitden ziyâde asr-1 hümâyûnlarında bilinmeġe başlamışdır.

Şi'irde olan mümâreset-i aliyelerini ve kemâl-i şecâ'atleri îcâbınca dâimâ ulviyyet ve şerefiyye olan meyl ve ârzû-yı şâhânelerini pek güzel muzırr olan eş'âr-1 aliyelerinden birkaç beyti teberrüken bu mahalle derc olundu.

Şi'ir-i Nefis-i Çelebi Sultân Mehemed Hân-1 Gâzî

Cihân hasm olsa Hak'dan nusret iste Erenlerden du'â ve himmet iste
Geçenden geç Timurtaş'dan sakınma Timur'u mahv edenden kuvvet iste
Çevirme yüz muhâlifden Mehemed Adûyı arsadan sür vüs'at iste

İdâre-i umûr-1 mülkiyye siyâsiyyede ve vüfûr-i meleke ve mümâresetleri derecât-1 âliyyâtı **Timurlenk'den** sonra memâlik-i mahrûsanın her cihetini dürlü dürlü fesâd ve ihtilâller kaplamış ve birâder-i âlîleri (113) **Sultân Süleyman ve İsa ve Musa Hân** hazerâtı gibi rakîb-i kavîleri dahi karşusuna çıkmış, ve'l-hâsıl ma'azallahüte'âlâ zevâl-i saltanat-1 uzmâyâ ramak kalmış iken, kemâl-i dirâyet ü kiyâset ve himmet-i bî-hemtâ-yı mücedidâneleri ile sekiz on sene içinde bu gâilelerin

cümlesini ber-taraf ederek sâye-i adaletinde yaşadığımız Devlet-i Aliyye'nin zâil olan kuvvet ve miknetini ikmâl ve belki evvelkiden âlî dereceye îsâl etmeleriyle mertebe-i bedâhete vâsıldır. Binâenaleyh cennet-mekân müşârün-ileyh efendimiz müceddid ve muhyî-i sâni-i devlet unvân-ı sâmişine lâyük ve zâten dahi müdebbir ve fatîn ve şedâyid-i ahvâlde cesûr ve kûh temkîn ve meydân-ı gazâda cesûr dil-âhenîn bir pâdişâh-ı cihân-ı âferîn idiler.

Çelebi Sultân Mehemed Hân Hazretlerinin Târîh-i Velâdetleri, Sene 781

İstiklâliyet-i Kâmilleri, Sene 6

Müddet-i Hayâtları, Sene 43

Târîh-i İrtihâlleri, Sene 824

Cedd-i merhûm **Gâzî Mehemed Paşa**'nın yukarılarda beyân olunduğu üzere **Sultân Mehemed** hazretlerinin pek eski bendesi olduğunu ber-minvâl-i meşrûh **Timurlenk** vak'asından sonra yanlarından ayırmamış ve tâ **Sultân Musa** hazretlerinin Rumili'ye mürûrlarına kadar hizmet-i aliyyelerinde kalmış ve **Sultân Mehemed'in** Rumili'ye birinci mürûrlarında bir takım ümerâ ile berâber gelüp, hâk-i pâ-yi hümâyûnlarına dehâlet etmiş ve ikinci def'a mürûrlarında dahi birâderi **Yahşi Bey**'e arıza takdîm ederek cümleden evvel arz-ı ubûdiyyet ve musâdakat etmesi husûsları isâbet edebileceğinden **Sultân-ı müşârün-ileyhin** Amasya'da birinci cülûs-ı hümâyûnlarından tâ Musa Hân vak'asına kadar güzerân 18 sene müddet Sultan-ı zî-şânın hizmet-i cihân-kıymetlerinde bulunarak pederleri **Gâzî Mihal Bey** Devlet-i Aliyye'nin birinci müessisi (114) **Sultân Osman Hân** hazretlerine hizmet eylediği gibi, kendüsünün dahi Devlet-i Aliyye'nin ikinci def'a te'sisine çalışan guzât-ı kirâmının müşârün-bi'l-benânı idüğü ve mahbesden hülâsından sonra vâki' olan hidemât-ı hasenesi tafsîlât-ı meşrûha ve âtiyeden anlaşılır ve birâderi **Gâzî**

Yahşi Bey'in dahi serdârlık sıfatındaolarak sâlifü'z-zikr me'mûriyeti târîhinden bu zamâna kadar müddet-i hidmetinin 11 seneye bâliğ olduğu hisâb edilür.

Sultân Murad Hân-ı Sâni Efendimiz Hazretlerinin Asr-ı Celîler Vâkı'âtı ve Mihaloğulları'ndan Sâlifü'z-zikr Gâzî Mehmed Paşa ile Gâzî Yahşi Bey'in Hidemâtı

Sultân Murad Hân hazretleri on sekiz yaşlarında iken Amasya'dan gelüp 824 târîhinde ve **Bursa**'da taht-ı âli-baht-ı hümâyûna cülûs buyurduklarını müte'âkıb **İzmiroğlu** gibi ba'zı hükümdârân-ı İslâmiyye câniblerinden **Anadolu** taraflarınca zuhûra gelen bir takım sûriş ü fesâdâtın tehyie-i esbâb-ı indifâ'îsiyle iştigâle başladılar ise de, zîrde tafsîl olunan vak'a-i mühimmenin birden bire zuhûru esâs-ı saltanat-ı seniyyeyi az kaldı ki ma'azallahü te'âlâ bütün bütün varta-i indirâsa düşürecek idi. Şöyle ki;

Selanik tarafarında **Mustafa** nâmında bir şahs-ı mechûl, "**Sultân Bâyezid** hazretlerinin **Timurlenk** vak'asında zây'î olan şehzâdeleri **Mustafa Hân** "benim ve hasebü's-sin verâset-i saltanat benim hakkımdır" diyerek da'vâ-yı saltanata kıyâm ile Rumili meşâhîr-i ümerasından (115) **Gâzî Evrenos** Beyzâdeleri ve **Turhân** Bey ve **Gümlüoğlu** gibi en müteneffiz ve meşhûr gâzîleri inandurup ve anların te'sîr-i nüfûz ve askerleriyle bir çok câhil ve hakâyık-ı ahvâlden gâfil halkı dahi kandırup **Siroz** şehri cesîmini zabt ettiği ve gitdikçe kuvvet bulmakta idüğü haberi sâmi'-hırâş oldu.

Düzme Mustafa'nın bu kadar kuvvete sâhib olması zâhirde Devlet-i Aliyye'ye ne kadar tehlikelü ise cihet-i ma'nevîyesi andan çok ziyâde hatar-nâk idi. Çünkü mûmâ-ileyh bu fesâda kendülüğünden kalkışmayup öteden berü hükûmetinin bekâsını Devlet-i Aliyye'nin zevâlinde arayan İstanbul İmparatoru Manuel yukarularda tafsîl olunduğu üzere, **Timurlenk** vak'asında **Sultân Bâyezid** hazretlerinin Mustafa Çelebi nâmında bir şehzâdelerinin nâ-bedîd olmasından istifâde ile devlete bir gâile açmak ve bu arada da Rumili'nin ba'zı yerlerini ele geçirüp bir takye kapmak efkârıyla Mustafa nâmında bir şahs-ı mechûlü **Limni** ceziresinde saklamakda ve **Sultân Mehmed** gibi bir tecribelü ve cesûr pâdişâhın zamânında icrây-ı merâma cesâret bulamamakda idi.

Taht-ı saltanata hem genç ve hem de teribesiz ya'ni yeni cülûs etmiş olan **Sultân Murad** hazretlerinin asr-ı âlîlerini tamâm icrây-ı ârzûsuna zamân-ı fırsat-ı addiyle şahs-ı mezbûru imparator-ı merkûm Selanik'e çıkartmış ve mâddi ve ma'nevî mu'âvenet-i külliyyeye dahi başlamış olduğundan, işte işin bu cihetle zâhirinden ziyâde bâtınca ehemmiyeti pek ağır idi. Binaen-aleyh **Sultân Murad** tekâmül vükelâ ve ümerâsını toplayup bir meclis-i umûmî akd ile işin her tarafını müzâkere buyurdular.

(116) "Esnâ-yı müzâkerede **İbrahim** ve **İvaz** paşalar **Bâyezid Paşa**'yı öteden berü çekemediklerinden, böyle sâdık-ı devlet bir zâtı şu vesîle ile düşman ağzına atmak ve tehlikeye uğratmak maksadıyla böyle nâzik bir mes'elede agrâz-ı hafiyyelerini icrâyâ kalkışarak düzme'nin cem'iyetine kimin gönderilmesi der-miyân olunduğu sırada, "**Bâyezid Paşa** kulunuzun Rumili ümerâsının muhibb ü âşinâsı olduğundan, eğer serdâr olup giderse, şübhe yokdur ki bu gâile kolaylıkla ber-taraf olur" diyerek huzûr-ı âlî-i hümayûnda tervîc-i merâma başladılar.

Guzât-ı kirâmdan **Umur** ve **Oruç** ve **Ali** beyler âkıbeti vahîm olan bu tedbîr-i hased-engîzin def'ine pek çok çalışdılar ise de, müşârün-ileyhimâ **İbrahim** ve **İvaz** paşalar mukarrebînden oldukları cihetle tekrîr-i merâmdan hâlî kalmadıklarından, âkıbet **Sultân Murad** hazretleri kendülerini sâdık-ı devlet bildikleri için ifâdelerini dahi sıhhate haml ile **Bâyezid Paşa'yı** huzûr-ı hümâyûnlarına celb ile “ bu işi senden isterim” diyerek azîmetini fermân buyurdular.

Bâyezid Paşa cihân-dîde ve kâr-âzmûde devlet ve millet-i sâdiki bir zât olup bu husûsun hâsıl ettiği cesâmet ve ehemmiyet cihetiyle üstesinden gelemeyeceğini pek eyü bildi ise de, i'tizâz ve muhâlefeti mugâyir-i âdâb-ı ubûdiyyet bildiğinden, sadâkat ve itâ'at uğurunda bile tehlike-i azîmeyi ihtiyâr ile birâderi **Hazma** Bey'i dahi refâkatine alarak, techîz olunan otuz bin kişilik ordu-yı hümâyûn ile İstanbul imparatoru **Düzme'nin** bâ'is-i zuhûru olmasıyla İstanbul'dan mürûra müsâ'ade etmediğinden Gelibolu ma'berinden Rumili'ye geçdi.

(117) Paşa-yı müşârün-ileyhin ma'iyyedeki asâkir-i hümâyûn **Düzme Mustafa'nın** hadd ü pâyânı olmayan ordusunu gördükleri gibi bir vechile mukâbeleye kâdir olamayacaklarını anlamalarıyla, hepsi birden **Düzme'ye** tâbi' oluverdi. Bîçâre paşa yalnız kalınca hiç olmaz ise **Düzme'nin** ümerâsını cânib-i sultânîye imâleye çalışmak niyyet-i hâlısasıyla çâr u nâ-çâr o dahi dehâlete mecbûr oldu.

Düzme Mustafa, paşanın dehâlet ve sûret-i zâhirede gösterdiği sadâkatinden gâyetle memnûn olup kendüsüne vezâret mansıbına ta'yîn eylediye de, da'vâsının mukârin-i sıhhat olduğunu kandırmak için ve civarında zum'munca alâmet ittihâz eylediği şeyler gösterdikde, paşanın kanmak şöyle dursun olanca şübhesinin dahi zâil olduğunu anlamasıyla öyle bir bahâdırı der-hâl i'dâm eyledi.

Düzme'nin ordusuna etrâf-ı ümerâ ve efrâdının akın akın gelüp iltihâk eylediği esnâda, meşhûr **İzmiroğlu Cüneyd Bey** dahi a'vân u ensâr ile gelüp arz-ı teba'iyet eylediğinden Düzme bu cihetle de tezyîd-i kuvvet etmiş ve **Cüneyd Bey**'i vezâret mansıbına iclâs imiş idi. Ve mîr-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle **Azeb** ve **Müsellem** nâmlarıyla Devlet-i Aliyye'de müddet-i medîde istihdâm olunan piyâde askerini teşkil ve bu sûretle ordusunu teksîr ve tanzîm eyledikten sonra, **Sultan Murad**'ı izâle etmek ve Rumili gibi Anadolu kıt'asını dahi kabza-i teshîrine geçürmek azm-i kat'îsiyle ve bütün Rumili ümerâ ve askerini kuvve-i mecmû'a-i umûmiyyesiyle **Gelibolu**'dan Anadolu yakasına geçüp **Mihaliç** sahrâsında ordusunu kurdu.

(118) **Sultân Murad** hazretleri Bâyezid Paşa'nın şehîd ve ma'iyetindeki otuz bin asâkir-i hümâyûnlarının kâmilen Düzme'ye tâbi' olduğunu ve Düzme'nin tahmîn ve kıyâsından ziyâde kuvve-i cesîme ile Mihaliç sahrâsına geçdiğini işidince, mukâvemet esbâb-ı zâhiriyyesinden bi'l-vücûh me'yûs olduklarından, esbâb-ı ma'neviyyeye tevessül ile bevâtından istimdâda başladılar. Ez-ân-ı cümle **Emîr Buhârî** hazretlerine ilticâ ve himmetlerini ricâ etmeleriyle **Emîr-i müşârünileyh** Sultân Murad'ın ber-murâd ve Düzme'nin berbâd ü bî-bünyâd olmasına sûret-i müessirede du'â etdi. Ve min-tarafillah du'âsının kabulüyle mübeşşer olduğunu dahi sultana tebşîr eyledi.

Sultân-ı nev-cüvân hazretleri şu sûretle mazhar-ı du'â-yı âlî olduktan sonra, gerçi bu dâhiye-i dehyânın def'i müşkil olduğunu zâten bilürler idiyse de, baht ve tâli'a istinâd ve sâir ehl-i hâlden dahi istimdâd ederek ve'l-hâsıl kemâl-i me'yûsiyetile ve hasmına nisbeten pek az bir kuvvetle karşılamak üzere mütevekkilen ale'llah hareketle **Ulubad** nehri kernârında nasb-ı livâ-yı celâdet buyurdular.

Lâkin **Sultân-ı müşârün-ileyh** hasmının ordusunu **Bâyezid Paşa** merhûmun dediği gibi tahmîn ve kıyâsdan âzîr olduğunu re'y'ül-ayn dahi görünce bütün bütün me'yûs olup vükelâ-yı benâm ve guzât-ı kirâmdan **İbrahim ve Hacı İvaz** ve ol esnâda uhdelere rütbe-i vezâret tevcih buyurulan **Timurtaşpaşazâde Umur** ve **Oruç** ve **Ali** paşalar ile merhûm-ı müşârün-ileyhin birâderi **Hazma** ve **İsa** ve **Mezîd** ve **İshak** beyler gibi Devlet-i Aliyye'nin mine'l-kadîm bir çok muhârebelerinde bulunup, her hâl ü kârına kesb-i vukûf ve ma'lûmât etmiş, erkân ve ümerâsından (119) mürekkeb olarak huzûr-ı hümâyûnlarında bir âlî meclis-i umûmî akd ile bu gâile-i hâilenin def'ine ne vecihle çare ve imkân bulunabileceğini istişâre buyurdular.

İşte bu meclis-i umûmîde ibtidâ müşârün-ileyhimden **Timurtaş** paşazâdeler arz-ı mütâla'aya âgâz ile, "şevketlü Pâdişâhımız, ma'lûm-ı hümâyûnunuz olduğu üzere Düzme Mustafa tekâmîl Rumili ümerâsını kandırmış ve ahâlîsini ayaklandırmış ve **Bâyezid Paşa** merhûm ve **Cüneyd Bey** ordularını dahi kuvve-i mecmû'asına ilâve etmiş ve **Gelibolu** kal'asını dahi ele geçürmüş olduğundan, ol kadar muntazam ve cesîm bir ordu ve teşkil eylemiş ki, bu kuvvete kuvve-i mevcûdemizle değil daha birkaç misliyle de harben galebeye imkân göremiyoruz. Binâen-aleyh Düzme'nin yanında bulunan Rumili ümerâsını bir sûretle taraf-ı şâhânenize celb ve imâleye çalışmaktan başka çâre düşünemiyoruz. Lâkin Düzme'nin iğfâlatına her sûretle kapılmış ve buralara kadar gelmiş iken, ümerâ-yı müşârün-ileyhimi efkâr-ı hâliyelerinden vaz geçürüpde bu yola çevirmek gâyetle müşkil olup, bu emr-i mühim kullarınız deruhde edemeyeceğinizden, karîn müsâ'ade-i seniyyeniz olur ise, bu bâbda hâtır-ı kâsıra götürebildiğimiz mütâla'ât-ı âcizânemizi arz edelim" demeleriyle, şâyan buyurulan müsâ'ade-i celîle-i cenâb-ı pâdişâhî mûcebince ber-vech-i zirihtârât-ı hayr-hâhâneye cür'et eylemişlerdir. Şöyle ki;

“Cedd-i âlîleriniz **Sultân Murad** ve **Sultân Bayezid** ve peder-i cennet-makarrınız **Sultân Mehmed** ve amm-i âlîiniz **Sultân Musa** hazretine öteden berü ve husûsuyla en tehlikelü zamânlarda pek çok hizmet ve sadâkatleri görülmüş iken müşârün-ileyh **Musa Hân** hazretlerinin irtihâlleri esnâsında her nasılsa (120) hussâd ilkââtıyla **Tokat**’a gönderilüp sekiz seneden berü bedevî çardağında mahbûs bulunan Mihalbeyzâde **Gâzî Mehmed Paşa** Rumili’nin en eski ve nâm-dâr ümerâsından olup, Düzme Mustafa’nın icbârât ü igfâlâtıyla tav‘an ve kerhen itâ‘atında bulunan Rumili ümerâsıyla ekser muhârebelerde birlikde bulunmuş ve silâh arkadaşlığı etmiş olduğundan, anlarla ülfet üihtilâtı ziyâde ve cümlesinin kendüsünü büyük görüp pişva tanıdıkları cihetle hakkında hürmet ve ri‘âyet ve sözlerine i‘timâd ve emniyet edecekleri şübheden âzâde olmağla, muvafık re‘y-i rezîn-i hümâyûnunuz olur ise, ol pîr-i sâl-dîde ve emîr-ı cihân-gerdîdeyi mahbûsdan halâs ile celb edelim, kaviyyen me‘mûl ederiz ki, bu zât-ı sadâkat-simât şu sırada bir çâre bulup Rumili ümerâsını Düzme’den tenfire ya‘ni düzmenin butlân-i müdde‘âsını kendülerine takdîr ü tefhîm ile cenâb-ı hümâyûnlarına celb ve imâleye muvaffak olur” diyerek münferiden ve umûm huzzâr dahi müttehiden arz-ı hâl ve teyîd-i makâl eylediler.

Yukarularda beyân olunduğu üzere **Gâzî Mehmed Paşa**’nın Rumili fütûhâtının pek çoğunda bulunduğu ve ümerâ beyninde ne rütbe meziyyet kazanmış guzât-ı kirâmdan idüğünü **Sultân Murad-ı Sâni** hazretleri gibi pâdişâh-ı âlî-câh huzûr-ı hümâyûnlarında vukû‘u tevârîh-i Osmânî’nin cümlesinde muttariden tasdîk ve ityân olunan işbu şahâdet-i umûmî bahsi bi’l-vücûh isbâta kâfî olup, husûsuyla şu Düzme Mustafa vak‘asının sûret-i indifâ‘ı dahi her sûretle teyîd-i müdde‘â edebilir.

Sultân-ı müşârün-ileyh hazretleri hak-şinâs ve ahvâl ü zamâna vakıf bir pâdişâh olduklarından (121) mütâla'ât-ı mesdûdeyi işitdikleri anda derece-i muhassenâtını teferrüsle, "**Mehemmed Paşa'nın** vakı'â öteden berü hidemât-ı hasenesini işidirim, mâdem ki mütâla'âtınız ve savâb-dîdeniz bu bâbda müttehiddir. İhtârâtınız makbûl-ı şâhânemdir" buyurmalarıyla hemân me'mûr-ı mahsûs i'zâmıyla gâzî-i müşârün-ileyh tevkîr nâm ve i'zâz ve ekrem ile celb buyuruldu.

Ulubad nehrinin iki ciheti tarafeyn ordularıyla dolup hemân muharebeye başlanacak iken Cenâb-ı Nâsır-ı hakîkînin bu devlet-i ebed-müddetin tekrâr üstimrârı emrinde bâlâdanberü ve ta'dâd ü beyân olunan eltâf-ı mâ-lâ nihâyesi cümlesinden olmak üzere bu sırada dahi bir inâyet-i hârikulâdesi zuhûra geldi. Şöyle ki;

Düzme Mustafa seyelân-ı dem-i enf illetine mübtelâ olarak üç gün üç gece mütevâliyen burnundan kan akması sebebiyle yerinden harekete mecâlî kalmadığından, çaresiz birkaç gün muharebeyi te'hîre mecbûr oldu. Ve işte bu arada cedd-i merhûm dahi seyr-i serî' ile gelüp ordu-yı hümâyûna vâsıl oldu. Bîçârenin âhir ömründe sekiz sene müddet imtidâd eden mahbûsiyyet beliyyesi cânına kâr eylemiş ise de, veliyy-i ni'imetine ve milletine sadâkat ve hizmet etmek mâ'ye-i asliyyesinde merkûz olup, hiçbir sûretle infikâk ü tenâkus-ı kâbil olmayan hamiyet ve diyânet-i dâimesi îcâbından olduğundan yine zerre kadar kendüsüne fütûr getürmeksizin nihâyet tevkîr u ta'zîm ve kemâl-i huzû'u tekrîm ile hâk-i pâ-yı hümâyûna yüzler sürerek;

"Şevketlü pâdişâhım mine'l-kadîm âstân-ı celîlü'l-unvânınız bende ve ihsân-dîdesi olan bu pîr-i fânî kulunuzu mazîk-i helâkdan halâs ile kalb-i vîrânemi ta'mîr ü tesrîr buyurdunuz. Bu lutf-ı (122) âlü'l-âlin edâ-yı zerre-i hakk-ı şükrü ancak uğur-ı hümâyûnlarında fedâ-yı ser ü cân etmekle hâsıl

olabilür” meâlinde pek te’sîrlü sözler söylemesi **Sultân Murad** hazretlerinin müceb-i mahzûziyyetleri olduğundan, “Gâzî Mehmed senin öteden berü âbâ vü ecdâd-ı izâmıma vâki’ olan hidemât ü sadâkatini bilir idiysem de ordu-yı hümâyûnum ümerâ ve erkânının bu def’aki şehâdet-i umûmiyyelerinden bütün bütün ma’lûm-ı hümâyûnum olmuşdur. Gerçe hasbe’l-kader bir hayli müddet muztarib oldunuz ise de, şu bulunduğumuz tehlükenin izâlesi emrinde göstereceğiniz hizmet ve sadâkatinizin sâye-i şâhânemde her vakitden ziyâde mükâfatını göreceğiniz der-kâr olmağla, göreyim seni harb-şinâslık ve kâr-güzârlığınızı isbât ile indallah ve inde’n-nâs me’cûr u me’sûr olmağa çalışmalısınız. Cenâb-ı Hak mu’îniniz olsun” meâlinde kelimât-ı hikmet-âyât ve da’vât-ı hayriyyet-gâyât-ı hümâyûnlarıyla, dünki gün in’âm ve hıla’-i fâhirelerle taltif buyurmuşlardır.

Âbâ vü ecdâdımızdan altı yüz seneden berü tevârüs eden vukû’âtın sûret-i cereyânıyla da müeyyed bulunan rivâyât-ı mevsûkaya göre gâzî-i müşârün-ileyh be-tekrâr arz-ı hâle cür’etle;

“Şevketü pâdişâhım bizceleyin abd-i a’cezden ne olabilür? Ancak himmet ve ed’iye-i hayriyyeniz üzerimizde dâim ve bendegânınız tarîk-i sebât ü fedâkârîde kâim oldukça hiç merak buyurmayınız. Cenâb-ı Hakk’ın nusreti bizimle berâberdir” diyerek ve ed’iye-i mefrûzayı edâ ederek huzûr-ı hümâyûndan çıkmış ve ümerâ-yı kirâm ile mülâkât edüp vak’anın bidâyet-i zuhûrundan tâ bu kadar cesâmet kesb edinceye kadar cereyân eden esbâb ü ahvâlini anladıktan sonra heman ordu-yı hümâyûnun dahi her cihetini (123) dolaşup kemiyyât ü keyfiyyâtını tedkîk eylemiştir. Ba’dehü ordu-yı hasmı dahi tahkîk ederek, velhâsıl ahvâlin her cihetini öğrendikten sonra, “ey silâh arkadaşları meşhûdât ve tahkîkât-ı acizânem ve şimdiye kadar muhârebelerde arkadaşları meşhûdâd-ı tahkîkât-ı âcizânem ve şimdiye kadar muharebelerde mesbûk tecârîb-i bî-adîdem

îcâbınca kuvve-i muvcûdemizle Düzme Mustafa ordusuna galebe etmek vâkı'â ihtimâl ve imkân dairesinde değildir. Binâen-aleyh mütâla'ât-ı vâk'anız gibi hasmın ordusu beliyye-i tefrika düşürerek takliline çâre bulamaz isek hâl gâyetle müşkil ve muhataralu olduğundan niyyet-i hâlisânem buna bu gece çâre aramaktır. Ancak pek tehlikeli bir hâlde bulunacağımdan cümleminizin du'âsını niyâz ederim” demesiyle, cümle tarafından hulûs-ı kalb ile du'â ve himmetler olundu.

Gâzî-i müşârün-ileyh işbu muhâvere vü müşavereden sonra o gece nisfû'l-leylde yâr ü ağyârın uyhuya daldığı bir zamanda **Ulubad** nehrinin kenârına gidüp bülend âvâz ile “abe Evrenosoğulları abe Türk Turhan bre Gümlüoğlu, bre Kovanoglu, bre Doğanoglu! Sizinle sözüm var. Irmak kenarına gelin” diyerek guzât-ı kirâma nidâ etmeğe başladı. Ya'ni târîhlerin cümlesinde musarrahdır ki, bu ta'bîrât dahi **Gâzî-i müşârün-ileyh**'in guzât-ı müşârün-ileyhim beyninde olan derece kadar ve meziyyetini bir kat daha isbât eder. Çünkü o zamânlar hükmünce Rumili'yi ditretmiş olan Gâzî Evrenoszâdeler gibi guzât-ı kirâmı Rumili isti'mâlatınca mutlakâ büyüğün küçüğü çağırmasına mahsûs olan, abe, bre lafızlarıyla nidâ etmiş, kendüsünün hepisinden ez-her-cihetâlf olduğunu mu'lindir.

(124) Ümerâ-yı müşârün-ileyhim işitdikleri sadânın Mihaloğlu **Gâzî Mehmed Paşa**'nın sesi olduğunu derhâl anladılar ve askerinin dahi çoğu çadırlarından çıkdılar ise de, “Mihaloğlu sekiz seneden berü mahbesde idi ve işidildiğine göre vefât etmiş idi. Bu ne garîb hâldir, hele bir gidüp anlayalım” diyerek ırmağın kenârına birikdiler. Ve sesleşüp ve sevâbık-ı hâllerinden bahisler açup bilişdiler. Ve çünkü daha cennet-mekân **Sultân Bâyezid Hân** hazretlerinin asr-ı hümayûnlarından berü yâr-ı kadîmleri olduğundan, her sûretle musâhabete girişdiler ve sebab-i vürudunu sûale başladılar.

Gâzî Mehmed Paşa'nın Düzme Mustafa Ümerâsına Vesâyâsı

“Abe yoldaşlarım! Bu ne keyfiyettir ki haseb ve nesebî mechûl bir şahsın sözüne kapılıp da verâseti müsbet ve müteyakkın ve hâlen ve liyâkaten ve diyâneten ve şecâ’aten makâm-ı celîl-i saltanata ehliyeti müsellemler ve mütebeyyin olan **Sultân-ı nev-civân** ve âlî-şânın itâ’atından hurûc etmişsiniz. Bu hâller sizler gibi merdânelik kılıncın kuşanan dilâverlere ve şân ve şöhretli gâzîlere yakışurmu? Mertlik ve adamlık bumudur? Hurûc ale’l-sultân hakkında dünyevî ve uhrevî mukarrer olan tahzîrât ve mecâzât-ı şer’iyyenin derecât-ı vahîmesini bilmiyormusunuz ki hepimizin inde’ş-şer’ demi hederdir. Cümleliz Rumili’nin nâmdâr gâzîlerisiniz. Sultan Bâyezid’in sahîhü’l-neseb şehzâdeleri olan **Mustafa Çelebi**’nin esnâ-yı vak’ada nâ-bedîd olduğunu işitmediniz mi? Ve eğer sahîhan zâyî’ olmasa idi, sâir hayâtda kalan şehzâdeleri gibi o dahi bir mahalde duyulmaz mı idi? Şehzâde-i müşârün-ileyhi elimizle büyütük falan ve fılan (125) mahallerinde olan nişânlarını hâtıra getürmüyormusunuz? Ve bu nişânları Düzme Mustafa’da görebiliyormusunuz? Bu adam şehzâde **Mustafa Hân**’ın zıyâ’ndan istifâde ile devletimize bir gâile açmak ve arada bir takye kapmak hîlesiyle İstanbul imparatorunun bir müddetden berü Mustafa nâmında sakladığı işidilen bir şahs-ı mechûldür. Egerçi sahîhan vâris-i meşrû’, ya’ni Şehzâde **Mustafa** olmuş olsa idi, gerçi biz mahbesde idik, siz değildiniz ya andan evelleri nerede olduğunu işitmezmi idiniz. Lehü’l-hamd devlet ve milletimize sadâkatimi cümleden ziyâde arkadaşlarım olan sizler biliyorsunuz. Bu şahsın Şehzâde **Mustafa** olduğundan cezmim değil zerrece şekkim olsa hâzır fırsat ele girmiş iken şimdi gelüp bende size mülhak olmaz mı ve ana itâ’t etmezmi idim! Ve sizler gibi sâdık ve sırdâş yoldaşlarımı bu sözleri söyler mi idim! Ma’lûmunuzdur ki âbâ vü ecdâdımız hep bu hânedân-ı celîlin nân ve ni’metiyle perverde olmuş ve ale’l-husûs bir kahvenin hakkı pek büyük bulunmuş iken izâ’a-i hukûk ile küfrân-ı ni’metlik vâdîsine gitmek kadar dünyâda alçaklık ve âhırette

günâhkârlık olamaz. Cenâb-ı Hakk'dan korkmaz Hazret-i Peygamber'den utanmazmısınız? Hurûc alfe's-sultân edüp şakîzümresine mülhak olacaksınız.Vâh eyvâh yoldaşlarım buralarını aslâ düşünmüyorsunuz. Lâkin bu gittiğiniz tarîk çıkar yol değildir. Ve bu gûne cür'etin müstetbi-i envâ'-ı haybet ü nedâmet olacağı bî-reyb ü şekdir" diyerek bir çokedille-i mukni'a îrâdıyle tefhîm-i merâm eyledi.

Ümerâ-yı müşârün-ileyhim **Mehemmed Pâşa**'yı öteden berü büyük görüp emin tanımış olduklarından (126) kendüsünden bu sözleri işitdikleri gibi zihinleri bulanup mebhût ve hayrân ve bu yola gittiklerine nâdim ü peşimân olup ne yolda hareket etmeleri lâzım geleceğini dahi suâl etmeleriyle **Paşa-yı müşârün-ileyh**, "buna çâre pederâne nesâyihimi dinleyüp hâzır daha muhârebeye başlanmamış ve fi'ilen hareket-i isyâniyyeniz görülmemiştir. Fursat elde iken bu gûne hevâ vü hevesden ferâgatle pâdişâhımız efendimize arz-ı itâ'at etmek ve bîhûde yere zahmet çekmeyüp işinize gitmekdir" demesiyle, cümlesi sözünü dinleyüp bir takımı heman suyu geçüp arz-ı itâ'at etdi. Ve bir takımı dahi fursat gözetmeğe başladı. "**Mihaloğlu** ümerâ ile buluşmuş ve cümlesini hakikat-i hâlden âgâh ederek **Sultân Murad** tarafına çevirmiş" sözü Düzme'nin ordusunda deverâna başladı. Toplanan askerin Düzme'nin sahîhan şehzâde olduğuna zaten cezmi yok, şübheleri ise bi'l-'akis çok idi. Bu misillü guft-gûlar da çoğalmağa başlayınca,"acâyip bu adam sahîhan şehzâde olaydı. Mihaloğlu hilâfını söylemezdi ve ümerâmız dahi kâni' olamazdı. Demekdir ki bunun yalancı bir şahıs olduğu anlaşıldı ki, ümerâmız **Sultân Murad** tarafına dönmeğe başladı" gibi sözler çoğalınca, Düzme şu arada bir muzafferiyet kazanup anın te'siriyle bu misillü guft-gûlara basdırmak hulyâsıyla **Sultân Murad** tarafından **Ulubad** nehrinin geçidini muhâfazaya me'mûr edilen beş yüz kadar yeniçeriyi geceleyin basup kılınçdan geçürmek üzere bâlâda beyân olunan azeb askerinden beşyüz süvâri ve piyâde gönderdi.

Lâkin Düzme'nin bu sûretle asker sevk edeceğini dahi müşârün-ileyh **Mehammed Paşa** ahbâbları vasıtasıyla (127) haber alup **Sultân Murad Hân** hazretlerine bildirmiş olduğundan, bunların tenkîline ma'iyetine iki bin yeniçeri terfîkiyle **Umur Paşa**'yı onların vürûdundan evvel me'mûr ve i'zâm buyurdu.

Paşa-yı müşârün-ileyh gâyet cesûr ve harb âşinâ bir gâzî olduğundan, beyân olunan azeb askerinin vürûdundan evvel yetişüp suyun beri tarafında pusu tuttu. Târîhlerin, “ **Sipâh-ı hasm geçdi sudan Umur Bey askeri çıktı sudan**” beytiyle beyânları gibi Umur'un askeri pusudan bağteten çıkup ve geçidi bekleyen yeniçeriler ile birleşüp üzerlerine bi'l-hücûm, azeblerin pek çoğunu öldürdüğü gibi bir takımını esîr etmiş olduğundan, azebleri tahkîr için bir koyun kellesine iki azeb esîri satdırdığı ve azebler ile yeniçeri beyninde çok vakitler devâm eden ziddiyyetin bu vak'adan kaldığı tevârîhlerde mezkûrdur.

Düzme Mustafa ber-minvâl-i meşrûh Mihaloğlu'nun ümerasıyla birleşmesi keyfiyyetinin şüyû'undan mükedder iken, böyle beş bin kişilik bir kuvve-i askeriyyesinin şu sûretle inhizâm-ı küllîyye uğramasından bi'l-vücûh mütelâşî olup ne edeceğini şaşırmağa ve bu hizmeti mahsûs zann ederek yanında bulunan ümerâsına i'timâdı bozmağa başladı.

Ümerâ-yı devlet dâimân gâilenin indifâ'ı esbâbını taharrî vü tezekkür ile iştigâl eylediği esnâda **Gâzî Mehmed Paşa**'nın ihtârıyla bir güzel tedbîre daha teşebbüs olundu. Şöyle ki; **İvaz Paşa Düzme Mustafa**'ya âtîdeki mektûbu gönderdi.

Meâl-i Mektûb

(128) Kulunuz gerçi zâhiren efendimizin hizmetinden dûrum. Ancak nevbet-i saltanatın zât-ı âlînin olduğunu bildiğim cihetle pek çok sâdık bendenizim. Şu kadar ki, nân u ni'metiyle perverde olduğum **Sultân Murad**'ı böyle en sıkı zamânında terk etmek gibi alçaklığı kabûl etmekliğimi efendimiz de tecvîz buyurmayacaklarından ve ma'mâfih tabi'at-ı maslahat cânib-i devletlerine muvâfik olup, matlubumuzun suhûletle hâsıl olacağına şübhem olmadığından, inşâallahu te'âlâ şehd-i emel ele geçdiği anda herkesden evvel hâk-i pâ-yı hümâyûnunuza yüz süreceğim derkârdır. Ancak hasbe's-sadaka arz-ı hakikat-i hâle müsâra'at ederim ki, cenâb-ı âlîlerinden dahi şimdiye kadar tahkîk buyurulmuş olacağı üzere Mihaloğlu ümerânızın cümlesiyle birleşmiş ve hepisini cânib-ı sultaniye imâle eylemiştir. Ve bunların cümlesi sözü bir edüp felân gece ordu suyu geçüp üzerinize hücum edecek ve ümerânız zât-ı devletinizi tutup Sultân Murad'a teslim eyleyecektir. Binâen-aleyh ubûdiyyet-i kâmilem îcâbınca gâyetle basîret ve intibâh üzere bulunulması lüzûmunu arz ederim" sözlerini derc etmiş ve bu şeylerin çoğu vâkı'a mutâbık olduğundan sıdk-ı müdde'âsını her sûretle te'yîd eylemiştir.

Ve yine bu esnâda Timurtaş Paşazâdelerde Düzme'nin veziri Salifü'z-zikr **Cüneyd** Bey'e âti'z-zikr mektûbu göndemişlerdir.

Bu Mektubun Hülâsa-i Meâli

“Yazık sizin ulüvv-i kadr ile meşhûr olmanıza ki, sülâleniz bayağı hânedân-ı mülûk-ı kirâmdan ma’dûd iken bir şahs-ı mechûlü’n-nesebe serfûrû edüp vezirliği rütbesine tenezzül buyuruyorsunuz. Bu hâl sizin (129) için müceb-i şe’n ü âr değil midir? Ma’mâfih ordunuzda bulunan Rumili ümerâsının kâffesi Mihaloğlu **Mehemmed Paşa** îkâzıyla efendi tanıdığınız şahsın sahte ve kâr ve da’vâsının bî-vech ve bâtil idüğünü anladıklarından felân gece ordu-yı hümâyûn üzerinize hücûm etdiği anda şahs-ı mezbûru huzûr-ı pâdişâhiye teslîme ittifâk eylemişlerdir. Ol hâlde zât-ı âlîlerinizin dahi bit’t-tab’ ne dürlü dû-çâr-ı felâket-i uzmâ olacakları ta’rîf ü tavsîfden müstağnidir. Leyle-i musammemenin hûlûlünden evvel hâk-i pâ-yı hümâyûna dehâlet ve bâ’is-i necât ü selâmet olacak sûretle izhâr-ı nedâmet ve istid’â-yı afv ü inâyet etmez iseniz dünyevî ve uhrevî giriftâr-ı ukûbet olacağınızı hâlisâne ihtâr ederiz” meâlinde birçok sözler ile dürlü te’mînât ü te’kîdâtı şâmil ve mutazammın idi. **İvaz Paşa**’nın sâlifü’z-zikr mektûbu Düzme’nin eline vardığı gibi zâten hâsıl olan telâş ü ıztırabı bir kat daha artup hemân vezîr-i müşârün-ileyh **Cüneyd Bey**’i huzûruna celb ile mektûbu gösterdi. **Cüneyd Bey** dahi bu esnâda gelen ve bi’l-vücûh bâ’is-i endişesi olan **Timurtaş Paşazâdelerin** mektûb-ı müştereklerini Düzme’ye verdi. Her ikisinin meâli birbirine mutâbık olduğundan ikisinin dahi pâ-yı sebâtları mürte’iş ve sûret-i firâr sahîfe-i derûnlarında müntekîş oldu. Ve heman kaçmak tedâ[rü]kine başlamışlar iken mektûblarda ta’yîn olunan leyle-i ma’hûde dahi hulûl edüp ber-vech iş’âr ordu-yı hümâyûnun **Ulubad** suyunu geçerek ve tehlîl ü tekbîr ve tabl ü nefir sadâlarını ayyûka çıkararak hücûmunu dahi gördükleri gibi, artık yazılan şeylerin tamâmiyle dostluğa ve sıhhate mukârin olduğunda bi’l-küllîye şübheleri kalmamış (130) ve gerçi birbirlerine hâllerini bildirmemek istediler ise de, “güneş balçıkla örtülmez” misâlince ef’âlleri hâllerini meydâna koymuş olduğundan, “şu hâlde ümerâ bizi tutup Sultân Murad’a götürürse hâlimiz nice olur, aman durmayalım” diyerek Düzme Mustafa hemân havâss-ı

huddâmından birkaç kişiyi müstashaben ric'at-ı kahkariyye ile kaçıp Biga'ya geldi. Ve birçok paralar vererek iknâ' eylediği hâkiminin delâletiyle Rumili yakasına geçüp **Gelibolu'ya** ilticâ eyledi. **Cüneyd Bey** dahi heman o gece memleketi olan Aydın tarafına yol alup gitdi.

Rumili ümerâsının hâk-i pâ-yı hümâyûna dehâlet edenlerden mâ'adâsı Mihaloğlu'na mesbûk olan va'adleri gibi ne mukâbelede ve ne de firâr kaydında bulunmadıklarından, **İvaz Paşa** doğruca Düzme Mustafa'nın çadırına nüzûl ile tekmîl-i hazîne ve eşyâsını **pâdişâh** nâmına olarak zabt etdikden sonra sultân-ı zî-şâna müte'addimüjdeciler gönderüp tebşîr-i muzafferiyet etmiş ve derhâl nehrin üzerine bir köprü yapıdırarak pâdişâhi da'vet eylemiş olmasıyla, **Sultân Murad-ı celîlü'n-nihâd** dahi ferdâsı günü Cenâb-ı Nâsır-ı hakîkîye azîm teşekkürler ve hamd ü senâlar ederek ale's-seher debdebe vü dârât vüfûr-ı inşirâh ü meserrât ile mezkûr köprüden geçüp Düzme Mustafa'nın çadırında bast-ı bisât-ı iclâl buyurdular.

Tekmîl vüzerâ ve ümerâ âdât-ı kadîme üzere takım takım el öperek gazâlarını tebrîk eyledikleri sırada, ber-minvâl-i bâlâ dağılmayup kuvve-i mevcûdeleriyle berâber teşrîf-i hümâyûnlarına muntazır bulunan **Gâzî Evrenosoğulları** ve **Turhan Bey** ve **Kovan** ve **Doğanoğulları** (131) gibi Rumili ümerâsının pek çoğu ve en güzîdeleri ve topçu askerlerinin mecmû'u dahi müşârün-ileyhimâ **İvaz** ve **Mehemmed** paşalar delâletleriyle küstâhâne hareketlerinden dolayı şermende vü hacîl oldukları hâlde hâk-i pâ-yı **hümâyûna** yüzler sürerek dehâletle isti'fâ-yı cürm ve kusûra müsâra'at gösterdiler.

Rikâb-ı hümâyûn vüzerâsından **Halil Paşa**, **İvaz** ve Mehemmed paşaların hidemât-ı vâkı'asını çekemediğinden mücerred hased belâsıyla anların reylerini çürütmek ve kendülerini ordu-yı hümâyûn içinde küçük düşürmek için hâk-i pâ-yı **Hümâyûn**'a dehâlet eden Rumili ümerâsının ve asâkirinin katl ü i'dâmına pek çok çalışmıştır ki, eğer bu re'y-i sakîm icrâ buyurulmuş olaydı hazret-i pâdişâh'ın dâmen-i şefekat ve merhameti tâ bekiyâmet levs-i gadr ile lekedâr ve bi-gayrı hakkın hûn-rîzlik nâm-ı fecî'iyile hâme-güzâr olur idi. Lâkin **Pâdişâh-ı şevket-penâh** hazretleri zâten buralarını bildiklerinden ve müşârün-ileyhimâ **İvaz** ve **Mehmemmed** paşalar dahi fevkal'âde sebât ile pek çok recâlarda ve şefâ'atkârlıklarda bulduklarından **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretleri "hâk-i pâ-yı hümâyûnuma dehâlet ve ilticâ edenlere kılinc olmaz" diyerek hiçbir ağır söz dahi söylemeksizin cümlesini afv etdikden mâ'adâ bu vak'ada hidemât-ı hasenesi görülenleri ve gerek dehâlet edenleri dürlü iltifât ve ihsân-ı âlîlerle taltîf ve ihyâ buyurmuşlardır.

İşbu muzafferiyet-i azîmenin te'sîr-i şân u şerefiyle ve Rumili ümerâsının ma' tevâbi' dehâletleriyle ordu-yı hümâyûna bir kat daha kuvvet ve kudret gelmiş ve işin burada da bıragılmayup esâsından (132) temizlenmesi hasbe'l-vakt ehemmi mehâmm-ı umûrdan görünmüş olduğundan **Sultân Murad** hazretleri heman durmayup kuvve-i mecmû'alarıyla **Gelibolu** tarîkıyla Biga'ya gelerek oradan dahi Rumili'ye tecâviz buyurdular.

Düzme Mustafa birkaç gün **Gelibolu**'da kaldı ise de, **Sultân**'ın mürûrunu işitdiği gibi karârı firâra tebdîl ile **Ulah**'a geçüp oranın beyi mu'âvenetiyle yine bir daha fitne uyandırmak hulyâsıyla o tarafa gitmeğe çalıştıysa da **Kızılağaç Yenicesi**'nde kendi adamları tarafından tutulup huzûr-ı **hümâyûn**'a getirülüp salb ile i'dâm olunmuş olduğundan, bu gâile-i azîmenin bu sûretle rehîn-i hitâm olduğu mütâla'a olunabilen

târîhlerin çoğunda mastûr ise de, **Âlî** ve **Neşrî** târîhlerinin ekser-i mündericâtı başka yolda olduğundan işbu iki târîhin ibâreleri aynen derc olundu.

Âlî Târîhinin Aynen İbâresidir

Mihaloğlu Mehemed Paşa hasmın askeri gâyetle ziyâde olduğundan, bir gece nehir kenârına varup Rumili beylerini ale'l-esâmî çağırıp ve kendüsünü ve Mustafa'nın nesl-i Osmânîden değil idüğümü bildirdi. Fe-lâ cerm firîb ü reyb ile bend olan cem'iyetleri çözüldü. Ümerâ ve zu'amâ Ulubad nehrinden at yüzdürerek **Sultân Murad** cânibine geçmeğe başladı. Ve hattâ **Evrenosoğlu** ve **Turhan** ve **Gümlüoğlu** nâmındaki beyler vâk'î hâli duydukları gibi **Sultân Murad**'a mütâ'abat kıldılar. Ve bu minvâl üzere mâcerâ-yı hâl (133) şüyû' buldukda Düzme Mustafa havf u haşyete düşerek bir mikdâr asker ile Gelibolu ma'berinden Rumili'ye kaçdı.

Neşri Târîhinin İbâresi

Şol zaman ki, iki tarafın askeri Ulubad nehrinin meymene meyseresine kondular, Mihaloğlu kendisini bildirüp kulûb-ı ümerâyâ tefrika düşürdü ve her beye mektûblar yazup gönderdi. Bu mektûblar Cüneyd Bey'e ve sâir beylere vardıkda, i'tikâdlarına halel verüp ve andan sonra ordu-yı hasma perîşânlık gelüp Düzme Mustafa Gelibolu'dan Rumili'ye geçüp Eflâk tarafına kaçmağa çalışdı ise de, taraf-ı pâdişâhîden ta'kibine me'mûr edilen Mihaloğlu **Mehemmed Paşa** ardınca yetişüp Düzme'yi Çamurlu sahrâsında tutdu. Sultân Murad'a teslîm eyledi ve bu vak'a **825** târîhinde vukû' buldu. Bu târîhlerin mündericâtına göre salifü'z-zikr mektûbları dahi **Mehemmed Paşa**'nın yazdığı ve Düzme

Mustafa'yı dahi anın tutduğu anlaşılır ise de, ifâde-i sâbıka ile bu beyânın kangısı daha doğrudur kat'iiyen bilinemedi. *Allahü'l a'lem bi-savâb*

Hâsılı Düzme Mustafa tekâmîl Rumili kıt'asını kabza-i teshîrine geçürmüş ve zâhiren da'vasını meşrû'iyete binâ etmesiyle bütün Rumili ümerâ ve asâkirini kandırıp kendüsüne bend etmiş ve ordusunu galebe olunmaz derecelere vardurmuş olmasıyla, işbu Düzme Mustafa vak'ası Devlet-i Aliyye'yi esâsından sarsan vâkı'ât-ı hâilenin birinciliği râddesine (134) varmış iken Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâmın bu gâile-i azîmeden dahi aslâ zâyî'ât vermeksizin böyle sühûletle halâs olması egerçi mahzâ Cenâb-ı Nâsır-ı hakîkînin nusreti ve Hazret-i Risâlet-i uzmanın rûhânî şefâ'ati ile Sultan Murad hazretlerinin zâhirî ve ma'nevî teşebbüs buyurdıkları tedâbîr-i hasene-i müessirelerinin te'sîrâtından başka bir sebebe hâmil olunamaz ise de, Düzme ordusunun asıl kısm-ı küllîsini teşkîl eden Rumili ümerâsının cânib-i sultanîye imâlesi ve Düzme'nin askeri beynine tefrika düşürülmesi ve vak'adan sonra tekâmîl Rumili ümerâ ve askerinin dağılmayup Sultân Murad hazretlerine arz-ı itâ'atle ordu-yı hümâyûnca kuvvet ve cesâmet-i külliyye hâsıl olması husûslarını **Gâzî Mehmed Paşa'nın** tedâbîr ve ikdâmât-ı sâdikâne ve fedâkâranesi pek çok teshîl ve tesyîr eylemiş olduğundan, işbu vak'ada Devlet-i Aliyye'ye vâki olan hidemât-i hasenesi umûm-ı târîhlerde ve tevârih şinâsân olan zevât-ı kirâm indinde kemâl-i sitâyîşle yâd olunmaktadır.

Sultân Murad hazretleri Düzme Mustafa gâilesiyle meşgûl iken Hamidiye vilâyetinde vali bulunan küçük birâder-i âlîleri **Mustafa Çelebi** şebâbet hâliyle ve ma'hûd **Germiyanogulları'nın** iğfâlâtıyla saltanat da'vasına kalkışup taht-gâh-ı hümâyûn olan **Bursa'yı** zabta kalkışmış ise de, Bursa ahâlîsi pek çok recâcılar vü emti'a ve nukûd ve teberrükâta dâir ağır şeyler göndererek sinnen kendülerinden ekber olan **Sultân Murad** hazretlerine tâbi' olmuşlar iken fesh-i bey'at mâddesi telefât-ı zâideyi

mûcib olacağından, her ne vakit birâder-i âlîleri ile beynlerinde tekevvün eden da'vâ-yı saltanat fasl olunur ise ol vakit Bursa kal'ası dahi kendülerine teslîm olunmak (135) üzere şimdilik fethi kolay mahallere teveccüh olunmasını recâ etmeleriyle şehzâde-i müşârün-ileyhin lalası olup kendülerine vezîr ittihâz eyledükleri **Şarabdar İlyas** tedbîriyle **İznik**'i taht-ı muhasaraya aldığı haberi geldi.

Sultân Murad hazretleri Düzme Mustafa vak'asını ber-teraf etdikden sonra yukarıda tafsîl olunduğu üzere bu vak'anın asıl bâ'is ve mürevvici olan **İstanbul imparatorunun** dahi müstehik olduğu cezâsını vermek için **İstanbul**'u kuşadup taht-ı muhâsaraya almış idi. Ne çâre ki, bu esnâda zikir olunan **Mustafa Çelebi** haberi vürûd etmesiyle **Sultân Murad** ordu-yı hümâyûnlarının **İznik**'e vusûlüne kadar şehzâdeyi zabt-ı kal'a ile meşgûl kılmak ve bu sûretle oyalandırmak mütâ'ala-i hakîmânesiyle **İznik Kal'ası'nın** heman teslîmi için muhâfızı **Ali Bey**'e ve şehzâdenin ele geçürülmesi bâbında bir çok va'd ü va'idleri şâmil mezbûr **Şarabdar İlyas**'a birer kıt'a nâme-i hümâyûn gönderdiler.

İşbu nâme-i hümâyûnlar üzerine **Ali Bey** kal'ayı teslîm etdi ve **Şarabdar İlyas** dahi şehzâdeyi dürlü desîseler ile ayş ü nûşa alıdırup oyalandıрмаğa ve dîvân sürüp nice kimselere tîmâr ve mansıblar vermeğe başlatdı.

Sultân Murad hazretleri işte bu keyfiyyet üzerine **İstanbul** muhâsarasını biragup Rumili mesâlihini yoluna koyarak heman **İznik** üzerine yürümüş ve şiddetlü muhârebe esnâsında mezkûr **Şarabdar** nâm veliyy-i niâmet hâini efendisi olan şehzâde-i müşârün-ileyhi kendü eliyle tutup pâdişâha (136) teslîm eylemiş olmasıyla hıfz-ı nizâm-ı âlem için müşârün-ileyhin i'dâmıyla bu gâile dahi ber-teraf olmuştur.

826 târîhinde vukû' bulan işbu muhârebe-i şedîde esnâsında cedd-i merhûm **Gâzî Mehemed Paşa** fırkası ile **Taceddinoğlu** askeri beyinde vukû' bulan hûn-rîzâne müsâdemede veliyy-i ni'met a'zamı **Sultân Murad** hazretlerinin huzûr-ı hümâyûnlarında müşârün-ileyh zümre-i şühedâya mülhak olmuşdur.

Rahmetullahi aleyh rahmeten Kâmileten

Gâzî-i müşârün-ileyhi şehid eden mûmâ-ileyh **Taceddinoğlu**'nun bir tavuk kümesinde muhtefî olduğu hâlde bulunarak Mihalliler elinde telef edildiği umûm târîhlerde mezkûrdur.

Bu zamâna kadar olan vukû'âtı mübeyyin târîhlerde **Mihalbeyzâdelerden Gâzî Mehemed Paşa** ile birâderi **Gâzî Yahşi Bey**'den başka Mihaloğlu nâmıyla bir isme tesâdüf olunamamasına nazaran, **Mehemed Paşa**'nın şehâdetinden sonra yalnız **Gâzî Yahşi Bey**'in kalması lâzım gelür iken, kâtil-i merkûmun Mihalliler elinde telef olduğu fikrasının umûmen târîhlerde musarrah bulunmasına göre, Mihaloğulları'ndan bundan sonra esâmîsi ta'dâd ve beyân olunacak zevâtdan ba'zılarının dahi muhârebe-i mezkûrede bulunduğu anlaşılır ve vukû'ât-ı âtide buna müeyyid görünüyor.

Tevârîh-şinâs olan bi'l-cümle erbâb-ı insâf indinde ma'lûm bulunacağı üzere, bu vakitlerde târîhlerde esâmîsi zikr olunan ümerâ-yı mümtâze silkine geçmek nice yıllar muhârebelerde bulunarak îfâ-yı hüsn-i hidmet ve ibrâz-ı âsâr-ı merdânegî vü besâlet etmeğe mutavakkıf bulunduğunun, bedahetine binâen (137) müşârün-ileyh **Gâzî Mehemed Paşa**'nın bu sıyti hâsıl edinceye kadar lâ-ekall on on beş sene umûr-ı harbiyyede istihdâm buyurmuş idüğünde şübhe yoğ ise de sâlifü'l-beyân **Vize Kal'ası**'nın fethi zımnında serdârlıkla me'mûriyyeti târîhi olan 771 senesinden işbu 826 târîhine değin mürûr eden 55 sene ömrünün 20

senesi **Hudâvendigâr Gâzî Sultân Murâd Hân-ı Evvel** ve 14 senesi **Yıldırım Bâyezid Hân-ı Gâzî** ve 8 senesi dahi **Çelebi Sultân Mehmed Gâzî** ve 3 senesi **Sultân Musa Hân** ve 8 sene müddet kaldıktan sonra halâs bulup 6 senesi dahi **Sultân Murad-ı Sâni** hazerâtı gibi âlemleri ditretmiş olan beş pâdişâh-ı cihân-penâhın hizmet-i mukaddeselerinde geçürerek ibkâ-yı nâma muvaffak olmuş olduğundan, böyle bir peder-i hamiyet-güsteri hayr u senâ ile yâd edişimizden dolayı erbâb-ı insâf indinde evlâdlık vazîfesini îfâ etmiş add olunacağımızı ümîd ederiz.

Sultân Murad hazretleri **Düzme Mustafa** ve **Mustafa Çelebi** gâilelerini ber-taraf etdikden sonra 828 senesinde **Kastamonu Hâkimi İsfendiyar Bey**'i şiddetlü muhârebe ile mağlup eylemiştir.

Mîr-i mûma-ileyh **Sinop** kal'asına kaçmış ise de, esnâ-yı harbde Mihaloğulları'ndan müşârün-ileyh **Gâzî Yahşi Bey**'in urduğu bir kılinc sadmesiyle kulakları sağır olmuş ve kerîmesi hânın harem-sarây-ı hümayûna kabûlünü recâ ve dürlü vesâit ile merhamet-i celîleyi iltihâk ederek güç hâl ile mazhar-ı afv-ı âlî olmuştur.

(138) **Sultân-ı müşârün-ileyh 829** târihinde oğlu **Cüneyd Bey**'in sâbıkda tafsîl olunduğu üzere **Düzme Mustafa**'nın vezâretini kabûl ile ızhâr-ı isyân eylemesinden dolayı zuhûra gelen hatîât-ı azîmesini afv etdirmeğe çalışacak yerde, bi'l-'akis ol vakit Aydın vilâyeti valisi bulunan Mihaloğlu müşârün-ileyh **Gâzî Yahşi Bey** ile dâimâ muhârebeden hâlî kalmamış ve en nihâyet gâzî-i müşârün-ileyh mahdûmu **Gâzî Sinan Bey** dahi desîse ile ele geçirüp şehîd eylemiş. Bir kat daha hakkında gazab-ı şâhânelerini teşdîd eylediğinden tertîb etdikleri ordu-yı hümayûnları kumandanlığına mahdûmu müşârün-ileyhi i'dâm eylemiş olması sebebiyle ahz-ı intikâm yolunda ziyâde çalışacağı mütâl'a-i

hakîmânesiyle müşârün-ileyh **Yahşi** Bey'i ta'yîn ederek Cüneyd Bey'in icrâ-yı cezâ-yı sezâsını âna havâle buyurdular.

Gâzî-i müşârün-ileyh ber-mûceb-i emr-i âlî Cüneyd Bey'in üzerine hücum eyledikde mûmâ-ileyh birinci muhârebede kaçup kal'aya kapanmış ise de, oğlu Kurd Hasan Bey beş yüz kadar askerle karşı geldiğinden bi't-tekrâr birkaç sâ'atler muhârebe olundu. En nihâyet o dahi pederinin yanına firâra mecbûr oldu. Ancak tek durmayup babâ oğul birlikde yine hücumla ictisâr eylemeleriyle teceddüd eden muhârebe-i şedîdede asâkir-i pâdişâhînin savletine tâb-âver-ı mukâvemet olamadıklarından Cüneyd Bey bu def'a da firâra mecbûr oldu ise, de oğlu mûmâ-ileyh Kurd Hasan zûr-ı bâzûsuna güvenerek harbden çıkamadığından **Gâzî Yahşi** Bey orduyu hümâyûn alaylar ile etrâfını kuşadup, ibtidâ anı ve müte'âkıben pederi Cüneyd Bey'i tutup mahdûmu (139) şehîd-i müşârün-ileyhin yerine kısâsen i'dâm ile her-bâr memâlik-i mahrûsa-i şâhâneye îsâl kendü hasâr ve hisâr ve ale'l-husûs Düzme Mustafa'nın vezâretini kabul ile Devlet-i Aliyye'nin mâ'azallahü te'âlâ mahvı kâsd fecî'ine kadar ictisâr eden İzmiroğulları'nın eydî-i iğtisâbından **İzmir** gibi zengin ve cesîm bir beldenin kurtulup ba'de-zîn memâlik-i mahrûsa idâdına mülhak olmasına sebep-i zâhir ve bâhir olmuşdur.

Buraya kadar olan tafsîlâtdan **Sultân Murad-ı Sâni** efendimiz hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarında Mihaloğulları'ndan **Gâzî Mehmed Paşa** ile **Gâzî Yahşi** ve **Gâzî Sinan** beylerin bulunup, üçünün birden Devlet-i Aliyye'lerine hizmet eyledikleri ve yukarıda tafsîl olduğu üzere paşa-yı müşârün-ileyhin huzûr-ı hümâyûnlarında ve **Gâzî Sinan** Bey'in dahi ahd-i âlîlerinde şehîd oldukları anlaşılır. Ve **Gâzî Yahşi** Bey'in keyfiyyet-i vefâtına dâir târîhlerde bir gûne sarâhate tesâdüf olunamamış ise de, bundan sonraki vukû'ât miyânında ismi görülememesine nazaran o dahi bu târîhlerde bir sûretle vefât etmiş demek

olacağından, sâbıkda tavnîh olunduğı vechile **Çelebi Gâzî Sultân Mehmed** hazretlerinin ikinci Rumili'ye mürûrları esnâsında birâderi **Mehmed Paşa** tarafından takdîm kılınan arîzayı tavsîl ile sultan-ı müşârün-ileyhin talî'a-i asâkir-i hümâyûnları kumandanlığına me'mûriyyeti târîhi olan 815 senesinden bu zamâna kadar geçen 14 seneden berü ümerâlık sınıfında ve andan evelleri dahi bir çok zamânlar asâkir meyânında **Sultân Musa** ve **Sultân Mehmed** ve **Sultân Murad-ı Sâni** hazerâtının hidmet-i cihân-kıymetlerinde (140) bulunarak asker kumandanlıklarında ve Aydın vâilîği gibi cesîm mahaller mülkiyye me'mûriyyetlerinde ve pek çok hudûd muhâfızlıklarında istihdâm olunduğı anlaşılır ve buraları sâlifü'z-zikr terceme-i hâlınden dahi istilâl olunur.

Âbâ vü ecdâd-ı âcizânemizin Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm uğurunda vâki' olan hidemât-ı mebrûresi sırasıyla derc edilmek ve vâki'ât-ı saltanat-ı uzmâdahi kâriîn-i kirâma mûcib-i fûtûr olmaksızın bir gözden geçürülmüş olmak ârzûsuyla hidemât-ı mezkûrenin vâki'ât-ı celîle-i mebsûta miyânında zikr olunacağı mukaddimedede beyân olunmuş ve işte buraya kadar öyle gidilmiş ise de, mecmû'amızın hacmi gereği gibi kabarıp bundan böyle de bu minvâl üzere devâm edilecek olsa bayağı târîh şeklini alup mütâl'a buyuracak zevât-ı kirâma kırâti mûcib-i fûtûr olacağından mücerred mecmû'amızın hacmi büyümek ve mütâl'ası sühûletli olmak maksadıyla ba'd-ezîn târîhlerde yalnız **Mihaloğulları** nâmı mezkûr olan vâki'ât Devlet-i Aliyye'nin beyânıyla iktifâ olunacaktır.

**Cennet-mekân Fatih Sultân Mehmed Hân Hazretlerinin Asr-ı
Hümâyûnlarında Mihaloğulları'ndan Gâzî Ali Ve Bâli Ve İskender
Ve Mehmed Beyler'in Hidemâtı**

Fatih Sultân Mehmed Hân hazretleri 866 târîhinde **Eflak Voyvodası** olup, tutduğu Müsliman esîrlerini bilâ-emân ve zamân kazığa urarak öldürdüğü ve hattâ bağçesine iki sıra kazık çakdırarak bu kazıklarda icrâ-yı mezâlim eylediği için (141) **Kazıklı Voyvoda** nâmıyla şöhet bulan **Dirakula'nın**, yüz bin askerine güvenerek **Niğbolu Muhâfızı Hamza Bey'i** ve ma'iyetinde bulunan asâkir-i hümâyûnun çoğunu desîse ile şehîd ve **Bahriye Kumandanı Yunus Bey'i** tutdurup ellerini kesdikden sonra yüksek iki kazığa urdurarak envâ'-ı işkence ile i'dâma cesâreti ve Tuna'yı geçüp Bulgaristan'ı şehir-i be-şehir harâb etdikden mâ'adâ, aceze ve fukarâ-yı ahâlî hakkında dahi tahammül olunamaz derecelerde cebbârâne ve zâlimâne mu'âmelâta cür'eti haberi geldi.

Mevsim gâyetle kış idiye de, **Sultân Mehmed** hazretleri şiddet-i sermâya dahi bakmayarak kuvve-i cesîme ile bizzât **Eflak** üzerine yürüdüler. İşte bu esnâda mezkûr **voyvoda** ordu-yı hümâyûnu bağıteten basmış ve hattâ bir takrîb ile yol bulup **zât-ı hazret-i pâdişâhî'nin** otağ-ı âlilerine kadar hücûm eylemiş ise de, **Umur** ve **Ahmed** ve Mihaloğulları'ndan **Gâzî Ali** ve **Gâzî Bâlî** beyler sağ ve **Nasuh** ve **Esved** beyler ile yine Mihaloğulları'ndan **Mehmed** Beyler sol koldan ma'iyetleri asâkiriyle cenge girişüp, o gece sabaha kadar muhârebeye devâm ve ikdâm ederek bi-inâyetillâhi te'âlâ mezbûr **voyvodanın** yüz binlik ordusunun yedi bin beş yüz neferi telef ve kusûrunun dahi çoğu esir edilmiş ve müşârün-ileyh **Gâzî Ali** Bey ma'iyeti firkasıyla mezkûr voyvodayı **Macaristan'a** kadar ta'kîb ile bir çoğunu dahi esnâ-yı ta'kîbde kılıncdan geçürmüştür. Ve işbu muzafferiyât-ı azîme neticesi olarak asâkir-i şâhâne kırk gün kadar mütemâdiyen Eflak ülkesinde akınlar

etdikden sonra, **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretleri ale'l-ıtlâk (142) ya'ni tekmîl Eflak memâlikini memâlik-i mahrûsa-i şâhânelerine rabt u ilhâk ederek **Edirne** taht-gâh-ı hümâyûnlarına mansûren ve gânimen avdet buyurmuşlardır.

Müşârün-ileyh hazretleri **867** târîhinde Bosna hudûdunun muhâfazasına me'mûr buyurduğu Mihalzâde **Gâzî Ali Bey**'in **Bosna** hükümdârının memâlik-i şâhâneye tecâvüzâtından dolayı gelen şikâyet-nâmesi üzerine, hükümdâr-ı mûmâ-ileyhin icrâ-yı tedîbi zımında yine bizzat Üsküp tarîkiyle **Bosna** üzerine yürüdü ve دلجدين mevki'ine geldiklerinde, hükümdâr-ı mûmâ-ileyhin memâlik-i şâhânedan **Ağaçhisârı** kasabasını külliyyen yakdığı dahi müşârün-ileyh **Gâzî Ali Bey** canibinden bildirilmesiyle, kemâl-i sür'atle ta'yîn ve i'zâm buyurdıkları Mihaloğlu **Mahmud Paşa** gibi guzât-ı kirâm ve asâkir-i nusret-encâmları ma'rifetiyle ve pek şiddetlü muhârebeler ile **Loyça** ve **Yayça** ve **Kiloç** ve **Sokul** ve **Arçay** kal'alarını feth etdikden sonra kralı ve karındaşını dahi tutdurup binâyetillâhi te'âlâ bu sefer-i hümâyûnlarında dahi **Bosna** ve **Hersek** kıt'alarının tekmîlini zabt ve memalik-i mahrûsalarına rabt buyurdular.

Sultân-ı müşârün-ileyh efendimiz **870** senesinde Macarlu'nun eline geçmesi cihetiyle Bosna kıt'asını muhâtaraya düşüren sâlifü'z-zikr **Yayçe*** kal'asını bit't-tekrâr ele geçirmek niyetiyle ve kuvve-i vâfiye ile yine bizzat **Bosna** üzerine tevcîh-i vech-i azîmet buyurdular. Esnâ-yı râhda mezkûr **Yayçe**'nin muhâsarasını **Himmet Bey**'e ve **İzvornik** kal'asının tahlîsini dahi **Mahmud Paşa**'ya havâle buyurdular. **İzvornik** kal'asının kadîm muhâfızlarına imdâd ve mu'âvenet etmek için(143) ma'iyetine lüzûmu mikdâr asker terfîkiyle ol cânibe yine i'zâm buyurulan Mihalbeyzâde **Gâzî İskender Bey**'in bu esnâda kal'aya vâsıl olup, bu gâzîler eski muhâfızlar ile birleşerek muhâsir bulunan Macarluları müdâf'aya ikdâm-ı

* Metinde "Bayçe" şeklinde yazılmıştır.

tâm ve Macar toplarının açtığı rahneleri sedd ü tahkîme ihtimâm eder idiyse de, muzâyakaları derece-i gâyete vardığından imdâd-ı vürûduna dört gözle muntazır bulunurlardı.

Bu hengâmda müşârün-ileyh **Mahmud Paşa**'nın Mihalbeyzâdelerden **Gâzî Ali Bey**'i bir firka askerle o geceden gönderdiğini ve kendüsünün dahi ordu-yı hümâyûn ile arkadan geleceğini düşman haber almış ve derhâl lâzım gelen yollara top ve asker bakıyyesiyle müdâfa'aya hazırlanmış ise de **Gâzî Ali Bey** şiddetlü bir sûretle hücum gösterdiğinden düşman askeri bu fırkayı birden bire **Mahmud Paşa** ordusu zannıyla dûçar-ı haşyet ü halecân ve gerisün geriye kral ordusuna kadar ric'ate şitâbân olduklarından, bunların bu derecelerde havf u telâş kralı dahi fenâ hâlde ihâfe eylediğinden kral dahi durmayup kararı firâra tebdil etdi.

Fevzi Efendi merhûmun târîhinde beyân olunduğu üzere koca Macar kralı ordusu yalnız **Gâzî Ali Bey**'in fırkası te'sîriyle berbâd u perişân olmuş ve âlet-i harbiyye ve mühimmât-ı sâirelerinin tekmîli meydânda kalmış olduğundan, gâzî-i müşârün-ileyh düşman ordusunun bu sûretle kaçdığını görünce derhâl paşa-yı müşârün-ileyhe müjde dahi uçurmuş, düşmanın bıraktığı âlet-i harbiyye ve mühimmâtın tekmîlini zabt ve iğtinâma muvaffak olduktan mâ'adâ, o sırada yetişen paşa-yı müşârün-ileyh ordusuyla birleşüp Macarları kıra kıra Sava nehrine dönmüşdür. Ve bu muzafferiyetde asâkir-i muzaffere yedine pek küllî ganâim (144) ve üserâ geçüp **Macar** kralı askerce ve mühimmâtca pek büyük zâyî'âta uğradığından, bin dürlü zahmet ve kemâl-i rezâletle vatanına ric'at eylemişdir.

Fatih hazretleri 877 senesinde Akkoyunlu Türkmeni ümerâsından olup yâverf-i tâli‘ ile bir takım şâhlara galebe ederek memâlik-i **İran** ve **Kürdistan** ve **Azerbaycan’a** bilâ-istiklâl hükümdârân olan **Bayındırî Uzun Hasan’ın** memâlik-i şâhâneye dîde rûz-ı tama olarak asâkir-i külliye sevkiyle **Tokat** şehrini ihrâk bi’n-nâr ve **Kayseriyye** havâlîsini envâ‘-ı mezâlîm ile dûçâr-ı gadr ve hasâr ve **Yusufça† Mirzâ’yı** on bin Türkmen süvârîsiyle **Karaman vilâyetini** yağmaya tisyâr eylediği haberinin vürûdu üzerine ziyâdesiyle gazabnâk olup şark seferi niyyet-i hayriyyesiyle otağ-ı hümâyûnlarını **Üsküdar’a** nakl etdirdiler.

Mevsim-i bahâra kadar Üsküdar’da ve seferber heyetinde otâğ-nişîn-i celâdet olduktan sonra 878 senesinde yüz binlik ordu-yı hümâyûnlarıyla mütevekkilen ale’l-allah hareketle **Tercan**** ovasına muvâsalatlarında akıncı asker-i hümâyûnlarına kumandan ta’yîn buyurdıkları Mihaloğlu **Gâzî Ali Bey’i** ilerü gönderdiler. Gâzî-i müşârün-ileyh aldığı emr-i âlî mûcibince Uzun Hasan’ın Tokat’ı yakdığının intikâmını almak üzere zîr-i hükmünde bulunan Kemah kal’asını ve nevâhîsini zabtla serâpâ gâret ve ızhâr-ı isyân edenleri giriftâr-ı kayd-ı esâret eylemesiyle Uzun Hasan dahi cem‘-i asker-i vefire ile nehr-i Fırat’ın öte tarafında ordu-yı hümâyûnun vürûdunu intizâra başladı.

Tâlî‘a kumandanı olarak ilerüye gönderülen **Murad Paşa ihtiyâta** ri‘âyet etmeksizin düşmanın (145) cem‘iyyet-i azîme ile kemîn-ı fursatda müheyyâ olduğu mahalle kadar sokulduğunu, akıncı kumandanı müşârün-ileyh Mihaloğlu **Ali Bey** kemâl-i telâş ile **Mahmud Paşa’ya** beyân etmiş ve paşa dahi mahsûs adamlar koşdurarak gerü dönmesini mükerreren ihtâr eylemiş ise de, **Murad Paşa** bu ihtârâtı kendüsünün nâm kazanmasını çekemiyorlar zannıyla garaza haml ederek tanımadığından, hayfâ ki hem

*Nüshada “موسفخه” şeklinde yazılmıştır.

** Nüshada “Tercüman” şeklinde yazılmıştır.

kendüsünün ve hem de bir çok güzîde bahâdırların şehîd olmasına sebep oldu.

Lâkin Uzun Hasan bu gâlibiyetin seyyi'ât-ı azîmesini tamâmıyla gördü. Şöyle ki; **Fatih** hazretleri **Murad Paşa**'nın mağlûbiyetini işitdiği gibi, bir kat daha gazaba gelerek icrâ eylediği şiddetlü muhârebeye **Uzun Hasan** kat kat cezâsını bulup **Cankurtaran** nâmıyla beslediği kır atıyla üç günlük yola kaçmış ve pek çok askeri kırıldıktan sonra, meydânda kalan esbâb-ı dârât ü haşmeti dahi asâkir-i nusret-meâssir tarafının yağmâ edilmiştir.

Sultân-ı zî-şân bu vak'a-i cesîmeden sonra Mihaloğulları'ndan müşârün-ileyhim **Gâzî Ali Bey**'e **Sivas eyâletini** ve **Gâzî İskender Bey**'e Kayseriye sancağını ve **Gâzî Bâlî Bey**'e dahi **Niksar** kazâsı subaşılığını tecvîh ederek memâlik-i şâhânelerinin o cihetleri hudûdunun muhâfazasını dahi bu beylere tevdî' ve ihâle buyurmuşlardır.

Fatih gibi bir pâdişâh-ı âlî-penâhun böyle cesîm bir muhârebe esnâsında akıncı asâkir-i şâhâneleri kumandanlığını ve mahall-i mezkûre hudûdu muhâfazası hidemât-ı mühimmesini mîr-i müşârün-ileyhime inanup tevdî' buyurmaları, haklarında olan tevccühât-ı seniyyelerinin derecât-ı âliyesini ve anların dahi o zamânlarda (146) kazandıkları haysiyetlerinin mikdârını isbât edebilür. Çünkü **Fatih** hazretleri muhârebe-i meşrûhaya ol kadar ehemmiyet vermişler idi ki, "akîb-i gâlibiyetlerinde muzafferiyâtının şükrânesi olmak üze[re] cemî'-i abîd ü memâlikim ahrâr olsun. Kelâm-ı âlîsiyle taht-ı rıkk u temellüklerinde bulunan kırk bin köle ve câriyeyi âzâd ve asâkir-i hümayûnlarının hazîne-i celîleden istikrâz eylemiş oldukları yüz yük akçe-i Osmânîyi dahi asâkir-i mezbûreye hibe eyledikleri târîhlerde mezkûrdur.

Sultân Mehemmed hazretleri 881 senesinde Macar hudûdu muhâfızı bulunan Mihaloğlu **Gâzî Mehemmed Bey**'den gelen arzada Macar kralının memâlik-i mahrûsadan **Tuna** ile **Morova** nehirlerinin birbirine karıştığı mahalde kâin Kopleviç* mevki'inin ve Tuna'nın berü yakasına iki kıt'a kal'a inşâsıyla iskele ittihâz eylediği arz edilmesiyle, fasl-ı şitâ hulûl ederek her ne kadar sefer mevsimi geçmiş ve bi't-tesâdüf şitânın fevkalâde şiddeti sebebiyle Tuna**'yı on dört karış buz tutup turuk ve ma'âbir dahi kâmilen kapanmış ise de Macarları lâyıkiyle birleşmeden oralardan sürüp çıkarmak ve mezkûr kal'aları yıkdırmak için şitânın şiddetine dahi bakmayup, heman bizzat hareketle Tuna'yı buz üzerinden geçmek ve **Kupliçe**'ye varup Macarlular'ın yaptıkları kal'a hendeklerine Tuna'dan yürüdülen sular soğuşun te'sîriyle buz tutduğundan askerini buz üzerinden hücum etdirerek mezkûr kal'aları zabt eylemiştir.

Bu sefer Mihaloğlu **Gâzî Ali Bey**'i beraberleriyle **İstanbul**'a getirüp ba'zı bilâd-ı a'dâya akın için buradan me'mûr ve i'zâm buyurdular.

(147) **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretleri 884 senesinde de Hasan Beyzâde **Gâzî İsa Bey**'i ve Mihaloğulları'ndan **Gâzî Ali** ve **Gâzî Bali** beyleri taht-ı kumandalarına otuz bin asker vererek akıncılık sûretiyle **Macaristan**'a i'zâm buyurdular ise de, guzât-ı müşârün-ileyhim ittifâksızlık seyyiesi eseri olarak bu sefer yolsuz davrandıklarından hayli zâyi'âta uğramış ve **Gâzî Osman** Bey dahi şehîd olmuştur.

Rahmetullahi aleyh

* Metinde "Kobiliç" şeklinde yazılmıştır.

** Metinde "Tunaya" şeklinde yazılmıştır.

Tafsîlât-ı mebsûtadan dahi **Fatih Sultân Mehemed Hân** hazretleri gibi bir pâdişâh-ı cihân-penâhın asr-ı hümâyûnlarında Mihal Beyzâdelerden **Gâzî Ali** ve **Gâzî Bali** ve **Gâzî İskender** ve diğer **Gâzî Mehemed** Beyler'in dördü birden bulunup ümerâlıkları silkinde ya'ni hudûd muhâfızlığı ve vilâyet valiliği ve ordu ve kumandanlığı misillü her zamân için ehemmiyeti der-kâr olan mu'tenâ me'mûriyyetlerde istihdâm buyuruldukları ve bu zamânlarda ümerâ silkinde bulunmaları delâletiyle selâtın-i sâlîfe-i izam hazerâtına dahi hizmet eylemiş demek olacakları erbâb-ı mütâl'a indinde emr-i bedîhîdir.

Cennet-mekân Sultân Bâyezid Hân Hazretleri'nin Asr-ı Hümâyûnlarında Mihalogulları'ndan Müşârün-ileyhim Gâzî Ali ve Gâzî Bali ve Gâzî Ali ve Gâzî İskender Beyler'in Hidemât-ı Vâkı'ası

Sultan Bâyezid Hân-ı Sâni hazretleri 888 senesinde Şehzâde Cem hazretlerinin gâilesiyle Anadolu taraflarında meşgûl iken **Boğdan Bey'i** bu karışıklık zamânını fırsat add ile **Eflak** ülkesine yürümüş ve oralarını kabza-i teshîrine geçürmüş olduğundan Boğdanlu'nun (148) te'dîbi zımında Mihalogullarından **Gâzî Ali** ve birâderi **Gâzî İskender** beyleri külliyyetlü akıncı asker-i hümâyûnlarına **başbuğ** ta'yîniyle **Boğdan** ülkesini urmağa me'mûr ve i'zâm buyurmuşlardır. Bu beyler çernıklar ile Tuna'yı geçüp Boğdan içinde âteşler saçmakda ve te'dîbe müstehik olan düşmanlara kuvve-i kâhire-i Osmânî'nin derecâtını gösterüp tanıtmakda idiler.

Sultân-ı müşârün-ileyh hazretleri dahi bir sene sonra bizzât **Der-sa'âdet**'den hareketle Tuna'yı geçüp Vardar'daki gâzîlerini toplayup **Kili Kal'ası'nı** feth ile **cuma namâzını** kal'ada edâ eyledikten sonra **Akkirman** kal'ası üzere yürüyüp bu kal'a-i cesîmeyi dahi on bir gün

zarfında fethi muvaffak olarak işbu muhârebâtda kırk bin aded esîr ele geçürmüş ve kal'a derûnunda bulunan on beş senelik mühimmât ve hisâbsız emvâl-i ganâimi iğtinâm ile mansûren ve muzafferen **Edirne**'ye dönüp emvâl-i mezbûre ile Edirne'de bir âlî **imâret** dahi te'sîs ettirmişlerdir.

Sultân Bâyezid hazretleri **890** senesinde **Maraş** ve **Elbistan** kıt'aları hükümdârı bulunan **Alâüddevle** bu mesnede Devlet-i Aliyye sâyesinde nâil olmuş iken **Mısır** Sultanı **Kayıtbay**'a meyl ile küfrân-ı ni'metlik vâdisine sapdığını istihbâr ve tahkîk buyurmuş olduklarından, **Zülkadiriye** hükümdârlığını **Alâüddevle**'ye rağmen birâderi **Budak** Bey'e tevcîh edüp Karesi hükûmetini zabt edebilmesi için mu'âvenet-i askeriyeye icrâsını o sırada Amasya vâlisi bulunan Hızır Beyzâde **Mehmed Paşa** ile Mihaloğulları'ndan **Kayseriye Vâlisi** (149) **Gâzî İskender Bey**'e havâle ve fermân buyurdular.

Paşa-yı müşârün-ileyhimâ aldıkları emr-i âlî mûcibince me'mûriyyetlerini icrâyâ teşebbüs eyledikleri esnâda **Alâüddevle** topladığı külliyyetlü asâkir-i Türkmaniyye ile bir gece ale'l-gafle birâderi müşârün-ileyh **Budak** Bey'in üzerine hücum ederek ma'iyyetindeki askerini târ-mâr eylediği sırada, Budak Bey kaçıp kurtulmuş ise de, **Fevzi Efendi** merkûmun târîhinde tafsîl olunduğu üzere müşârün-ileyh **Gâzî İskender Bey** şecâ'at-ı mevrûsesi icâbınca kaçmağa bir vechile nâmûs ve hamiiyyetine yediremediğinden yanındaki askeriyle son dereceye kadar muhârebe etmiş ve pek çok Türkmen kırmışdır.

Lâkin düşmanın gâyetle kesreti ve **Budak** Bey takımının firârî sebebiyle yanında kalan askerinin katli mülâbesesiyle başa çıkamayacağından, en nihâyet ismi zikr olunmayan **mahdûmu** şehîd ve kendisi esîr olmuşdur. **Alâüddevle** İskender Bey'i nişâne-i zafer olmak

üzere **Mısır** Sultanı **Kayıtbay**'a gönderüp Devlet-i Aliyye'nin za'f-ı hâminden bahisle bi'l-muhâceme taht-ı saltanat-ı Osmâniyyenin zabt edileceği sırada vâdîsinde bir takım sözler derc ederek teşvîki hâvî arıza göndermiş ve bu sebeble **Devlet-i Aliyye** ile **Mısır** sultânı beyninde hâsıl olan zıddiyyetin iştîdâdı çok zamân geçmeksizin bi-inâyetillâhi te'âlâ hıttâ-i cesîme-i Mısır'ın dahi memâlik-i mahrûsa-i şâhâne idâdına iltihâkını intâc eylemiştir.

Gâzî İskender Bey'in 870 senesinde ya'ni **Fatih** hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarında mikdâr-ı kafi asker kumandanlığıyla **İzornik** kal'asının imdâdına gönderildiği (150) yukaruda beyân olunmuş idi. **Fatih** gibi bir pâdişâh zamânında asâkir kumandanlığına liyâkat ve ehemmiyet kazanmak için nice zamânlar muhârebelerde yararlıklar ve şecâ'atkârlıklar ibrâzına menût olmağla, gâzî-i müşârün-ileyhin ol vakte kadar bir çok seneler hidemât-ı devletde bulunmuş olacağı der-kâr görünür ise de, târîh-i mezkûrdan anifü'l-beyân 895 senesine kadar güzerân eden 25 sene müddet bu iki pâdişâh-ı cihân-penâhın hizmetinde bulunduğu ve yine uğur-ı devletde **mahdûmunun** şehîd ve kendisinin esîr olduğu da şu beyân ile ma'lûm olur.

Sultân Bâyezid hazretleri 898 senesinde **Rusya** çarı **Üçüncü Yuvan** Devlet-i Aliyye ile tahsîl-i münâsebet istid'âsıyla gönderdiği elçisine huzûr-ı hümâyûna çıktığı zamân vezîrleri üzerine durmamasını ve îrâd edeceği nutk-ı resmîyi bizzât pâdişâha söylemesini tenbih eylemişti.

Sefîr-i mûmâ-ileyhin bu tenbîhâtı kendülüğünden bir takım kabalıklar dahi ilâvesiyle taraf-ı Devlet-i Aliyye'den verilen ta'yînâtı kabûl etmemek ve verilen hıl'atları giymemek misillü harekât-ı bâride göstermesi hakkında şikâyete bâ'is olmuş idi. Dört sene mürûrunda bir takım tüccâr ile dîger bir elçi daha gelüp getürdüğü i'timâd-nâmesinde sebab-i şikâyetinin

ne makûle evzâ'-ı bârideden tevellüd eylediğinin bilinemediği ve Rusya'nın en büyük hükümdârına dünyâda bütün bulunan hükümdârlar tarafından elçiler gönderildiğini **Sultân Bâyezid**'in bilmediği gibi mütekebbirâne sözler yazılmış olması tehyîc-i gazab-ı **sultânîye** bâ'is olduğundan, **Rusya çarının** şu mu'âmelâtı **Macaristan** ile berâber **Lehistan**'ın gârâtine sebep olmuştur. Şöyle ki; **Semendire Vâlisi** Mihaloğlu **Gâzî Ali Bey** yirmi bin fedâyî ile heman **Macaristan'a** (151) ve **Silistre Bey'i** dahi otuz bin serdengeçdi ile **Lehistan'a** geçüp **Sultân-ı müşârün-ileyhden** aldıkları emir mûcibince oralarını çalkayarak ol kadar esîr çıkarmışlardır ki, aded ve mikdârının akıllara hayret verdiği târîhlerde mezkûrdur.

Yine **Sultân Bâyezid-i Sâni** hazretleri **898** senesinde **Macar kralının** sâbıkda beyân olunan zâyi'ât-ı külliyyeye karşı nakz-ı ahd ile memâlik-i şâhâneyi îsâl-i gezend ü hasâr eylediğini haber almaları üzerine **Semendire vâlisi** müşârün-ileyh **Gâzî Ali Bey'i** yirmi bin akıncı asâkir-i hümâyûnlarına kumandan ta'yîn ederek akın etmek için **Macaristan'a** i'zâm buyurdular. Gâzî-i müşârün-ileyh ber-mûcib-i fermân-ı hümâyûn bu def'a dahi **Macaristan**'ın ekser cihetlerini yağmâ vü gârât eylemiş ise de, askerinin çoğu ihtiyâta ri'âyet etmeyüp yağmâya dağıldığı ve kendüsünün pek az bir kuvvetle yalnız kaldığı sırada Macarlar'ın hücûmuyla bu sefer zâyi'âta uğramış güc hâl ile semt-i selâmete çıkabilmiştir. Lâkin **Macarlar'a** dahi bu etdikletini pek bahalu getürmüştür. Şöyle ki;

Şeref-sâdır olan fermân-ı pâdişâhî mûcebince müşârün-ileyh **Gâzî Ali Bey**, **Bosna Vâlisi Yakup Hân** gibi civârda bulunan sâir ümerâ ve guzât-ı kirâm ile birleşerek evvelâ **Hırvatistan'ı** on beş günden ziyâde yağmâ ederek pek çok emvâl ve üserâ iğtinâm eyledikten mâ'adâ **Avusturya** ve **Fransa** ve **Papa** ve **Macar** asâkirinden tereküb edüp memâlik-i mahrûsayı urmak için hâzırlanan cesîm düşman ordusuyla da pek azîm

muhârebe ederek **dokuz bin beş yüz** neferini telef ve **on binden** ziyâdesini esîr etmiş ve kumandanlarını dahi hayyen tutup hâk-i pâ-yı **Sultanî'ye** göndererek (152) **Macarlu'dan** ez'âf-ı muzâ'af ile ahz-ı intikâm eylemiştir. **Hayrullah Efendi** merhûmun târihinde “bu beyler nevbetle Macaristan'a çapula gidüp, biri çıksa dîgeri girer; öbürü kaçsa beriki kovar idi ki, nizâmât-ı askeriyye henüz yoluna girmediğinden Devlet-i Aliyye'nin usûlünde daha bu var idi” ibâresinin mezkûr olmasına nazaran gâzî-i müşârün-ileyhime Macaristan'da hücûmdan hâlî kalmamıştır.

Sultân Bâyezid Hân-ı Gâzî hazretleri 902 senesinde **Macarlu'nun** memâlik-i mahrûsalarına ilkâ-yı hasâra ictisâr eyledikleri haberinin vürûdu üzerine, **Silistre Vâlisi** Mihaloğlu **Gâzî Bali Bey'i** kırk binlik ordu-yı hümâyûnlarına serdâr ta'yîn ederek **Lehistan'a** göndermeleriyle, gâzî-i müşârün-ileyh ber-mûcib **fermân-ı âlî** Lehistan'ın ekser yerlerini asâkir-i Osmâniyye dilâverlerine devr ettirüp mukâbelelerine çıkan düşmanları harben kahr u teamîr etmiş, ve pek çok husûn u kılâ'ı tahrîb ettirerek asâkir-i nusret-meâsire pek küllî mâl-ı ganîmet ve esîr aldırarak **Kili** ve **Akkirman** tarîkîyla muzafferden avdet eylemiştir.

Sultân-ı müşârün-ileyh hazretleri 904 senesinde bundan evvel **Boğdan voyvodasının** Lehlüleri'e galebesini Lehlüleri'in çekemeyüp **Rusya çarından** imdâd talebinde buldukları ve Ruslar'ın dahi öteden berü memâlik-i mahrûsa hakkında olan hırs ve tama'ları îcâbınca Lehlüleri'e imdâd ü mu'âvenet edecekleri anlaşıldığından Rusyalular'ı meşgûl kılmak için Rusya ülkesine akıncı askeri i'zâmı lâzım gelmekle bu zamânlarda **Semendire vâlisi** bulunan Mihalzâde **Gâzî Ali** ve birâderi **Gâzî Bâlî** ve bunun oğlu **Gâzî Alî** beyleri yine kırk binlik (153) ordu-yı hümâyûnlarına kumandan ta'yîniyle ol cânibe me'mûr ve i'zâm buyurdular.

Hayrullah Efendi merhûmun târîhinde tafsîl olunduğüzere bu beyler rengâmîz alemleriyle âlemi per-i târûs gibi münakkaş eyleyerek **Rusya** ülkesine dalup **Leh** ve **Rus** kanlarıyla rû-yı zemîni rengin etmiş ve **Mengli Giray Hân** dahi yirmi bin askerle yetişüp bu âna kadar asâkir-i İslâmiyye'nin ayak basmadığı **Rusya** ülkesinden **elli bin** esîri Tuna kenârına dökmüşlerdir. Şu beyân ile **Rusya** ülkesine guzât-ı kirâmından ibtidâ gâzî-i müşârün-ileyhimin girüp o kadar üserâyı ahz ve ihrâca muvaffak oldukları anlaşılır.

Sultân Bâyezid hazretleri **909** senesinde **Ali** ve **Sinan** ve **Halil** paşalar kumandalarıyla altmış beş bin nüfusu şâmil bir ordu gönderüp **Tarsus** ve **Ayas** ve **Sis** ve **Adana** şehirlerini zabt ile **Adana** Kal'ası'nı ta'mîr ettirdiği **Mısır'a** mün'akis oldukda, **Mısır Meliki Eşref Kayıtbay** cânibinde tertîb olunan asâkir-i külliyye **Ceyhan** nehrini geçüp **Adana** ile **Tarsus** arasında vâki' **Ağaçayırı** nâm mahalde ordu-yı hümâyûnu karşılamış olduğundan tarafeyn orduları tertîb-i sufûf eylediği sırada kezâlik **Hayrullah Efendi merhûmun** târîhinde tafsîl olduğu vechile **Yakup** ve **Ahmed** ve **Sinan** paşalar ordu-yı hümâyûnun sağ kolunda ve **Gâzî Evrenos Beyzâdeler** ile **Gâzî Mihal Beyzâde** sol cenâhında buldukları hâlde muhârebeye başlanmışdır.

Lâkin Anadolu askeri sebât ü akdâmda kusûr edüp meydân-ı harbden ayak ayak kaçıdıkları (154) cihetle **Arap** ve **Türkmen** askeri Rumili askerine galebe etmiş ve **Gâzî Evrenoszâdeler** ile bir çok nâmdâr yiğitler bu muhârebeye zümre-i şühedâyâ iltihâk eylemişlerdir.

Mihal Beyzâdelerden Gâzî Ali Bey'in **866** târîhinde ma'hûd Kazıklı Voyvoda muhârebesinde ümerâ silkinde bulunarak **Fatih Sultân Mehmed** hazretlerine ne sûretle hüsn-i hizmet îfâsına başladığı yukarıda zikr olunmuşdu. O târîhlerden işbu **909** senesine kadar erîke-

pîrâ-yı saltanat olan **Sultân-ı müşârün-ileyh** ile **Sultân Bâyezid Hân** hazerâtına ümerâlık silkinde 43 ve andan oğulları dahi nice senelerd Devlet-i Aliyye ebediyyü'd-devâm uğurunda mesbûk olan hidemât-ı sâdıkânesine mükâfâten **Plevne** kazâsında ihsân buyurulan pek çok kurâ ve arâzîyi evkâf-ı şerîfesine hasr ve tahsîs eylemiş olduğundan, orada ihyâsına muvaffak olduğu imâret ve hânkâhlarında yakın zamana kadar nice nice fukarâ ve zu'efânın geçinüp ve evlâd ü ahfâdının dahi kimseye muhtâc olmaksızın refâh-ı hâl ile yaşayup da'vât-ı mefrûza ile meşgûl oldularını meşhûr ve müte'ârifdir. Ve kendüleri dahi **Plevne**'de kâin türbe-i münîfelerinde defîn-i hâk-i itr-nâkdir.

Rahmetullah-ı aleyh rahmeten kâmileten

Buraya kadar tafsilâtdan dahi **Sultân Bâyezid Hân-ı Sâni** efendimiz hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarında Gâzî Mihalzâdeler'den **Gâzî Ali ve Bali ve Ali ve İskender** beyler ile ismi bilinemeyen **İskender Bey mahdûmunun** ya'ni beşinin birden bulunup yirmişer kırkar binlik ordu kumandanlıkları ve vilâyet vâlîlikleri ve hudûd muhâfızlıkları gibi gâyet mühim nâzik (155) me'mûriyyetlerde istihdâm buyurularak Devlet-i Aliyye'ye hüsn-i hizmet ve ibrâz-ı âsâr-ı besâlet eylemiş oldukları ve şu hizmetleri delâletiyle **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerinin haklarında ne rütbe hüsn-i teveccüh ve emniyet gösterdikleri ve sâye-i şâhânelerinde kendülerinin dahi o zamân hükmünce hâsıl eyledikleri haysiyetlerinin derecâtı ma'lûm olur.

**Cennet-mekân Sultân Selim Hân-ı Gâzî Hazretlerinin Asr-ı
Celîlerinde Mihaloğulları'ndan Gâzî İskender ve Gâzî Mehmed
Beyler'in Hidemâtı**

Min-küllî'l-vücûh hakkıyla hükümdârlıkları sebebiyle cihângîrlük unvânını hâiz olan Birinci **Sultân Selim Hân-ı Gâzî** efendimiz hazretlerinin 920 târîhinde **İran Şahı** olup ihtirâ' eylediği şî'îlik mezheb-i bâtılını neşr ve işâ'a ile Millet-i Beyzâ-i İslâmiyye arasında tefrika düşmesine bâ'is olmasından dolayı envâ'-ı nefrîn ve la'nete lââyık ve ara sıra memâlik-i mahrûsalarına tecâvüzle dürlü fesâdât ü mezâlîme mütecâsir olan **Şah İsmail-i Erdebilî'nin** te'dîb ü tenkîliyle mezheb-i bâtılını külliyyen mahv ü ibtâl ve millet-i münviye-i İslamiyye'yi ke'l-evvel bir nokta-i ittihâd dâiresine cem' ile memâlik-i İrâniyye'yi dahi memâlik-i şâhâneleri idâdınarabt ve idhâl eylemeleri niyyet-i âliye-i hayriyyesiyle ve yüz seksen binlik bir ordu-yı cesîm ile İstanbul'dan kalkup İran üzerine yürüdükleri esnâda **Erzincan'a** muvasalat buyurduklarında düşmandan aslâ bir eser görülmediği için Mihaloğulları'ndan **Gâzî İskender ve Gâzî Mahmud** beyleri talî'a-i asâkir-i hümâyûnlarına kumandan ta'yîn ederek düşmanın ahvâlini tahkîk etmek üzere ilerü gönderdiler.

(156) **Sultân-ı müşârün-ileyh** hazretlerinin **Eleşkird'e** muvâsالاتları da müşârün-ileyh **Gâzî Mehmed Bey'den Bali Çavuş** gelüp **Şah İsmail'in** yakın mahalde kuvve-i külliyye ile ordu-yı hümâyûnun vürûduna muntazır idüğünü haber vermesiyle, fezâil-i hükümdârîde müselle-i cihân olan mahâretleri nisbetinde fenn-i harbde dahi mümâreset ve ma'lûmat-ı kâmileleri bulunan **Koca Sultân Selim** hazretleri durmayup heman şahın bulunduğu **Çaldıran Sahrası'na** yürüdü.

O gece tarafeyn talî'a kumandanları sabâha kadar yekdîgeriyle muhârebeden hâlî kalmayup, sabâh olduğu gibi ale's-seher ordu-yı hümâyûnlarını saff-ı harb kâ'idesine tevfikân tertîb ile muharebeye girişdi. Sabâhdan akşâma kadar gösterdikleri celâdet ve asâkir-i hümâyûnları cânibinden ibrâz edilen âsâr-ı merdâneğî ve besâlet târîhlerin beyânına göre hayret-bahş-ı ukûldür.

En nihâyet İsmail-i **Erdebilî'nin** ordusu fenâ hâlde münhezim vü perişân olduğu sırada kendüsü dahi elinden ve kolundan yaralanup bir çamurlu mahalde atdan yere düşdü. İşte bu esnâda Osmanlı dilâverlerinden biri üzerine hücum eylediyse de, hademesinden biri efendisinin uğurunda kendüsünü fedâ ederek “**şah** benim” demesiyle şah yerine anı tutup huzûr-ı hümâyûna getürmüşdür ki, eğer şah tutulmuş ve yeniçeriler de avdeti ta'cîl etmemiş olaydı hem koca **İran** kıt'ası ele geçmiş ve hem de millet-i müslime beyninde tefrika hâsıl etmek gibi nice fenâlıkları mûcib olan **Şi'îlik** mezheb-i bâtlı bi'l-külliyeye mahv olmuş olacak idi. Hayfâ ki, şu iki sebep o güzel neticeleri dû-çâr-ı te'ahhur etmiş ve bu muhârebede müşârün-ileyh **Gâzî İskender Bey** dahi veliyy-i ni'meti huzûrunda (157) nûş-ı şerbet-i şehâdet ile iki cihânda nâil-i ni'met ü devlet olmuşdur.

Rahmetullahii aleyh rahmeten vâsi'aten

Gâzî İskender Bey'in daha **895** târîhinde **Sultân Bâyezid** hazretlerinin Zülkadir Hükümdârı **Alaüddevle** ile vukû' bulan muhârebelerinde **mahdûmunun** şehîd ve kendüsünün esîr edilüp Mısır Sultânı **Kayıtbay'a** gönderildiği bâlâda zikr olunmuşdu.

Gâzî-i müşârün-ileyh oradan her nasılsa kurtulup gelmiş ve **Sultân Selim Hân** hazretleri gibi bir pâdişâh-ı cihângîrin huzûr-ı hümâyûnlarında şu vechile mazhar-ı âlî-derecât olmuştur.

Rahmetullah-ı aleyh rehmeten vâsi'aten

Sultân Selim Hân efendimiz hazretlerinin asr-ı hümâyûnları vâkı'âtı Mihalzâdeler'den **Gâzî Mehmed ve Gâzî İskender** beylerin isimleri zikr olunan **İran** seferi miyânında görülüyor ise de, **Sultân Selim** gibi cihânı ditretmiş olan bir pâdişâhın yüz seksen binlik ordu-yı cesîmleri miyânında kumandanlıkları hizmet-i celîlesiyle istihdâm olunmaları sâir vakitler dahi hidemât-ı hasenede bulunmuş olacaklarını isbâta kâfidir. Fakat bu zamânlarda vüzerâ çoğalup ekser-i muhârebât vüzerâ nâmına mensûb olduğundan vukû'ât-ı sâirede isimleri yazılmamış demek olur. Ale'l-husûs müşârün-ileyh **İskender** Bey'in yalnız **Fatih Sultân Mehmed ve Sultân Bâyezid** hazerâtına 25 sene hizmet eylediği yukarıda esâretle **Mısır'a** gönderildiğinin beyânı sırasında tafsîl olunmuş idi. **Mısır'da** ne kadar müddet me'sûr turduğu ma'lûm değilse de, ümerâlık silkine duhûlünden rütbe-i refî'a-i şehâdetine kadar tamâm 50 sene müddet hizmet eylediği hisâb olunur.

(158) **Cennet-mekân Sultân Süleyman Hân-ı Gâzî Efendimiz Hazretlerinin Asr-ı Hümâyûnlarında Mihalzâdeler'den Gâzî Hızır Bey'in Hidemâti**

Sultân Süleyman hazretleri 927 senesinde **Macar kralına** sefer açup Der-sa'âdet'ten **Sofya**'ya teşrîf buyurdıkları esnâda Mihal Beyzâdeler'den **Gâzî Mahmud Bey'i Transilvanya** taraflarına gönderdikleri akıncı asker-i hümâyûnları kumandanlığına ta'yin ve i'zâm buyurdudan ve **Zemin ve**

Bögürdemen* kal'alarını zapt eyledikten sonra bizzat Belgrad Kal'ası'nı muhâsara ederek şiddetlü gösterdikleri ikdâm-ı tâm ve gâzîlerinin fevkalâdeibrâz etdikleri sebât ü ihtimâmları te'siratıyla bi-inayetillâhi te'âlâ o zamânlar hükmünce zabtı muhâl addolunan **Belgrad Kal'a-i meşhûresini** ve andan sonra da **Sirem ülkesi** ile **Kolnik** ve **Bariçe** ve **Barkas** ve **Mitrofça** ve **Karloviçe** nâmıyla yâd olunan Macar kal'alarını kâmilen feth ile kemâl-i muvaffakiyyet ve muzafferiyetle Der-sa'âdet'e mu'âvedet buyurmuşlardır.

Yine **Sultân-ı müşârün-ileyh** efendimiz hazretleri 932 târîhinde Rumili'de bulunan guzât-ı kirâm ve asâkir-i şecâ'at-ittisâmlarının tekmîlini toplayup tertîp etdikleri yüz yetmiş bin kişilik bir ordu-yı azîm ile bi't-tekrâr Macarlu üzerine yürüdü ve **Varadin** ve **Ereg** ve **Gragoriçe** ve **Çervik** ve **Barkas** ve **Dimitrofça** ve **Mugay** ve **Budah** ve **Dıraça** ve **Dögen** ve **Sopik** ve **Dekud** ve **Erdud** kal'alarını pek şiddetlü muhârebelerle kâmilen feth eyledikten mâ'adâ **Budin** şehri cesîmi üzerine de teveccühle **Mohac** sahrasında (159) **Macar** kralının yüz elli* bin kişilik ordusuyla geceyin ahşâmdan sabâha kadar pek azîm muhârebe etmiş ve Macarlu'yu fenâ hâlde mağlup u perişân ederek muhârebede **Macar** kralını suya düşürüp boğmuş ve yirmi sekiz bin düşman öldürüp yüz binden ziyâde esîr almışlardır.

Yine **Sultân Süleyman Hân** efendimiz hazretleri 935 târîhinde **Nemçe Kralı Ferdinand** tarafından def'a-i sâniye olarak elçi gelüp tazmînât vermek şartıyla ba'zı müsâ'de talebinde bulundu ise de, ol vakit sadrı'zam bulunan **İbrahim Paşa** "bizim meblağ-ı kesîreye ihtiyâcımız olmadığı bi-inâyetillâhi te'âlâ şu gördüğünüz yedi aded **kulenin** pencerelerine kadar memlû olan altunlar ile müsbetdir. Sizden evvel gelen

* Doğrusu "Bögürdelen" olmalı.

* "yüz elli" mükerrerdir.

elçi dahi yalnız tarafımıza yüz bin filori teklîf etmiş ise de kabûl etmedim. Zîrâ nân u ni'metiyle perverde olduğum veliyy-i ni'metimin şân u nâmûsunu ve devletimin ikbâl ve menâfi'ni akçeye fedâ edemem. Ale'l-husûs zihnimde pâdişâhım veliyy-i ni'metimin fütûhât ve muzafferiyâtının bütûn dünyaya şâmil olmuş maddesi dolaşup durur iken, anın aksini kabûl etmek bizce emr-i muhâldir" diyerek cevâb verüp bu sûretle bir çok Ovfen nâm şehri muhâsara eyledikleri haberi geldiğinden **sefir-i mûmâ-ileyh** heman i'âde olunduktan sonra **Semendire Mirlivâsı Gâzî Murad ve Transilvanya Bey'i** Mihalzâde Gâzî Mahmud beyler zikr olunan şehrin muhâsarasından kurtulmasına me'mûr buyrulmuş ve gâzî-i müşârün-ileyhimin hareketlerini iştdikleri gibi Macarlar muhsâranın altıncı haftasında (160) cür'etlerinden ferâgatle geldikleri yerlere savuşup gitmişlerdir.

Müşârün-ileyh **Gâzî Mehemed Bey**'in bundan sonraki vukû'ât miyânındaki ismi görülememesine nazaran anın da bu zamânlarda vefât eylediği anlaşılır.

Rahmetullahi aleyh rahmeten vâsi'aten.

Fatih Sultân Mehemed Hân efendimiz hazretlerine Eflak voyvodası seferinde hizmeti târîhi olan 866 senesinden bu zamâna kadar **Fatih ve Sultân Selim ve Sultân Süleyman Gâzî** efendilerimiz hazerâtı gibi üç pâdişâh-ı cihâna 69 sene hizmet eylediği hisâb olunur.

Sultân Süleyman Hân-ı Gâzî efendimiz hazretleri 948 senesinde Macaristan'ın ekser cihetleri memâlik-i mahrûsa-i şâhânelerine rabt u ilhâka muvaffak olduktan sonra, oralardan Der-sa'âdet'e gelüp gidenlerini bî-huzûr eden ve o zamânlarda **Nemçe** idâresinde bulunan **Tımışvar** tarafları ahâlîsini dahi dâire-i itâ'ate almak için gönderdikleri **Mehemed Paşa** bir mikdâr askerle **Live ve Tımışvar** kal'alarının dîvârları altına

kadar ilerülemiş ise de, havaların bürüdeti ve askerın kılleti mülâbeseleriyle emr-i fütûhâtı ilerüye ta'lık ile avdete mecbûr olduğundan, işte bu târîhde **Hadım Ali Paşa Budin** eyâletinde ve **Ulama Paşa Live** sancâğında, Gâzî Mihaloğulları'ndan **Hızır Bey Segedin** ve **Rüstem Bey** dahi **Semendire** sancaklarında asâkir-i kâfiye ile müstahfız kalmışlardır.

Cennet-mekân Gâzî Sultân Osman Hân-ı Sâni Hazretlerinin Asr-ı Hümâyûnlarında Mihaloğulları'ndan Koca Hızır Paşa'nın Hidemâtı

(161) **Gâzî Sultân Osman Hân-ı Sâni** efendimiz hazretlerinin 1029 târîhinde sâbık **Boğdan voyvodasının Leh Beyleri** ile bi'l-ittifâk altmış bin kadar askerle ref-i livâ-yı isyân eylemesi üzerine serdar ta'yîn buyurdıkları **İskender Paşa** kumandası tahtında olarak Tatar Hânı **Giray Hân** ve **Silistre Vâlisi** Mihaloğulları'ndan **Koca Hızır Paşa** gibi ümerâ ma'iyetleriyle sevk edildiği **Naîma** ve **Hayrullah Efendi** târîhinde beyân olunan topu on bin askerle bi-inâyetillâhi te'âlâ âyîne-i teyessürde cilve-nümâ olan muvaffakiyyet-i azîme *Hayrullah Efendi Târîhi*'nden aynen nakl edilen ibâre-i âtiyeden müstebân olur.

Hayrullah Efendi Merhûmun Târîhinin Aynen İbâresidir

Bu muhârebede düşmana her sûretle za'f gelerek hayretde kalup, hattâ piyâdelerin kurbân verüp süvârîleri olsun **Turla** suyunu geçmek fikrine düşmüşler ise de, piyâdeler bu hâlî anlamalarıyla birbirleriyle hayli ceng ü kîtal etmekte iken asâkir-i Osmâniyye şu fırsatı fevt etmeyüp, her taraftan üzerlerine hücûm ederek ibtidâ-yı muhârebeden ol güne gelinceye kadar mürûr eden otuz gün zarfında altmış binden mütecâviz ustâdan ancak dört yüzü kadarı sudan selâmet geçebilüp kusûru on bin guzât elinde

tu'me-i şim[ş]îr olarak kem min fietin kalîletin sırr-i celîlini dahi bunlara zâhir oldu. Yüzden ziyâde Lehlü nâmdâr beylerden kimi katl ve kimi esîr edilüp baş serdârları i'dâm ve ikinci serdârları der-zencîr ile rikâb-ı kamer-tâb-ı hümâyûna i'zâm kılındı. Ve asâkir-i İslâm-ı kemâl-i muzafferiyet ve iğtinâm ile yerlü yerine avdet eyledi.

(162) Rivâyet-ı mevsûkaya göre müşârün-ileyh **Hızır Paşa** ümerâlık silkine nâil olduktan sonra hidemât-ı askeriyye ve mülkiyyeden aslâ hâlî kalmamış olduğundan **Sultân Süleyman** hazretlerinin asr-ı hümâyûnlarında **Segedin muhâfızlığına** me'mûriyyeti târîhi olan **948** senesinden bu zamâna kadar güzêrân eden **81** sene müddet zarfında zînet-sâz-ı saltanat olan **Sultan Süleyman ve Sultân Selim-i Sâni ve Sultân Murad-ı Sâlis ve Sultân Mehmed Hân-ı Sâlis ve Sultân Ahmed Hân ve Sultân Mustafa ve Sultân Osman-ı Sâni** efendilerimiz hazerâtının asr-ı hümâyûnlarında bulunarak Devlet-i Aliyye'ye hizmet eylediği anlaşılır. Ve bu zamânlar muhârebâtı vüzerâyâ mensûb olup kendisü ise pek ihtiyârlığında rütbe-i vezârete nâil olduğundan, bu sebeble târîhlerde muhârebât-ı mezbûre miyânında ismi yazılmamış demek olur.

Bu zamânlara kadar olan vâkı'ât-ı saltanat-ı seniyyeyi mübeyyin bulunan tevârîh-i Türkiyye-i Osmâniyye'den mütâla'a-güzâr-ı âcizî olabilen târîhlerde **Mihaloğulları** nâmıyla yâd olunan âbâ vü ecdâd-ı kemterânemizin isimleri görülen vâkı'ât-ı Devlet-i Aliyye işbu mecmû'aya sırasıyla derc olundu ise de, târîh mutâl'asına ve o zamânların ahvâlini tafahhusa rağbet buyuran zevât-ı kirâm indlerinde gayr-ı hafîdir ki, müşârün-ileyhimin hidemâtı yalnız bunlardan ibâret olmayup, çünkü o zamânlarda ümerânın katli ve muhârebât ve vâkı'âtın kesreti cihetleriyle ümerâlık silkine nâil ve dâhil olan zevâtın Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm umûr-ı harbiyye ve mülkiyyesinden heman hiç gibi hâlî kalmamış olacakları mülâhazasına göre merhûm-ı müşârün-ileyhimin isimleri

görülmeyen muhârebât ve vâkı'ât-ı sâire esnâsında hizmetleri sebk etmiş olacağı sübhesizdir.

(163) Ez-ân cümle **Gâzî Evrenos Bey'in** hâl-i hayâtında vukû' bulan Rumili fütûhâtının çoğunda bulunduğu meşhûr ve mütevâtir iken, târîhlerde ismi zikr olunan vâkı'ât ve muhârebât ta'dâd olursa 10'a baliğ olmaz. Hâlbuki fütûhât-ı mebsûtanın çoğunda bulunduğu rivâyeti müttefekun-aleyhdır. Binâen-aleyh bu iktizâ eski zamânlar vukû'âtının ordularda birinci kumandan bulunan ümerâyı ve bu zamânlar muhârebâtının dahi vüzerânın tekessürü cihetiyle paşaların nâmlarına mensûb olarak zikrû beyân olunmak husûsunun âdet ittihâz edilmesinden neş'et edebilüp, bu dahi ümerâ ve vüzerâ-i müşârün-ileyhimin ma'iyetlerinde bulunan guzât-ı kirâmın dahi o vukû'ât ve muhârebâtta da dürlü yararlıklar göstermiş olacaklarında tereddüde mahal görülemez.

Ma'-mâfih **Gâzî Mihâl Bey'in** şerâfet-i İslâmiyye ile teşerrüfünü ızhâr eylediği târîhi olan sâlifü'z-zikr 710 senesinde bu zamâna kadar güzerân eden 319 ve hisâb-ı sahîhe göre 334 sene müddet zarfında evlâd ü ahfâdından mezkûrû'l-esâmî 12 zevât-ı hamiyet-simâtın tevârîh-i mevcûde-i Devlet-i Aliyye'de isimleri görünen işbu vâkı'ât miyânındaki hidemât-ı hasene ve sâdikâneleri sülâlesi için şeref-i kâfidir. Çünkü bidâyet te'sîs-i saltanat-ı seniyyeden bed ile tâ bu zamânlara kadar bir sülâlenin batnen ba'de batnin Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâma kadar müddet devâm-ı hizmetleri târîhlerde görülememiştir.

Ve zevât-ı müşârün-ileyhimden **Gâzî Mahmud Bey'e** sâlifü'z-zikr **İhtiman kazâsının** cennet-mekân ve firdevs-aşiyân **Hudâvendigâr Gâzî Sultân Murad Hân** efendimiz hazretleri cânib-i hümâyûnlarından ne sûretle (164) temlik ve ihsân buyurulduğu yukarılarda bi'l-etrâf tafsîl ve beyân olunmuştur.

Gāzî-i müşârün-ileyh pek ziyâde hayrât u hasenâta nâil olduğundan kazâ-i mezbûrun mâlik-i meşrû' u olduktan sonra nefsi-i **İhtiman kasabası** derûnunda bulunan külliyei câmi-i şerîfe tahvîl ve ittisâlinde pilâv ve zerde ve fodula tabhına mahsûs olmak üzere iki bâb imâret ve bir müsâfirhâne ve müte'addid medrese ve hânkâhlâr te'sîs etdirerek kazâ-i mezbûr arâzîsini kâffe-i tevâbi' ve levâhikıyla berâber evkaf-ı şerîfesine kayd ve tashîh ettirdikten sonra hâsîlât-ı öşriyye ve rûsûmiyyesini hayrât ve müberrâtının idâresine ve fazlasını dahi o zamânlarda düşünüp kayırdığı ekber evlâddan mütevellî olanlara şart ve tahsîs etmiş ve kazâ-i mezbûrun mülkiyyetini cennet-mekân müşârün-ileyh **Sultân Süleyman** ve **Sultân Selim Hân-ı Sâni** efendilerimiz hazerâtı taraflarından i'tâ buyurulduğu el'ân mevcûd bulunan senedât-ı atîkamızda musarrah bulunan **mülknâmeler** ve **Sultân Bâyezid Hân-ı Sâni** efendimiz hazretleri cânib-i hümâyûnlarından i'tâ buyurulmuş olan **mukarrernâme** ile dahi te'yîd buyurulmuş olduğundan, kazâ-i mezbûrun fethi târihi olan 772 senesinden istîlâ zamânı olan yirmi sene evvellere kadar güzerân eden 522 seneden berü hayrât u müberrât-ı mebsûtada hem beylerle fukarâ ve zu'afâ ve talebe-i ulûm sebeblenüp ikmâl-i tahsîl etmiş ve hem de evlâd ü ahfâdından mütevellî olanlar ve anın yüzünden bunca efrâd-ı hânedânları sâye-i saltanat-ı uzmâda hiç kimseye muhtâc olmaksızın kemâl-i servet ü rahâtla yaşayup da'vât-ı mefrûza-i Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm ile rûz ü şeb iştigâl üzere bulunmuşlardır.

Ve gâzî-i müşârün-ileyh câmi-i şerîf hademesiyle imâret-i münîfe ve ehl-i mürtezikası vazîfelerini dahi (165) bahaluluk olduğu senelerde daha ziyâde verilmek gibi gâyet hakîmâne ve dûr-endîşâne bir sûretle tertîb ve tahsîs eylemiş olduğundan, vakf-ı şerîf yüzünden hademe-i mûmâ-ileyhim dahi refâh-ı hâl ile geçinüp zarûret yüzü görmemiştir. **Binâen-aleyh** hem devlet ve milletimize dürlü hizmet ve sadâkatler göstererek ibkâ-yı nâm ve hem de saltanat-ı uzmâ sâyesinde nâil olduğu işbu ni'met-i celîleyi hüsn-i isti'mâl ile bu kadar halkı o kadar müddetden berü in'âma muvaffak olan

bir peder-i hayr rehberi her ne derece senâ ile ter-zebân-ı insâf nazarında çok görülmeyüp tahdîs-i ni‘met etmiş addolunmaklığımızı ümîd ederiz.

Rahmetullah-ı aleyh Rahmeten Kâmileten

Sâlifü’z-zikr Mihaloğlu **Hızır Paşa**’nın en son hizmeti târîhi olan **1029** senesinden bu ana kadar güzerân eden **25** sene zarfında âzim-i dâr-ı bekâ olan âbâ vü ecdâd-ı âcizânemizden pederim **Mehemmed Adil Bey**’in **2** ve büyük pederim **Abdulvehhab Bey**’in **7** ve dedem **Numan Bey**’in **22** def’a muhârebeye gitdiği, ya’ni sülâlemizin şu son **100** seneden berü dahi Devlet-i Aliyye’nin umûr-ı harbiyyesinde fi‘ilen ve mâlen hizmetden hâlî kalmadığını bilen ihtiyâr zâtlar mevcûd olup, gerü kalan **145** sene zarfında dâr-ı ukbâya rihlet eden ve esâmîsi el’ân nezdimizde mahfûz ferâmîn ve berevât-ı şerîfede muharrer bulunan sülâle-i âcizânemiz efrâdının kangı muhârebelerde bulduklarına dâir târîhlerde bu zamânlar muhârebâtının kâmilen vüzerâya mensûbiyyeti cihetiyle sarâhat yoğ ise de, şurada güzerân eden efrâd-ı sülâle-i kemterânemizin aslâ muhârebâtdan hâlî kalmadığı ve külliyyetlü asker toplayarak îfâ-yı vazîfeye çalışdıkları rivâyâtının çû kadar (166) pederimiz mîr-i müşârün-ileyh **Adil Bey**’in vefâtından sonra vakf-ı şerîf-i mezbûra mütevellî kalan büyük birâder-i âcizi **Mahmud Paşa**’nın irtihâli vukû’na değin **30** sene zarfında hidemât-ı askeriyyede fi‘ilen bulunmamış ise de, andan küçük olan dîger birâder-i âcizi **Şazi Bey**’in iki sene mâliye ve on yedi sene bâb-ı âlî mektûbî kalemlerinde ve üç sene dahi **Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı mülûkâne** kitabetinde fi‘ilen ve anın küçüğü olan merhûm **Ragıb** ve müşârün-ileyh **Mahmud Paşa**’nın mahdûmu **Tahsin** beyler için mükerreren bedel-i şahsî ve nakdî verilerek askerlikde ve hele şu müddet zarfında vatan-ı kadîmimiz bulunan **İhtiman** ve **Samakov** kazâlarında her ne zamânda Devlet-i Aliyye’ye ve umûr-ı askeriyyeye dâir bir hayırlu iş zuhûr etse cümleden evvel koşulup mukteziyyâtında bedelen ve bedenlen ve mâlen pek çok hidemât-ı haseneden hâlî kalınmadığı cümlelerin ve bâ-husûs oraları teşrîf buyuran müşîrân ve vüzerâ-yı izâm ve ümerâ-yı kirâm

hazerâtının ma'lûm ve meşhûr-ı âlîleri olup, bu hakikat merhûm-ı müşârün-ileyhimden **Mahmud Paşa**'nın uhdesine mîr-i mîrânlık ve **Şazi Bey**'in uhdesine rütbe-i ûlâ sınıf-ı sânisî merâtib-i refî'ası tevcîh ü ihsân buyrulmasıyla da tezâhür eder.

Âcizleri dahi gerçi hasbe'l-kader hizmet-i askeriyede bulunamamış isem de sadâret-i uzma **mühimme** ve **Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesi** mektûbî kalemlerinde ve **İzmir Vilâyeti meclis-i idâre** bâş kitabetinde ve **Kıbrıs Cezîresi** tahrîrât müdürlüğünde ve **Konya dâhilinde Seydişehir** kazâsı kâim-makâmılgında ve **Konya** hukûk ve cezâ mahkemeleri bâş kitâbetinde ve **Der-sa'âdet** mahkeme-i tahayyüz hilâfetinde ve **Dâhiliyye Nezâret-i Celîlesi** mektûbî kalemi mümeyyizliğinde ve sâye-i inâyetvâye-i Cenâb-ı **Pâdişâhînin** (167) ilâ-yev'm min-gayrı istihkâk **Van vilâyet-i aliyyesi** mektûbculuğunda min-haysü'l-mecmû' tamâm 32 sene müddet bilâ-fâsıla lehü'l-hamd ve'l-minne bilâ-kusûr istihdâm olunarak şu müddet zarfında nâil olduğum envâ'-ı eltâf u a'tâf-ı celîle-i cenâb-ı veliyy-i ni'met-i bî-minnet a'zimîyi ve vâris-i mu'azzamları bulunan **selâtîn-i izâm-ı** müşârün-ileyhim hazerâtının sülâle-i âcizaneme ihsân ve inâyet buyurmuş oldukları ni'am-ı celîlenin derecât-ı âliyyâtını takdîsen ve tahdîsen cem' ve tahrîr edilen işbu mecmû'a-i nâcîzin tahrîrinden hulâsata elhalâsa maksad kemterî mukaddimedede dahi beyân olunduğu üzere mahza Devlet-i Aliyye-i ebediyyü'd-devâm uğurunda kemâl-ı sıdk u istikâmetle hizmet ve meydân-ı gazâ vü cihâdda hakkıyla ibrâz-ı âsâr merdâneğî* ve besâlet eden zevât-ı hamiyet-simâta cânib-i saltanat-ı seniyyeden ne derecelerde âlî mükâfât icrâ buyrulduğunu ve zevât-ı müşârün-ileyhimden nâil oldukları mükâfât-ı celîleye hüsn-i isti'mâl edenlerin dahi ne dürlü umûr-ı hayriyyeyi muvaffakiyyetle ne kadar müddet evlâd ü ahfâdını refâh-ı hâl ile geçindirüp veliyy-i ni'metlerine hayr du'âlar aldıkları beyân ile **selâtîn-i izâmı nevrallahu merâkidehüm ve ce'ale'l-cennete mesvâhüm** efendilerimiz hazerâtına ve yine anlar sâye-i celîlelerinde âbâ vü

* Nûshada "مرادنگی" şeklinde yazılmıştır.

ecdâdımız müşârün-ileyhime hayr du'âlar aldirmek Devlet-i Aliyye'ye hüsn-i hizmet kaydında bulunan ahfâd ve asdikâ-yı ebnâ-yı zamâna dair bir hüsn-i misâl olacak sûretle bir yâdigâr-ı nâcîzi bırakmak husûslarından ibâretidir.

Binâen-aleyh işbu eser-i hakirin şâhnânem-i ber-güzide-i **hazret-i Selâtîn-i Osmaniyye**'nin küçük bir muhtıra-i kasîrû'l-zeyli mesâbesinde bulunacağına fazîlet-i tevessülünê nâiliyyet dahi bu fakîr-i (168) biza'a içün hiçbir şey mukâbilinde fedâ olunması câiz olmayan bir büyük ni'met ve mefharetdir. Ancak işbu eser-i hakîrin manzûr-ı lihâza-i fiyâza-i Cenâb-ı **Pâdişâhî** ve meşmûl-ı nigâh-ı mevhibet-tırâzende-i hazret-i **şehriyârî** olmaklığı dahi teyessür-pezîr-i vukû' olur ise, üftâd-gân-ı a'zâ-yı hânedânıma dünyâ ve mâ-fihâya değer bir şeref ve mübâhât-ı azîme olacağına iştibâh olmayup, şu ârzû-yı hâk-sârâneyi eltâf-ı mukaddere-i Cenâb-ı vâhibü'l-atâyâya havâle ile heman Hak celle ve alâ hazretleri fermân-fermâ-yı adâletâyîn ve halîfe-i yektâ-yı rû-yı zemîn veliyy-i ni'met-i bi-minnetimiz ilhâm-karin efendimiz hazretlerini dünyâ durdukça kemâl-i ten-dürüstî ve âfiyet ve vüfûr-ı irtikâ-yı şevket ü mehâbetle erîke-i kudsiyyet-şebîke-i pâdişâhîlerinde müttekâ-ârâ-yı tevfik-ı sürûr müteveffik sudûr ve karîben nice nice fütûhât ve mülk ve milletleri hakkında icrâ-yı mehâsin-i ıslâhât ve tensîkât-ı müteveâliyyeye mazhariyyetle kâffe-i tebe'a ve zîr-i destânını nâil-i şâdmânî hubûr ederek sâye-i hümâyûn-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîlerini bir dakîka ve lahza millet-i beyzâ-yı İslâmiyye üzerinden eksik buyurmasun, âmîn âmîn.

Bi-hürmeti Seyyîdü'l-mürselîn du'â-yı mefrûzatü'l-edâsıyla hatm-ı
makâle cür'et kılındı.

Sene

1315

Temme

Gâzî Mihaloğlu Mehemed Safiyüddin Bin Mehemed Adil Bey

Afâ anhüm Rabbü'l-fevzâil

FİHRİST

2. Gâzî Mihal Bey Sülâlesinden On İki Gâzî-i Nâmdârın Esâmisi
8. Gâzî-i Müşârün-ileyhin Sûret-i İktisâb-ı Ubûdiyyeti
10. Cennet-mekân Sultân Osman Hân Efendimizin Tevsî' Dâire-i Aliyye-i Şevketlerinin Mebde' ve İsimleri
21. Müşârün-ileyh Efendimiz Hüsn-i Tedbîr ile Yedi Tekfura Gâlebe
25. İtibâr-ı Târîh-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye
28. Gâzî Mihal Bey'in İzhâr-ı Şerâfet-i İslâmiyye ile Umûr-ı Hâriciyye ve Harbiyye'ye Ta'yini
33. Gâzî-i Müşârün-ileyhin Bursa'nın Zabtı Emrindeki Hüsn-i Hidmeti
37. Sultân-ı Zî-şân-ı Müşârün-ileyhin Vasiyyetleri
33. Bursa'nın Taht-gâh-ı İttihâz ile Sikke Kesilmesi
40. Sallarla Cimni Mevki'inden Seksen Gâzî-i Nâmdârın Rumili'nin Fethine Geçmesi
45. Şehzâde Süleyman Paşa'nın Üç Bin Kişilik Ordusunun Hem Kudsiye-i Rûhânileriyle Otuz Bin Düşmana Gâlebesi
48. Cennet-mekân Gâzî-i Sultân Orhan Hân Efendimizin Vasiyyetleri
58. Lala Şahin Paşa'nın On Misli Düşmana Galebesi
63. Gâzî Mihal Beyzâde Mahmud Bey'in İhtiman Kazâsını Fethi ve Oranın Sûret-i Temellükü
67. Melhame-i Kübrâ İtlâkına Mâ-sadak Olan Gazâ-yı Ekber-i Kosova ve Vasiyyet-i Cennet-mekân-ı Sultân Murad Hân-ı Evvel
79. Timur Vak'a-i Dilhırâş ve Sebeb-i Zuhûru

94. İhtilâfât-i Şehzâde-gân Esnâsında Mihâl Beyzâde Mehmed Paşa ve Yahşi Bey'in Hidemâtı
112. Şi'r Nefis Çelebi Sultân Mehmed Hân-ı Gâzî
114. Düzme Mustafa Vak'a-i Azîmi
124. Bu Vak'ada Mihâl Beyzâde Mehmed Paşa'nın Hüsn-i Hidmeti
138. Kazıklı Voyvoda Vak'ası
152. Mihaloğulları'ndan Gâzî Ali ve Bali ve Âlî Beyler'in Rusya Ülkesine Akınları
155. Şah İsmail Erdebil ile Muhârebe-i Müdehhiş
160. Koca Hızır Paşa'nın Seksen Bin Düşmana On Bin Dilâverle Galebesi
166. Terceme-i Hâl-i Âcizim

EKLER: TIPKIBASIM

علا الذی مطهرند کلده ستمه علیا میجو (۶۸۷) تا یخه صاحب ستفان اطمه

بیرج همه مردم شا زایه مطهرند یزنا دولت سخر قیا مزایه ستاره ستاره دلویه و آخری

قدسه ما با سینه و صلواتا قانع دیکه یاره خمره دق دق خزا و جوده آبسته بر موی موی

اکثری کرده با سینه زو اظریه اندرده برک سنده در مستفاد از او مو

و کا اندر برل بر موج و در اندر نه غای علی که صفوی سجا خست نظره لرینه مطعم و

و سحر تجریده تا نریده و کما حال صبا در دستا بندرده پیش بر طایفه یکه یادکی تا نر

نیز در حرمه و در او امور مکیه و سباسب به نایله و کوه صبح پاک با دره سده و ستر نه رخ و

کلمن سوتر یکی صد ما در همه سجا خست تا آب سلفه در غای علی مطهرند از ما نا مو کلوی

چرا که فرق ما نر و کوه ستر اندر کوه ستر و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

چو ستر کوه

سوساطان شاه ایران ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

کمال و با نر و عقل و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

ما در ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

میر حرمه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

عده و نمانه سینه در همه مردم کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

مرا بر بهای ستر کرده بر ستر و اندر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

کس ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

در سراج و ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

قانع شا زیاده کما در پیشین انصاف و ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

در بعضی ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

فایه و کوه ستر

سلسطان شاه ایران ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

سفر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

بر ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

(کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر)

کس کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

قانع ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

سلسطان شاه ایران ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

سفر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

بر ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

(کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر)

کس کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

قانع ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

و کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

سلسطان شاه ایران ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

سفر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر کوه ستر

توفیقاً سلامه میسر منصف اولیویں ازین فرزند علی وعلیایان اولاد تواری کورنور (الحکم)

و سلطان شما ایلیت کیل الله بملک خانیان تریه دروغهای وقایع سابقاً سید بده برود و

توجه از تقاضا و در فتنه حکم و رسالت عالیله برید اولیویں دهوی (ایلیت)

دینیت کیل و فرستادون خان شادمان بکنه بینه سلطان مطهری کورنور

عالیان اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

توینا تکریم اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

ریا دره اقلانیه اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

قیلید اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

حاکم مهملات توفیق اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

قید عیب اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

مطهره حکمت اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

(۶۸۶) سینه عالیله کور سلطه اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

دینیت کورنور اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

مطهری دیارنا رضی علیهم اجمعین اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

همیشه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه بر سنه

دوره اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں اولیویں

در حال میله منصف میسار سید و کورنور کورنور بر صومعه خود مالک حاکم و جلد اولیویں

توجه کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

وصفت نظر کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

توجه کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

مورد کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

طهقت کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

اولیویں کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

سلطان شما ایلیت کیل الله بملک خانیان تریه دروغهای وقایع سابقاً سید بده برود و

توجه کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

بر کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

و خیلگاه کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

لطیف کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

جزند توفیق کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

کند کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

کز و رسالت کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

بر سنه کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

سینه کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

دوره کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور کورنور

نقداری بونا نه گفتند به و گویا کافر و عیاشی از پر تان جو صبیحیه

با فلک ستر تدریج و صحن فاش و بیانی در و کون آنک صاحبی و زود مودد و مکرر در موفقیته

(بانه در نماز عزم روزی یکای) عطف نه فایده ما صمد و در وقت مکرر در موفقیته

جمع دستنامه و دلاوری در کوفت عقلت خوشتر در دلیلی ظاهر در هر چه عزم هم ایزدی

تندرستی در این مضافات صحرای و نظیر یاز و بیست و هشت روز در روز یکم و عطف

جمع و دستنامه و دلاوری در کوفت عقلت خوشتر در دلیلی ظاهر در هر چه عزم هم ایزدی

تندرستی در این مضافات صحرای و نظیر یاز و بیست و هشت روز در روز یکم و عطف

جمع و دستنامه و دلاوری در کوفت عقلت خوشتر در دلیلی ظاهر در هر چه عزم هم ایزدی

تندرستی در این مضافات صحرای و نظیر یاز و بیست و هشت روز در روز یکم و عطف

سختی تفریح به بله زیاد و مظلوم در درندگی طاهر و همواره همه به تیا ترمیم و اده شیرازی

صباح و تندرستی شروع در کوه (قلندرک) نوح صورتی و مظهری در تیرتیر آسمان آسمان

نقداری بونا نه گفتند به و گویا کافر و عیاشی از پر تان جو صبیحیه

با فلک ستر تدریج و صحن فاش و بیانی در و کون آنک صاحبی و زود مودد و مکرر در موفقیته

تندرستی در این مضافات صحرای و نظیر یاز و بیست و هشت روز در روز یکم و عطف

جمع و دستنامه و دلاوری در کوفت عقلت خوشتر در دلیلی ظاهر در هر چه عزم هم ایزدی

تندرستی در این مضافات صحرای و نظیر یاز و بیست و هشت روز در روز یکم و عطف

جمع و دستنامه و دلاوری در کوفت عقلت خوشتر در دلیلی ظاهر در هر چه عزم هم ایزدی

تندرستی در این مضافات صحرای و نظیر یاز و بیست و هشت روز در روز یکم و عطف

۱۹۹

۹۰

طولی بر بر پویسته نما سله و طریح من لاله توشنگ الیه که بر تان بشتر دیده

نوشنگای خان بر صورتی خوشتر و مظهری و تیرتیر و کوه و دلاوری و کوه و دلاوری

سور موزنی (بیلچه جکان جاق پر ککارتی) نام جا بر تان سخن در راه و آمد در پیمانه

و خود موزنی و تصرف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف

سور موزنی (بیلچه جکان جاق پر ککارتی) نام جا بر تان سخن در راه و آمد در پیمانه

و خود موزنی و تصرف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف و عطف

سور موزنی (بیلچه جکان جاق پر ککارتی) نام جا بر تان سخن در راه و آمد در پیمانه

برنج مؤ مشالیه به حقه به در وقت خورقیت نوا منند معدود بر (تکلککم خذو درو)
 (۶۸۹) - در تنه قیوق نمودند مشکوفا نامه قوید به صیغه و سید و بر سلطان
 علاء الدین که ه محبوس داشت و در مده به کعبه با بوسه توج و سانه کرد خزان سرور
 تا بجایه یا نه نورده **سلطان مشالیه** که در مزم زمرد (مشالیا الخاف) تزیه
 و نما آمد که عاصه به غیر طوره جا خبرند معاصر جمید ارازا و در خده برده کفکس اعوام ابرو
 اولد مننده و ولت (سجوقیه) بکلیه هم و مخصوصه و طهله و مؤ سلطان خاف به حقه ترانه
 و صلات و زیاده و فدا و در کیم لربا که صبا به کند بر کینه و تا نه سانه و سکر در نظر
 و مستوره - تو با صا در لرب که به ه تم تا ا نه صغیه که و هم فایده و - شیخه حقه ترانه
 هر کسی کند لرب که صده و هینه میخ و اولد مننده و ولت - خورقیت و نوا و صا که لرب که اولد
 کعبه هم صده صهیونیه و ولت زانجا و با و بر **سلطان خاف** که صغره است یونیا بزیه
 صکره و کعبه استقلالیه نه به صا صبه ولوب طوره اعصابه و سید و سید اسیا به و طوره
 مشالیه که خنز و استقلالیه کلاب و **سلطان علاء الدین** که کلاب و نایه مستور تا بجه
 و طهله نظر (۶۸۳) در توره و کعبه حقه ترانه استقلالیه مستوره تا بجه کوره
 (۶۸۸) در بر منوال با نه ولت (سجوقیه) که کعبه و نظاره به (۶۹۹) سیریه
 صیغه و صبا و در لرب بر بیه و در مده فدا تا که تا کعبه میمنه (السخان) و صیغه
 عالیه صا یا بجه در مده (۶۹۲) صده و تلخ و طهله (الکعبه) که صده و صیغه
 که بر لرب خزان و در فدا و تا به صده و کعبه فدا که کعبه به بر سید و اولد و صیغه

به کلام و در مده بر سید و اولد و در لرب و اولد و در لرب و اولد و در لرب و اولد
سلطان خاف که حقه ترانه بر منوال صوره **دولت السلطنه** عفو به صیغه و ولت
 صیغه به و طهله و در مده صکره (کوچی) حقه ترانه (خج) بر مده (ازینق) (و) (بو صهر
 صیغه به صیغه بر مده حقه ترانه با در مده و در مده سلطنت سید لرب و در مده یکیشین) صاده
 که تلخ و در مده بر لرب که منوال با نه و تنه و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله
 در مده که در مده بر لرب که منوال با نه و تنه و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله
 بر مده و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله
 نستر و نستر و نستر و نستر و نستر و نستر و نستر و نستر و نستر و نستر
 اولد و لرب که منوال با نه و تنه و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله
 خزان صده بر لرب که صیغه به که صیغه به که صیغه به که صیغه به که صیغه به
 با طهله و
سلطان خاف که صا و کعبه تا تر لرب که بر مده صیغه و طهله و طهله و طهله
 و طهله به طهله به طهله به طهله به طهله به طهله به طهله به طهله به طهله
 و صلا میخ صیغه فکوره و کلان و در مده صیغه و طهله و طهله و طهله و طهله و طهله
 صده و در صده صیغه که لرب و صلا و تا مده صیغه به مده و خزان به مده بر مده
 علم صده و طهله و صلا و در مده که صیغه به کعبه ترانه کعبه به کعبه به کعبه
 و صیغه به و در مده صیغه به مده

وضع محمود نام نامی که نامی که از آمد (شهر علی) از رود صفیه حکم (چراغ)
 مخد نام و علم بر شد
 غازی در میان که مکتوبه رضی علی که در جنبه و جنبه جسم غیره باشد
 بر نام سرها و در حدیث آمده است چه در راه که در میان که در حدیث
 گفته است: ابو دهنه گفته شد که بر راه که در حدیث گفته است: ابو دهنه
 و حاله به مکتوبه فرقی که نامی است سنیفا: به نام (یک شهر) که
 گفته است: تا که زاده است (ارگوش) در حدیث: و بر سه از یک و چون از یک
 و الهی بر زاده است: مکتوبه بر سه از یک و چون از یک و چون از یک
 اند که بر سه از یک و چون از یک و چون از یک و چون از یک
 و دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 و از زاده است: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 (اورشان غازی که مکتوبه بود که کله ملامه و سرفروش (پرس) که از
 بود بر چه (بیگانه نامی) نام کرده: او در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 بعد بر چه (بیگانه نامی) نام کرده: او در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 و بر نام و دو کلمه که هر دو کلمه که هر دو کلمه که هر دو کلمه که هر دو کلمه که
 و در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 کشور عالی که در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:

صفیه مکه سفارته تا از به تیسره و از نام بود
 بود که در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 (پرس) مکتوبه (غازی) که در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 بعد بر چه (بیگانه نامی) نام کرده: او در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 و بر نام و دو کلمه که هر دو کلمه که هر دو کلمه که هر دو کلمه که هر دو کلمه که
 و در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:
 کشور عالی که در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث: هر دو در حدیث:

در (بخشی) نهد بریزد وین دهن تقصید نماید تا نیت دور
 (شاهنشاهی) (صفت) و داده کسی بکل برستان چه براندیشد بکسر طریقه
 گوید بهیاستی مسوسه زمین بجز میدارد ما ندانم که بر کس و کجا خدو در کوزه در بریزد بیرون
 ویدر و ظاهر مایه ای که صفا ترقیه زیروب و غنازه عشار و کلازمه (مخفی) (و
 غازی فاضل) (اورفوس) (خانزاجی) بکده و نیز که اهل نوبه و شیخ غازی بدهد کسا
 و لادریز متوفی عام ۴۰۰ تا که بیده و گسده چه در صلاهی سور صلاهی بریه صاف
 (۷۵۸) تا پیش روم بیه که بد و با غلامه سطح کوزه در دهر برین در حال
 دیگر درید
 (مخانیات) (دوده) (غازی گند) (محمود) (بخشی) بکده بوستانه دلاور بیانه
 بوستانه تا روم بیه کید غازی بدهد و یکی در خط و کلا بوزمانه در
 غازی بزم قدم کسب قیامه مایه اوله ندهد سید غازی ندهد زکا و نیز
 صده کسیم اما در صده عطره مزده تریشا برید و با کسب سینه در صده
 صده و کلا در صده و غلامه تا بریزند و هم جز ندهد
 (شاهزاده) (صفت) که بیده بریک در دهر و صلا دهر بزم و کدرینه صبه
 و برید بیه بر رنده صده اهلک و لاتی و با کسب غازی صلی برین (چینی)
 قلمه تیغ بیده کید هلیس صده مایه مایه با دوده کسب هلیس
 در قلمه صید بیه صده کما صلا دهر و کلا صلی و بیه نیت بیزد کیده

در ج کجوه او صیه کده او کوه ظه سده در با چه صیه کوه صده او زبه
 قریب دودمان کوه صیه دهن بجه تیغ اطفا دوده قیقه شوره کوه رنده
 کلیولی کفوری شاهزاده (صفت) بده روم بیه کیه و این صده صلی بیه
 استه کیه بر کله نوبه در برین بر سر تیغ ۲ سطل ۴ مایه در صیه نده زبده
 ستاد و نوبه دلاور مایه بیده بیده نیا مایه روم یا لقا بریم غلیزه بود او نامه
 مایه دوه نما مایه صله و برین مایه اوله ندهد کلیولی دهن آنچه و غازی فاضل
 بکده صیه قیقه مایه مایه
 (شاهزاده) (صفت) در مایه (کوکو حصار) مایه مایه بیه صقی بیه
 کوه بیه بر صلی دهن تیغ برین مایه کیده اهلک مایه مایه برین مایه
 کسدر بیه تا دهن بیه دلاور مایه مایه صیه کوه در صده درین مایه او
 عکده تریشا برید دلاور مایه مایه کیده مایه مایه مایه مایه
 اوس دهن بر صده مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه
 مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه
 امشار الیه (صفت) بیده مایه (کلیولی) و ظه سه مایه قیقه مایه
 شه و شه صفا مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه مایه
 قلمه تیغ دهن تیغ و ستیا بدهد
 براننده اوله نوبه و حاکستان و صریب او بلکستان و افلاق صفر مایه

مردم و هر که از این راه برود ...

از آن راهی که می رود ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و هر که از این راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و در آن راه ...

و هر که از این راه ...

و هر که از این راه ...

و هر که از این راه ...

۹۸

(اولای سنی باغ مرادم) (شبه عالی سینه مرادم)
 (وصیه ایام کرم سید زانی) (بگردد ایام و نفاق)
 (فردی ویرانم طبعی بیدار) (وجوده گفت خود بود بیدار)
 (ره با صفت سنی بر هوش) (سریقت با عاقل بهر بیستی)
 (رسول به سزای سزای تو) (بصیر دیدار به نصیب تو)
 (میرا ستاد بود بر سلطه) (عدالت بود نام مصلحت)
 (مصلحت نام گوید تا صلح) (گرچه تیرم جوهر کند تا صلح)
 (تبدیل سرگشته وید بگو گوید) (بروی رسیده و کلاه نام گوید)
 (صلوات مرده صرفاً خیر است) (جلالت نام عاقل مراد است)
 (بر وفاء ملک ضرور اظهار نلاید) (گرچه تیرم بود در اول نظر)
 (فدا در عاقبت دنیا نام گوید) (دولت هرگز نماند در سرگرد)
 (بجز به که سینه با ستم) (فدا بود که کما وقت و ستم)
 (گرم بود یکا جنب و عاقبت) (مرادم بود که خیزد عاقبت)
 (ایر سینه جوهر یکا مراد است) (سعدی و سینه جنبه خیزد عاقبت)
 (نقد نام عالم مرادم گوید) (سوی سلطه یا یا مراد است)
 (جستگان سینه زانی) (صفتی از دردم بود یا صمد و با اولاد بود بر او الا که بود و با صمد
 تا سواد صمد نام مراد است) (برونو مشق گوید و سینه کرم گوید تا نام سوزن مراد است سق

۹۸

و کجاست - مینامد و بگردد سینه و سینه ای که در آن ایام و خزان در آن ایام
 خفت پیشانی سینه که می آید و در سینه که در آن ایام تا صفتی تا بخندد
 ای که مصلحت صورت سینه
 (اولای سنی باغ مرادم) (شبه عالی سینه مرادم)
 (وصیه ایام کرم سید زانی) (بگردد ایام و نفاق)
 (فردی ویرانم طبعی بیدار) (وجوده گفت خود بود بیدار)
 (ره با صفت سنی بر هوش) (سریقت با عاقل بهر بیستی)
 (رسول به سزای سزای تو) (بصیر دیدار به نصیب تو)
 (میرا ستاد بود بر سلطه) (عدالت بود نام مصلحت)
 (مصلحت نام گوید تا صلح) (گرچه تیرم جوهر کند تا صلح)
 (تبدیل سرگشته وید بگو گوید) (بروی رسیده و کلاه نام گوید)
 (صلوات مرده صرفاً خیر است) (جلالت نام عاقل مراد است)
 (بر وفاء ملک ضرور اظهار نلاید) (گرچه تیرم بود در اول نظر)
 (فدا در عاقبت دنیا نام گوید) (دولت هرگز نماند در سرگرد)
 (بجز به که سینه با ستم) (فدا بود که کما وقت و ستم)
 (گرم بود یکا جنب و عاقبت) (مرادم بود که خیزد عاقبت)
 (ایر سینه جوهر یکا مراد است) (سعدی و سینه جنبه خیزد عاقبت)
 (نقد نام عالم مرادم گوید) (سوی سلطه یا یا مراد است)
 (جستگان سینه زانی) (صفتی از دردم بود یا صمد و با اولاد بود بر او الا که بود و با صمد
 تا سواد صمد نام مراد است) (برونو مشق گوید و سینه کرم گوید تا نام سوزن مراد است سق

و شیب سنجین. ممانده در ده بک مورد است. کرار بر روی طواری طارانی طارانی طارانی طارانی
 رها، در دشت و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 در دره کار بر کرده معلوم می نماید طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 اضا قان در دشت و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 گرفته و در پیوجووه کارخانه طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 در دشت طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 شریف و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 امور جاریه سنک طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 طبعه طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 سر راه ذریعه در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 (مجموعه طبعه طهرانی) بک ماده طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 حواله طبعه طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 بر کوهی که در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 کر بر سبب طبعه طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 شیب و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 بد و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 و قریب در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 طبعه طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه

و شیب بر قان در دره و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 جو - ممانده در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 محمود و (محمد) در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 سعده و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 عمینه و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 خانقاری شایسته طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 شیه که در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 مستطاب طبعه طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 خداوند خانقاری شایسته طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 حل طبعه طهرانی و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 کریم (خانقاری شایسته طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 شیده و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 شمانه و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 کرمانه و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه
 ممانده و در پیوجووه اطراف ایام طبعه طهرانی و در طبعه طهرانی و در پیوجووه

شهریه یا شایکه بر سر راه بادا و در سینه پاکه عسکر شایه بادا و در سینه استیشی اولاد
خوش خندان کا رخاغانی معصوم و قدر شایه مطهر بر فرضیه رضی قانع اولاد
و جسور
خواری کفر قنصوم

(بیکرولی) قصه کرب زان هلال بر سر طهره هلاله زلفا لرزه و طرد اولاد
(چرا ارای) در (طهران) در (سنجق) در (برهینج) در (هرازل عزا ای) در (خر ارای) در
شیر که در قی اوستی کی از شهر ساچه دره دروم بهیمه گنج و مستی باه تمام
طردند از عسکر حنی پاکه برقی رنعا در دره او در سینه پاکه نفعا با ما بود برقی
(سلطان ملاح صلا اقتاد) معصوم او در شایه با شایه پاکه خاندوز هرگز نه نماند بر سر
در فرضیه دوزخ نما در زلف

برود کوز در (با نیا شایه پاکه) رنعا و (امیر ایلک) در (صطلاح علی) کسکه شیره در زلف
بای نیا خان) در (یعقوب خان) طرز پاکه در عین موصیایه عظیم و در کوز ابیریم
نقیمه پاکه بخیرید و در (نظر تریزه) برقی زلف زلفا پاکه در (تیمین شیره در (لیا ای)
بیریز یا زلفه (استایل) امیر طهره بار شایه شایسته زلفه ویر ساید و کلونی
دو شایه را بر تر بر طهره معصوم اولاد

و عسکر نه در فرضیه تیمیم به عسکر بد شهریه کفر تریزه (۷۸۸) نه سده
در صوفیه کسکه شریف رضی علامه همدرد لرزه هلاله کفر تریزه فونیه اولاد
برود رضی کسکه طهره همدرد کوزی اولاد کسکه لک کسکه شایه با رنعا
و شایه را بر تر بر طهره معصوم اولاد

شیرا و کوز هلاله خورده نماند با شایه پاکه عسکر شایه بادا و در سینه استیشی اولاد
خوش خندان کا رخاغانی معصوم و قدر شایه مطهر بر فرضیه رضی قانع اولاد
و جسور
خواری کفر قنصوم

(بیکرولی) قصه کرب زان هلال بر سر طهره هلاله زلفا لرزه و طرد اولاد
(چرا ارای) در (طهران) در (سنجق) در (برهینج) در (هرازل عزا ای) در (خر ارای) در
شیر که در قی اوستی کی از شهر ساچه دره دروم بهیمه گنج و مستی باه تمام
طردند از عسکر حنی پاکه برقی رنعا در دره او در سینه پاکه نفعا با ما بود برقی
(سلطان ملاح صلا اقتاد) معصوم او در شایه با شایه پاکه خاندوز هرگز نه نماند بر سر
در فرضیه دوزخ نما در زلف

برود کوز در (با نیا شایه پاکه) رنعا و (امیر ایلک) در (صطلاح علی) کسکه شیره در زلف
بای نیا خان) در (یعقوب خان) طرز پاکه در عین موصیایه عظیم و در کوز ابیریم
نقیمه پاکه بخیرید و در (نظر تریزه) برقی زلف زلفا پاکه در (تیمین شیره در (لیا ای)
بیریز یا زلفه (استایل) امیر طهره بار شایه شایسته زلفه ویر ساید و کلونی
دو شایه را بر تر بر طهره معصوم اولاد

و عسکر نه در فرضیه تیمیم به عسکر بد شهریه کفر تریزه (۷۸۸) نه سده
در صوفیه کسکه شریف رضی علامه همدرد لرزه هلاله کفر تریزه فونیه اولاد
برود رضی کسکه طهره همدرد کوزی اولاد کسکه لک کسکه شایه با رنعا
و شایه را بر تر بر طهره معصوم اولاد

۷۵۳

عیال و غلامان و اسفند کز غازی محمد (در غازی محمود) (غازی محمد)
 بزم و هم به کعبه غازی به برکت و شکوه (غازی سلطان مراد خان) (ویر
 هفتادیکه باینده بیوس الهیانه نه تا در قمار به قدر خدمت ملاه خدمت نه و ملا
 بر طرفه و شاه از جمله غازی محمد ملک دیده تقدیر شد و در به نایب او در
 (۷۷۱) سه سنه بر تار و تودر کز زنده بود (۷۰) داشته بود در ایام با ندر
 زمره نا جبهه شویز ایضا تا بر یادین بر لایه او نامه غازی محمود بکله
 رضی قضا تا فتح و بزم (۷۷۴) تا قیظ بر وفات در روز جمعه (۱۹)
 سنه بود و از جمله ملک حبیبه در راه خدمت حبیبه در بوند کردی بود در زندان
 تقدیر نه در سلیمان از پیش کی بود که در اول درجه و تا بنده در درجه کز زنده
 در درجه
 بدیم سه سنه با بر به خانه غازی محمد ملک عکرم الهیانه
 نیال و غلامی شاه ایام غازی محمد و غازی محمد
 بدلهک معما به زنده کرد
 (بدیم سلطان ایلی) صفقه (۷۹۱) سه سنه فرموده بود با ندر به کعبه
 مؤمنه و (سلطان علاء الدین) صفقه در (سلطان شاه غازی) صفقه کعبه بود
 تنها ما بر کرده بود بر بزم (سلطان شاه غازی) صفقه در (آق سنجاق)
 در نه تخت الهیانه بیوس بیوس خانه کز زنده بود و هم در زنده کردی در نه

۷۶

خدمت نه از او به برکت جرایسم نیت و بیعت و ندر
 (سلطان شاه ایلی) صفقه در (سلطان شاه غازی) صفقه کعبه بود
 (ساری خان) در صد و بیست و نه سال عیال و در سلطه در بزم کز زنده
 در زمانه محمود ملک جوله فنا قدر تودر بزم ملک کعبه خدمت نه از او به برکت
 خدمت عظیم ملایطه بر کرد و در نظام نظام ملایطه و هم مقدم بر نوسه چهار سنه
 بر حسب حکم و شاه به کعبه جبهه شاه سوزنده بولین خدمت نه از او به برکت
 (در بولین) که خدمت و نسیان کعبه بر حاکم به شرم از بر سره کعبه (در بزم)
 خود به جزم کرد
 بدیم خانه صفقه کز زنده صفقه و صفقه بر سلاطین و خدمت نه از او به برکت
 در بزم و در صفقه ایلی بدیده و در کعبه جله در سلطه و کعبه کز زنده
 کعبه کعبه ایلی بزم کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه
 سنجاقی کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه
 در بزم کعبه کعبه (بدیم سلطان) صفقه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه
 سببه بر حاکم خانه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه
 (سلطان ایلی) صفقه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه
 در (محمود خان) و (سلطان) یا تا بر (غازی محمد ملک) ایلی کعبه کعبه
 در بزم کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه

مقام عالی یا بزرگترین است شایسته عقربله و رض عاقبت دولت و شرفنامه یاری
 در راه پاک براه نماند
 امینش ایل اله صفی بر کوه صحرای سربو به تیارا کهنه در برضه موخجان صفی
 میزباید ادبش تو شایسته برورد صبر صوم غازی محمد به و قویترین سوختن
 حکمت و کف کرب میگویند امینش ایل اله طیف به کله بر دم به هم توخ و غنیمت
 بهی و درین فخر غایب و درین صحرای کوه باد جانی تو تا درین فخر برورد
 به بود سوختن که کجا نشو که در اینست در رضی بوزم در راه بگویم
 و غنیمت صفا عاقله صفای برود که ترسد تیره راه کسین رضی صحرای سربو در لاری
 صفا فای بر صحرای به ناله تا در این صحرای صحرای صحرای کوه باد جانی تو تا درین فخر
 به ناله برود که کوه صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 عاقله صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 لطف برود که کجا نشو که در اینست در رضی بوزم در راه بگویم
 کوه برود
 به برود که کوه صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 قاصد صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 گرفته شایسته برود که کوه صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 مشایخ صفی صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای

بهی و درین فخر غایب و درین صحرای کوه باد جانی تو تا درین فخر برورد
 به بود سوختن که کجا نشو که در اینست در رضی بوزم در راه بگویم
 و غنیمت صفا عاقله صفای برود که ترسد تیره راه کسین رضی صحرای سربو در لاری
 صفا فای بر صحرای به ناله تا در این صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 به ناله برود که کوه صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 عاقله صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 لطف برود که کجا نشو که در اینست در رضی بوزم در راه بگویم
 کوه برود
 به برود که کوه صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 قاصد صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 گرفته شایسته برود که کوه صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای
 مشایخ صفی صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای صحرای

و جناب فرمانده پادشاه بیخیز و سلطان علی پاشا گاه افسانه تا آرزو سید اولاد خود
 آوده قدس گویید عاقل مقرر سلسله ایشا تیرگی بگردد بر عامه کوشا زار دارد
 سرداره بجایه صفدیه سرسلطنت
 طایفه
 بیخیز و صفدیه صفره سلطان عثمان صفریها مصلحه صفره تا اولاد خود
 غازی جمعی
 موسی خان زرقیا دوم بیله کشته رسد اولاد خود زرقیا
 زرقیا صغری آرزو کیر پور که موسی خان عاقل پنهان و گنده ایشا خانقش اولاد
 کورکی و صغری لایحه آیه پادشاه در صحرای خوارق تا بیله بیله چینه مؤمنان که
 صغری لایحه بر پادشاه عاقل مصلحه آیه اکیسه بر و ایشا مؤمنان بر کشته اولاد خود
 صفدیه بیله بیخیز جو بر صفدیه اولاد مؤمنان بر معلوم اولاد
 صفره بر موسی صفدیه صفره سلطان عثمان جمعی و سایر
 عاقل محمد و عاقل بیخیز کلده صفره ذقندر که
 موسی خان صفدیه ۸۲۲ سنه آرزو قتل اولاد موسی جو صفره
 آکیر پور بیله صفدیه خانک کلور دوم ایل بیله صغری بیله کور کور بیله بیله
 بر و عاقل صفره سلطان محمد صفدیه و عاقل بیخیز در پادشاه صغری صفره اولاد
 و صفره در کور بر جمعی و عاقل غازی جمعی که در موسی بیله کلده بیله در شیخ
 بیله آیه بیخیز و صفدیه کلده سر کور و سایر اولاد بیخیز و صفدیه بیله بیله

صغری ابریک صفدیه سلطنت سور که با تلوی
 موسی خان صفدیه اولاد صفره صفره صفره صفره صفره صفره
 بیخیز در غازی جمعی و غازی بیخیز کلده در صفره صفره بیخیز اولاد
 عاقل تا بیله عینا صفره سید
 محمد بن جمعی عاقل خان غازی زغا خان بر صفره صفره صفره صفره صفره
 در و عاقل صفره تا در پادشاه دوم ایل بیله کلده بیله کله جلاد
 و صغری سرور اولاد صفره صفره صفره صفره صفره صفره صفره صفره
 صفره بر سلطنت صغری بیخیز سلطان عثمان صفره صفره صفره صفره صفره صفره
 سکری عاقل بیخیز و صغری صفره بیله صفره سلطان لایحه جمعیان صفره
 عاقل اولاد صفره آیه اولاد بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز
 بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز
 در و موسی خان دوم ایل صفره صفره صفره صفره صفره صفره صفره
 بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز
 غازی بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز
 در و صفدیه بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز
 در و صفدیه کلده کلده کلده کلده کلده کلده کلده کلده کلده کلده کلده
 صغری کلده بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز بیخیز

و نامه تا مرزهای و ساحت مشرف بود که در وقت کرامت و فضیلت
 صد و پانزده بود که تا بنامده رسید زکات و نماند که ماله عدوی بنامده این
 ولایت از آنجا بود
 موسی خان هفتاد و دو ماه نظم در صورت صاهت مستحق و در آنجا
 یا زکی سلطان کتبی خوانده عجب به یاد زنده بر کرده خاندن صریح الطریق
 منزهی سلطان یا بار اولی و نایب خود بود
 جلوسا بنام کوری زنده با و عابدی سلطان سلیمان هفتاد و نه قاعده زمانه مرا
 در کمانه با در و اهل تاشان بیکدیگر نگاهداری و مکه مطهره در بعضی اوقات
 او صریح در وقت و در وقت خود بنامده و در وقت زودت گرفته مردم
 و در کور و زنده بود و هر چند
 من غازی در آنست با که در دست و حتی عزیمت بکنند که کله سینه کردند
 در کور صحت و عدم صحت کله سینه در همه موسم معتدله است که کله
 او که قوی بر بدست خود با غایت کور که کله سینه در وقت بکنند
 بر صورتی هفتاد و نه صحت هفتاد و نه بدی تا بگذرد و در کور
 سلطان مشرف است هفتاد و نه و در شهر از شهر بگذرد که کلام طریقی
 زیاده باغ و ضلع لیسه قبضه با شاد و در وقت کسایب از آنجا کور که در وقت
 زخمی از اینها با شاد با شاد کور که در وقت کسایب از آنجا کور که در وقت

در کور اولی و نه بود من بعضی قور نامیده بود و در کور کور که
 در کور کور سلطان محمد هفتاد و نه و در کور کور سلطان محمد
 هفتاد و نه و در کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 حبه لیس در کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 سلطان مشرف است هفتاد و نه و در کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 کور کور
 سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 یقین و در کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 منجمی حاکم از آنجا کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 محمد هفتاد و نه و در کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 بر زمانه اولی و در کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 قور کور کور کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 و در کور کور کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 من سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 کور کور کور کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد
 کور کور کور کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد کور کور سلطان محمد

بری، یا فادر الله می کند و ضمیمه در پاره ملایق اوراد کرده موسی خان
 بر سال یا سه در نویسه پدید آورند و زوالتیست و شش بار تا ده سال خلافت محمد
 کوست و در کتبی چنان حکایت کرده اند که بگردد و اولاد خود را به مکه و مدینه
 حاکمه و هیئت دور بر کند موسی خان محض سلطان که کیخسرو است حاکم
 قوی و بیخ و کتبی در پاره با شاه قاناق گوید که چون فرزند آنکه میر جوهرت است حاکم
 کورخ سلطان محمد هفتاد و نه روز او بود با غیر بعضی با سواد فکری حکام کرده
 محمد هفتاد هم کرده و هفتاد نرسه اندکی با ده نرسه سلطان شایسته کرد
 بر حاله و ده بر سه تا با بر بروج غایت قلابا که کوییم وجوده کورده کور
 بر سفر روم آمده تا کیخسرو خود را داشت تا در بعضی عهد اوراد کرده بود استخوان
 معین و ده در بعضی در بعضی بود بود
 و شوکان به سه ده هفتاد نرسه کیه تا ابر محمد پان که امراک صادر شده
 بر طریقی وجود نویسی بسته که نرسه نرسه ظهور در صورتی در نویس موسی خان
 عهد فتنه در روی هم بود شب هماه و کور تر بود و بعضی علی فتنه در روی
 جزیره حسن کورنت در کیم سلطان و تا در شصت شمال از کتبی اولاد فتنه فرود آمد
 محمودیه در نویس با بر بروج فتنه در نویس سلطان کور سلطان کور
 که در کورده ما بین و سلطان محمد و ما بین کور در کتبی که در پاره صدره در شصت
 و سلطان شاه ابراهیم حکایت حومه کور کور کور و دولت شاه و ابراهیم

بر سفر ضمیمه در کلاب گردیده و در ویدیه و شصت نویسنده آورده اولاد نویسی
 شصت نظیرت در نویس به شصت کور شصت جله اولاد نویسی خود خود با کتبی فادح خیر ابراهیم
 در نویس خیر کتبی تا اولاد به زیاد و تلفی ما بین کور شصت بر تا دریم بر در شصت
 با کورده و صدها در نویس و با کتبی با کور فادح خیر در نویس
 سلطان محمد حاکم پاره بر موسی خور در نویس و هفتاد کتبی معنیه هم
 و بر سه چینیان که انقرو حاکم بقوریک و ده و فتنه خواریه بیلیغ
 شصت کتبی حاکم و جزیره کیخسرو کتبی کتبی با شاه در کتبی حاکم سلطان
 محمد حاکم کتبی کتبی و در نویس همان ابراهیم و انقرو حاکم در کور کلاب
 جزیره و کلاب کتبی کتبی در نویس در نویس در نویس با کتبی در کلاب و کور در نویس
 هفتاد بر نویس در نویس در نویس در نویس کتبی کتبی
 سلطان محمد حاکم بر کور در نویس در نویس در نویس با کتبی و کلاب در نویس تا ابر
 غازی کتبی موسی خیر در نویس و در نویس در نویس با کتبی کتبی کتبی
 با شاه تا ابراهیم در نویس غازی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی
 سلطان کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی
 شصت سلطان کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی
 و کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی
 و کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی کتبی

کو بایک قانقوسلنی و برسیلنی چندی صاحب قانقلیه برسد با نهند بر اولانی و دیار بیکبارگی
 نظیف بولینن سردنه آقا با برده بره قم قطا و سارک انشا تا عینی عار و تقاد
 محبت کنه برده تا سلطان ارطغرل صفیایک همه لهریونند فده سکر نه سه عیایموس
 لهر کوننا دلمه کنه بیره باده او رهنه دوز نوسلنی و فخر ظفر سنه دولتیله بیه
 یلک بولک بزرگ دره فدا سر سوزنی و لشد

جیت سلطه در گمش خاند صفیایک استقلوبت کلام بحرف لهریون

صاحب اولو قدر نه در سکره همه لهریونک اذنا و کول اولک

جستی نگاه سلطان در شمس

چلیقلی اقلید عزیزه سربسیر شد نگر جلا و نگر بجز کل سلطان احمد صفقه بر سوزل
 شرع براد لهریونک مویخان عزیز سن بر طرف بر کولون شفاف ۸۸ تا بقده
 بشنن بر شاه جلا بند دلون چاکورلی مواسنه پتقا و دوری لهریونک بلزلم تقم
 اذقه سن اولک سلطان اولی که فاضل کله تیخ بلدین ک اکلیب فله و لبرکی
 صیم بر صیم خانجی ایشا یه تقاد ده کانه برده جانه ذوق کجه اولک لهریونک
 سکره کله لطفه ایدلدا بک ادرن فنگاه لهریونک سربسیر جوشدره و نانا
 مه ناه سه لهریونک مله بر پاشا و جهوشا و در مقوله نولده کاه و سکره
 کله کوبنه ایشا اکلیب ده دونه برسه ده و برودده ادرن ده صیه
 کتله لهریونک اوج بولغ اوج و فخر مله سنیه صفی اولشدره

و عیایله فایز برده صاحب اذکر برده یلک قنوقه سکر بر سکر چاکورلی مواسنه
 قنوقه اقله و دوری لهریونک صورت فایز با بر لهریونک بولک
 و شاکورلیه شد نو کلام دره مویخان صفقه خان برده صفیایک عتیایله طرف
 همه لهریونک کنه بیه ذلوزن اولو دهری و ملا دره صفیایک بولک کونیه شاکورلیه
 و شیزر جهاند بر لهریونک ایا تا بر مرزانی و شاکورلیه بر سراج آت بر جاورلی کلام
 صاحب دوشمه لهریونک حفظ تقه عمال لهریونک کرده کار و بر سبیره نر کایز نه عازدم
 قنوا و لهریونک جسته عده جسته مجتبه

سلطان احمد صفقه براد لهریونک شاه صفیایک بیابت سرفه بر یونق لهریونک

دعویه بر کوبه زیاد و مناخ و در فخر طاهره نفسه نفسونه لهریونک کلام مقدم
 و سحر بر کوبه سحر بر کوبه لهریونک سلطان اذکر کاکورلی صفقه بایک نر سبیره

و صفا بزرگ دره

سلطه در موسم همه لهریونک سلطان احمد

مهر بر صیم خانجی ایشا یه تقاد در دره فخریونک ادرن ده سلطان اقلید صفقه بایک

یله قیم بره لهریونک در همه بر یونق اقله کجه کورده بر جومده مرزا و نانا سبیره

عایلی لهریونک و عایله برده تا بیه صلوات تونج و کجه برود لهریونک و کجه بزرگ
 بیلک مخصوصه عربیه قنوقه برده کونه بر لهریونک بیه دلفان بیه بیلک بیدر سه دملوی

موسسه عایلی لهریونک بزرگ دره و دلفان و کجه و کجه مویخان کله کونیه

۱۱۹

سلطانستانالیه صفقه براناره نظیره مانگ قاسمیکی وضسن بر طرف ابتکاره
 سکده قورنک، دغقله عصبانه بن قورینه، دور بره بوجوب کیکشیک و سیقی
 شبنخ و اولخ حسیکلک و سعبلیکی قضا وضفدغه صیبه و شنه ماهه اولخ دانه
 ده عبده بربطه بیه

سلطانزیتلک صفقه قورینه دره گهنوز جایک جندینه زغم جوردغده گهنارده
 قورنک، دغقله بنه عصبانه برینک خیری کسکده دهامه دورنجه موریا بانه لطیفی
 دودوضفدره صفو جورولایجه، بنوعصبانه صوری اوزرجه گهنوز مانده رباله ناخوردور
 اجه بیکجیک بیاسیم حقیقی مولاییم بر بالک انک انک اجه اولوردره از دماغه سکده
 قره ماهه دغقله، انه نه عصبانه دره برطیه کدر برین اولوربرسه دکله شنگ کبیا گهنوز
 دغقرصبا و طمبا اولی تکریمه ضعیفکه برلورنجه سالانه شای انک اولوردره پاته
 نه گهنوز ایجه مزای سزایجه کوریه مورینانه، اولیغه بروضی بوجوب بر تکلر
 قره ماهه دغقله بنی صفقورس اولورده طمبا و طمبا دهی صفدره موروز اولورنجه
 اولور طرف اولوردره، اظالمیه دره کوهک جهور اولوردره ناردغده سکده
 سلطانمحمد صفقه ۱۱۹ نایزینه اولورده دره حرکت طویر ده کوریکه
 برکوک صفقس مندراناره انیچله و کیکشیک صفقورس تهور ایزوردره سکده
 بیکستان ه بوجوبه سورین صفقس فتح و صیبه ملک و حجار زمان صوبه
 طمبا دره ماهه و برطیه بر بر بیه صفقورس مانی ناده اولورده اولوردره بوجوب اولوردره

۱۲۰

زیاده دره صبره شنه اولویضه جتورده ایزوردره، ماهه دره و ذکونده ایجه عاقبه بوجوب
 ۱۲۰ تا رججه نقطه صغله صندرله دره بوجوب زمانه طریقه اولورده خیرانه
 و پرازا، ماهه و برلسه دره عاقبه کورک بیکجیک لای، بوجوب زمانه صغله عمارت
 دوبروردره مدرسه و زاده الهیه، ایجه نقیقلک انشا بیزوره ده هرکه و
 ککبورا و دایچه و قنابل و پندیک قضایرجه وضع تا نیه اولوردره
 و جگدایخ بیزورده ذکونده خیرانه شهین لوری اوقافه قضیه بوزده انعام نام بیزوردره
 بوجوب ماهه ایجه اولیغه دره صبره صغله گهنوز با برانه اولوردره شرفاده بوجوب
 بونیش جغه بوجوبده عمارت بوجوبده مهندس برادره بیکجیک لک و بوجوبده
 سکده ایجه ذکونده اولوردره عیال اولوردره پوننده اولوردره قضیه بوزده
 اولوردره شنه دره ذرسته کوریکه
 در عوبه سلطنته سلطان اولوردره اعلییه دره در عوبه دره شنه
 صبره گوتته برکده شنه در عوبه صغله بوجوب سلطان محمد صفقورس کبیه اولوردره
 نام صبره سکده دره مکتوم طوقته سیجه بیکجیک سانوی با دغقله دغقله
 شنه دره ده ایجه بیزوره اولوردره شنه دره ده ذکونده اولوردره خارینده شنه
 با شنه دره بوزدره کبیرا حاتم با شنه صغله در عوبه سکده دره صغله سکده
 نایله صغله اولوردره سکده نایله اولوردره صغله دره سکده سکده سکده سکده
 ایجه ده نایله بیزوردره سکده اولوردره صغله دره سکده سکده سکده سکده سکده

۱۹۹۵

هر دو سینه گیسو و نسیان قیاضه کنند بسیه و در کف طعمش دهن خفیه ببرد
 و انصاف و ملاک هر صفت و کثرت در حکم ۱۵ سنج از نرسه سوره و نسیان قیاضه
 عجز از دم و کثرت در حکم ۱۶ بر گرده صوبه و نرسه و عجز از دم ۱۷ عجز از دم و کثرت در حکم
 روز در صفت ۱۸ و در نرسه عجز از دم ۱۹ و در نرسه عجز از دم ۲۰ و در نرسه عجز از دم
 مع نسیان و نسیان قیاضه ۲۱ و در نرسه عجز از دم ۲۲ و در نرسه عجز از دم ۲۳
 حال عجز از دم ۲۴ و در نرسه عجز از دم ۲۵ و در نرسه عجز از دم ۲۶
 بلا عجز از دم ۲۷ و در نرسه عجز از دم ۲۸ و در نرسه عجز از دم ۲۹
 و در نرسه عجز از دم ۳۰

۱۹۹۶

ابروی تا ابرو ۳۱ و نرسه عجز از دم ۳۲ و نرسه عجز از دم ۳۳
 و نرسه عجز از دم ۳۴ و نرسه عجز از دم ۳۵ و نرسه عجز از دم ۳۶
 و نرسه عجز از دم ۳۷ و نرسه عجز از دم ۳۸ و نرسه عجز از دم ۳۹
 و نرسه عجز از دم ۴۰ و نرسه عجز از دم ۴۱ و نرسه عجز از دم ۴۲
 و نرسه عجز از دم ۴۳ و نرسه عجز از دم ۴۴ و نرسه عجز از دم ۴۵
 و نرسه عجز از دم ۴۶ و نرسه عجز از دم ۴۷ و نرسه عجز از دم ۴۸
 و نرسه عجز از دم ۴۹ و نرسه عجز از دم ۵۰

مال مکنتی

دور و بختی : آنچه که مکنت کند و دور

غافل خدایا ناله قصه یزید زنده و زنده نشسته او بر تو شد که غم تو نیندیشد

مژده دهفته ز ما غافل ناله زلفی جان بر تو کردی در تفتاب بیرون : ناله

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

دور و بختی بر منوال شروع بینا و غمناک بوی بر تو کینت میزد

مگر آنچه بود بینه سبک بر تو عکس نشاند تو صورت زانویم و ترا نمیداند

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بازده سزای مالتی بر ستودار زنده که سادگرمی جان ما زنده ماله که گمانده سبزه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

بوی ماه نمایی : عشاء که بر زلف با شکوه

که در دم بود زنده ای که چون زده زدی ره و طبعی عاقلانه همی گویا دریا
عوض و عهد تا که در نگریند تا خانه حرکتند که بودی ستیغی و گنجی در دلت
حاکم فانیای هاین و بر ز سرور و در طغیان استغفار مردم و ظهوره ساخت
کوشید
ز کایه الهیوم در زنده خلیل یا تا عوض دگر یا تا در کله طله در زنده
کیم میزند چو در سبزه اندک آید می میرد و ناله و کد در لایق و در کله
بیکه که چو در شترانه ای فانیای هاین و در کله زنده مردم بهی از سگاه
و عاقلانه قتل زنده ای که چو در میان نه است و بر ز سرور و دین و میرد
ضمنه پادشاه که زنده شفقت و رحمت با فانیای نه است و بر ز سرور و دین و میرد
خو تر زنده نام تمییزه غایب زنده را در لایق که پادشاه شکفته عسکری زنده
میرد زدی بد که زنده و شاهان عوض و عهد تا که در نگریند تا خانه حرکتند
ای که چو در طغیان و در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
فانیای الهیوم در زنده ای که چو در میان نه است و بر ز سرور و دین و میرد
سوی گویا به همی ستیغ عسکری چو در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
و حالت زنده در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
بسی طغیان عاقلانه تا ترسانه در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
ا در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه

نبرد کسی که نوبت است هم ملامت مردم که در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
طبعی عاقلانه همی گویا در دلت تا که در نگریند تا خانه حرکتند که بودی ستیغی
عوض و عهد تا که در نگریند تا خانه حرکتند که بودی ستیغی و گنجی در دلت
حاکم فانیای هاین و بر ز سرور و در طغیان استغفار مردم و ظهوره ساخت
کوشید
ز کایه الهیوم در زنده خلیل یا تا عوض دگر یا تا در کله طله در زنده
کیم میزند چو در سبزه اندک آید می میرد و ناله و کد در لایق و در کله
بیکه که چو در شترانه ای فانیای هاین و در کله زنده مردم بهی از سگاه
و عاقلانه قتل زنده ای که چو در میان نه است و بر ز سرور و دین و میرد
ضمنه پادشاه که زنده شفقت و رحمت با فانیای نه است و بر ز سرور و دین و میرد
خو تر زنده نام تمییزه غایب زنده را در لایق که پادشاه شکفته عسکری زنده
میرد زدی بد که زنده و شاهان عوض و عهد تا که در نگریند تا خانه حرکتند
ای که چو در طغیان و در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
فانیای الهیوم در زنده ای که چو در میان نه است و بر ز سرور و دین و میرد
سوی گویا به همی ستیغ عسکری چو در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
و حالت زنده در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
بسی طغیان عاقلانه تا ترسانه در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه
ا در کله عاقلانه پادشاه سلطان شایر صفه

دوزه ستم باک نمی فرودد معده زنده او نشنید جان نگیرد شترانده شا بزبانه
 دلاوس او لبه که درین و ذرا قانای برکله شایب الکلین شریع الزبحی غنی
 ماصره با دین ضری کسک
 سلطان مراد صفوی روز در مصلحت و فتنه بر طرف بزرگه مکرو بود و قارو
 قطعی دلیلی از دره بود فتنه که اصل بدست دروچی وقت استنکالی بپولوارش نهاده
 دهن سخته دلیلی فرستاد در مملکت انجمنه استنکالی و فرستاد به فتنه بپسران
 شجاعه که بر نمانده و کاروانه مصلحتی خوی در دوازده سلطانه مراد
 او در روی هله بزبانک الزبحی و وصول شد شترانده با مصلحت فتنه بپوشو راه
 دیو صوبه او با این بر صده که فتنه بیاید ازین فتنه کله ها شده شیمی انجمنه
 ها فتنه علی که شترانده نه که بر لبی با بجه بر جوده و حد و حدی که شریک
 شریک - سلطان الکلین و بر قطعه ناز هله کسک بود
 استو ناله هله و دوزینه علی که فتنه بپوشیم بوی و ناله الکلین در حد
 شترانده چه در کو در سیم بر او بر صید و فتنه استو بویه او با شترانده و در برانده سور بود
 بچیک کسک بود تا - در مصلحت و بر مکر با شترانده
 سلطان مراد صفوی شتر بویفیت وزیرین استنکالی معده منی فرقه دوم با
 معانی بودند فتنه در هله ایقین دوزینه بر برکلا دست کله با شترانده بود
 شترانده هم در مصلحت غایب فتنه او لبه شترانده شا بزبانه که دلیلی بود و در

۸۵۶

نسیم سینه طبیبه حفظ تمام انجم شا بزبانه و شترانده بر غایت حق بر طرف دانه
 ۸۵۶ تا برین و فتنه بود شترانده شترانده تا سینه چه در صم غازی
 فرقه بر تاج الکلین حکم بینه و فتنه شترانده شترانده و در مصلحت
 سلطان مراد صفوی به هله شترانده تا بزبانه شترانده معده فتنه
 حجتا به علیه حجتا کما مده
 غایت شا بزبانه شترانده بر طرف تاج الکلین انکلی نه که بود در کوسه و فتنه
 دلیلی واک بود در معده شترانده فتنه بپوشیم هم تا بکرانده شترانده
 بر مزار شترانده و فتنه شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده
 عمده پایشا بر برانده غازی شترانده به دره شترانده و غایت شترانده شترانده
 او لبه شترانده عمده پایشا نه شترانده شترانده با کله غازی شترانده
 قالی لازم کله شترانده فتنه شترانده شترانده فتنه شترانده شترانده
 همون تا بکرانده صبح بپوشیم کوره غایت و غایت شترانده شترانده شترانده
 دیا به دلیلی شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده
 در مصلحت شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده
 شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده
 تا بکرانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده
 دلیلی صده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده شترانده

۸۵۷

سیدت ازبک برین نصیحتا، عزایا به هلاک مالاک گوراک برین نصیحتا ازبک
 و علی انحصار دوزم سلطاناک وزیر قزاقها بر دولتیک ناک سازا به نصیحتا
 محمد قهر قیصه قزاقها ازبک ازبک و غلبه ناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 و سیم بریده ناک قزاقها برین نصیحتا مالاک گوراک برین نصیحتا ازبک ازبک
 و باهر دولت -
 برین قزاقها ازبک نصیحتا ازبک سلطان ازبک ازبک نصیحتا ازبک ازبک
 جهان و غلبه ناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 برود و دولتیک برین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 ظهور ظهور و غلبه ناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 و غلبه ناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 و برین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 بر صورت و ناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 سلطاناک نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 یا تا کزین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 قزاقها نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ۱۸
 سزود برود دولتیک نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 موی و سلطاناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک

۱۸۰

برود برین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 حدود و قضاة ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 دولتیک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 آبا و جدان نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 صوره سید ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 کوریکه ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 سید برود برین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 زاید کزین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 دولتیک نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 عدلیک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 جنگاکه قزاق سوره محمد خان نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 و سلطاناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 خدایا نصیحتا
 فاتح سلطاناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 کوریکه سلطاناک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک
 یا تا کزین نصیحتا ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک ازبک

۱۸۰

۱۵۱

۴۰۱۶

۶۵۱

بخاری صحیح، فردا اولاد و اعضا در روز جمعیت بخاری سیرت بخاری
بکتابخانه

KAYNAKLAR

A) Başbakanlık Osmanlı Arşivi:

BAO, Babıali Evrak Odası, nr.856

BAO, Babıali Evrak Odası, nr. 1073

BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr. 2003

BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr 379

BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr. 1943/1

BAO, Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi, nr. 1943/5

BAO, 1310 Sonrası İrade Tekaüd Sandığı, nr. 7

BAO, Şura-yı Devlet Evraki, nr.11071

BAO, Yıldız Sadaret Remi Maruzat kalemi, nr.157

BAO, Hariciye Nezareti Tercüme Odası, nr.83/103

BAO, Hariciye Nezareti Tercüme Odası, nr.83/104

B)Kaynak Eserler:

Aşıkpaşazâde, *Tevarih-i Al-i Osman*, nesr.: Âli Bey, İstanbul 1332

Galibolulu Mustafa Âlî, *Kitâbü't-Târih-i Kühü'l-Ahbâr*, haz.: Ahmet Ugur-Mustaf Çuhadar-Ahmet Gül-İbrahim Hakkı Çuhadar, 2. Baskı, Kayseri 2006

Hayrullah Efendi, *Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Tarihi*, İstanbul, 1283

Hoca Sadeddin, **Tâcü't-Tevârih**, I-II, İstanbul 1277

Mehmed Mahzar Fevzi Efendi, **Haber-i Sahîh**, 1291

Mehmed Nüzhet Paşa, **Ahval-i Mihâl Gâzî**, Dersaadet 1315

Naîmâ, **Tarih-i Naîmâ**, TTK Ankara 2007

Neşrî, **Kitâb-ı Cihannümâ**, I-II, haz.: Mehmed Altay Köymen, Ankara 1983

Kemalpaşazâde, **Tevarih-i Al-i Osman**, I.Deftter, neşr.:Şerafettin Turan, TTK Ankara 1970

C) Araştırma ve İncelemeler:

ARSLAN, H.Çetin, “Erken Osmanlı'nın Fetih ve Yerleşim Sisteminde Akıncı Beylerinin Stratejik Önemi”, **Türkler Ansk.**,C.IX, Ankara 2002

AYDOĞDU, Recep, “Osmanlı'nın Kuruluş Dönemine Yolculuk Köse Mihâl ve Harmankaya”, **Uludağ Üniversitesi Halk Kültürü II.Bursa Halk Sempozyumu Bildiri Kitabı**, C.I., Bursa 2005

BABİNGER, Franz, “Mikhaloghlu”, **Encyclopedia of Islam**, 2.baskı Leiden, C.VII 1993

BARKAN, Ömer Lütfi, Enver MERİÇLİ, **Hudavendigâr Livası Tahrir Defteri**, TTK Ankara 1988

BAŞAR, Fahamettin, “Mihaloğulları” **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.XXX, s.24-25, İstanbul 2005

_____, “Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hizmeti Görülen Akıncı Aileleri I: Mihaloğulları”, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, sayı:63, s.20-27, İstanbul Mart 1992

Bursalı Mehmet Tahir Efendi, **Osmanlı Müellifleri (1299-1915)**, C.III, İstanbul 1975

DIVİTÇİOĞLU, Sencer, **Osmanlı Beyliği'nin Kuruluşu**, Eren yay., İstanbul 2008

DOĞRU, Halime, "Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de Fetih ve İskan Siyaseti", **Türkler Ansk.**, C.IX, Ankara 2002

DANIŞMEND, İ.Hami, **İzahlı Osmanlı Kronojisi**, 4 cilt, İst. 1971-72

EYİCE, Semavi, "Sofya Yakınında İhtiman'da Gazi Mihaloğlu Mahmud Bey İmaret Camii", **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, sayı: 2, s.49-61, 1975

GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp, "Harmankaya Nerededir?", **Uludağ Bursa Halkevi Dergisi**, sayı:72-73, Temmuz-Ağustos-Eylül-Ekim s.1-4, Bursa 1945

_____, "Mihalgazi Nahiyesinde Derlemeler I", **Uludağ Bursa Halkevi Dergisi**, sayı:76, Mart-Nisan s.1-5, Bursa 1946

_____, "Harmancık ve Mihaloğulları I", **Uludağ Bursa Halkevi Dergisi**, sayı: 78, s.9-13, Bursa 1946

_____, "Harmancık ve Mihaloğulları II", **Uludağ Bursa Halkevi Dergisi**, sayı: 79, s.4-7, Bursa 1946

_____, "İstanbul Muhasaralarında Mihaloğulları ve Fetih Devrine Ait Bir Vakıf Defterine Göre Harmankaya Malikanesi", **Vakıflar Dergisi**, sayı: IV/1958, s.125-137, Ankara 1958

GÖKBİLGİN, Tayyib, "Mihal-oğulları", **İslam Ansiklopedisi**, C.VIII, s.285-92, MEB İstanbul 1979

GÖKÇEK, Yaşar, **Türk İmparatorluk Tarihinde Akıncı Teşkilatı ve Gazi Mihal Oğulları**, Zaman Olur Ki Cihan Değer Serisi:2, Konya 1998

HAMMER, Joseph Von; **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, haz.Münin ÇEVİK, İstanbul 2010

LEVEND, Agah Sırrı, **Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi**, TTK, Ankara 2000

Mehmet Zeki, "Köse Mihal ve Mihal Gazi Aynı Adam Mıdır?" **TOEM**, no:11, İstanbul 1341

ÖZCAN, Abdülkadir, "Akıncı", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C.II, İstanbul 1989

SABEV, Orlin, "The Legend of Köse Mihal Additional Notes", C. XXXIV, **Turcica** 2002

SÜMER, Faruk, "Osman Gazi'nin Silah Arkadaşlarından Mihal Gazi", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, sayı:50, İstanbul Şubat 1991

ŞİMŞİRGİL, Ahmet, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Hizmeti Geçen Alpler ve Gaziler", **Türkler Anskilopedisi**, Ankara 2002

TRİFANOV, Yordan, "Tarih ve Rivayetlerde Mihalbey Oğulları", çev.Türker Acaroğlu, **Ülkü Halkevleri ve Halk Odaları Dergisi**, no.95-96, Ankara 1941

UZUNÇARŞILI, İ.Hakkı, "Mihaloğlu Mehmed Bey Neden Dolayı Çelebi Mehmed Tarafından Tokat Kalesine Hapsedilmiştir", **Belleten** sy.VIII, Ankara 1957

_____, **Osmanlı Tarihi**, C.I-I, TTK Ankara 1998

_____, "Akıncı", **İslam Ansiklopedisi**, C.I, İstanbul 1940

_____, "Köse Mihâl", **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1940

YAPRAK, Tahsin, "Türk-İslâm Tarihinde Köse Mihal Abdullah Mihalgazi", **Söğüt VII.Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1992)**, Ankara 1993

D) Başvuru Kitapları:

DEVELLİOĞLU, Ferit , **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Ankara
2004

Şemseddin Sami, **Kâmus-i Türkî**, İstanbul 1988

UNAT, Faik Reşit, **Hicrî Tarihleri Miladî Tarihe Çevirme Kılavuzu**, Ankara
1974

ÖZGEÇMİŞ

Sonya DİŞCI, 10.11.1986 tarihinde İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul'da aldı. 2008 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü'nde Yüksek Lisans Eğitime başladı. Halen adı geçen Enstitüde lisansüstü eğitimini sürdürmektedir.